

Sámedikki 2016 jahkedieđahus

Ávjovárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Karášjohka
+47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.sametinget.no
Sámediggi 2017

Govva: ovdasiidu: Aina Bye, Åse Pulk/NRK siidu 73, SANKS siidu 99, Svein Lyder siidu 127, Mette Ballovara/NRK siidu 134, Sápmi Pride siidu 140.
Eará govat: Sámediggi

Sisdoallu

1. OASSI - JOĐIHEADDJI MUITALA.....	9
2. OASSI – OAHPÁSNUVVAT DOAIMMAIN JA VÁLDO-LOGUIGUIN.....	11
3. OASSI – JAGI DOAIMMAT JA BOHTOSAT.....	23
VÁIKKUHANGASKAOAMIT, POLITIHKALAŠ JA HÁLDDAHUSLAŠ DÁSI JOĐIHEAPMI REVIDEREJUVVON BUŠEAHTA 2016 EKTUI	24
JUOLLUDUSAT DEPARTEMEANTTAIN.....	25
VÁIKKUHANGASKAOAPMEREHKETDOALLU 2016	26
OĐĐASISJUOGADEAPMI.....	27
JAGI 2016 KONSULTAŠUVNNAT	28
1 ÁLGOÁLB MOT-VUOIGATVUOĐAT JA RIIKKAIDGASKASAŠ BARGU	39
1.1 ON ÁLGOÁLB MOTVUOIGATVUOĐAID ERENOAMÁŠDIEDIHEADDJI RAPORTA	41
1.2 LÁHKAÁSAHUS DAN ÁRBEDIEĐU BIRRA MII ČATNASA GENEHTALAŠ RESURSSAIDE.....	41
1.3 REGIONÁLA DAVVEGUOVLOFORUM.....	41
1.4 DAVVIRIIKKALAŠ SÁMEKONVENŠUVNNA.....	42
1.5 SÁMI PARLAMENTÁRALAŠ RÁĐĐI.....	42
1.6 ÁLGOÁLBMOGAT RUOŠŠAS.....	43
1.7 EXPERT MECHANISM ÁLGOÁLB MOT VUOIGATVUOĐAID BIRRA (EMRIP).....	44
1.8 ÁLGOÁLBMOGIID STÁHTUSA JA SEARVANRIEVTTI SIHKKARASTIN ON:S.....	44
1.9 ÁLGOÁLB MOTNISSONOLBMUID VUOIGATVUOĐAT.....	45
1.10 OLJOREVREJOHTASII DAKOTA ACCESS USA:S.....	45
1.11 SOLIDARITEHTAGALLEDEAPMI AOTEAROA/OĐĐA SELÁDDAS	46
2 GIELLA	49
2.1 OVDDASVÁSTÁDUS SÁMEGIELAS.....	51
2.2 SÁMEGIELA RÁMMAEAVTTUT	52
2.3 GIELLAGEAVAHEADDJIT	54
2.4 SÁMEGIELA GEAVAHEAPMI.....	56
3 KULTUVRA	59
3.1 ČIELGASEAPPO OVDDASVÁSTÁDUS SÁMI KULTUVRRAS.....	61
3.2 BUORIT RÁMMAEAVTTUT SÁMI DÁIDDÁRIIDDA	61
3.2.1 RIIKKAIDGASKASAŠ DÁIDDAKONFERÁNSA.....	63
3.3 SÁMI KULTURÁSAHUSAT SÁMI KULTUVRRA GASKKUSTAN- JA VÁSIHANARENAN	65
3.3.1 BÁÁSTEDE	66
3.3.2 SÁMI MUSEASEARVI JA SÁMI MUSEAFIERPMÁDAT	67
3.3.3 NATIONÁLA MUSEAČOAHKKIN	67
3.3.4 SAVIO-DÁIDAGA OASTIN.....	67
3.3.5 BEAIVVÁS SÁMI NAŠUNÁLATEÁHTER.....	67
3.3.6 SAEMIEN SIJTE.....	68
3.3.7 NUORTASÁMI MUSEA.....	68
3.3.8 VARDOBAIKI	68
3.4 SÁMI VALÁŠTALLAN	68
3.5 SÁMI MEDIAT	70
3.6 SÁMI BIBLIOTEHKA	71

4 MÁNÁIDGÁRDI	73
4.1 MÁNÁIDGÁRDDI SISDOALLU	75
4.1.1 VUOIGATVUOHTA SÁMI MÁNÁIDGÁRDEFÁLALDAHKII.....	75
4.1.2 ODDA RÁMMAPLÁNA MÁNÁIDGÁRDDI SISDOALU JA BARGAMUŠAID VÁRÁS.....	75
4.1.3 SÁMI MÁNÁIDGÁRDEFÁLALDAGA ÁLGGAEAPMI.....	75
4.1.4 SÁMEDIKKI OASSÁLASTIN NATIONÁLA ÁŅGIRUŠŠAMIIDDA.....	76
4.2 GIELLAMOVTTIIDAHTTIN MÁNÁIDGÁRDDIS	76
4.2.1 GIELLADILLI SÁMI MÁNÁIDGÁRDEFÁLALDAGAIN	76
4.2.2 SÁMEGIELOAHPAHUS	77
4.3 GIELLALÁVGUNMÁLLET	77
4.3.2 DOARJJA PROŠEAVTTAIDE JA OVDDIDANBARGGUIDE.....	78
4.4 SÁMEGIELAT BARGIID REKRUTTEREN.....	78
4.5 PEDAGOGALAŠ ÁVDNASAT JA DUHKORASAT	78
4.5.1 DOARJJA PEDAGOGALAŠ ÁVDNASIIDA.....	79
4.5.2 GÁRVVES PROŠEAVTTAT.....	79
4.5.3 MÁNÁIDGÁRDEKOAFFARAT	79
4.6 OVTTASBARGU JA OKTAVUOHTA MÁNÁIDGÁRDDI JA SKUVLLA GASKKA.....	79
5 VUOĐDOOAHPAHUS	81
5.1 SÁMI OAHPPU VUOIGATVUOĐAT JA SKUVLLA SISDOALLU JA ÁRVOVUOĐDU.....	83
5.1.1 MÁTKKOŠTALLAN LULLISÁMI GUOVLLUS.....	83
5.1.2 JOATKKAOAHPPU	83
5.1.3 RAPORTEREN ONI.....	84
5.1.4 ODDA OBBALÁŠ OASSI OAHPPOPLÁNAIN.....	84
5.2 OAHPPANBIRRASA RÁMMAEAVTTUT	85
5.2.1 EANET FRIDDJA VÁLLJEN JOATKKAOAHPPUS - LÁHKAÁSAHUS.....	85
5.2.2 RUHTADEAPMI SÁMEGIELLA NUPPIGIELAS, SÁMEGIELLA 4.....	86
5.2.3 VUOĐDOOAHPAHUSA VÁHNENLÁVDEGODDI FUG.....	86
5.2.4 OADJEBAS OAHPPANBIRAS.....	86
5.2.5 DIEHTOJUOHKIN JA BAGADALLAN SÁMI OHPPIID VUOIGATVUOĐAID BIRRA.....	86
5.2.6 RIIKKOIDGASKASAŠ OVTTASBARGU	87
5.2.7 NETSAM – SÁMI OAHPAHUSFIERPMÁDAT	87
5.2.8 SÁMI FÁGABEAIVVIT	87
5.3 OAHPPONEAVVUT	88
5.3.1 OAHPPONEAVVOBUVTTADEAPMI.....	88
5.3.2 MATEMATIHKKABUVTTA MULTI.....	89
5.3.3 SEMINÁRA JA FÁGABEAIVI OAHPPONEAVVUID BIRRA.....	89
5.3.4 OAHPPONEAVVOBUVTTADEAMI RÁMMAŠIEHTADUSAID ÁSAHEAMI ČIELGGADEAPMI.....	89
5.3.4 SÁMI OAHPPONEAVVOPORTÁLA	90
6 ALIT OAHPPU JA DUTKAN	93
6.1 SÁMI ALIT OAHPPU.....	95
6.2 SÁMI PERSPEKTIIVA ALIT OAHPPUS NATIONÁLA DÁSIS.....	95
6.3 SÁMI DUTKAN.....	96
6.4 REKRUTTEREN.....	97
7 DEARVVAŠVUOHTA JA SOSIÁLA	99
7.1 SÁMI GIELA JA KULTUVRRA VUOĐUL LÁHČČOJUUVON DEARVVAŠVUOĐA- JA SOSIÁLABÁLVALUS	101
7.2 SÁMI GIELALAČČAT JA KULTUVRRALAČČAT HEIVEHUVON MÁNÁIDSUODJALANBÁLVALUS.....	103
7.3 SÁMI GIELALAŠ JA SERVODAHKII LÁHČČOJUUVON HEAHTEDIEDIHANBÁLVALUS.....	104

7.4 SÁMI HUMÁNA BIOLOGALAŠ ÁVDNASIID HÁLDDAŠEAPMI JA GEAVAHEAPMI	104
7.5 VEAHKAVÁLDDI VUOSTÁ DÁISTALEAPMI LAGAŠ OKTAVUODAIN	105
8 AREÁLAT JA BIRAS	107
8.1 AREÁLAID HÁLDDAŠEAPMI.....	109
8.2 LUONDDURESURSSAT	110
8.2.1 FÁPMOHUKSEN	111
8.2.2 RIEVDADIT FINNMÁRKOLÁGA § 43 ÁŠŠEGOLUID GOKČAMA BIRRA MEAHCCEDUOPMOSTUOLU EKTUI.....	112
8.2.3 RUVKEDOAIMBA NUSSIRIS JA GUMPPENJUNIS, RIEHPPOVUONAS – FÁLESNUORI SUOHKANIS	112
8.2.4 ELKEM TANA.....	113
8.2.5 KVÁRCAROGGAN NÁSÁVÁRIS RÁNU SUOHKANIS.....	113
8.3 LUONDDUVALJIVUOHTA.....	114
8.4 ÁRBEDIEHTU AREÁLAID HÁLDDAŠEAMIS	115
8.5 DÁLKKÁDAT	115
9 KULTURMUITOSUODJALUS	117
9.1 SÁMI KULTURMUITOSUODJALUSA RÁMMAEAVTTUT.....	119
9.1.1 KULTURMUITOLÁGA 100-JAGI RÁJÁ RIEVDADEAPMI.....	120
9.1.2 SÁMI KULTURMUITTUID HÁLDDAŠANPLÁNA.....	120
9.1.3 OVTTASBARGOŠIEHTADUS OPPLÁNDDA FYLKKAIN	120
9.2 KULTURMUITTUID HÁLDDAŠEAPMI.....	122
9.2.1 SÁMI DÁKTERIGGEÁVDNASAT	122
9.3 SÁMI KULTURMUITTUID OAINNUSINDAHKAN JA OVDANBUKTIN	124
9.3.1 KULTURHISTORJJÁLAŠ EANADAGAT	124
9.3.2 ARKEOLOGALAŠ KULTURBIRRASIID GÁHTTENPROGRAMMA (BARK).....	125
10 EALÁHUSAT	127
10.1 VUOĐĐOEALÁHUSAT.....	129
10.2 JUOHKELÁGAN EALÁHUSAT, LOTNOLAS- JA MEAHCCEEALÁHUSAT, ÁRVOHÁHKAN JA OĐĐAÁSAHEAMIT	132
10.3 SÁMI KULTUREALÁHUS.....	133
10.4 DUODJI	133
11 OVTTASBARGOŠIEHTADUSAT	135
11.1 REGIONÁLA OVTTASBARGU	136
11.2 BÁIKKÁLAŠ OVTTASBARGU	137
11.3 GIELDAOĐASTUS.....	137
12 EARÁ DOAIBMABIJUT	139
12.1 SÁMIGUOSKI STATISTIHKKA NORGGAS.....	139
12.1.2 SÁMI STATISTIHKA FÁGALAŠ ANALYSAJOAVKU	139
12.2 DÁSSEÁRVU	140
12.3 DÁRUIDUHTTIN JA SOABAHEAPMI.....	141
12.4 SÁMEDIKKI OĐĐA BUŠEAHTTAORTNET.....	142
13 POLITIHKALAŠ DÁSSI	143
13.1 SÁMEDIKKI FÁGALÁVDEGOTTIT JA DIEVASČOAHKKIMAT.....	143
13.2 SÁMEDIKKI BEARRÁIGEAHČČANLÁVDEGODDI	144
13.3 SÁMEDIGGERÁĐDI	144
13.4 SÁMI PARLAMENTÁRALAŠ RÁĐDI (SPR).....	144
13.6 SÁMEDIKKI NUORAI DPOLITIHKALAŠ LÁVDEGODDI (SÁNUL).....	145
13.7 SÁMEDIKKI VUORRASIDLÁVDEGODDI	146
13.8 SÁMEDIKKI VÁIDDALÁVDEGODDI DOARJJAÁŠŠIIN	146

14 HÁLDDAHUSDÁSSI	148
14.1 BARGOBIRAS JA ORGANISEREN.....	148
14.2 REKRUTTEREN.....	148
14.3 BARGIIDSEMINÁRA.....	148
14.4 VÁLDOTARIFFAŠIEHTADUS 2016.....	148
14.5 DIGITALISEREN SÁMEDIKKIS.....	149
4. OASSI – DOAIMMA STIVREJUPMI JA DÁRKKISTEAPMI	150
5. OASSI – BOAHTTEÁIGGI VEJOLAŠVUOĐAID MEROŠTALLAN	152
6. OASSI - JAHKEREHKETDOALLU	155
JOĐIHANGOTTI MEARKKAŠUMIT	157
MIHTTOMEARRI	157
DUOĐAŠTUS	157
REHKETDOALU DEAFALAŠ BEALIT	157
REVIŠUVDNAORTNET	158
PRINSIHPPANOTA JAHKEREHKETDOLLUI	159
RAHPANBALÁNSA.....	159
PRINSIHPPARIEVDADUSAT JA BUOHTASTAHTTINLOGUID RIEVDADEAPMI.....	159
VUOSTÁLAS BUOHTASTAHTTIN.....	159
SIRDINVUOĐOT BOAĐUT	160
SISABOAĐUT JUOLLUDUSAIN JA SISABOAĐUT DOARJAGIIN JA SIRDIMIIN.....	160
GOLUT	160
PENŠUVDNA JA JOAVKOEALLINDÁHKÁDUS.....	160
VUOĐĐORUSTTEGIID KLASSIFISEREN JA ÁRVVOŠTALLAN.....	161
OSSOSIID JA OSIID INVESTEREN.....	161
JOHTOOMIID JA OANEHISÁIGGE VELGGIID KLASSIFISEREN JA ÁRVVOŠTALLAN.....	161
GÁIBÁDUSAT.....	161
DOARJAGAT.....	161
STÁHTA KAPITÁLA.....	162
LIDNEN.....	162
MO STÁHTA RUHTADA EAHPEÁVNNASLAŠ OMIID JA BISTEVAŠ DOALLOBIERGASIID.....	162
REIDORUHTABARDIN.....	162
STÁHTA RÁMMAEAVTTUT	162
IEŠDÁHKIDEADDJIPRINSIHPPA.....	162
STÁHTA KONSEARNAKONTOORTNET.....	162
JUOLLUDUSRAPORTEREN.....	163
BOAĐUSREHKETDOALLU	164
BALÁNSA	165
NOHTAT JAHKEREHKETDOLLUI	167
NOHTA 1 DOAIBMABOAĐUT.....	167
NOHTA 2 BÁLKÁGOLUT.....	167
NOHTA 3 EAHPEÁVNNASLAŠ OMIID	168
NOHTA 4 BISTEVAŠ DOALLOBIERGASAT	168
NOHTA 5 EARÁ DOAIBMAGOLLUT	168
NOHTA 6 FINÁNSABOAĐUT JA FINÁNSAGOLUT.....	169
NOHTA 7 REHKENASTIN JUOLLUDUSRUHTADUVVON DOAIMMAIN.....	169

NOHTA 8 DOARJJAHÁLDDAŠEAPMI JA EARÁ SIRDIMAT STÁHTAS	169
NOHTA 9 OSSOSIID JA OSIID INVESTEREN	170
NOHTA 10 OASTIGÁIBÁDUSAT	171
NOHTA 11 EARÁ OANEHISÁIGGE GÁIBÁDUSAT	171
NOHTA 12 BÁŇKOBIIJUT, REAIDORUHTA JA SULLASAČČAT	171
NOHTA 13 JUOLLUDUSAT, DOARJAGAT JA SIRDIMAT MAT EAI LEAT FIEVRRIDUVVON BOAHTUN.....	171
NOHTA 14 SAJUŠTEAPMI SÁMEDIGGIVISTTI BAJÁSDOALLAMII.....	172
NOHTA 15 OANEHISÁIGGI VEALGI.....	172
REAIDORUOHTABARDIN NJUOLGGA VUOGI MIELDE.....	173
JUOLLUDANRAPORTEREN	174
JUOLLUDUSRAPORTEREMA BARDIN	174

1. oassi - jodiheaddji muitala

Miehtá jagi 2016 lea Sámediggi bargan ulbmillaččat oažžut sámi ja dáža servodaga ovtadássásažžan. Mii leat 2016:s ovdánan dáinna bargguin, muhto ain leat sámi mánát geain váilot oahppogirjijt. Ain rahčēt váhnemat oažžut sámi mánáidgárdesaji. Min álbmogis, min kultuvrras ja min historijás lea ain uhc-cán sadi mitalusas Norgga birra, nu ahte mii eat leat vel juksan mihttomeari.

2017:s lea vássán 100 jagi vuosttaš riikkačoahkkima rájes Roandimis. Mii áigut ávvudit iežamet duostilis nissoniid ja albmáid. Sii árgirušše demokratiijain, vuoiggalašvuodain ja márggabealatvuodain. Jagi 2016 mihtilmasvuotán lea leamaš ráhkkanepmi dán ávvudeapmái. Sámediggi lea ieš ožžon lassejuolludusaid lágideapmái ja mii leat dorjon ollu prošeavttaid mat galget čađahuvvot dán ávvudeamis. Dat leat dakkár kulturprošeavttat nu go ávvočájáhus Jielemen aavoe / Eallin mokta ja dáiddaprošeavttat nu go Torgirm Halvari ávvočájáhus «100 samiske portretter» ja ollu, ollu eará.

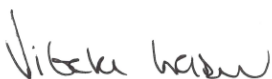
Giella lea váimmu dulka ja sielu speadjal. Nu čállá giellaálgojalgejeaddji Per Fokstad. Sámegiella ovdá-neapmi lea okta Sámedikki deataleamos bargosurggiin. Sámedikki váldomihttomeari sámegiella ovd-dideamis lea fidnet eanet giellageavaheddjiid buot surggiin. Giellalávdegoddi geigii 2016:s NAČ 2016:18 Váibmogiella. Raporta deattuha erenoamážit mánáid ja nuoraid. Čielggadus lea buorre vuoddu sihke ráđđehussii ja Sámediggái go galget ovttas viidáseappot ovddidit sámi giella ja kultuvrra. Maŋŋá alm-muheami lea Sámediggi álggahan čuovvolanbarggu, ja mii háliidit oažžut árvalusaid olles Sámis. Sá-medikki giellapolitiikka galgá vástidit daidda hástalusaid mat olbmui leat, ja mii oaivvildit ahte sámi álbmot dat buoremusat sáhtta dan čilget.

Mánát leat min boahhteáigi. Sii han galget doalvut giella ja kultuvrra viidáseappot. Lullisámi guovllus leat erenoamáš hástalusat. Danne ledje sámi mánáidgárddi ásaheapmi Plassii ja Gaske-Nørjen samien-skovle eknomalaš dili sihkkarastin jagi 2016 deatalaš dáhpáhusat. Dát leat mielde doalvumin, vaikke smávva lávkkáziiguin, min lagabui dan mihttomeari ahte mis galget leat ealli sámegielat.

Čadat čađahuvvojit sisabahkkemat mat uhkidit sámi vuodđoaláhusaid. Buorre odasin sámi servodah-kii lei go Kalvatnan bieggafápmorusttet Binttá suohkanis bissehuvvui. Guovllu boazodoallu ii lean šat gierdat eanet sisabahkkemii, ja lea hui buorre go Oljo- ja energiijadepartemeanta dan áddii. Mearráduš duodašta ohpit ahte lága vuoddu ii sáhte Norga čađahit bieggafápmoprošeavttaid mat leat hehttehus-san boazodollui. Mun eaktudan ahte seamma ferte gustot maiddái eará sisabahkkemiidda mat áitet sámi vuodđoaláhusaid, sámegiella ja sámi kultuvrra.

Amerihkálaš álgoálbmot jodiheadji dajai oktii ahte "Vaikke vel mii leat ge juohkehaš iežas fatnasis, don iežat fatnasis ja mii iežamet kános, de mii buohkat juogadit seamma joga". Nie lea maid min riikkas. Ain lea ollu čoavdekeahhtá. Danne mii dárbbášit eanet ovttasdoaibmama gaskal sámi ja dáža servodaga. Ovttasdoaibman dáhpáhušvá buot dásiin riikkaidgaskasaš dási gieldda dássái. Earret eará leat dat ovt-tasbargošiehtadusat mat Sámedikkis leat fylkkagielddaiguin ja gielddaiguin, mielde duddjomin šalddiid ja áddejumi. 2016:s vuolláičálii Sámediggi ovttasbargošiehtadusa Oslo gielddain ja mii leat odasmahtti-min ovttasbargošiehtadusaid fylkkagielddaiguin.

Dát lea dušše smávva oasáš buot dan barggus maid Sámediggi lea čađahan 2016:s. Dán jahkeraporttas biddjojuvvojit ovdan min barggu bohtosat.

Vibeke Larsen
Sámedikki presideanta

2. oassi – oahpásnuvvat doaimmain ja váldo- loguiguin

Sametinget, Sámediggi,
Sámedigge , Saemiedigkie,
Sää´mte´gǧ, lea sámiid
álbmotválljen parlameantta
Norggas ja lea iešheanalis
álbmotválljejuvvon orgána

*Lea stáhta eiseválddiid geatnegasvuohta lámhčit dili nu ahte sámi álbmogis lea vejolaš sihkkarastit ja
nannet giela, kultuvrra ja servodateallima*

Vuoddolága § 108

Gonagaslaš Majestehta Gonagas Ovlá V rabai vuosttaš Sámedikki golggotmánu 9. b. 1989.

Sámediggi lea sámi álbmoga álbmotválljen parlameanta Norggas ja lea iehčanas álbmotválljen orgána. Sámediggi galgá nannet sámiid politihkalaš sajádaga ja ovddidit sámiid beroštumiid Norggas, váikkuhit dasa ahte sámi álbmot oažžu dásseárvosaš ja vuoiggalaš meannudeami ja leat mielde láchčimin dilálaš-vuodaid dasa ahte sámit sáhttet nannet ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja iežaset servodateallima.

Sámiid álbmotválljen orgánan Norggas lea Sámedikki mihttomearrin oažžut dohkkehuvvot sámiid vuoddivuoigatvuodaid vuodđun dasa ahte gáhttet ja nannet sámi kultuvrra, giela ja servodateallima ja bisuhit iešgudet sámi árbevieruid.

Sámediggi lea demokrátalaš reaidu sámi iešmearrideami várás ja ávkkálaš ja dárbbášlaš bálvalusaid ja fáladagaid ovddideami várás sámi álbmogii. Sámediggi lea sámiid jietnaguoddi riikka ja riikkaidgaska-saš dásis. Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte vuoigatvuodát ON julggaštusas álgoálbmogiid vuoigat-vuodaid birra váldojuvvojit mielde daidda lágaide ja geavatlaš politihkkii mat váikkuhit min árgabeaivái.

Sámediggi jodihuvvo parlamentáralaš prinsihpa vuodul, mas ráđđejeaddji Sámediggerádi doaimma lea vuodđuduvvon dievasčoahkkima luohttámuššii. Sámedikki dievasčoahkkin lea Sámedikki bajimus orgána ja válđi. Diggi heiveha iežas doaimma Lága vuodul Sámedikki ja eará sámi riektediliid birra (sá-meláhkka). Dievasčoahkkin mearrida dikki bargamušaid, oktan njuolggadusaiguin buot Sámedikki eará doaimmaid várás. Lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dollojuvvojit njelljii jahkái. Lávdegodde- ja dievas-čoahkkimat njukčamánuš ja čakčamánuš čadahuvvojit seamma vahkus, ja miessemánu-geassemánu ja skábmamánu-juovlamánu lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dollojuvvojit sierra vahkuin go lávdegod-dečoahkkimat lágiduvvojit guokte vahku ovdal dievasčoahkkima.

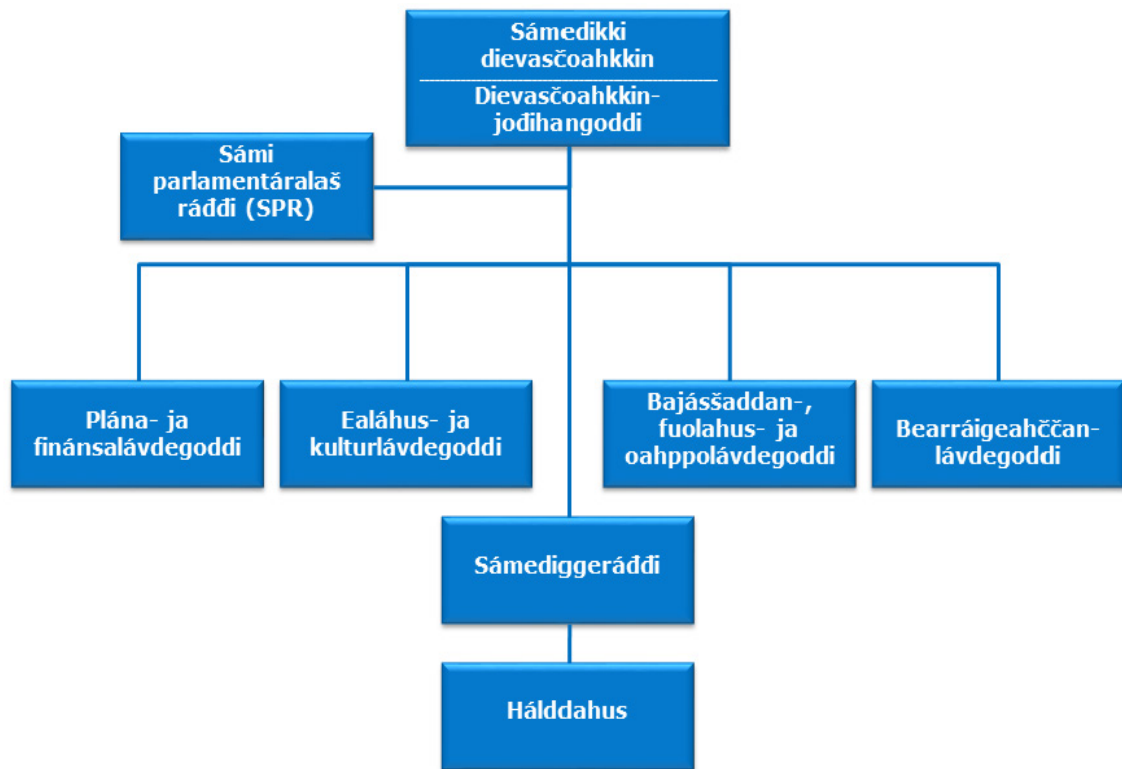
Sámediggeválga lágiduvvo juohke njealját jagi seamma beaivvi go stuorradiggeválga. Sámediggi lea sámediggeválgga bajimus válgaeiseváldi. 7 válgabiirre gokčet olles riikka, juohke válgabiire oažžu man-dáhtaid biirre jienastuslogu sturrodaga vuodul.

Oktiibuot välljejuvvojit 39 áirasa olles riikkas.

Gonagaslaš Majestehta Gonagas Harald doalai rahpansárdni 2. Sámediggái 1993:as

Sámedikki politikalaš organiseren

Dievasčoahkkinnjodihangottis leat 5 lahtu maid dievasčoahkkima áirasat válljejit iežaset gaskkas gorrellohkopriinsihpa vuodul. Válgaaigodaga 2013 – 2017 dievasčoahkkinnjodihangottis leat dat áirasat:

- Jørn Are Gaski, jodiheadđji
- Anita Persdatter Ravna, nubbijodiheadđji
- Marie Therese Nordsletta Aslaksen
- Mathis Nilsen Eira
- Aud Martinsen

Dievasčoahkkinnjodihangotti bargamuššan lea gohččut Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimiidda ja jodihit dievasčoahkkimiid Sámedikki čoahkkinnortnega njuolggadusaid vuodul. Dasa gullá maid meannudit permišuvdnaohcamiid, ja dahkat daid mearrádusaid mat dárbbášuvvojit Sámedikki áššeráhkaneami gažaldagain ja gažaldagain regulatiivva ja njuolggadusaid dulkoma birra.

Dievasčoahkkinnjodihangoddi dat ovddida evttohusa dievasčoahkkimii Sámedikki áššemeannudeami njuolggadusaid oktavuodas ja Sámedikki politihkkáriid buhtadusaid oktavuodas.

Jørn Are Gaski

Anita P. Ravna

Marie T. N. Aslaksen

Mathis Nilsen Eira

Aud Marthinsen

Dasa lassin lea dievasčoahkkinjodihangotti bargamuššan hálddašit Sámedikki jienastuslogu ja válgga Sámediggái, fuolahit ovddastandoaimmaid Sámedikki bealis ja nammadit Sámedikki oassálastiid čoahkkimiidda, konferánssaide ja nu ain.

Sámedikkít Suoma, Ruota ja Norgga bealde leat ásahan oktasaš ovttasbargoorgána, Sámi parlamentáralaš rádi. Ráddi lea sámedikkiid gaskasaš ásahuvvon ovttasbargu dakkár áššiin mat gusket sápmelaččaide márgga riikkas dahje sápmelaččaide oktan álbmogin. Čállindoaimma gullá dan sámediggái mas lea presideantadoaimma. Sámi organisašuvnnat Ruoššas, mat leat Sámirádi lahttun, leat bastevas oasseváldit rádis.

Buot Sámedikki áirasat leat lahttun ovta dan golmma fágálávdegottis mat meannudit áššiid ja ovddidit evttohusaid Sámedikki dievasčoahkkimii:

- Plána- ja finánsalávdegoddi
- Bajásšaddan-, fuolahus ja oahppolávdegoddi
- Ealahus- ja kulturlávdegoddi

Fágálávdegottit leat ásahuvvon dainna áigumušain ahte ávkkástallat buot dainna sámepolitihkalaš máhtuin mii lea Sámedikki áirasiin, seammás go láchčojuvvo dasa ahte áirasat besset buorebut searvat daid áššiid ráhkaneapmái, maid Sámedikki dievasčoahkkin galgá meannudit. Sámediggerádi, vejolaččat dievasčoahkkinjodihangotti, evttohusa vuodul lávdegottit ovddidit evttohusa dievasčoahkkimii dain áššiin maid dievasčoahkkinjodihangoddi sádde lávdegottiide.

Dievasčoahkkimiid dulkojit njeallje bastevas dulkka dáro- (ruota-), davvisáme-, julevsáme ja lullisámegielas dáro- (ruota-), davvisáme-, julevsáme ja lullisámegillii, dađi mielde guhte giella geavahuvvo sár-dneustuolus

Fágálávdegottiid čoahkkimiid leat dulkojuvvon davvisámegielas dárogillii, okta dulka juohke lávdegottis.

Válgaáigodagas 2013 – 2017 leat dievasčoahkkimis dát áirasat:

Plána- ja finánsalávdegoddi:

- Kirsti Gusám, jodiheaddji
- Ronny Wilhelmsen, nubbijodiheaddji
- Toril Bakken Kåven
- Aud Marthinsen
- Laila Susanne Vars
- Marit Kirsten A. Gaup
- Knut Store
- Ellen Kristina Saba
- Jovna Zakarias Dunfjell
- Anita Persdatter Ravna
- Laila Nystad
- Piera Heaika Muotka
- Viktor Inge Paulsen

Bajásšaddan-, fuolahus ja oahppolávdegoddi:

- Ellinor Marita Jåma, jodiheaddji
- Beaska Niillas, nubbijodiheaddji
- Kjellrun Wilhelmesen
- Lars Oddmund Sandvik
- Johan Vasara
- John Kappfjell
- Vibeke Larsen
- Lars Filip Paulsen
- Sandra Márjá West
- Nanna Thomassen
- Inger Elin Utsi
- Jørn Are Gaski
- Hartvik Hansen

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi:

- Mariann Wolmann Magga, jodiheaddji
- Mathis Nilsen Eira, nubbijodiheaddji
- Christina Henriksen
- Tor Gunnar Nystad
- Nora Marie Bransfjell
- Lisa-Katrine Mo
- Per Mathis Oskal
- Per A. Bæhr
- Marie Therese Nordsetta Aslaksen
- Arthur Tørfoss
- Isak Mathis O. Hætta
- Inger Eline Eriksen
- Kjetil Romsdal

09.12.2017 rájes leat dievasčoahkkimis dát áirasat:

Plána- ja finánsalávdegoddi:

- Ellen Kristina Saba, jodiheaddji
- Toril Bakken Kåven, nubbijodiheaddji
- Thomas Åhrén
- Geir Johnsen
- Aud Marthinsen
- Hartvik Hansen
- Marit Kirsten A. Gaup
- Knut Store
- Jovna Zakarias Dunfjell
- Anita P. Ravna
- Ann-Mari Thomassen
- Henrik Olsen
- Viktor Inge Paulsen

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi:

- Ellinor Marita Jåma, jodiheaddji
- Lars Oddmund Sandvik, nubbijodiheaddji
- Tor Gunnar Nystad
- Kjellrun Wilhelmsen
- Johan Vasara
- Solveig Jensen
- Ragnhild M. Aslaksen
- Aili Kirste Solheim Strømeng
- Sandra Márjá West
- Christina Henriksen
- Keskitalo, Aili
- Gaski, Jørn Are
- Buljo, Fred-Rene Ø.

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi:

- John Kappfjell, jodiheaddji
- Silje Karine Muotka, nubbijodiheaddji
- Mathis Nilsen Eira,
- Beaska Niillas
- Guvsám, Kirsti
- Lisa-Katrine Mo
- Per Mathis Oskal
- Per A. Bæhr
- Marie Therese Aslaksen
- Arthur Tørfoss
- Isak Mathis O. Hætta
- Jan Åge Biti
- Kjetil Romsdal,

Áigodagas 16.10.2013 – 8.12.2016 leat Sámediggerádis:

- Presideanta Aili Keskitalo (NSR)
- Ráddelahttu Henrik Olsen (NSR)
- Ráddelahttu Ann-Mari Thomassen (NSR)
- Ráddelahttu Silje Karine Muotka (NSR)
- Ráddelahttu Thomas Åhrén (NSR)

9.12.2016 rájes leat Sámediggerádis:

- Presideanta Vibeke Larsen (AP)
- Visepresident Ronny Wilhelmsen (AP)
- Ráddelahttu Mariann Wollmann Magga (AP)
- Ráddelahttu Lars Filip Paulsen (H)
- Ráddelahttu Inger Eline Eriksen (Árja)

Sámediggeráđdi doaimmá Sámedikki "ráđđehussan" ja doaimmaha beaivválaš politihka.

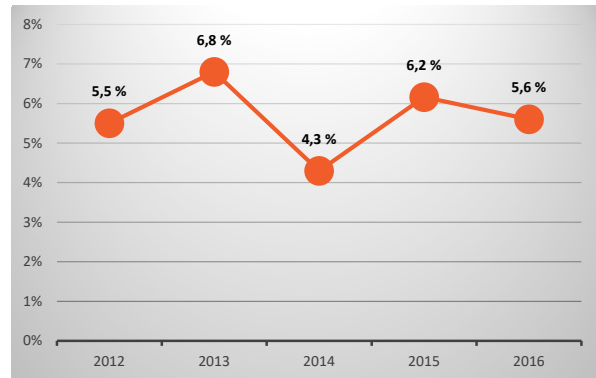
Sámediggeráddi 16.10.2013 – 8.12.2016

Sámediggeráddi 9.12.2016 rájes

Sámediggi galgá leat geasuheaddji bargosadji mas sámi doaimma lea dovdomearkan, ja nu geasuhit áiggis áigái rivttes gelbbolašvuoda.

Sámedikki hálddahus lea lávdaduvvon 8 iešgudet báikái. Sámedikki parlameantavisti ja váldohálddahus lea Kárásjogas.

Buozalmasjávkan maid doavttir diediha proseanttas

Kantuvrrat leat ásahuvvon deatalaš sámi guovlluide gos dat eanaš báikkiin juogadit lanjaid eará sámi ásahusaiguin. Dat addá sihke buriid fágabirrašiid ja deatalaš gealbobargosajiid smávva bargomárkaniin. Dasa lassin váikkuha lávdaduvvon kántorstrukturva dasa ahte lea álkit fidnet bargiid ja dasa ahte bargit loktet bures go besse válljet bargosaji.

Sámedikki hálddahus lea okta stába ja 7 fágaossodaga. Fágaossodagat leat fas juogaduvvon iešgudet fágajuhkosiidda. Hálddahusa bajimus jodiheaddji lea direktvevra Rune Fjellheim. Muđui leat bajimus jodihangottis čuovvovaš ossodatdirektevrrat:

- Rávdná Buljo Gaup, Dievasčoahkkinstába
- Inger Eline Eira Buljo, Bajásšaddan ja oahpahus
- Magne Svineng, Ealáhus-, Kultuvra ja dearvvašvuoha
- Anne Britt Klemetsen Hætta, Giella
- Jan Roger Østby, Gulahallan
- Tommy Somby, Hálddahus
- Sunniva Skålnes, Kulturmuittut, areála ja biras
- Hege Fjellheim, Vuoigatvuodát ja riikkaidgaskasaš áššit

2016:s oaččui Sámediggi juolludusaid 7 iešgudet departemeanttas, mas Giella- ja odasmahttindepartemeantta juolludus dagai 64 %. Dasa lassin oaččui Sámediggi juolludusaid dán departemeanttain 2016:s; Máhttodepartemeanta, Dálkkádat- ja birasdepartemeanta, Kulturdepartemeanta, Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta, Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta ja Oljo- ja energijadepartemeanta.

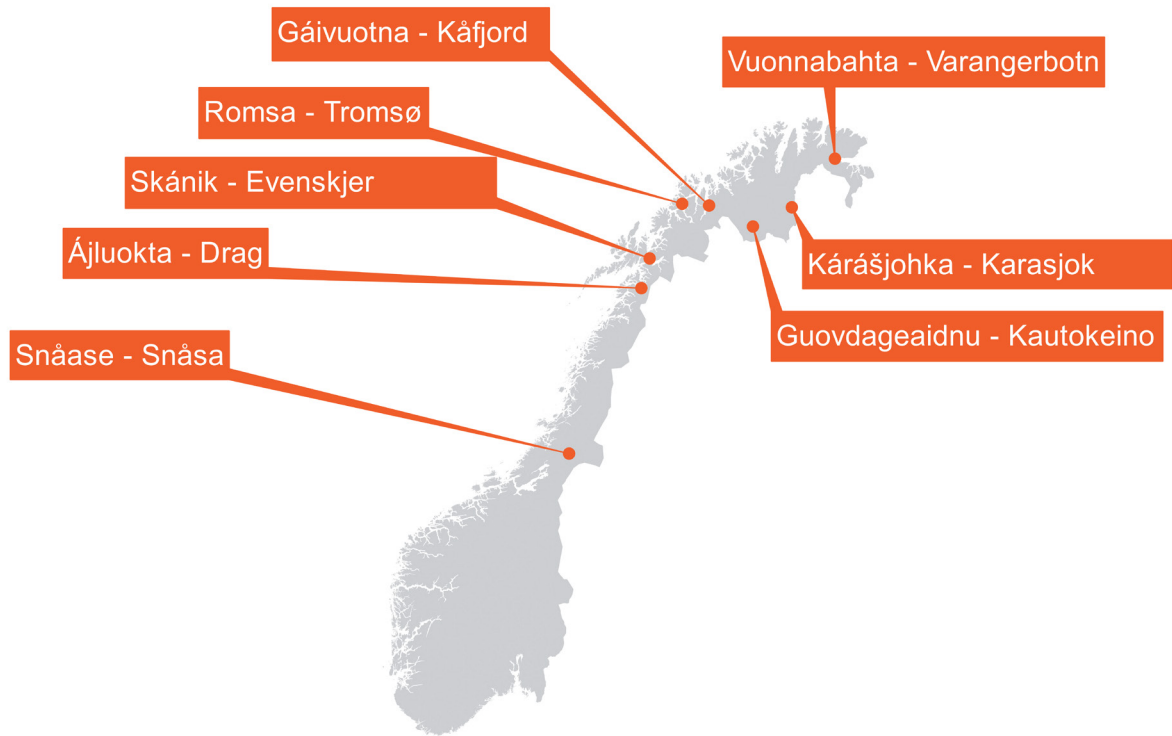
Jahkeberggut lassánedje ovtain 2015 rájes go ledje 142 jahkeberggu nu ahte 31.12.16 muttus leat 143 jahkeberggu. Sohabealejuohku Sámedikki hálddahus lea 65 % nissonat ja 35 % dievddut. Jodihangottis leat 55 % nissonat ja 45 % dievddut. Sámedikkis lea okta fidnooahppi IKT bálvalusfágas gii loahpaha oahppoáiggis 2017:s. Sámedikkis lei okta bargohárjehalli NAV bokte 2016:s. Hálddahusbargiid gaskamearálaš ahki 2016:s lei 48,5 jagi.

Sámedikki mihtomearri lea ahte dat buozalmasjávkan maid doavttir diediha, ii galgga leat stuorát go 5,6 %. Doaktára diedihan buozalmasjávkan lea lassánan 4,3 proseanttas 2014:s 6,2 prosentii 2015:s ja njedjan 5,6 proseantan 2016:s. Dát lea mearriduvvon mihtuid siskkobealde. Bajábealde oaidnit mo doaktára diedihan buozalmasvuoha lea rievdan áigodagas 2012 – 2016.

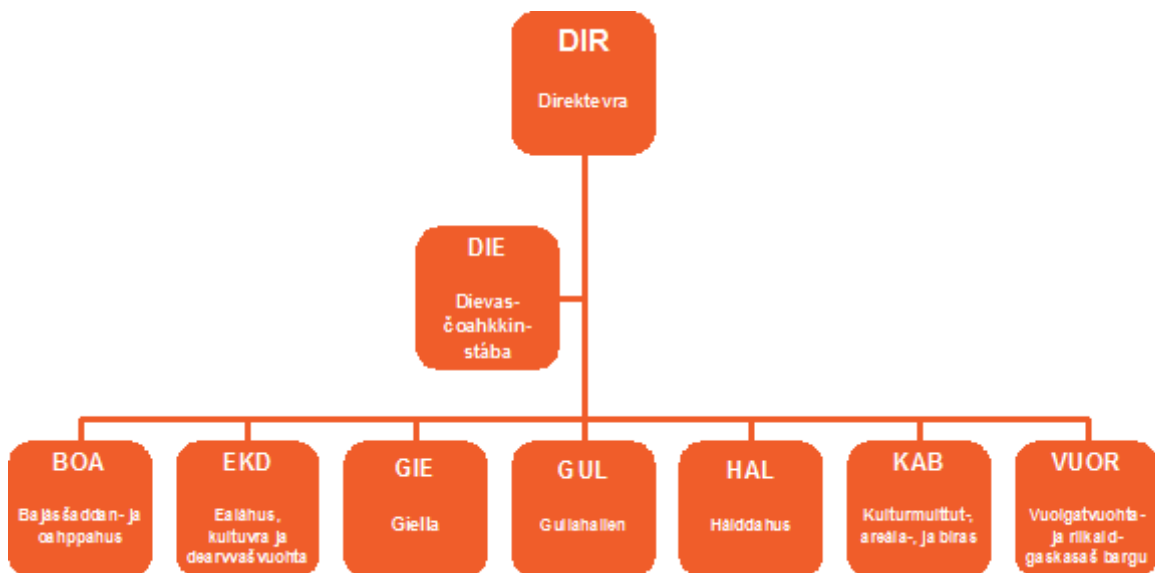
Turnover Sámedikkis 2016:s lei 4,2 %, mii adnojuvvo leat uhccán.

Sámedikkis ledje 2016:s 6250 registrerejuvvon gallejeaddji. Sámedikki neahttasiidduin leat 2016:s leamaš 76 401 áidnalunddot geavaheaddji ja 375 704 siidočujuhusa 133 933 vuorus. Dat mearkkaša ahte gaskamearálaččat finai juohke olmmoš doppe guktii jagis, ja gaskamearálaččat ledje 364 geavaheaddji juohke beaivvi 2016:s.

Eatnašat, 15 proseantta, geat fitne doppe, leat Oslos. 9 proseantta leat Kárašjogas. Juovlamánu 8. b. lasánii johtolat sakka. Dan beaivvi ledje 2000 vuoru, mii lea viđa geardde dan mađe go dábálaččat.

Sámedieki kántorbáikkit

Sámedieki hálldahuslaš organiseremin

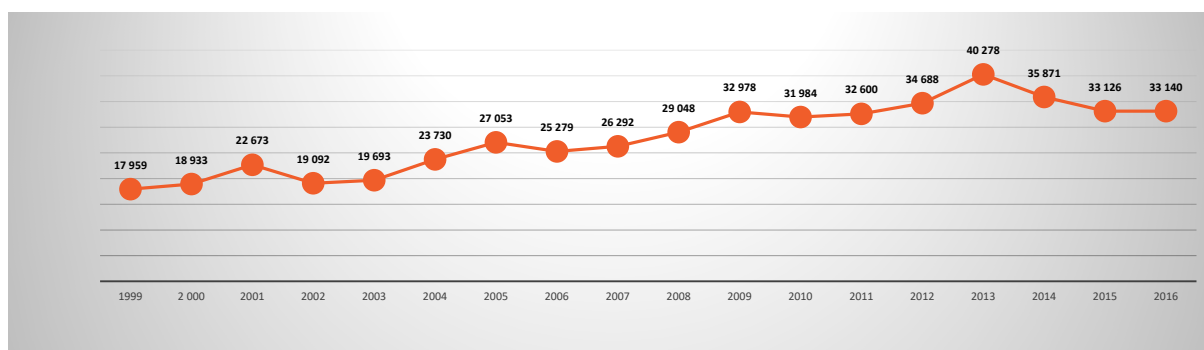

Čoavddalogut 2013-2015	2014	2015	2016
Juolluduwon oktiibuot	421 268 000	428 590 000	437 601 000
Váikkuhangaskaoamit oktiibuot	279 604 865	284 656 795	297 432 590
- Váikkuhangaskaomiid oassi buot juolludemiin	66,4 %	66,4 %	68,0 %

Politihkalaš ja hálddahaslaš dási doaibmagolut	135 694 741	140 881 710	143 861 933
Politihkalaš dási doaibmagolut	7,9 %	6,8 %	7,2 %
Hálddahaslaš dási doaibmagolut	24,3 %	26,1 %	25,7 %
Bálgágolut jahkebergguid vuodul háld.dássi	542 820	536 374	634 483
Hálddahusa bálkáoassi hálssahusa doaibmag. ektui	74,6 %	69,2 %	79,7 %

Geasuslogut 2013-2015	2014	2015	2016
Váidagiid lohku	48	31	25

Jahkebergguid lohku	141	142	143
- Nissoniid lohku	66,0 %	64,0 %	65,0 %
- Dievdduid lohku	34,0 %	36,0 %	35,0 %

Govadat čajeha man ollu dokumeanttat registrerejuvvojit Sámedikki arkiviin.

3. oassi – jagi doaimmat ja bohtosat

*Sámediggi lea 2016:s joatkán
dainna deatalaš bargguin nanusmahttit
sámi politihkalaš dili. Mii leat sámi
álbmoga ovddas ovddidan sámi
beroštumiid sihke našuvnnalaš
eiseválddiide ja eará organisašuvnnaide.
Min riikkaidgaskasaš doaimmaid
bokte leat ovddidan álgoálbmogiid
beroštumiid gaskariikkaid čoahkkimiin
(forumiin).*

*Dán oasis muitalit lagabui maid leat
olahan 2016:s*

Váikkuhangaskaoamit, politihkalaš ja hálddahuslaš dási jodiheapmi reviderejuvvon bušeahta 2016 ektui

Jagi 2016 rehketdoallu buohtastahttojuvvo 2016 reviderejuvvon bušeahtain.

Čujuhuvvo Sámedikki 2016 reviderejuvvon bušehttii, áššis 21/16, mearriduvvon geassemánu 9. b. 2016, mas 2016 bušeahta lea ođđasisjuogaduvvon.

	Rehketdoallu	Bušeahta 2016	Erohus	% erohus
Doaibmaboadut				
Departemeanttaid juolludusat	437 601 000	437 601 000	0	0,0 %
Doaibmaboaduid submi	437 601 000	437 601 000	0	0,0 %
Váikkuhangaskaoamit				
Váikkuhangaskaoamit	297 432 590	296 453 995	-978 595	-0,3 %
Váikkuhangaskaomiid submi	297 432 590	296 453 995	-978 595	-0,3 %
Doaibmagolut				
Politiikalaš dási doaibma	31 349 220	30 600 000	-749 220	-2,4 %
Hálddahusa doaibma	112 512 713	111 437 999	-1 074 714	-1,0 %
Doaibmagoluid submi	143 861 933	142 037 999	-1 823 934	-1,3 %
Doaibmaboadus	-3 693 523	-890 994	-2 802 529	
Jahkebohtosa geavaheapmi				
Eará iežas kapitálie	3 693 523			
Geavaheami supmi	0			

Juolludusat departemeanttain

Juolludusat iešgudet departemeanttain:

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Gielda- ja ođasmahttisdepartemeanta - GOD	280 679 000	280 679 000	0	0,0 %
Máhttodepartemeanta - MD	41 501 000	41 501 000	0	0,0 %
Máhttodepartemeanta - MD	16 114 000	16 114 000	0	0,0 %
Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	3 471 000	3 471 000	0	0,0 %
Kulturdepartemeanta - KD	82 487 000	82 487 000	0	0,0 %
Kulturdepartemeanta - KD	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Dearvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta - DFD	5 506 000	5 506 000	0	0,0 %
Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta -	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Oljo- ja energijjidepartemeanta - OED	498 000	498 000	0	0,0 %
Submi	432 256 000	432 256 000	0	0,0 %
Sámeálbmot foanda	5 345 000	5 345 000	0	0,0 %
Submi	437 601 000	437 601 000	0	0,0 %

Sámedikki juolludus áššis 21/16, Sámedikki 2016 reviderejuvvon bušeahhta, lei oktiibuot 437 601 000 ru.

Lassin bajábealde juolludusaide lea Sámediggi ožžon lassejuolludusaid ja doarjagiid mat lea fievrriiduv-
von boahkun rehketdoalu eará váldopoastaide.

Čilgehus	Juolludan	Submi
Válgadutkanbargui	GOD	700 000
Suohkanodastusbargui	GOD	600 000
Sámi valášállan	KD	750 000
Riikaidgaskasaš bargu	OD	1 100 000
Gáhttet ráfáidahtton priváhta vistiid	Riikaantikvára	2 000 000
Sámi viesuid identifiseren- ja registreren Norggas	Riikaantikvára	4 200 000
Kulturhistorjjálaš eanadahkii Romssa fylkkas masa lea nationála beroštupmi (KULA)	Riikaantikvára	100 000
Válljejuvvon arkeologalaš kulturmuittuid ja kulturbirrasa suodjalanprográmmii	Riikaantikvára	30 000
Submi		9 480 000

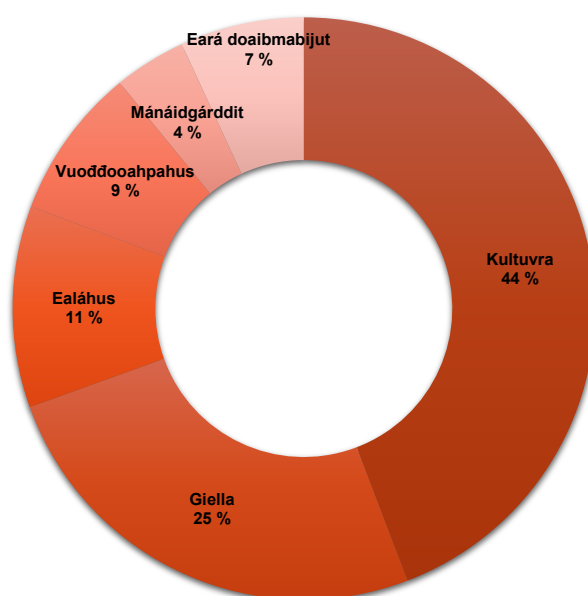
Váikkuhangaskaoapmereketdoallu 2016

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Álgoálbmotvuoigatvuođat ja riikkaidgaskasaš bargu	2 175 045	2 029 000	-146 045	-7,2 %
Giella	75 239 659	77 616 995	2 377 337	3,1 %
Kultuvra	131 489 608	128 655 000	-2 834 608	-2,2 %
Mánáidgárddit	11 884 287	12 055 000	170 713	1,4 %
Vuodđooahpahus	25 052 949	25 175 000	122 051	0,5 %
Alit oahppu ja dutkan	2 940 126	2 850 000	-90 126	-3,2 %
Dearvvašvuohta ja sosiála	3 180 672	3 466 000	285 328	8,2 %
Areálat ja biras	2 270 189	2 200 000	-70 189	-3,2 %
Kulturmuutosuodjalus	2 936 248	3 150 000	213 752	6,8 %
Ealáhusat	33 284 440	33 079 000	-205 440	-0,6 %
Ovttasbargošiehtadusat	3 407 258	2 350 000	-1 057 258	-45,0 %
Eará doaibmajijut	3 572 108	3 828 000	255 892	6,7 %
Submi	297 432 590	296 453 995	-978 595	-0,3 %

Oktiibuot čájeha jagi 2016 váikkuhangaskaoapmereketdoallu -978 595 ruvdnosaš vuollebáhca.

Sámediggeráđdi juohká ohcanvuođot váikkuhangaskaomiid Sámedikki bušeahhtas earret daid váikkuhangaskaomiid maid dievasčoahkkinjodihangoddi hálde.

2016:s lea ođđasisjuogadanváldi geavahuvvon dasa ahte gokčat muhtun doarjjapoasttaid vuollebáhcajii eará doarjjapoasttain main lea badjebáza, gč. vuolábealde tabealla. Dievasčoahkkin lea diedihuvvon dan birra ráđi diedáhusas juovlamánu 2016 dievasčoahkkimii.

Oddasisjuogadeapmi

Sámediggeráddi mearridii skábmamánuš áššis SR183/16 Oddasisjuogadeapmi rehketdoalus golggotmánu 2016 rájes. Dát oddasisjuogadeapmi raporterejuvvui rádi dieđáhusas dievasčoahkkimis juovlamánu 2016.

Poasta	Čilgehus	Bušeahhta 2016	Rudaid maid sáhtta earaláhka geavahit	Gevahuvvo dáidda poasttaide	Bušeahhta 2016 maŋŋá rievdademiid
10010	Ovddidandoarjagat suohkanid	10 832 000	-465 000	0	10 367 000
10051	Romssa fylkkasuohkan/Troms fylkeskommune	956 000	-37 000	0	919 000
10054	Ovddidandoarjagat fylkkasuohkaniid	1 276 000	0	61 000	1 337 000
11000	Giellaprošeavttat	2 927 995	-300 000	0	2 627 995
11100	Stipeanda ohppuide geain lea sámegejella fágan joatkkaskuvllain	3 000 000	0	36 000	3 036 000
12000	Giellagáldu	3 000 000	0	300 000	3 300 000
10109	Loabát	898 000	-63 000	0	835 000
10113	Doaibmadoarja	7 000 000	-60 000	0	6 940 000
12500	Sámi giellakampánja	600 000		80 000	680 000
Submi giella		30 489 995	-925 000	477 000	30 041 995
15015	Vilgesvárra	217 000	-53 000	0	164 000
15100	Doarja kulturdoaimmaide	4 089 000	0	200 000	4 289 000
17300	Doarja dáidda- ja kulturgaskustanarenaide	1 659 000	0	800 000	2 459 000
Submi kultuvra		5 965 000	-53 000	1 000 000	6 912 000
21200	Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit main lea sámi ossodat	7 155 000	-500 000	0	6 655 000
21210	Sámi giellaoahpahuš	1 500 000	0	390 000	1 890 000
21230	Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat	1 500 000	0	110 000	1 610 000
Submi mánáidgárddi		10 155 000	-500 000	500 000	10 155 000
21000	Doarjagat oahpponeavvovráhkaideapmái	20 725 000	0	410 000	21 135 000
21130	Doarja árbedihitui ja sámi meahcegeavaheapmái vuoddoskuvllas	500 000	-322 000	0	178 000
22401	Artic indigenous Education conference (AIEC)	830 000	0	722 000	1 552 000
22700	Guorahallan das mo dahkat rámmašiehtadusaid oahpponeavvovuttadeaddjiguin	300 000	-250 000	0	50 000
Submi vuoddoeahppu		22 355 000	-572 000	1 132 000	22 915 000
26000	Doarja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide	2 134 000	-364 000	0	1 770 000
27200	Olggoeale bargojoavku, ráhkadit etihkalaš njuolggadusaid sámi humána	150 000	0	200 000	350 000
Submi dearvvašvuotta ja sosiála		2 284 000	-364 000	200 000	2 120 000
36000	Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gilis	375 000	-171 000	0	204 000
Submi kulturmuutosuodjalus		375 000	-171 000	0	204 000
40000	Doarjagat vuoddoealáhusaide	5 830 000	0	200 000	6 030 000
40510	Doarja ealáhusaide ja fitnogatovddideapmái	5 995 000	0	290 000	6 285 000
41002	Sámi kulturealáhusat	1 000 000	-350 000	0	650 000
41010	Meahcástanealáhusat ja viidasetbuvttadeapmi	1 700 000	-800 000	0	900 000
41000	Kulturealáhusa gelbbolašvuotea vuodul	2 750 000	-350 000	0	2 400 000
41011	Sámi mátkkoštanealáhusat	1 600 000	-600 000	0	1 000 000
Submi ealáhus		18 875 000	-2 100 000	490 000	17 265 000
45000	Regiovdnaovddideapmi	2 000 000	0	936 000	2 936 000
Submi váikkuhangaskaoamit		2 000 000	0	936 000	2 936 000
56500	Queer Sámit	100 000	-50 000	0	50 000
Subi eará doaibmabijut		100 000	-50 000	0	50 000
Submi váikkuhangaskaoamit			-4 735 000	4 735 000	0

Jagi 2016 konsultašuvnnat

Ášši	Geainna	Jodus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
Viđajahkásaš sámi vuod- đoskuvlaoahpaheaddji oahpu lánkaásahusat ja rámmaplánat 15/1717 -42	Máhtodepartemeanta	Loah- pahuv- von 26.01	Sámedikki lánkaásahusriev- dadussii mieđihuvvui.
Viđajahkásaš vuodđoskuv- laoahpaheaddji oahpu lánkaásahusat ceškiide 1-7 ja 5-10" 15/1717 -33	Máhtodepartemeanta	Loah- pahuv- von 06.05	Sámedikki lasáhusevttohus- sii lánkaásahusas ceškiid 1-7 ja 5-10 oahppánávkkki § 2 vuolde mieđihuvvui
Ođđa prográmmaplá- nalávdegoddi ráhkadit prográmmaplána Sámi dutkanprográmmii III 14/896 - 104	Norgga Dutkanráđđi	Vuosttaš oassi loah- pahuv- von	Áššebealit ovttamielalaččat dasa geat galget leat ođđa prográmmaplánalávdegotti lahttun. Ledje ovttaoavillis das ahte Sámediggi galgá árrat leat mielde go ođđa prográmmaplána ráhkaduv- vo ja ođđa prográmmastivra nammaduvvo
KVU E6 Nuvvosguolbba – Girkonjára	Johtolatdepartemeanta	Loah- pahuvon	li leat ovttamielalašvuohta. Ráđdehus rávve dakkár molssaeavttu mas Sáme- dikki mielas šaddet stuorra váikkuhusat guoskevaš orohagaide.
Muddenplána Hålogalánd- da geainnu várás	Stáhta geaidnodoaimmahat	Loah- pahuvon	Juksan ovttamielalašvuo- đa raportta oktavuodas ollislaš váikkuhusaid birra boazodollui viidásat šieh- tadusa birra vuodđudusain Protect Sapmi.

Ášši	Geainna	Jodus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
Muddenplána E6 Fuoskko - Mørsvikbotn várás	Stáhta geaidnodoaimmahat	Loah- pahuvvon	Muhtun muddui ovttamie- lalašvuohta. Boazodoalu reg.plána biras- ja čuov- vulanplána geainnuid rast- tideami várás. Váidudeaddji doaibmajut boazodoalu várás dahkkojuvvojit bar- gomuttus. Sámediggi ja orohat oaivvilledje ahte dat galggašii eanet dahkkojuv- vot reg.plána
Rievdadusat Plána- ja huksenlágas.	Gielda- ja ođasmahttin-depar- temeanta	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta. Láh- karievdadus hábmejuvvui eará láhkai ja ahte sámi beroštusat namuhuvvojedje erenomážit dán lága meark- kašumiin.
Suodjalanláhkaásahu- sat Trøndelága fylkkaid vuovdesuodjalanguovlluid várás	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta. Suodja- lanláhkaásahus suovvá váldit soahkebáhkkiid duodjeávn- nasin
Trollheimen suodjalanguov- lostivrra čoahkkádus	Birasdirektoráhta	Loah- pahuvvon	Muhtun muddui ovttamie- lalašvuohta. Sámediggi oaivvildii ahte geahččaleapmi dakkár stivrrain main leat mielde iešguđet áššebea- lit, lei galgat čadahuvvot dakkár guovllus gos sámi vuogatvuodát leat buorebut čielggaduvvon Trollheimenis. Sámediggái miedihuvvui ahte Trollheimen orohat oážžu nammadit sierra áirasiid stivrii.
Skardsfjella-Hyllingsdalen hálddašanplána	Birasdirektoráhta	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta. Sámi perspektiivvat váldojuvvojit mielde hálddašanplánii.
Láhkaásahus bivdin- ja meahcástanáiggiid birra ja monne- ja uvjačoaggima birra áigodagas 2017-2022	Birasdirektoráhta	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta. Rievs- satbivdoáiggit eai gáržžiduv- von dálvet nu mo Birasdirek- toráhta lei evttohan.
Kalvvatnan bieggafáp- morusttega váiddamean- nudeapmi	Oljo- ja energijadepartemeanta	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta. Kon- sešuvdnaohcan biehttaluv- vui.

Ášši	Geainna	Jodus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
Mussira ja Øyfjellet bieggafápmorusttega váiddameannudeapmi	Oljo- ja energiijadepartemeanta	Loahpahuvvon	Muhtun muddui ovttamielalašvuohta. Mussira bieggafápmorusttet ii ožžon konsešuvnna muhto Øyfjellet oaččui. Dattetge ii sáhtán Sámediggi mieđihit lohpaí go huksejeddji ii lean nagodan oažžut šiehtadusa orohagain.
Smávvaápmopáhkka Beardu suohkanis	NČE	Loahpahuvvon	Ii ovttamielalašvuohta. Sámedikki mielas eai leat čađahuvvon duohta konsultašuvnnat nu guhká go ii leat konsulterejuvvon áššiid bohtosiid birra.
Smávvaápmopáhkka Máttaromssas	NČE	Loahpahuvvon	Ii ovttamielalašvuohta. Sámedikki mielas eai leat čađahuvvon duohta konsultašuvnnat nu guhká go ii leat konsulterejuvvon áššiid bohtosiid birra.
Smávvaápmopáhkka Tydal -Selbu	NČE	Loahpahuvvon	Ii ovttamielalašvuohta. Sámedikki mielas eai leat čađahuvvon duohta konsultašuvnnat nu guhká go ii leat konsulterejuvvon áššiid bohtosiid birra.
Smávvaápmopáhkka Njárke	NČE	Loahpahuvvon	Lasseraporta Nuorta Njárke boazodoalu birra sáddejuvvo gulaskuddamii. Vuostealkagat Nuorta Njárke proševttaide árvoštallojit de.
Smávvaápmopáhkka Helgelánda	NČE	Loahpahuvvon	Ii ovttamielalašvuohta. Sámedikki mielas eai leat čađahuvvon duohta konsultašuvnnat nu guhká go ii leat konsulterejuvvon áššiid bohtosiid birra.

Ášši	Geainna	Jodus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
Sámi arkiiva – nationála ovddasvástádusain sámi arkiivabálvalusain. Arkiiva-doaimmahaga ođđasisorganiseren ja Sámi arkiivva sadji maŋŋá ođđasisorganiserema	Arkiivalágádus	Loah-pahuvvon	Sámi arkiiva bisuhuvvo sierra ovttadahkan arkiiva-doaimmahagas. Geahča ášši SP 030/16
Kvalitehta ja struktuvra-rievdadusat mánáidsuodjalusas	Mánáid- ja dásseárvodep.	Jot-kojuvvo	Bufdir oažžu bargun čielgadat nationála bagadusorgána. Nationála njuolggadusat ja sámi bagadanorgána. Konsultašuvnnat jotkojuvojit daid oaiviliid birra mat gáibidit formaliserema. BLD oažžu bargun čielgadat sierra mánáidsuodjalusásahusa. Sámediggi konsultere mandáhta birra. Sámediggi konsultere Bufdir ovddas.
Regionála dearvvašvuođadoaimmahagaid bargamušdokumeanta – Dearvvašvuođa- ja fuolahusdep.	Dearvvašvuođa- ja fuolahusdep.	Loah-pahuvvon	Bargamuš sámi buhcciid várás strategalaš spesialistadearvvašvuođabálvalusa viidáseappot ovddideapmi jotkojuvvo. Davvi Dearvvašvuohta álggaha proševtta dainna ulbmiliin ahte háhkat sámegeilmáhtu AMK guovddážiidda.
Sámegeilmáhttu 110 – guovddážiis - Finnmarkkus	Justiisa- ja gearggusvuodadep.	Loah-pahuvvon	Sámegeilmáhttu 24/7 Girkonjárgga 110 guovddážiis.
Diedáhus stuorradiggái biebmoruoktofuolahusa birra - Mánáid- ja dásseárvodep	Mánáid- ja dásseárvodep.	Loah-pahuvvon	Sámi mánáid vuoigatvuođat ja dárbbut eai leat doarvái bures vuhtiiváldojuvvon diedáhusas. Eaige leat doaimbajut mat sihkarastet sámi mánáid vuoigatvuođaid.

Ášši	Geainna	Jodus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
Ođđa eavttut festivála- dorjjaortnega várás	Norgga Kulturráđđi	Loah- pahuvvon	Sámediggái mieđihuvvui: Ohcamiid árvoštallan galgá vuodđuduvvot čuovvovaš eavttuide: <ul style="list-style-type: none"> • Kvalitehta • Dáiddalaš kvalitehta • Festivála regionála, nationála ja riikkaid- gaskasaš mearkka- šupmi. Sámediggi ovddiidii sával- daga ahte beassat evt- tohit lahtuid NK fágáláv- degottiide sihkkarastin dihtii sámi servodahkii ja kultuvrii gelbbolašvuoda ohcanmeannudeapmái. NKR áirras lei mielas dasa ja válddii sávaldaga vii- dáseappot
Sámi vuogatvuodálávde- gotti II čuovvuleapmi	Gielda- ja ođasmahttin-depar- temeanta	Jodus	
Váidda mearrádussii beassat vurket bázahas- -mássaidd Riehppovutnii ruvkedoaimma oktavuodas Nussiris ja Gumpjenjunis	Dálkkádat- ja birasdepartemeant- ta	Loah- pahuvvon	li ovtamielalašvuhta
Davviriikkalaš sámekonven- šuvdna	Gielda- ja ođasmahttindep.	Loah- pahuvvon	Ovtamielalašvuhta
Láhkaásahusat árbedieđu suodjaleami várás geneh- talaš ávdnasiid oktavuodas	Dálkkádat- ja birasdepartemeant- ta	Loah- pahuvvon	Ovtamielalašvuhta
Finnmárkolága § 43 riev- dadeapmi goluid gokčama birra meahcceduopmo- stuolu ektui	Justiisa- ja gearggusvuod- đadep.	Loah- pahuvvon	Ovtamielalašvuhta

Ášši	Geainna	Jodus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
Ođđa vealahusláhka	Mánáid- ja dásseárvodep.	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta
Nationála ásašus olmmoš- vuoigatvuođaid birra	Stuorradikki presideantagoddi	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta
Evttohus Norgga ja Suoma gaskasaš šiehta- dussan guolásteami birra deanučázadagas oktan dasa gulli muddemiiguin	Dálkkádat- ja birasgáhttendep.	Loah- pahuvvon	li ovttamielalašvuohta
Rievdadusat boazodoallolá- ga paragrafas 60	Eanadoallo- ja biebmodep.	Loah- pahuv- von guov- vamá- nus 2016	li ovttamielalašvuohta
Stuorradiggediedáhus boa- zodoalu birra	Eanadoallo- ja biebmodep.	Jodus geasse- mánu 2016 rájes	li loahpahuvvon
Politiikalaš konsulta- šuvdna muddemiid birra mearraluossabivddus jagis 2017	Dálkkádat- ja birasdep. stáhtačállu Lunde bokte Sáme- diggi ráđđelahtu Silje Karine Muotka bokte	Loah- pahuvvon	li ovttamielalašvuohta.
Ođđa earremálla ásaheapmi eavttuid birra beassat mielde reab- bábivdui	Guolástusdirektoráhta	Loah- pahuvvon	Juksan ovttamielalašvuođa muhtun muddui
Gorálašvuođagáibáduš gaskal doaibmavuođu ja fanasturrodaga go ad- dojuvvo oassálastinlohpi	Ealáhus- ja Guolástusdep.	Ášši lea bisánan	Ášši jotkojuvvo ráđđehu- sa álgaga vuođu
Bivddusdivat mear- raluossabivddus	Dálkkádat- ja birasdepartemear- ta	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta
Gilvonávccalaš mearra- ja biebmoindustriija	Ealáhus- ja Guolástusdep.	Loah- pahuvvon	Ášši sáhtá jotkojuvvo ráđđehusa álgaga vuođu
Vuotnalinnját ja bivd- dusráddjemat riddolagaš guolásteamis	Guolástusdirektoráhta	Loah- pahuvvon	Ovttamielalašvuohta
Riddoguolástuseari gea- vaheapmi	Ealáhus- ja Guolástusdep.	Jodus	Ášši sáhtá jotkojuvvo ráđđehusa álgaga vuođu

Ášši	Geainna	Jođus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
Ollu iešguđetlágan mud- denáššit guolástusa mud- demiin 2017 várás.	Guolástusdirektoráhta	Loah- pahuvvon	Juksan ovttamielalašvuoda muhtun muddui
Geatnegasvuoda-kommi- šuvdna	Ealáhus- ja Guolástusdep.	Jođus	li loahpahuvvon
Riddoguołástusearri NVGsallitbivddus rabasjov- kui SED-guovllus / Depar- temeantta geahččalanmálla 2017 várás	Ealáhus- ja Guolástusdep.	Jođus	li loahpahuvvon
Gonagasreabbábivddu mud- demii 2017 várás	Guolástusdirektoráhta	Jođus	li loahpahuvvon
Guolástusmuddemat 2017 várás ee. NVG-sal- litbivddus rabasjoavkkus, gonagasreabbá	Ealáhus- ja Guolástusdep.	Jođus	li loahpahuvvon
Riddosáidebivddu mudden 2017 várás	Guolástusdirektoráhta	Loah- pahuvvon	li ovttamielalašvuoha

Ášši	Geainna	Jođus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
Máddodatmihttu gumppiid várás ja gumpeavádaga árvvoštallan	Dálkkádat- ja birasdep.	Loahpa- -huvvon	<p>Ovttamielalašvuohta das ahte galgá leat nationála mearriduvvon gumpeavádat.</p> <p>li ovttamielalašvuohta das ahte gumpeavádat galgá viiddiduvvot davás guvlui.</p> <p>Ovttamielalašvuohta das ahte joavkologut geavahuvvojit hálldašanmihttun.</p> <p>Ovttamielalašvuohta das ahte máddodatmihttun geavahuvvo intervála.</p> <p>Ovttamielalašvuohta das ahte rádjabeassebirradat galgá leat mielde Norgga máddomihtus.</p> <p>Sámediggi ovttamielas das ahte galget leat 3 buhtes Norgga ja ahte mihtus muđui galget leat 5-8 bearašjoavkku. Sámediggi bijai eaktun ahte individaid lohku ii galgga leat stuorát og dálá dássi.</p>
Sámegielaide registre- ren álbmotregistarii	Finánsadepartemeanta	Loahpa- -huvvon	Muhtun muddui ovttamielalašvuohta das ahte registreret 3 sámegiela.

Ášši	Geainna	Jođus/ loah- pahuv- von	Stáhtus/Boađus
St. dieđ. 28 Fága, čiekŋudeapmi ja áddejupmi	Máhttodepartemeanta	Loahpa- -huvvon	Ovttamielalašvuohta: -Máhttoloktema sámi oahp- poplána ođasmahttin galgá dahkkojuvvot oktanaga dábálaš oahppoplánaid ođasmahttima -Oahppoprinsihpat sámi oahppoplánain vál- dojuvvo mielde oppalaš oassái.

1 Álgoálbmot- vuoigatvuodát ja riikkaidgaskasaš bargu

*Stáhtain main leat
etnihkalaš, oskuvaš dahje gielalaš
unnitlogut dahje olbmot geat gullet
álgoálbmogii, ii galgga mánnái gii gullá dakkár
unnitlohkui dahje álgoálbmogii, biehttaluvvot
vuoigatvuohta ovtta su joavkku eará lahtuiguin
beassat eallit iežas kultuvrra vuodul, dovddastit ja
doaimmahit iežas oskku, dahje geavahit iežas giela.*

Váldomihttomearri:

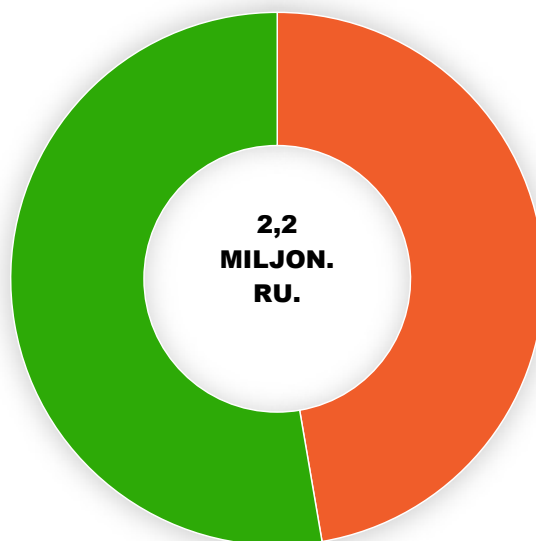
- Vuoigatvuodát mat leat dohkkehuvvon ON julggaštusas álgoálbmotvuoigatvuodaid birra, leat mielde lágain ja geavatlaš politihkas mii váikkuha min ja eará álbmogiid árgabeaivvi.

*(Artihkal 30 ON konvenšuvnnas máná
vuoigatvuodaid birra)*

Sámedikki presideanta Aili Keskitalo geige Sápmi hártta skearjkan Kingi Tauruai, the Northern Tribes council of Elders jodihead-
djái manjá čeahkkima davit Iwieriin Auckland University Aotearoas/Odda Seláddas.

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

■ Doarjagat riikkaidgaskasaš bargu ■ WCIP čuovvoleapmi

Riikkaidgaskasaš bargu

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Doarjagat riikkaidgaskasaš bargu	1 029 000	1 029 000	0	0,0 %
WCIP čuovvoleapmi	1 146 045	1 000 000	-146 045	-14,6 %
Submi	2 175 045	2 029 000	-146 045	-7,2 %

WCIP čuovvoleapmi čájeha -146 045 ruvdnosaš vuollebáhčaga. Sivvan vuollebáhčagii lea eanet doaimmat go vurdojuvvon.

Doarjjalohpádusat fámus 31/12-16 ja máksujuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2013	0	-	16 000	0
Submi	0	0,0 %	16 000	0

Oassemihttomearri 1:

- Oassálastit mearrádusproseassaide dakkár áššiin mat sáhttet guoskat min vuoigatvuodaide, ja konsulteret stáhtain go árvoštallet ásahtit lágaid dahje doaibmabijuid mat sáhttet váikkuhit sámi beroštumiid njuolga.

1.1 ON álgoálbmotvuoigatvuodaid erenoamášdieđiheadđji raporta

Sámedikkis leat leamaš čoahkkimat ON álgoálbmotvuoigatvuodaid erenoamášdieđiheddjiin ja ovdidan árvalusaid su barggu oktavuodas sámi álbmoga olmmošvuoigatvuodaid dili birra Sápmi regi-ovnnas Norggas, Ruotas ja Suomas. Raporta almmuhuvvui ON álbmotbeaivvi borgemánu 9. b. 2016. Raporta lea boadusin buot sámedikkiid árvalusain ja vástádusain ráđdehusain. Raporta meannuduvvui ON Olmmošvuoigatvuodaráđi 33. Sešuvnnas 2016:is.

Raporttas válddahuvvo movt Sápmi-regiovdna maŋimus jagiin lea uhkiduvvon lassáneaddji investeremiin servviid beales mat háliidit ávkkástallat luondduriggodagaiguin árbevirolaš sámi guovllus. Erenoamášdieđiheadđji konklusuvnnain ja rávvagiin deattuhuvvo ahte eana- ja luondduvuoigatvuodaid haga eai birge sámit jos galget ain bissut oktan álbmogin. Riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodaid geatnegahttima oktavuodas rávve erenoamášdieđiheadđji ahte minerálaš Norggas rievdaduvvo. Dán ii leat Ráđdehus doaisttázii čuovvulan.

Erenoamášdieđiheadđji čujuha dasa ahte Norga ferte ánggirušat eanet oažžun dihtii sámiid vuoigatvuodaid iešmearrideapmái, ja ahte dan sáhtta earret eará dahkat beaktilis konsultašuvnnaid bokte mas maid leat mielde bušeahhtamearrádušat.

Rávvejuvvo ahte Norga, ovtta Sámedikkiin ja sámi servodagain, árvoštallá lea go Finnmároláhka doarvái dasa ahte ovddidit sámiid iešmearrideami ja vuoigatvuodaid eatnamiidda ja resurssaide. Son ávžžuha Norgga válmastit dan proseassa ahte čielggadit ja sihkkarastit sámi eana- ja resursavuoigatvuodaid olggobealde Finnmárkku fylkka. Ávžžuhuvvo ahte sohppojuvvo ovttamielalašvuohta mearaluossabivddu ja loddema hálddašančovdosiid oktavuodas go dat leat deatalaš sámi árbevierut.

1.2 Láhkaásahus dan árbedieđu birra mii čatnasa genehtalaš resurssaide

Sámediggi lea konsulteren Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain ja leat soahpan láhkaásahusa sisdoalu árbedieđuid hárrái mat gusket genehtalaš resurssaide. Láhkaásahus ollašuhtta Nagoya-protokolla mearrádusaid genehtalaš ávdnasiid birra jagi 2010 rájes biologalaš valljivuoda konvenšuvnna vuolde. Láhkaásahusa ulbmilin lea ahte álgoálbmogiid árbedieđut mat gusket genehtalaš ávdnasiidda, galget suodjaluvvot dalle go earát olggobealde álgoálbmogiid ávkkástallet dáinna máhtuin ealáhusdoaimmas. Gáibiduvvo miehtan álgoálbmogiin ovdal go earát ožžot geavahit máhttu.

1.3 Regionála davveguovloforum

Davveguovloforum ásavuvvui 2016. Foras leat mielde golbma davimus fylkkat ja Sámediggi. Áigumuš forumiin lea ahte buoridit gulahallama ja čuolbmaádejuimi gaskal nationála ja regionála dási daid čuolbmačilgehusaid birra mat leat erenoamážit guoskevaččat ovddideapmái davvin. Forum galgá leat mielde buorideamen oktiindnema gaskal davveguovlopolitihka ja eará nationála ja regionála ánggiruš-

šama Davvi-Norggas. Olgoriikadepartemeantta ja Gielda- ja odasmahttindepartemeantta politihkalaš jodihangottis lea bistevaš gulahallan regionála álbmotválljen dásiin dan golmma davimus fylkkagieldas ja Sámedikkiin.

1.4 Davviriikkalaš sámekonvenšuvnna

Šiehtadallamat Davviriikkalaš sámekonvenšuvnna ektui galge plána mielde gárvvistuvvot 2016:s. Šiehtadallanbealit ovddidedje skábmamánus gaskaboddosaš árvalusa, mas dihto čuoggáid ferte duodaštit ovdal go stáhtaid šiehtadallandelegašuvnnat sáhttet vuolláičállit šiehtadallanevttohusa.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi parlamentáralaš rádis lea ásahuvvon ovttasbargu dakkár áššiiguin mat gusket sápmelaččaide mángga riikkas, dahje sápmelaččaide oktan álbmogin.

1.5 Sámi parlamentáralaš ráddi

Sámediggi Norgga bealde válddii badjelasas čakčamánu 2016 dievasčoahkkimis jodiheaddjidoaimma maŋŋá Sámedikki Suoma bealde. Sámedikkis Norgga bealde lea jodiheaddjidoaimma 16 mánu. SPR lea bargan čuovvovaš áššesurggiiguin: Davviriikkalaš sámekonvenšuvnna, giellaáššit, ON julggaštusa álgoálbmotvuoigatvuođiguin čuovvoleapmi, eará riikkaidgaskasaš čoahkkimiid ja proseassaid oktiordnen, vidát sámi parlamentariihkkarkonferánssa organiseren, dásseárvu ja ovttárvosašvuohta ja soabaheapmi.

Sámi parlamentáralaš ráddi nammada golbmasa guđa lahtus Barentsovttasbarggu álgoálbmotbargojovkui (WGIP). Doaimmaplána maid Barents 2015 álgoálbmotkongreassa lea mearridan, lea háltebidđi bargojoavkku barggus. Bargojoavkku árijalaš searvama bokte guorahallojuvvojit áššečuolmmat mat muđui eai várra livčče biddjojuvvon áššelistii. Bargojoavkkus lea oasseváldistáhtus Barentsrádi ja ámmátolbmolávdegotti ja Barents regiovdnarádi ja komitea čoahkkimiin.

Davviriikkalaš ovttasbargu Davviriikkaid rádi bokte lea deatalaš. Sámit eai leat váldojuvvon ollesárvosaš lahttun Davviriikkaid rádis, muhto sis lea áicistáhtus ja hállanriekti Davviriikkaid Rádi jahkásaš sešuvnna váldoságastallamis. Sámi parlamentáralaš rádis lei okta ovddasteaddji dán jagi sešuvnnas Københámanis.

Cuoŋománus 2016 lágidii Sámi parlamentáralaš rádi stivra ovttas Álgoálbmogiid bargojoavkkuin doallat jorbabeavdeságastallamiid Murmánskkas Ruošša bealde, masa serve sámedikkiid, sámi organisašuvnnaid ovddasteaddjit Ruošša bealde, ja dasto regionála álgoálbmotrádi jodiheaddjit, maid Murmánska fylka lea ásahan. Čadahuvvojedje buorit ságastallamat iešguđege sámi organisašuvnnaid ovddasteddjiiguin Ruošša bealde.

1.6 Álgoálbmogat Ruoššas

Sámediggi lea čoahkkimiin iešgudege ovttasbargoguimmiiguin guorahallan dan váttis olmmošvuoigatvuođa dili mii álgoálbmogiin Ruošša bealde lea. Arvedávgeorganisašuvnna, RAIPON, mii organisere álgoálbmogiid Ruošša bealde, leat dál Ruošša eiseválddit oalle guhkás váldán dan badjelasaset. Konklusuvdnan lea ahte lea dárbu bearráigeahččat olmmošvuoigatvuođaid rihkkumiid álgoálbmogiid ektui Ruošša bealde.

Oassemihttomearri 3:

- Eanet deaddu, oassálastin ja ángiruššan davviguovlopolitihkkii sihkkarastin dihtii ceavzilis ovdáneami daidda álbmogiidda mat ássat davviguovlluin.

Sámediggi lea 2016:s searvan prográmmas mángga stuorra konferánsii nugo Arctic Frontiers ja Arctic Circle forumii gos davviguovlopolitihka birra digaštallojuvvo. Dasa lassin čuovvu Sámediggi Árktalaš ráđi lávga, ja lea searvan čalmmustemiide Árktalaš ráđi 20-jagi ávvudeami oktavuodas. 2016:s lokalise-rejuvvui Árktalaš ráđi álgoálbmotčállingoddi, IPS bissovaš čállingottiin Romssas.

Sámediggi lea davviguovloássiin ohcalan odđa jodihangotti politihkkariin ja ealáhuseallimiin mii válddášii badjelasas daid hástalusaid mat mis leat ovddabealde go guoská birrasii ja dálkkádahkii. Dán ráđjai lea jodiheaddji politihkkarat hállan dušše odđa industriijaovdánanvejolašvuođaid birra davvin, ja ahte álgoálbmogat fertejit rievdadit iežaset odđa áigái. Álgoálbmogat vástidit ahte mii leat rievdadán, ja ahte dál lea áigi ahte politihkkarat, industriijajodiheaddjit ja ruhtadeapmi rievdadit iežaset.

Oassemihttomearri 4:

- Čájehit solidaritehta eará álgoálbmogiidda.

Álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa loahppadokumeanttas sohpe lahttoriikkat konkreta nátionála ja riikkaidgaskasaš doaimbajuid sihkkarastin dihtii ahte dáláš riikkaidgaskasaš standárddat álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra, erenoamážit vuoigatvuođaid birra mat leat ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštusas 2007 (álgoálbmotjulggaštus) čađahuvvojit árrjalaččat.

Loahppadokumeantta mearrideami bokte válde lahttoriikkat ovtta deatalaš lávkki dan guvlui ahte dohkkehit ahte álgoálbmotjulggaštus lea juoga eanet go ulbmildokumeanta, danne go stáhtat das geatnegahttojuvvojit ráhkadit ja álggahit konkreta čađahandoaimbajuid – nátionála dásis ja riikkaidgaskasaččat – ovttasráđiid ja ovttasbargguin álgoálbmogiiguin.

Sámediggi lea 2016:s erenoamážit vuoruhan čuovvovaš golbma ášši máilmmikonferánssa riikkaidgaskasaš čuovvolemis: (1) ON álgoálbmotvuoigatvuođaid áššedovdimekanismma (EMRIP) mandáhta nannema, mii lea ON olmmošvuoigatvuođaráđi vuollásaš; (2) iežas stáhtusa ja searvanrievtti sihkkarastin ON-vuogádagas álgoálbmogiid iešstivrema ásusaid ektui, maiddái álgoálbmogiid ráđdehusaid, parlameantaid ja árbevirolaš ráđiid ektui; (3) nannoseappo fokus álgoálbmotnissonolbmuid vuoigatvuođaid ON-vuogádagas, erenoamážit ON nissonkommišuvnna ja ON olmmošvuoigatvuođaráđi ektui.

1.7 Expert Mechanism álgoálbmot vuoigatvuodaid birra (EMRIP)

EMRIP ásahuvvui 2008:s sieiva temáhtalaš ráddeaddi orgánan olmmošvuoigatvuodarádi várás, mas mandáhtan lea addit rávvagiid temáhtalaš áššiin. EMRIP galgá erenoamážit deattuhit ON álgoálbmot-julggastusa nationála čadaheami. Dál lea áššedovdiid lohku vihtta muhto galgá lasihuvvot čieža lahttun. Okta lahtuin galgá boahtit ártkalaš regiovnnas. 2013 máilmmikonferánsa dohkkehii ahte lea sávahahtti ahte EMRIP mandáhta rievdaduvvo ja nannejuvvo nu ahte dat eanet galgá ánggiruššat vuoigatvuodaga-žaldagain regionála ja nationála dásis.

Sámediggi lea leamaš vuojeheaddjin ja árijjalaččat váikkuhan ovttasbarggus miellahttostáhtaiguin ja álgoálbmot ásahusaiguin ja organisašuvnnaiguin ja stáhtaiguin, oassálastán ON olmmošvuoigatvuodarádi konsultašuvnnain ja digaštallamiin ja dan vuollásaš orgánain das mo EMRIP mandáhta galgá nannejuvvot. Dán barggu boadusin lea ahte lea ahte ON olmmošvuoigatvuodaráddi mearridii sierra resolušuvnna (A/HRC/33/L.25), mas EMRIPs mandáhta rievdaduvvui ja nannejuvvui. EMRIP sáhtta dál leat mielde veahkeheamen gožihit ja evalueret stáhtusa nationála čadaheamis daid vuoigatvuodaid mat leat mearriduvvon ON álgoálbmotjulggastusas.

1.8 Álgoálbmogiid stáhtusa ja searvanrievtti sihkkarastin ON:s

Nu mo ON lea ordnejuvvon dál, de šaddet ollu álgoálbmotásahusat guovtti stuolu gaskii. Dat guoská maiddái sámedikkiide. Danne lea Norgga bealde Sámediggi 2016:s vuoruhan bargat áššiin álgoálbmogiid formálalaš stáhtusa ja oassálastinvuoigatvuoda birra ON-vuogádagas. ON siskkobealde leat dál golmma lágan aktevrrat: (1) lahttoriikkat, (2) áicit ja (3) eaktodáhtolaš organisašuvnnat (NGO). Ollu álgoálbmotásahusat gahččet guovtti stuolu gaskii, ovdamearkka dihtii sámedikkat. Go sámedikkat eai leat eaktodáhtolaš organisašuvnnat, de eai sáhte sámedikkat searvat iešheanalaččat earret go muhtun jahkásaš čoahkkimiidda álgoálbmogiid hárrái (EMRIP ja Bissovaš Forum). ON:s leat dattetge ollu orgánat ja iešgudege proseassat mat gusket álgoálbmogiidda, ja danne lea deatalaš ahte álgoálbmogiidda addojuvvo vejolašvuohta maiddái searvat dán lágan proseassain. Máilmmikonferánsa mearridii ahte ON válđočoahkkinn galgá meannudit dán ášši viidáseappot.

ON válđočoahkkima ovddit sešuvnna presideanta, mii bisttii čakčamánu 2015 čakčamánu 2016, nammadii njeallje mieldeháčči proseassa várás, guokte stáhtaid ovddasteaddji ja guokte álgoálbmot-ovddasteaddji; Prof. James Anaya (USA) ja Claire Charters (Ođđa Selánda). Presideantta mieldeháččit čadahedje ollu konsultašuvdnačoahkkimiid gidđa- ja geassemánuin, maidda serve stáhtat ja álgoálbmogat. Ártkalaš álgoálbmogat válde oktasaš posišuvnna dán proseassas, vuolggasadjin lei Áltá-dokumeanta 2013.

Presideantta (PGA) mieldeháččit ráhkadedje suoidnemánu 2016 dokumeantta buot váldoposišuvnnain mat ožžo doarvái doarjaga konsultašuvnnain, ja sáddii dokumeantta válđočoahkkimii (A/70/990)¹. Ártkalaš álgoálbmogiid posišuvnnat leat bures reflekterejuvvon dán dokumeanttas. Asia Indigenous Peoples Pact, IWGIA ja Sámediggi lágidedje gulahallančoahkkima álgoálbmogiid ja PGA mieldeháččiiguin Bangkokas, Thaeatnamis skábmamánu 2016. Buot čieža álgoálbmotregiovna serve, ja PGA guokte álgoálbmotláhčči, ja ságastuvvui daid áššiid birra maid vuordit sáhttet dagahit hástalusaid šiehtadallamiin viidáseappot. Doarjja lea viehka stuoris dasa ahte álgoálbmogiid iešstivrenásahusaide berre addojuvvot sierra áicistáhtus ON válđočoahkkimis. Movt dat olahuvvo sorjá das movt šiehtadallamat, mat jotkojuvvojit válđočoahkkimis juovlamánu 2016 mannet. Vurdojuvvo ahte šiehtadallamat sáhttet loahpahuuvvot geassemánu 2017. Válđočoahkkimis lea geatnegasvuohta dahkat loahpalaš mearrádusa áššis dán sešuvnnas, mii bistá čakčamánu 2017 gaskkamuddui.

¹ *Eambbo dieduid gávnnat:* http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=a/70/990.

1.9 Álgoálbmotnissonolbmuid vuoigatvuodát

Máilmmikonferánsa bovdii ON olmmošvuoigatvuodarádi čielggadit sivaidda ja váikkuhusaid manne veahkaváldi álgoálbmotnissonolbmuid ja -nieiddaid vuostá geavvá, ja seammás bovdjejuvvui ON nissonkommišuvdna árvoštallat movt buorebut sáhtášii nannet ja buoridit álgoálbmotnissonolbmuid dili. Sámediggi searvvai Nissonkommišuvdna sešuvdnii 2016:s, mii dollojuvvui New York:s, ja jotkkii álgoálbmotnissonolbmuid vuoigatvuodabargguin, maiddá máilmmikonferánsa loahppadokumeantta olis. Sámediggi searvvai dan oktavuodas maiddá oalgedoaluide mas fokuserejuvvui veahkaváldi sámi nissonolbmuid ja nieiddaid vuostá. Nissonkommišuvdna mearridii ahte álgoálbmotnissonolbmuid dili galgá leat sierra fáddán («focus area») nissonkommišuvdna sešuvdnas njukčamánu 2017. Dalle fokuseret «the empowerment of indigenous women»².

Maŋŋá máilmmikonferánsa lea ON olmmošvuoigatvuodarádis leamaš veahás nannoset fokus álgoálbmotnissonolbmuid dilái. Rádi 33. sešuvdna oktavuodas, mii dollojuvvui čakčamánu 2016, dollojuvvui paneladigaštallan rádis, masa Sámediggi searvvai. Fáddán lei veahkaváldi álgoálbmotnissonolbmuid ja -nieiddaid vuostá.³

1.10 Oljorevreohtasii Dakota Access USA:s

Sámediggi lea ánggiruššan áššiin mii guoská plánejuvvon oljorevreohtasii Dakota Access USA:s mii galgá rasttildit njeallje stáhta, Davvi-Dakotas Illinoisii. Dat galgá rasttildit Missouri-joga, mii lea Standing Rock Siouxiindianaid juhkančázi váldogáldu. Dát lea dagahan ahte álgoálbmogat leat garrasit dan vuostálastán ja ballet ahte bassi eatnamat ja hávdesajit biliduvvojit huksenbarggu oktavuodas ja ahte vejolaš oljosuodđamat boahhteáiggis nuoskkidit sin juhkančázi.

Sámediggi čálii čakčamánu 2016 doarjja- ja solidaritehtareivve guoskevaš álgoálbmotčerdii USA:s, Standing Rock Sioux Tribe. Lagabui olles Sámedikki doarjjui Standing Rock Sioux Tribe sin gizzus oljorevreohtasa vuostá. Sámediggi ávžžuha beliid árvvus atnit ja implementeret olmmošvuoigatvuodaid ja álgoálbmotvuoigatvuodaid.

Sámediggi čuovui ášši ja sáddii reivve DNB:ii mii lea váikkuhan 4,7 miljárdda ru prošeavtta ruhtadeapmái. Dasto Stáhta penšunkássa etihkaráddái olgoriikkas, mas mii ávžžuheimmet sin árvoštallat ahte leat go Oljofoandda investeremat 6,7 miljárdda ru servviide oljorevreohtasa oktavuodas, vuostá daid etihkalaš njuolggadusaid mat Stáhta penšunfoanddas olgoriikkas leat, maid vuodul rávvejit Norgga Bánkku áicit servviid ja lihccut servviid.

Reivves stáhtaráddái Siv Jensenii lea Sámediggi addán árvalusaid ahte álgoálbmogiid vuoigatvuodát fertejit gozihuvvot Stáhta penšunkássa investeremiin olgoriikkas. Dan sáhtá konkrehta dahkat nu ahte rievdadit lánkaásahusa áicama ja lihccuma ektui nu ahte mearrádus ON siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvdnas ja ILO-konvenšuvdna nr 169 álgoálbmogiid hárrái biddjojuvvo vuodđun go árvoštallet áicama ja lihccuma. Dát standárddat leat dál oassin norgga lágas, ja maid ferte bidjat vuodđun investeremiidda mat addojuvvojit oktasaš ruđain Stáhta penšunkássa bokte olgoriikkas. Ráddehus lea vástidan ahte dáláš ortnegat gozihit dieid áššečuolmmaid maid Sámediggi lea váldán ovdan reivves.

² Eambo dieđuid gávnna: <http://www.unwomen.org/en/csw/csw61-2017>.

³ Eambo dieđuid gávnna: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20536&LangID=E>

1.11 Solidaritehtagalledeapmi Aotearoa/Ođđa Seláddas

Sámedikki presideanta Aili Keskitalo finai Aotearoa/Ođđa Seláddas golggotmánu 22.-30. b. 2016 ovt-
tas delegašuvnnain mas ledje mielde politihkalaš ráđdeaddi ja hálddahusa bargit. Fitnama fáddán lei
movt Statoil doaibma váikkkuha báikegottiide lea lassánan, ja erenoamážit lea Sámedikki fierpmádat
relevánta maoriaktevrraid gaskkas nannejuvvon. Dát lea relevánta danne go maoriin ja sámiin lea ollu
mii lea oktasaš ja mis lea ollu maid sáhttit oahppat gudet guimmiineamet.

2 Giella

Váldomihttomearri:

- Eanet giellageavaheaddji ja eanet sámegeiela geavaheapmi.

Sámediggi galgá juksat váldomihttomeari giella-suorggis ánggirusadettiin čuovvovaš surggiiguin:

- Ovddasvástádus sámegeielas.
- Sámegeiela rámmaeavttut.
- Giellageavaheaddjit
- Sámegeiela geavaheapmi

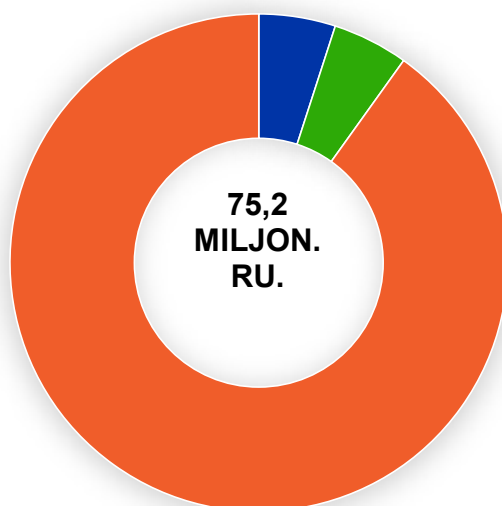
1. Eami-álbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskahttit, geavahit ja ovddidit sin historjjá, giela, njálmmálaš árbevieruid, filosofijaid, čállinvugiid ja girjjálašvuođa ja sirdit dáid boahttevaš buolvvaide, ja dain lea maid vuoigatvuohta nammadit sin báikkálaš servodagaid, báikkiid ja olbmuid ja doalahit daid namahusaid.

(Artihkal 13.1 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

SámásMánáin buktagat

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

■ Sámegeiela rámmaeavttut ■ Giellageavaheadjit ■ Sámegeiela geavaheapmi

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámegeiela rámmaeavttut	3 746 774	3 100 000	-646 774	-20,9 %
Giellageavaheadjit	3 699 801	3 600 000	-99 801	-2,8 %
Sámegeiela geavaheapmi	67 793 084	70 916 995	3 123 911	4,4 %
Submi	75 239 659	77 616 995	2 377 336	3,1 %

Doarjjalohpádusat fámus 31/12-16 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2011	0	-	275 000	0
2012	170 500	2,4 %	253 750	106 841
2013	202 500	2,9 %	443 200	124 700
2014	1 130 700	16,2 %	226 000	15 900
2015	2 785 450	39,9 %	29 000	0
2016	2 691 400	38,6 %	0	0
Submi	6 980 550	100,0 %	1 226 950	247 441

Dain prošeavttain mat eai leat čadahuvvon, lea 1 474 391 ru gessojuvvon ruovttoluotta ja máksojuvvon ruovttoluotta. 6 980 550 ru värrejuvvo daid doarjjalohpádusaid máksimii mat leat fámus juovlamánu 31. b. 2016 muttus ja mat leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjavuostáiváldiide.

2.1 Ovddasvástádus sámegielas

Mihttomearri:

- Sámedikkis lea ovddasvástádus sámegiela ovddideamis.

Oassemihttomearri 1:

- Sámedikkis lea ovddasvástádus sámegiela nannemis ja ovddideamis.

Sámi giellalávdegoddi geigii golggotmánus 2016 čilgehusas NAČ 2016:18 Váibmogiella, oktan evttohusain lágaid, gollomeroštalli doaibmabijuid ja sámi gielaid ortnegiid várás. Lávdegoddi galggai čilget gustojeaddji ortnegiid, doaibmabijuid ja njuolggadusaid sámi gielaid várás, ja árvvoštallat mo daid sáhtta heivehit almmolaš suorggi dálá organiseremii ja sihkkarastit doaibmi ja dásseárvosaš almmolaš bálvalusaid sámegillii.

Sámediggi lea dievasčoahkkimis meannudan ášši NAČ 2016:18 Váibmogiella – Sámedikki vuodđu ja eavttut. Sámedikki mearrádus deattuha earret eará nana ja bistevas giellaáŋgiruššama mánáid ektui, eanet almmolaš sajiid sámegiela várás, sihkkarastit sámi giellaealáskahttima, iešmearridanvuoigatvuođa ja ahte stáhta lea geatnegas čadahit posiitiiva sierradoaibmabijuid sihkkarastin dihtii gielalaš dásseárvvu. Čielggadus lea sáddejuvvon gulaskuddamii gulaskuddanáigemeiriin njukčamánu 2017. Čielggadusa čuovvoleapmi lea okta Sámedikki jagi 2017 deataleamos bargamušain.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi álbmogis lea duohta vejolašvuohta geavahit sámegiela go lea oktavuoha almmolaš hálddašemiin.

Nordlandsforskning lea Sámedikki ovddas evalueren guovttegielatvuodadoarjaga sámegiela hálddašanguovlluid gielddaide ja fylkkagielddaide. Evaluerema loahppacealkka lea ahte dálá ulbmilstivrenmállet eai doaimma buoremus lági mielde. Bohtosat geavahuvvojit viidásat barggus dainna ahte buoridit juolludaneavttuid guovttegielatvuodagielddaide mii dasto attášii buoret gielddalaš bálvalusaid sámegillii. Sámedikki dievasčoahkki mearridii ahte gielddat ja fylkkagielddat ásahit 3-jahkásaš doaimmaplánaid oččodan dihtii buoret ulbmilstivrenmálleid.

Oassemihttomearri 3:

- Buorre giellaplánen buriid, oktilaš kártemiid ja fágalaš analysaid vuodul.

Sámediggi lea sámegiela nannema oktavuodas bargogiellan politihkalaš ja hálddahuslaš dásis siehtadan ovttasbarggu NRK Sámiin, Guovdageainnu suohkaniin ja Sis-Finnmárkku diggegottiin. Mihttomearrin lea gávdnat oktasaš oahpahuš- ja giellaarenaid.

Sámi giellalávdegoddi lea raporttastis evttohan vejolašvuođa čielggadit sámi giellageavaheddjiid registrerema. Sámediggi lea ovttas Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain álggahan dán barggu.

Oassemihttomearri 4:

- Árijjalaš áittardan-, bearráigeahččan- ja váiddadoaimma sámelága giellanjuolggadusaid várás.

Sámedikkiin leat 2016:s ollu ovttaskasat váldán oktavuoda sámelága giellanjuolggadusaid rihkkuma birra. Sámediggi lea oaidnán dárbbu ásahtit ortnegiid mo čuovvulit oktavuodaváldimiid sámelága giellanjuolggadusaid rihkkumiid birra. Sámi giellalávdegoddi lea evttohan ásahtit sierra áittardeaddjidoaimma sámegiela várás. Dat čuovvuluvvo konsultašuvnnain ráddehusain.

Oassemihttomearri 5:

- Sámegiel terminologijja buot servodatsurggiin ja sámi báikenamat registrerejuvvojit ja čalmmustahttojuvvojit

Sámegiel terminologijja buot servodatsurggiin ja sámi báikenamat registrerejuvvojit ja čalmmustahttojuvvojit

Sámediggi lea 2016:s gulahallan oahppoásahusaiguin dan vejolašvuoda birra ahte lágidit terminologijja- ja báikenammakurssaid. Kurssat álggahuvvojit 2017:s.

Báikenammalágas leat mearrádusat báikenamaid birra almmolaš geavahas. Sámediggi nammada báikenammakonsuleanttaid davvi-, julev- ja lullisámi báikenamaid várás ja lea báikenammakonsuleanttaid čállingoddi. 2016:s mearridii Narviikka suohkan sámegiela gávpotnama Narviikii, Áhkánjarga. Sámedikki báikenammabálvalus rávve sámi báikenamaid čállinvugiid earret eará journalisttaide, giellabargiide, čállide ja báikenammaáššemeannudeddjiide.

Sámediggi lea ožžon miedihuvvot báikenammalága lánkaásahusaid. Rievdadusat čuvvot oppalaš riekteádejumii ja leat čadnojuvvon lobálaš čállinvuohká, sámegillii ja namaid vuoruide báikenammagalbain. Boadusin lea earret eará ahte nuortalaš čállinvuohki lea lobálaš Máttá-Várjjaga gielddas, ja ahte sámegielnamma galgá álo leat vuosttažin sámegiela hálddašanguovllus, ja gielddat hálddašanguovllu olggobealde mearridit ieža namaid vuoru.

Sámediggi lea mángga oktavuodas čujuhan váilevaš sámi báikenammageavaheami iešgudet guovlluin, sihke gielddaide, Stáhta geaidnolágádussii ja Kártalágádussii. Dat lea earret eará dagahan ahte Stáhta geaidnolágádus lullisámi guovllus lea bargagohtán galbemiin sámegillii.

2.2 Sámegiela rámmaeavttut

Mihttomearri:

- Buorit rámmaeavttut sámegillii.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Čállinrávagirji – ođđa almmuhus	102 506	100 000	-2 506	-2,5 %
Sámi giellagáldu	3 644 268	3 000 000	-644 267	-21,5 %
Submi	3 746 774	3 100 000	-646 774	-17,3 %

Sámi Giellagáldus lea -644 267 ruvdnosaš vuollebáza. Sivvan vuollebáhcajii lea earret eará go lea geavahuvvon menddo ollu ruhta ođđa neahttasiidduid ráhkadeapmái eat ge leat ožžon juolluduvvon ruđaid Romssa fylkkasuohkanis. Sámediggeráđđi lea ođđasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđdeášši SR

183/16 Oddasisjuogadeami rehketdoalus. Sámediggi lea ožžon juolluduvvot stáhtas Interreg ruđaid ja regi-
nála mielruhtadeami Romssa Fylkkasuohkanis oh-
cama vuodu. Odda prošeaktaáigodat lea 01.08.2015
rájes 31.05.2018 rádjai.

Oasseihttomearri 1:

- Sámegielas lea buorit ekonomalaš rámmaeavttut.

Dál lea váttis čilget daid goluid mat gielddain ja fylk-
kagielddain lea gokčat sámegillii guoski bargamušaid.
Sámediggi lea hábmegohtán golločoavdaga mii me-
roštallá daid goluid mat gielddain lea dasa ahte bálva-
lit sámi álbmoga láhkamearriduvvon geatnegasvuo-
đaid vuodul. Dat guoská earret eará sámeláhkii, oah-
pahusláhkii, mánáidgárdeláhkii, dearvvašvuodaláhkii,
plána- ja huksenláhkii, luonddušládjjivuodaláhkii, kul-
turmuitoláhkii, boazodoalloláhkii ja mohtorjohtoláhkii.
Mihttomearrin lea oažžu buoret duodaštusvuodu
daid goluid ektui mat gielddain ja fylkkagielddain leat
sámegillii guoski bargamušaid ektui.

Oasseihttomearri 2:

- Teknologalaš čovdosat mat leat heivehuvvon sámi bustávaide.

Odda álbmotregistarlága barggu oktavuodas leat čadahuvvon konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja
Ruhtadandepartemeantta sámegielaid registrerema birra Álbmotregistarii.

Proposišuvnnas 164 L (2015-2016) Láhka álbmotregistrerema birra (álbmotregistarláhka) lea evttohu-
von ahte lága bokte addojuvvo lohpi registreret dieđuid sámegiela birra. Viidáseappot lea evttohu-
von dakkár lánkaásahuslohpi mii addá vejolašvuoda mearridit njuolggadusaid dan birra gude vuollekatego-
riijaid ja lassediđuid sáhtta registreret juohke dihtui.

Oasseihttomearri 3:

- Gihppagat main leat čállinrávvagat davvisámegillii leat ođasmahttojuvvon ja fidnemis.

Sámediggi lea ovtta sámegielat fágaolbmuiquin ođasmahtán davvisámegiela riektačállinmálle. Gihpa
Riektačállinrávvagat almmuhuvvui 2016:s ja almmuhuvvui maiddá Sámedikki ja Sámi Giellagáldu inter-
neahtasiidduin.

Oasseihttomearri 4:

- Bistevaš davviriikkalaš giellaovttasbargoorgána, mii doaibmá bajimus mearridanorgánan
sámegielaide guoski fágalaš gažaldagain.

*Sámedikki báikenammanevvohat
sámi báikenamaid várás lea nevvon
mo galgá čállit lullisámi báikenamaid
ja eará namaid, earret eará
báikenamaid Plassjes ja lullisámi
namaid Tjohkeli, Råalten ja Bealjekki
álbmotmeahceestivrii.*

*Báikenammanevvohat lea álggahan
ođđa nammaášši Roros gávpoga sámi
nama várás ja addán cealkámuša sámi
báikenamaid oktavuodas, earret eará
Báhccavuona, Fuossko, Omasvuona,
Romssas, Hápmira, Gildeskåla, Ránu,
Áltta ja Meløy suohkaniin ja Deanu ja
Unjárgga gielddain.*

Rádjerasttideaddji giellaovttasbargu lea eaktun dasa ahte sihkkarastit oktasaš vuodu sámi gielaide. Suoma, Ruota ja Norgga bealde Sámedikkiit jotke 2015:s proševtta Sámi Giellagáldu golmma odđa jahkái. Sámi Giellagáldu lea fágalaš áššedovdi orgána, mii fállá giellaveahki ja bagadusa gažaldagain mat gusket sámegeleaid geavaheapmái. Giellagáldus leat vihtta giellajuhkosa mat dohkkehit odđa tearpmaid, mearridit normerema ja addet rávvagiid giellageavaheami oktavuodas. Giellagáldu bargá maiddái earret eará diehtjuohkimiin giela, giellagáhttema ja báikenamaid birra. Odđa tearpmat leat eaktun beaivválaš sámegeleida geavaheapmái, čállingiela geavaheapmái, giela geavaheapmái mediain, sosiála mediain, ja buot eará giellaarenain.

Maŋŋá 20 jagi barggu normerejuvvui ubmisámegeleida ortografijja 2016:s. Ubmisámegeleida ii leat ovdal leamaš čállojuvvon njuolggadusat/prinsihpat čállinvuohkái. Dat lea guhkká hehtten ubmisámegeleida čállingiela ovdáneami, ja oahpponeavvuid buvttadeami ubmisámegeleida ja ubmisámegeleiddi.

Giellagáldu davvisámegeleida giellajuogus normerii cuoŋománus 2016 gihppaga Riektačállinrávvagat mas leat riektačállinmálla davvisámegeleida várás.

2.3 Giellageavaheaddjit

Mihttomearri:

- Eanet giellageavaheaddjit.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámi giellakampánja	663 801	600 000	-63 801	-10,6 %
Stipeanda ohppiide geain lea sámegeleida fágan joatkkaskuvllas	3 036 000	3 000 000	-36 000	-1,2 %
Submi	3 699 801	3 600 000	-99 801	-2,8 %

Sámi giellakampánja čájeha 63 801 ruvdnosaš vuollebáhčaga. Sivvan vuollebáhčagii lea ahte lea geavahuvvon menddo ollu ruhta ja sámediggeráđđi lea oddasisjuogadan rušaid postii, gč. ráđdeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeami rehketdoalus. Stipeanddat ohppiide joatkkaskuvllas geain lea sámegeleida fágan, čájeha -36 000 ruvdnosaš vuollebáhčaga, ja sámediggeráđđi lea oddasisjuogadan rušaid postii, gč. ráđdeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeami rehketdoalus.

Stipeanddat ohppiide joatkkaskuvllas geain lea sámegeleida fágan, čájeha -36 000 ruvdnosaš vuollebáhčaga, ja sámediggeráđđi lea oddasisjuogadan rušaid postii, gč. ráđdeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeami rehketdoalus.

Oassemihttomearri 1:

- Sámegeleida fievrriduvvo buolvvas buolvii ruovttus.

Sámedikki odđa giellakampánja "SámásMánáin" almmuhuvvui skábmamánus 2016. Áigumuššan kampánjain lea veahkehit daid váhnemiid geat háliidit válljet sámegeleida iežaset mánáide. Kampánja addá dieđuid guovtte- ja mánggagielatvuodá birra, dan birra makkár vuoigatvuodaid ja vejolašvuodaid guovttegielat- ja mánggagielatvuodá addá ja man deatalaš dat lea válljet sámegeleida iežas mánái nu árrat go vejolaš. Kampánjas leat mielde 11 kampánjaváhnema/ambassadevrra iešguđet giellabirrasii Norggas. Lea ásahuvvon facebook-siidu ja instagrámmaprofiila kampánja várás, ja ráhkaduvvon ieš-

gudet kampánnjaávdnasat. Kampánnjaávdnasiid, maidda gullet babypáhka, lávlagirji ja bagadusgihpa, sáhtta viežžat sámegeiela hálddašanguovllu dearvvašvuodastašuvnnain, Romssas ja Álttás, Stormen girjerájus Bådáddjos ja giellaguovddážiin.

Oassemihhtomearri 2:

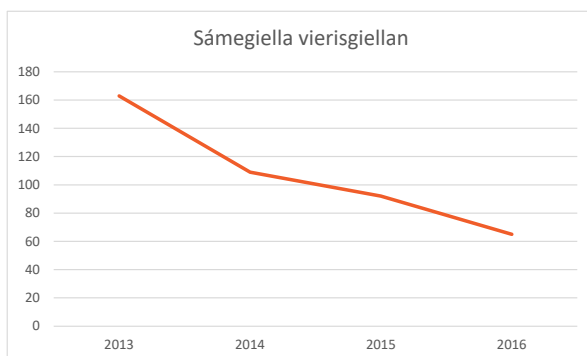
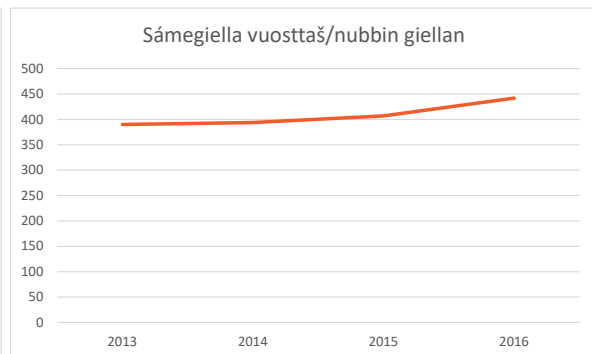
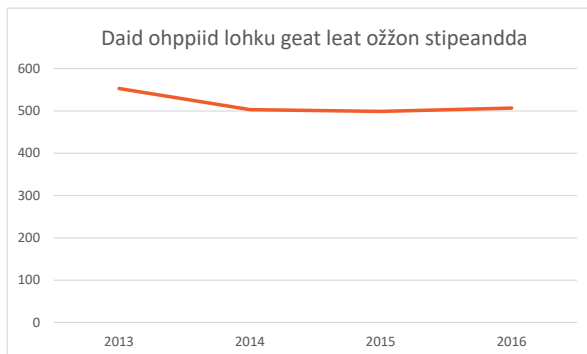
- Sámegeielat fágabargit buot servodatsurggiin.

Movttiidahttin dihtii nuoraid válljet sámegeiela fágan joatkkaskuvllas juolluda Sámediggi stipeandda daidda ohppiide geain lea sámegeiella fágasuorggis. Lassáneaddji ohppiidlohku joatkkaskuvllas geain lea sámegeiella, orru čujuheamen ahte stipeanda movttiidahtta ohppiid vállje sámegeiela.

Skuvlajagis 2015/16 ožžo stipeandda 208 oahppi geain lei sámegeiella vuosttašgiellan, 234 oahppi geain lei sámegeiella nubbigiellan ja 65 oahppi geain lei sámegeiella vierisgiellan.

2016:s juolluduvvojedje oktiibuot 507 stipeandda. Go buohtastahtta 2015 juolludemiiiguin, de leat lassánan stipeandajuolludeamet sámegeilli vuosttaš- ja nubbigiellan, muhto njiedjan sámegeilli vierisgiellan. Juolluduvvon stipeanddaid lohku sámegeilli 1. ja 2. giellan sáhtta čujuhit ahte giellageavaheddjiid lohku lassána.

Sámediggi sáddii dieđuid stipeanddaid birra buot joatkkaskuvllaide Davvi-Norggas ja Trøndelágas ja buot fylkkasuohkaniidda lulábealde Trøndelága.

2.4 Sámegeiela geavaheapmi

Mihttomearri:

- Sámegeiella geavahuvvo árrjalaččat buot servodatsurggiin.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Guovttegielatvuodadoarjagat gielddaide	41 449 522	43 329 000	1 879 478	4,3 %
Guovttegielatvuodadoarjagat fylkkagielddaide	5 123 916	5 100 000	-23 916	-0,5 %
Sámi giellaguovddážat	19 142 500	19 560 000	417 500	2,1 %
Giellaprošeavttat	2 077 146	2 927 995	850 849	29,1 %
Submi	67 793 084	70 916 995	3 123 911	4,4 %

Guovttegielatvuodadoarjagat gielddaide ja fylkkagielddaide ja giellaguovddážiidda čájeha vuollebáh-caga. Sivvan vuollebáh-cagii lea ruovttoluottageassimat gielddain dahje giellaguovddážiin; Divttasvuonas, Gáivuonas, Porsáנגgus, Loabágis, ja Deanus, ja Romssa fylkkasuohkanis. Oassi badjebáh-cagis geavahuvvo máksit vuollebáh-caga eará poasttain gč. ráddeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus.

Giellaprošeavttat čájehit 850 849 ruvdnosaš badjebáh-caga. Sivvan badjebáh-cagii lea ovdalis addojuvvon doarjagiid ruovttoluottageassin ja ruovttoluottamáksin. Ohcansubmi lei oktiibuot 5 055 259 ru. Ledje 30 ohcama, ja dain juolluduvvojedje 25.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi álbmogis sámegeiela hálddašanguovllus lea duohta vejolašvuohta geavahit sámegeiela almmolaš hálddašeami bálvalusain.

Ovttasbargošiehtadusaid vuodul lea Sámediggi 2016:s doallan čoahkkimiid buot sámegeiela hálddašanguovllu gielddaiguin. Čoahkkimat leat maid dollojuvvon Finnmárkku fylkkagielddain. Romssa fylkkasuohkaniin, Nordlándda fylkkasuohkaniin ja Davvi-Trøndelága fylkkasuohkaniin ovttasbarggu birra gaskal Sámedikki ja hálddašanguovllu fylkkagielddaid. Fáddán čoahkkimiin gielddaiguin lea leamaš sihke gielddaođastusa stáhtus, guovttegielatvuodadoarjaga evalueren ja Sámedikki ja ovttaskas gieldda gaskasaš ovttasbargošiehtadusaid čuovvuleapmi. Čoahkkimiid boadus lea earret eará nannejuvvon ovttasbargu sámegeiela hálddašanguovllu gielddaiguin. Barggu oktavuodas gielddaođastusain lea Sámediggi oaidnán man deatalaš dat lea ahte Sámediggi ja gielddat ovttas dustejit sámegeilli guoski hástalusaid.

Sámediggi lea oččodan Aarbortte searvat sámegeiela hálddašanguovlui. Aarbortte suohkan sáddii 2015 čavčča ohcama Gielda- ja ođasmahttindepartementii searvama birra. Departemeanta ávžžuhii Sámedikki sáddet árvalusa. Sámediggi sáddii searvanávžžuhusa departementii guovvamánus 2016.

2016:s leat sullii 19000 olbmoss sámi giellahálddašanguovllus Norggas leamaš vejolašvuohta geavahit sámegeiela go váldet oktavuoda gielddaiguin ja stáhta orgánaiguin.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi giellaguovddážat barget árrjalaččat giellaovddidemiin doaibmaguovlluineaset.

Sámediggi lea leamaš mielde ruhtadeamen 14 sámi giellaguovddáža. 2016:s áshuvvui Giellagiisá bstevaš giellaguovddážin Guovdageidnui. Návuona suohkan, Sámi viessu, Sijten Jarngge, Kárášjoga gielda ja Bådådjo suohkan leat sámi giellaguovddážiid ásahanproseassa. Návuona suohkan lea ožžon áshandoarjaga Sámedikkis 2016:s.

Sámi giellaguovddážat ráhkadedje 2016:s vuosttaš geardde lonohalli 3-jahkásaš doaibmaplánaid, giel-lakurssaid ja giellaarenaid várás. Dát addá vuodu mihtidit sáme giela ovdáneami báikegottis.

Sámediggi lea doallan čoahkkimiid mángga giellaguovddážiin mannan jagi. Čoahkkimiid fáddán lea leamaš giellaguovddážiid doaibma ja ovdáneapmi. Sámediggi oassálasttii sámi giellaguovddážiid deaivvadeapmái mii lágduvvui Áiluovttas geassemánus. Giellaguovddážat bidje ovdan lihkostuvvan doaibmabijuid ja dan láhkai sii lonohalle buriid vásáhusaid guhtet guimmiideasetguin.

Báástede-proševvta dávvirat.

3 Kultuvra

Váldomihttomeari:

- Ealli ja juohkelágan sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta ja lea buohkaid olámuttus.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari kultuvrra čuovvovaš ángirusšansurggiid fokuseremiin:

- Čielgaseappo ovddasvástádus sámi kultuvrras.
- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Árvohákan ja ahtanuššan kulturealáhusain.
- Sámi valáštallan.
- Sámi mediat.
- Sámi bibliotehka.

1. Álgoálbmogiin lea

riekti sealluhit, hovdet, suodjalit ja ovddidit iežas kulturárbbi ja árbevirolaš máhtu ja iežas kulturilbmanemiid, ja maiddáilbmanemiid iežaset diehtagis, teknologijjas ja kultuvrras, dása gullet maid olmmošlaš ja genehtalaš resurssat, gilvagat, dálkasat, máhttu elliid ja šattuid iešvuođaid birra, njálmmálaš viidásetfievrrideapmi, girjjálašvuohta, minstarat, valáštallandoaimmat ja árbevirolaš stohkosat, govat ja doaibmi dáidda. Sis lea maid riekti sealluhit hovdet, suddjet ja ovddidit immateriála vuoigatvuođaid dakkár kulturárbbái ja árbevirolaš máhttui, ja dakkár kulturilbmanemiide.

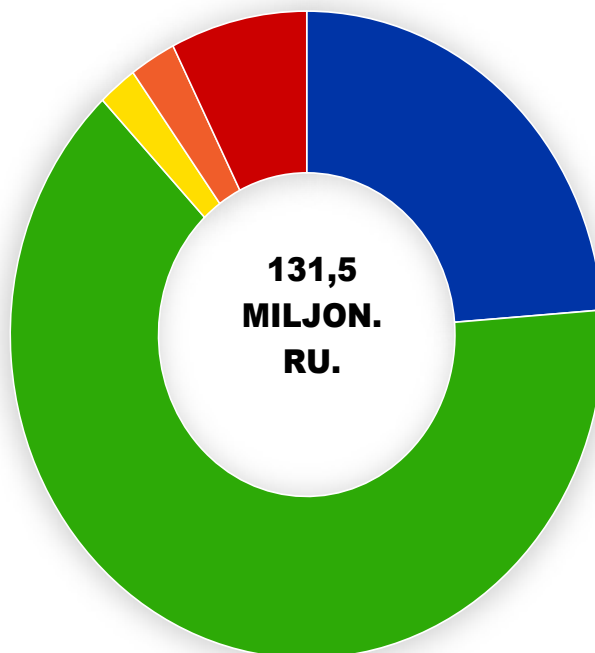
2. Ovttas álgoálbmogiiguin galget stáhtat gávdnat beaktilis doaibmajuid dohkkehan dihte ja suddjema dihte dáid vuoigatvuođaid doaimmaheamis.

(Artihkal 31 ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštusas)

Sámedikki dáiddárkonferánsa 2016

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

■ Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda ■ Sámi kulturásahusat ■ Sámi mediat ■ Sámi valášállan ■ Sámi bibliotekhat

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	31 274 045	29 864 000	-1 410 045	-4,7 %
Sámi kulturásahusat	84 311 150	82 909 000	-1 402 150	-1,7 %
Sámi valášállan	2 796 000	2 796 000	0	0,0 %
Sámi mediat	3 316 000	3 316 000	0	0,0 %
Sámi bibliotekhat	9 792 412	9 770 000	-22 412	-0,2 %
Submi	131 489 608	128 655 000	-2 834 608	-2,2 %

Ohcanvuodot doarjjaortnegat kultuvrra vuolde čájehit oktiibuot vuollebáhčaga. Sivvan vuollebáhčagii lea go lea geavahuuvon menddo ollu ruhta ja sámediggeráđi lea ođđasisjuogadan ruđaid poasttaide, gč. ráđdeássi SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus.

Doarjalohpádušat fámus 31/12-16 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2011	266 500	1,2 %	190 000	0
2012	369 500	1,6 %	18 900	0
2013	1 109 500	4,8 %	200 000	100 000
2014	2 604 550	11,2 %	79 600	0
2015	5 152 600	22,2 %	149 050	0
2016	13 669 740	59,0 %	303 400	0
Submi	23 172 390	100,0 %	940 950	100 000

Dain proševttain mat eai leat čadahuuvon, lea 1 040 950 ru gessojuvvon ruovttoluotta ja máksojuvvon ruovttoluotta. 23 172 390 ru várrejuvvo daid doarjalohpádušaid máksimii mat leat fámus juovlamánu 31. b. 2016.

3.1 Čielgaseappo ovddasvástádus sámi kultuvrras

Mihttomearri:

- Sámediggi lea sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideami deataleamos eavttuidbiddjiid gaskkas.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi kultuvrra lea lunddolaš ja deatalaš sadji ráđđehusa oppalaš ja bajimuš kulturpolitihkas.

Guovddáš festiválaortnet heaittihuvvui ja sirdojuvvui Norgga kulturráđđái 2016 rájes. Kulturdepartemeanta attii kulturráđđái bargun čadahit konsultašuvnna Sámedikkiin dan oasis ođđa festiválaortnegis mii guoská sámi beroštumiide njuolga. Skábmamánus dollojuvvui hálddahušlaš konsultašuvdna. Riddu Riddu festivála rámmaeavttuid ja einnostañvejolašvuoda lea deatalaš oazžut sadjai ovddes guovddáš festiválaid ođđa ortnegiid ektui. Kulturráđđi lea dieđihan ahte áigot árvvoštallat sáddet ođđa njuolggadusaid Sámediggái mañnjá fágalañdegotti mearrádusa, ovdal go kulturráđđi daid loahpalaččat meanuda. Sámedikki ruhtadeapmi Riddu Riddu ja eará sámi festiválaid ektui sámedikki bušeahta bokte, galgá leat mielde nu gohčoduvvon doaibmajuohkinšiehtadusa oktavuodas mas mielde ruhtadeamen lea regionála/báikkálaš dássi.

2016:s šihttojuvvui eanet formaliseret ovttasbarggu Norgga Kulturráđiin ja ásahit jahkásaš gulahallančoahkkimiid. Norgga kulturráđđi lea guovddáš aktevera ja ruhtadaninstánsa kultursuorggi siskkobealde Norggas, maiddái sámi dáidaga ja kultuvrra ektui. Gulahallančoahkkimat váikkuhit dan ahte Sámediggi dikšu oktavuoda, addá ja oazžu áigeguovdilis dieđuid ja beassá guorahallat áigeguovdilis áššiid nugo Bååstede, Tråante 2017, museasuorgi, ávnnaskeahtes kulturárbi jna.

Oassemihttomearri 3:

- Regionála ja báikkálaš eiseválddit váikkuhit sámi dáidaga, kultureallima ja sámi kulturásahusaid ovddideami ovttas.

Sámediggi ja Sámi girkoráđđi leat ásahan ovttasbarggu ovttasbargošiehtadusa bokte. Sámedikkis leat juohke jagi gulahallančoahkkimat Sámi girkoráđiin, ja dasa lassin lei Sámedikkis ja Sámi girkoráđis čoahkkin juovlamánus 2016, gos Norgga girku sadji sámi servodagas mañnjá 01.01.2017 lei guovddáš fáddán. Girkus lea guovddáš sadji sámi servodagas, ja Sámedikkis lea beroštupmi daid Norgga girku rievdadusproseassaide mat dál leat. Sámediggi háliida ahte rievdadanusproseassain dán proseassas ferte láchit sámi girkoeallima goziheami ja ovdánahttima. Sámediggái lea deatalaš ahte Norgga girku maiddái mañnjá go stáhta ja girku earuhuvvojit, ain lea álbmotgirku maiddái sámi álbmogii.

3.2 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Mihttomearri:

- Rikkis sámi dáidda- ja kulturilbmadeapmi mas lea buorre kvalitehta háhkkojuvvo, čadahuvvo, gaskkustuvvo ja vásihuvvo.

	Rehketdoallu	Bušeahhta		
		2016	Erohus	% erohus
Sámi dáiddáršiehtadus	7 500 000	7 500 000	0	0,0 %
Dáiddárkonferánsa	255 012	200 000	-55 012	-27,5 %
Doarjja juoigamii ja sámi musihkkii	3 042 150	2 500 000	-542 150	-21,7 %
Doarjja girjjálašvuoda buvttadeapmái	6 392 700	5 800 000	-592 700	-10,2 %
Girječállin	700 000	700 000	0	0,0 %
Doarjja sámi lágádusaide	2 820 000	2 820 000	0	0,0 %
Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii	1 455 000	1 455 000	0	0,0 %
Doarjja kulturdoaimmaide	4 312 250	4 089 000	-223 250	-5,5 %
Doarjja Noereh! organisašuvdnii	200 000	200 000	0	0,0 %
Tráante 2017	4 596 934	4 600 000	3 066	0,1 %
Submi	31 274 045	29 864 000	-1 410 045	-4,7 %

Doarjja juoigamii ja sámi musihkkii čájeha -542 150 ruvdnosaš vuollebáhcaga ja doarjja girjjálašvuoda buvttadeapmái čájeha -592 700 ruvdnosaš vuollebáhcaga. Sivvan dán guovtti poastta vuollebáhcagii lea menddo stuorra ruhtageavaheapmi. Doarjja kulturdoaimmabijuide čájeha -223 250 ruvdnosaš vuollebáhcaga. Sivvan dán vuollebáhcagii lea menddo stuorra ruhtageavaheapmi ja sámediggeráđdi lea oddasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđdeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Tráante 2017 ollislaš rámma lea 4 600 000 ru 2016 várás ja das lea 1 856 934 ru geavahuvvon 2016:s. 2 740 000 ruvdnosaš báhcán oassi rámmas várrejuvvo jahkái 2017.

Doarjjaohcamiid submi oktiibuot juoigamii ja sámi musihkkii lei 3 735 930 ru. Ledje 45 ohcama main 16 juolluduvvojedje. Doarjjaohcamiid submi oktiibuot girjjálašvuoda buvttadeapmái lei 22 000 000 ru. Ledje 89 ohcama main 28 juolluduvvojedje. Doarjjaohcamiid submi oktiibuot sámi lágádusaide lei 3 100 000 ru. Ledje guhtta ohcama main viidas juolluduvvojedje. Doarjjaohcamiid submi oktiibuot kulturdoaimmabijuide lei 11 665 810 ru. Ledje 143 ohcama main 71 juolluduvvojedje.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi dáiddáriin lea buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaimmaseaset.

Sámediggi ja Sámi kulturráđdi lea dahkan ovttasbargošiehtadusa. Ovttasbargošiehtadusa ulbmilin lea ásahtit njuolggadusaid, ovddasvástádusa ja geatnegasvuodaid sámi dáiddáršiehtadusa šiehtadallamiidda, ja muđui ovttasbargui sámi dáiddapolitiikhalaš beliid gaskka. Oassin dán ovttasbarggus dolle bealit gulahallančoahkkima cuorománus 2016, gos guorahalle oppalaš dáidda- ja kulturpolitiikhalaš doaimmabijuid ja hástalusaid. Aktivitehta kultursuorggis lea stuoris, ja gulahallan lea ealáskahttojuvvon oddasis Sámedikki ja sámi dáiddárorganisašuvnnaid gaskka.

Dáiddáršiehtadusa mii guoská jahkái 2016 ekonomalaš rámma lei 7,5 miljon ru. Šiehtadus lea váikkuhan dan ahte Sámi dáiddárráđdi ja sámi kulturorganisašuvnnat leat beassan láchit diliid sámi girjjálašvuoda, luodi, musihka, dánssa ja teáhtera, filmma ja govvadáidaga ja dáiddaduoji háhkamii ja gaskkusteapmái. Fágalaš bagadandoaimma organisašuvnnain lea nannejuvvon, ja dáiddastipeandaortnet addá buoriid rámmaeavttuid sámi dáiddáriidda, ja láchčá diliid nu ahte ovttaskas dáiddáris lea vejolašvuoha dáiddalaččat ovdánit. 2016 dáiddáršiehtadus lea nannejuvvon nu ahte lea okta liige seniorstipeanda 150.000 ru.»

Dáiddárkonferánsa lágiduvvo juohke nuppi jagi, ja 2016:s dollojuvvui dat Romssas miessemánus. Konferánsas lei váldofokus sámi lávdedáidagii, luhtái ja girjjálašvuhtii. Dáiddárkonferánsa lea deatalaš deaivvadanbáiki sámi dáiddáriidda. Dán jagi doaimmai konferánsa maiddái fágalaš gulaskuddaninstánsan Sámedikki čilgehussii girjjálašvuoda birra.

3.2.1 Riikkaidgaskasaš dáiddakonferánsa

2016:s váikkuhii Sámediggi ahte Office of Contemporary Art sáhtii doallat konferánsa man tihttaln lei "Thinking at the Edge of the World: Perspektives from the North». Konferánsa lei stuorát oassi stuorát prošeavttas mii bidjá fuomášumi dáidaga, birra ja aktivismma gaskasaš oktavuhtii árttis. Konferánsa boadusin lea Dokumeanta 14 mearridan ahte vihtta sámi dáiddára geat ain leat eallimin ja Iver Joks ja Áillohaš, geat leaba jápmán, galget čalmmustahttojuvvot sin čájáhusas cuorjománus 2017 Atenas, Hellasis ja geassemánus Kasselis. Dokumeanta lea riikkaidgaskasaš dáiddadáhpáhus Kasselis, Duiskaeatnamis, ja čájáhus lágiduvvo juohke viđát jagi. Dát ovdanvázzi čájáhus lei stuoris ja dehálaš sámi dáiddáriidda.

Oassemihttomearri 2:

- Juoigan ja sámi musihka mas lea buorre kvalitehta ja mii álkidit olaha eanet guldaleddjiid.

Sámediggi lea juolludan 2 148 600 ru 16 luohtái ja musihkkaalmmuhemiide 2016:s. Dán jagi lea juolluduvvon sihke odđái jagi ja árbevirolaš almmuhemiide, ja julevsámi musihka almmuheapmái. Ohcamiid submi lei 3 735 930 ru mii lea lassánan 790 546 ruvnnuin jagi 2015 ektui. Mánngga sámi artistii lea maid dái juolluduvvon mátkedoarjj.

Oassemihttomearri 3:

- Veahkehit dan ahte almmuhuvvo ja ovddiduvvo kvalitatiivvalaččat buorre sámegeielat girjjálašvuota mii lea olahannuttus olbmuide.
- Veahkehit nannet sámi lágádusfidnuid.

Girjjálašvuoda ohcanvuodot doarjjaortnegii bohte 89 ohcama badjel 22 miljon ru ovddas iešgudege lágádusain. Oktiibuot attii Sámediggi doarjaga 28 girjjálašvuodaohcamii maid submi oktiibuot lei 6,5 miljon ru. Badjel bealli doarjagiin addojuvvui sámi čáppagirjjálašvuhtii.

Sámediggi lágidii girječállioahpu jagiin 2015–2016. Girjjálašvuodafágalaš gelbbolašvuoda ja mánuovddideami bokte bohte 4 oasseváldis gárves mánuosat prošeaktaáigodagas. Dát mánuosat leat čállojuvvon sámegeillii maid fáttát ledje nuoraid várás. Guokte oasseváldi leaba juo sádden iežaska mánuasa sámi lágádusaide almmuheami várás boahteáiggis. Nubbi dán mánuisiin lea juo dohkkehuvvon ja dat plánejuvvo buvttaduvvot 2017:s. Prošeavtta bajimus mihttomearriin lea leamaš movttiidahttit eanet almmuhit sámegeielat čáppagirjjálašvuoda nuoraid várás. Prošeavtta evalueren lea álggahuvvon ja gárvvistuvvo 2017:s.

Sámediggi lea maid dái dorjon delegašuvnna mas ledje čieža sámi girječállii vai sáhtte searvat vuosttaš riikkaidgaskasaš álgoálbmotpoesifestiválie Meksikos, golggotmánus 2016. Festivála ovddasteaddjit fitne maid dái Sámedikkis ja sámi ásašusain geassemánus 2016.

Oassemihttomearri 4:

- Nannet sámi lágádusaid rámmaeavttuid ja hástalit sámi lágádusaid odđasis hutkamii nu ahte dat váikkuha eanet beroštupmái ja buvttadeapmái sámi girjjálašvuodas.

Sámediggi lea 2016:s bargan girjjálašvuodačilgehusain, ja dan oktavuodas leat čađahuvvon sihke njálmmálaš ja čálalaš gulaskuddamat buot golmma sámi giellaguovllus. Gulaskuddanárvalusat leat heivehuvvon čilgehussii. Sámedikki fágálávdegoddi lea meannudan čilgehusa.

Oasseihttomearri 5:

- Ovddidit sámi filmma ja sámi filbmadahkkiid.

Sámediggi oamasta ovtas Guovdageainnu suohkaniin Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhta, ja lea áidna mii váikkuha doaibmaruđaiguin. Stáhtus lea rievdaduvvon nationála filbmainstituhttan, ja sii barget davviriikkalaš eaiggátvuoda sihkkarastimiin ja doaibmaruhtademiin. Instituhtta lea ožžon eanet ruđaid TV-ráidduide ja speallofilmmaide, mii mearkkaša ahte sámi filbmabiras lea šaddan mealgat buoret. Instituhtta lea manjimuš jagiid šaddan sámi filmma árjjalaš ovtasbargoguoibmin ja mielde ovddidead-djin, manjimuštá filmmain "Sameblod" čakčat 2016. Sámediggi lea maddái váikkuhan doarjagiin sámi filbmabuvttademiide 2016:s.

Oasseihttomearri 6:

- Buorre ja mánggabealat dáidda- ja kulturilbmadeapmi mii mielddisbuktá sámi girjáivuoda.

Oasseihttomearri 8:

- Čalmmustahttit historjjálaš 1917 dáhpáhusa, ja gaskkustit máhtu sápmelaččaid birra, sámi kultuvrra ja historjjá birra 100-jagi perspektiivvas.

Tráante 2017 čalmmusta sámi álbmoga vuosttaš riikačoahkkima mii dollojuvvui Troanddimis guovvamánu 6. b. 1917. Sámediggi, Mátta-Trøndelága fylkkasuohkan, Davvi-Trøndelága fylkkasuohkan ja Tráante suohkan leat dahkan ovtasbargošiehtadusa dán deatalaš dáhpáhusa čalmmusteamis sámi álbmoga historjjás.

Tráante 2017 proševttas lea bušeahtta badjel gávccii miljon ru jagiin 2016-2017. Stuorradiggi lea juolludan reviderejuvvon 2016 bušeahtas njeallje miljon ru dán čalmmusteapmái.

Gulahallama bokte Sámedikkiin mearridii Norgga Bårjku almmuhit 20-ruvnnu gierdomintta erenoamážit čalmmustit sámi riikkačoahkkima 100-jagi ávvudeami Tráantes 2017. Govvadáiddár Annelise Josefsen vuittii gilvvu ávvomotiivva hábmemis, motiivvain «Vekselvirkning». Ovdasiiddus lea nugo ovddeš almmuhemiin, gonagasa govva. Minto almmuhuvvo ávvudeami váldočalmmusteamis Tráantes guovvamánu 2017 - «Tráante⁴ 2017».

Tráante 2017 plánema oktavuodas lea Beaivváš Sámi Našunálateahteris váldoovddasvástádus ávvočájáhusas «The Yoik Concert: Eallinmokka - Jielemen aavoe». Danne attii Sámediggi liige juolludusa teáhterii 1,2 miljon ru 2016 reviderejuvvon bušeahta oktavuodas.

---

⁴ Trondheim lea «Tráante» máttasámegillii

3.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Mihttomearri:

- Fágalaččat nana sámi ásahusat sámi dáidaga ja kultuvrra buorrin ovddidanarenan.

	Rehketdoallu	Bušeahtha 2016	Erohus	% erohus
Sámi festiválat	5 264 000	5 264 000	0	0,0 %
Sámi teáhterat	23 807 000	23 807 000	0	0,0 %
Sámi museat	36 555 000	36 555 000	0	0,0 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat	15 571 000	15 624 000	53 000	0,3 %
Doarjja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide	3 114 150	1 659 000	-1 455 150	-87,7 %
Submi	84 311 150	82 909 000	-1 402 150	-1,7 %

Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat čájeha 53 000 ruvdnosas badjebáhca. Sivvan badjebáhcaii lea ovdalis addojuvvon doarjagiid ruovttoluottageassin. Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat čájeha -1 455 150 ruvdnosas vuollebáhca. Sivvan vuollebáhcaii lea menddo stuorra ruhtageavaheapmi ja sámediggeráđdi lea ođđasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđđeášši SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus. Ohcansubmi lei oktiibuot 5 912 542 ru. Ledje 33 ohcama main 25 juolluduvvojedje..

Oassemihttomearri 1:

- Festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Artihkkalis «Festivaler med samisk innhold» maid Hedmárkku allaskuvlla vuosttašamanuensa Bente Ovedie Skogvang lea čállán, almmuhuvvon girjjis Sámi logut muitalit 9, boahtá ovdan ahte festiválat váikkuhit identitehta ja kultuvrralaš loktema báikegottiide čanastumiin, mii lea erenoamáš čielggas sámi festiválaid ektui, ja dat čájeha ahte daid beaktu, čadahanfápmu ja guorraseapmi buktet oalgeváikkusaid maidái olggobealde kultuvrralaš čuozaheavttá. Sámi festiválat geavahit earret eará musihka ja luđiid gaskaoapmin nuoraid juksamii, geat galget doalvut iežaset kultuvrra ja earáid áddejumi báikegottiin viidáseappot. Dát čájeha ahte Sámediggi festivála doarjjaortnegiin juksá mihttomeari sámi kultuvrra oainnusmahttimis, gaskkusteamis ja ovddideamis.

Čuovvovaš festiválat ožžot fásta doarjaga; Riddu Riddu Festivála, Guovdageainnu musihkkafestivála, Márkomeannu, Kárášjoga beassášfestivála, Máttasámi kulturfestivála, Julevsáme vahkko, Romssa sámi vahkku ja Áltá Sámi festivála.

Oassemihttomearri 2:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet dahkat gierdomátkkiid lávdedáidagiin ja nie addit kulturvásihusaid ja oainnusmahttit sámegeielaid.

Beaivváš sámi teáhter lea ollu jagiid muitalan Sámediggái ahte sii dárbašit ođđa lokálaid. Sámediggi bargá oktilaččat čovdosa gávdnamiin teáhtera várás. Dálá lokálat leat ráiskkiidan, leat eahpegeavatlaččat ja leat dearvašvuhtii várálaččat. Doaibma viidáseappot dáláš lokálain ii leat vejolaš eaige dat lokálat leat árvvolaččat teáhterii mii lea nationála dásis. Sámediggi válldii álgaga golggotmánus ja doalai

oktasaš čoačkkima Sámedikki, Beaivváža ja Sámi joatkkaskuvlla ja boazodoalloskuvlla gaskka, čoačkkimis ságastallojuvvui vejolaš oktii lokaliserema birra. Čoačkkima boadusin lei ahte bealit sohpe bargat viidáseappot vejolaš dákkár čovdosa ektui.

Sámediggi lea juohke jagi evttohan dán bušeahtadárbbu ráđđehussii, ja 2016:s ovddidii Sámediggi ášši Stuorradikki lávdegottiide stáhtabušeahta 2017 meannudeami oktavuodas. Sámediggi sáddii evttohusa mearkkašupmin Bearaš- ja kulturlávdegoddái. Mearkkašupmi ii váldojuvvon mielde lávdegotti meannudeamis ja Stuorradiggi ii juolludan liigeruđaid.

Čuovvovaš teáhterasahusat ožžot fásta doarjaga; Beaivváš Sámi Našunálateáhter, Áarjelhsaemien Teater AS, Deanu mánáidteáhter.

Oassemihttomearri 3:

- Ahte sámi museat leat fágalaččat nannosat hálddašan-, duktan-, gaskkustan- ja odasmahttinsuorggis.

Jahkásaš doaimadoarjaga ja jahkásaš čoačkkimiid bokte sámi museaiguin váikkuha Sámediggi bidjat museaide vejolašvuoda buori ja dohkálaš hálddašeapmái. Sámi museat eai leat vel 2016:s ge biddjojuvvon seamma dássái go norgga museat leat, ja dat dagaha ahte Sámedikki mihttomeriid ii sáhte juksat dán suorggis.

Sámedikkis lei guorahallančoačkkin Stuorradikki bearaš- ja kulturlávdegottiin dan oktavuodas go lávdegoddi meannudii stáhtabušeahta. Guorahallančoačkkimis válddii Sámediggi ovdan, ja čalmmustii mearkkašupmievttotusa hukšenáššiin Saemien Sijte ja Beaivváš Sámi Našunálateáhter, Bååstede máhcahanproševtta. Ovttage mearkkašumiin ii čuovvulan lávdegoddi.

Čuovvovaš museat ožžot fásta doarjaga; Árran Julevsáme guovdasj, Saemien Sijte, RidduDuottar-Museat, Deanu ja Várjjaga museasiida, Várdobáiki musea, Davviálbmogiid guovddáš OS, Sámi museasearvi. Dasa lassin addojuvvo fásta doarjja prošeaktii Bååstede.

3.3.1 Bååstede

Bååstede lea prošeakta mas leat sullii 2000 dávvira mat galget máhcahuvvot sámi museaide, Norgga Álbmotmuseas sámi dávviriidda. Sámi museat leat 2016:s bargan dávviriid válljemiin. Konserverema/ buhtisteami, fievrredeami, magasinerema ja čájáhusa ruhtadeapmi ii leat čoaččastuvvan 2016:s, man geažil dávviriid ii sáhte máhcahit 2017:s. Sámediggi lea lágidan 3 oktasaščoagganeami gos sámi museat ovttas eará museaiguin, guorahalle áššečuolmmaid mat čatnasit máhcaheapmái. 2016:s lea bargojuvvon eaiggátvuoigatvuoda šiehtadusaiguin Sámedikki ja sámi museaid gaskka, ja dat bargu ii leat gárvvis. Plánejuvvon lea čájáhus Bååstede birra Tråante 2017 oktavuodas, man rahpamii searvá gonagasviessu. Sámediggi lea ollu jagiid čilgen ruhtadandárbbu Bååstede várás. Stáhtalaš ruđaiguin addojuvvošii signála ahte sámi kulturárbi lea deatalaš oassi norgga kulturárbbis, muhto Sámediggi ii leat guldaluvvon. Sámediggi lei vuordán ahte Stuorradiggi livččii addán liigeruđaid prošeaktii Tråante 2017 oktavuodas. Sivvan dasa go vurdđiimet dán lágan juolludusa, lei dat go Stuorradiggi Vuodđolága ávvudeami oktavuodas lea juolludan ollu ruđaid earret eará norgga museaide iešgudege kulturhistorjijálaš visttiid divvumii ja ordnemii.

3.3.2 Sámi museasearvi ja Sámi museafierpmádat

Sámediggi lea 2017 bušeahtas čuovvulan Sámi museasearvi (mii lea Norgga museasearvi vuollásaš searvi) ja Sámi museafierpmádaga árvalusaiguin addit eanet resurssaid bargat oktasaš sámi museafágalaš ja -politihkalaš áššiiguin.

3.3.3 Nationála museačoahkkin

Sámediggi searvá jahkásaččat Nationála museačoahkkimii, maid Norgga museasearvi láve lágideat. Sámi museaid hástalusat, erenoamážit hástalusat mat čatnasit doaimmaruhtadeapmái, leat maŋimus jagiid ožžon stuorát fuomášumi ja fokusa fágabirrasiid beales, ja leat namuhuvvon sierra mediain ja ollu artihkkaliin museaáigečállagis, Museumsnytt. Maiddái Museumsnytt lea ollu artihkkaliin 2016:s cuiggodan man duodalaš lea go váilu ruhtadeapmi sámi museaide ja go ráđdehus ja Stuorradiggi eai čuovvul dán.

3.3.4 Savio-dáidaga oastin

Sámediggi juolludii 2 miljon ru reviderejuvvon 2016 bušeahtas Deanu ja Várjjaga museasiidii oastit stuorámus priváhta čoahkkádusa Savio dáidagis (Bang-čoahkkádus). Dan lassin ruhtadedje maiddái FeFo, Finnmarkku fylkkagiella ja Máttá-Várjjaga giella dan. Bang-čoahkkádusas leat badjel 400 barggu nugo muorravadjosat, akvareallat, pasteallat, hápmosat ja oljomálejuvvon govat. Dán geažil lea Savio-musea duppalastán čoahkkádusa, ja dieinna lágiin lea measta ollislaš čoahkkádus Savio dáidagis. Dáinna lágiin sáhttit mii buoridit beroštumi su dáidagii.

Oasseihttomearri 4:

- Sámi ásašusat leat deatalaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide.

Sámediggi lea 2016:s bargan diedáhusain sámi kulturásahusaid birra. Dán oktavuodas doalai Sámediggi 2016:s rávaseminára gosa buot sámi kulturásahusaid ledje bovdejuvvon. Čoahkkimis sáhtte ásašusat buktit árvalusaid/rávvagiid ja oainnuid diedáhusápmosii ja eará relevánta belliide. Gulahallančoahkkimiid bohtosiid olis ásašusain lea Sámediggi ožžon vuđolaš áddejumi stáhtusii ja hástalusaid, ja dasto áššečuolmmaide mat ásašusain leat ovddabealde. Rávvagat/árvalusat leat váldojuvvon mielde bargui viidáseappot diedáhusain. Rávaseminára lea maiddái buvttihan odđa fierpmádagaid, odđa ovttasbarggu ja diehtolonohallama kulturásahusaid gaska.

Čuovvovaš sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásašusat ožžot fásta doarjaga; Árran julevsáme guovdasj, Sámi guovddáš odđáiggi dáidaga hárrái, Davviálbmogiid guovddáš OS, Mearrasámi gelbbolaš-vuodaguovddáš, Sijti Jarngge, Várdobáiki, Bihtánsámi viessu, Oslo Sámi viessu, Lásságámmi, Villmarks-campen i Tolládal – bihtánsámi, Saemien Sijte, Álttá Sámi Siida, Sjeltie – Sámi kulturpárka, Vilgesvárre, Deanu ja Várjjaga museasiida, Mearrasámi šillju.

3.3.5 Beavváš Sámi Našunálateáhter

Beavváš Sámi Našunálateáhtera odđa teáhtervisti lea ovdal prošektarejuvvon, muhto huksenprošektii ii leat bohtán ruhtadeapmi ja leage dieinna lágiin biddjojuvvon vuordit ráđdehusas. Ráđdehus lea addán signálaid ahte dáláš plánat leat menddo stuorát ja divrasat. Sámediggi lea nugo namuhuvvon ovdalis váldán ášši ovdan maiddái Stuorradikki Bearaš- ja kulturlávdegottiin.

3.3.6 Saemien Sijte

Horjemstangen lea dál válljejuvvon lokalitehtan ođđa vistái, ja Kulturdepartemeanta (GUD) lea dan dohkkehan. Stáhtabušeahas 2015 lei várrejuvvon 3 miljon ru ovdabargui, das lea sullii 1,5 miljon ru geavahuvvon molssaeaktoárvvoštallamii maid Stáhta huksenfitnodat lea dahkan. Stáhtabušeahas 2017 lea várrejuvvon 6 miljon ru Saemien Sijte ovdaprošektii (ruhtaduvvon speallanruđaiguin). Stáhta huksenfitnodat lea dál ráhkadan čavga boahhteáiggi plána bargui viidáseappot dainna ulbmilin ahte ovdaprošakta lea gárvvis gasku geassemánu 2017.

3.3.7 Nuortasámi musea

Nuortasámi musea galgá váikkuhit nuortasámi kultuvrra nannema. Sámedikkis lea 2016:s leamaš jeavdalaččat oktavuoha Stáhta huksenfitnodagain sihkkarastin dihte proševtta manu. Stáhta huksenfitnodat lea dáhkidan Sámediggái ja Deanu ja Várjjaga museasiidii ahte biddjojuvvojit doarvai resurssat Stáhta huksenfitnodaga beales gárvvstit vistti nu ahte sisgálvo- ja čájáhusbargguin sáhtta joatkit. Plánejuvvo ahte Nuortasámi musea rahppojuvvošii geassit 2017.

3.3.8 Vardobaiki

Várdobaikki sámi guovddázii lea plánejuvvomin ođđa visti, ja dan oktavuodas lea ráhkaduvvon latnja- ja doaibmaplána. Dan botta plánejuvvo fárrat eará láigolokálaide 2017:s, mii dagaha ahte viessoláigogolut lassánit. Dat lea váldojuvvon vuhtii Sámedikki 2017 bušeahas.

3.4 Sámi valástallan

Váldomihttomearri:

- Váikkuhit mánggalágan valástallandoaimmaid.

	Rehketdoallu	Bušeahtha 2016	Erohus	% erohus
Sámi valástallan	2 696 000	2 696 000	0	0,0 %
Kultur- ja valástallanstipeanda	100 000	100 000	0	0,0 %
Submi	2 796 000	2 796 000	0	0,0 %

Lassin Sámedikki iežas juolludeapmái sámi valástallamii leat mii ožžon juolluduvvot 750 000 ru Kulturdepartemeanttas sámi valástallamii (tihppenruđat) ja mat leat fievrriduvvon sisaboahkun dán postii. Juolludus lea viidáseappot juhkkujuvvon Sámi Valástallanlihttui – Norga ja Sámi Heargevuodjinlihttui.

Oassemihttomearri 1:

- Sihkkarastit girjái vuoda sámi valástallandoaimmain.

Strategiijaid čuovvuleami geažil čilgehusas sámi valástallama birra, lea Sámediggi ja golbma sámi valástallanorganisašuvnna, mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikki bušeahas, 2016:s álggahan proseassa geahčadit movt sámi valástallan galggašii organiserejuvvo boahhteáiggis. Mihttomearrin lea oččodit nu ollu go vejolaš valástallandoaimmaid ruđaiguin maid Sámediggi juolluda bušeahas. Barggu boadusin dán rádjai lea ahte bealit leat soahpan bidjat bargolávdegotti bargat viidáseappot dáinna.

Sámediggi searvvai Arctic Winter Games lágideapmái Nuuk:s Ruonáeatnamis njukčamánu 2016. Sámi nuorat serve ja sii čuige ja serve kulturdoaluide, ja nieiddain lei spábbačiekčan. Nuorat ovddastedje Sámi goargadis vuogiin, čatne oktavuodaid searvi guovlluid eará nuoraiguin ja sis ledje buorit valáštallanbohtosat. Sámediggi, Sámiid Valáštallan Lihttu ja AWG leat 2016:s geahčadan Sápmi delegašuvnna viiddidan vejolašvuoda. Áššis eai leat doaisttáži dahkkojuvvon makkárga mearrádušat.

Oassemihttomearri 2:

- Movttiidahttit sámi nuoraid bargagoahtit dáidagiin, kultuvrrain ja valáštallamiin.

Strategiijan dán mihttomeari juksamii lea Sámediggi juohke nuppi jagi juolludan kultur- ja valáštallanstipeandda nuorra kultur bargiide ja valáštalliide gaskal 16 ja 25 jagi. 2016:s addojuvvojedje njeallje stipeandda. Dan jagi kandidáhtain lei alla dássi, ja sii leat buorit ovdagovat sámi nuoraide geat háliidit ánggiruššat duodas valáštallamiin ja dáidda-/kultur bargguin. Valáštallanstipeandda ožžo Rakel Birkeli, sihkkelastin ja Jan Arthur Reinås, čuoigan. Kulturstipeanddaid ožžo Anna Linnea Fjellheim Varsi, dásun ja Elle Marie Hætta Isaksen, musihkka.

3.5 Sámi mediat

Mihttomearri:

- Girjás sámi mediat mat oainnusmahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámi mediat	3 316 000	3 316 000	0	0,0 %
Submi	3 316 000	3 316 000	0	0,0 %

Ollislaš luoikkaheamit girjebussiin, Nasionálagirjerádjosa statistihkka:

	2010	2011	2012	2013	2014
Deatnu	8803	8543	6933	4373	4586
Unjárga	5449	5293	3513	2454	2913
Karášjohka	3670	3519	3323	3766	2431
Porsáŋgu	4657	5372	4376	5100	4902
Guovdageaidnu	3462	2225	2614	2127	2017
Gáivuotna	10457	13073	13524	14242	15 434
Lulli-romsa	13395	15536	13524	15637	16 087
Divttasvuotna	8071	8633	7431	6157	5712
Lulli-sámi girjebusse	13390	11644	8684	6394	6937
Lulli-Trøndelaga			31169	28193	31 108

Juolluduvvon doaimmadoarjja Sámi girjebussiide:

	Juolludan 2014	Juolludan 2015	Juolludan 2016
Karášjohka	627 000	644 000	660 000
Porsáŋgu	627 000	644 000	660 000
Guovdageaidnu	283 000	291 000	298 000
Deatnu/Unjár- ga	1 730 000	1 777 000	1 821 000
Gáivuotna	800 000	822 000	843 000
Julevsámi	1 490 000	1 530 000	1 568 000
Máttasámi	1 744 000	1 791 000	1 836 000
Lulli-Romsa	586 000	602 000	617 000
Lulli-Trøndela- ga	824 000	846 000	867 000

Oassemihttomearri 1:

- Hukset ja ovddidit dakkár sámi mediaid mat váikkuhit servodatánjiruššama.

Mediat galget váikkuhit servodatánjiruššama ja servodatdigaštallama, ja dieinna lágiin váikkuhit sámi servodaga ovddideami. Giellaovddidanperspektiivvas lea deatalaš láchit diliid nu ahte buot sámi čál-lingielat oainnusmahttojuvvojit. Sámediggi lea 2016:s addán doarjaga viđa publikašuvdnii mat guhtege lácháseaset váikkuhit Sámedikki doarjjamihttomeari ollašuttima.

Vuodđun vejolaš boahtteáiggi mediadieđhussii lágiduvvui fágaseminára juovlamánus 2016, gos iešgudege sámi mediat ja mediaaktevrrat ledje ovddastuvvon. Seminára boadus lei ahte Sámediggi lea ožžon buori vuodu boahtteáiggi politihka ráhkadeapmái mediasuorggis.

3.6 Sámi bibliotekha

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Doarjja sámi girjebussiide	9 170 000	9 170 000	0	0,0 %
Sámi girjebussedoarjaga evalueren	470 082	500 000	29 918	6,0 %
Konferánsa sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra	152 330	100 000	-52 330	-52,3 %
Submi	9 792 412	9 770 000	-22 412	-0,2 %

Oassemihttomearri 1:

- Máhttu sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra birra galgá leat oahpis ja olahannuttus geavaheddjiide.

Sámi girjebussiid evalueren gárvvistuvvui 2016:s. Evalueren čájeha ahte girjebussiin lea deatalaš rolla sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra gaskkusteamis sámi guovlluide Norggas, muhto ahte rámmaeavttuid ortnega oktavuodas ferte geahčadit ja divvut dokko gos lea dárbu.

Sámediggi searvvai gulahallančoahkkimii girjebussiiguin miessemánus 2016. Čoahkkima boadus lei oktasaš áddejupmi dárbbuin movt raporteret earret eará luoikama, ja diehtujuohkin-, jurdda- ja máhttolonohallama sin gaska geat barget girjebussiin.

Oassemihttomearri 2:

- Sámedikki bibliotekha lea sámi girjjálašvuoda ja sámi bibliotekabálvalusaid gelbbolašvuodaguovddáš.

Sámediggi lágidii miniseminára man fáddán lei luohiti Bibliotekhačoahkkimis Romssas. Bibliotekhačoahkkimii servet bibliotekat miehtá riikka. Seminárii ledje searvan 20 olbmo. Miniseminára boadusin lei ahte Sámediggi beasai oainnusmahttit sámi kultuvrra ja girjjálašvuoda odđa olbmuid.

Sámi girjjálašvuodabeavvit lágiduvvojedje Sámedikki čakčamánus. Dát beavvit leat šaddan deatalaš doallun guldaleddjiide ja earát ožžot vejolašvuoda deaivvadit sámi girječálliguin, ja gullat girječállid birra nugo Nils Aslak Valkeapää ja Pedar Jalvi birra. Dasa lassin lohke girječállioahpu oasseváldit iežaset teavsttaid. Álttá ja Guovdageainnu joatkkaskuvllaid oahppit ledje mielde goappašiin beivviin, lassin eará oasseváldiide. Doaluin ledje oktiibuot 90 oasseváldi. Girjjálašvuodabeivviid boadusin lei stuorát beroštupmi sámi girjjálašvuhtii ja odđa máhttu vejolaš lohkkiiide. Dasa lassin leat girjjálašvuodabeavvit buvttihan stuorát fuomášumi sámi girječállide.

4 Mánáidgárdi

Váldomihttomeari:

- Sámi giella, kultuvra, árbevierut ja vuoddoárvvut oidnosis mánáidgárddis.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte juksat sámi mánáidgárdefálaldaga mihttomeari ángiruššamiin čuovovaš surggiiguin:

- Mánáidgárddi sisdoallu.
- Giellamovttiidahttin mánáidgárddis.
- Giellalávgunmället.
- Sámegielat bargiid rekrutteren.
- Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat.
- Ovttasbargu ja oktavuoha mánáidgárddi ja skuvlla gaska.

Válđočoahkkín, mii erenoamážit

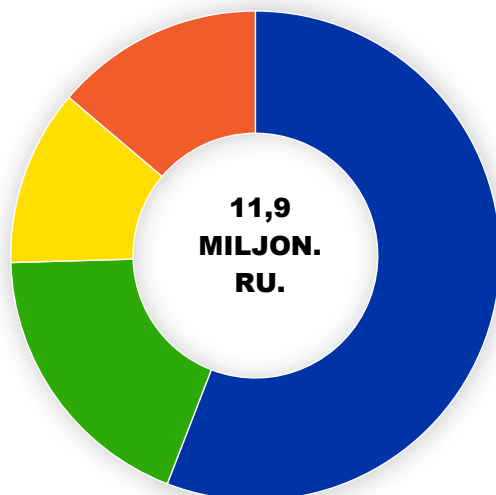
*dohkkeha eamiálbmotbearrašiid ja eamiálbmotservodagaid vuoigatvuođa bisuhit oktasaš **ovdasvástádusa mánáidbajásgeassimis, oahpamis, oahpahasas ja čálggus, máná vuoigatvuođaid olis,***

(ON julggaštusa álgaheamis álgoálbmot vuoigatvuođaid birra)

Mánáidgárdekoaffarat lea diehtjuohkinneavvu sámiid birra, mat sáhttet geavahuvvot dáža mánáidgárddiin.

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

■ Mánáidgárddi sisdoallu   ■ Giellamovvttiidahttin mánáidgárddis
■ Giellalávgunmálet   ■ Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Mánáidgárddi sisdoallu	6 639 387	7 255 000	615 613	8,5 %
Giellamovvttiidahttin mánáidgárddis	2 219 900	1 900 000	-319 900	-16,8 %
Giellalávgunmálet	1 385 000	1 400 000	15 000	1,1 %
Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat	1 640 000	1 500 000	-140 000	-9,3 %
Submi	11 884 287	12 055 000	170 713	1,4 %

Doarjja sámi mánáidgárddiid ohcanvudortnegiidda gehččojuvvo ovttas ja čájeha vuollebáhcaga. Dat mearkaša ahte vuollebáza ovtta poasttas gokčojuvvo badjebáhcagiin eará poasttas, ja sámediggeráđđi lea ođđasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđdeáši SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus.

Doarjalohpádusat fámus 31/12-16 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2013	50 000	0,9 %	90 600	0
2014	689 500	12,5 %	0	0
2015	1 229 325	22,3 %	0	58 700
2016	3 551 400	64,3 %	54 068	58 700
Submi	5 520 225	35,7 %	144 668	117 400

Dain prošeavttain mat eai leat čadahuvvon, lea 262 068 ru gessojuvvon ruovttoluotta ja máksojuvvon ruovttoluotta. 5 520 225 ru várrejuvvo daid doarjalohpádusaid máksimii mat leat fámus juovlamánu 31. b. 2016.

Sámediggi bargá dan ala ahte mánát ožžot buoremus sámi mánáidgárdefálaldaga sámi giela, árvvuid, norpmaid ja árbevieruid vuodu. Buohkat geat háliidit sámi mánáidgárdefálaldaga galget dan oažžut doppe gos sii orrot. Sámedikkis leat doaibmabijut mat dahket vejolažžan mánáidgárddiide láhčit sámi mánáidgárdefálaldagaid, ja mat veahkehit mánáidgárddiid loktet mánáidgárdebargiid gelbbolašvuoda sámi gielas ja kultuvrras.

4.1 Mánáidgárddi sisdoallu

Mihttomearri:

- Mánáidgárddis lea sámi sisdoallu mii ovdánahtta ahtanuššama, oahppama ja hápmašuvvama ovttasrádiid mánáid ruovttuiguin.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit main lea sámi ossodat	6 554 113	7 155 000	600 887	8,4 %
Seminára mánáidgárdebargiide	85 274	100 000	14 726	14,7 %
Submi	6 639 387	7 255 000	615 613	8,5 %

Doarjagiid ohcansubmi sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide sámi ossodagain lei oktiibuot 11 873 968 ru. Ledje 28 ohcama main 28 juolluduvvojedje.

4.1.1 Vuoigatvuohta sámi mánáidgárdefálaldahkii

Sámediggái lea otná lánka hehttehussan go bargat ollašuhttit Sámedikki mihttomeriid. Earenoamáziid danin go dálá lága vuodul ii leat buohkain geat háliidit, vuoigatvuohta oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga, muhto dušše vuoigatvuohta oažžut saji mánáidgárdái. Sámediggi lea evttohan Máhtodepartementii rievdatit mánáidgárdelága ja áigu čuovvulit dan.

4.1.2 Odđa rámmaplána mánáidgárddi sisdoalu ja bargamušaid várás

Máhtodepartemeanta ráhkada odđa rámmaplána mánáidgárddi sisdoalu ja bargamušaid várás. Sámedikki árvalus lea vuodduvuvvon dasa ahte sámi perspektiiva ferte leat fáddán olles odđa rámmaplánas. Sámediggái lea deatalaš deattuhit ahte mánáidgárddit main lea sámi mánáidgárdefálaldat, galget beassat "eaiggáduššat" ja oažžut ávkki dokumeanttas seamma lánkai go eará mánáidgárddit ge. Sámediggi áigu čuovvulit ja vuoruhit dan ovddasguvlui.

4.1.3 Sámi mánáidgárdefálaldaga álggaheapmi

Váilevaš sámi mánáidgárdefálaldagat ja vuordinlisttat sámi mánáidgárdesajiide leat leamaš ollu gielddaid váttisvuohtan maiddái 2016:s. Váhnemat vásihit ahte eai oaččo saji mánáidasaset sámi mánáidgárddiin, ja ahte eai buot gielddat vuorut lágidit sámi mánáidgárdefálaldagaid. Sámedikkis lea leamaš gulahallan ja čohkkimat sihke váhnemiiguin ja gielddaiguin. Dat lea earret eará dagahan ahte lea ásahuvvon lullisámi ossodat Plassjii, ja davvisámi ossodat Romsii. Sámediggi lea addán álggahandoarjaga dán guovtti mánáidgárdái.

4.1.4 Sámedikki oassálastin nationála ángiruššamiidda

Sámediggi lea mielde nationála referánsajoavkkuin lokten dihtii sámi perspektiivva, váikkuhan dihtii ahte sámi mánáidgárdefálaldaga kvalitehta buorrána. Sámediggi lea mielde bargojoavkkus mii bargá kvalitehtain mánáidgárddis. Bargojoavku lea čađahan nationála váhneniskadeami. Sámediggi lea oaidnán dárbbaslašžan geavahit áiggi dasa ahte čilget manne dán iskkadeamis galgá leat sámi sisdoallu ja perspektiiva. Boadusin šattai ahte sámi perspektiiva viimmat váldojuvvui mielde, ja iskkadeapmi jor-galuvvui davvisámegillii.

Sámedikki ja nationála vuoruheamit mánáidgárdesuorggis leat ovttaláganat. Nationála dásis ángiruššet kvalitehta buoridemiin mánáidgárddiin. Sámediggi ángiruššá kvalitehta nannemiin sámi mánáidgárddiin. Hástalussan lea ahte Sámedikkis eai leat seamma rámmat ja resurssat čađahit dán ángiruššama. Nationálalaččat vuoruhuvvojit stuorra ekonomalaš rámmat kvalitehta buorideapmái dáža mánáidgárddiin. Sámediggi oaidná ahte sámi mánáidgárddit adnojuvvojit oassin Norgga mánáidgárddiin, ahte sámi mánáidgárddit leat mielde nationála ángiruššamiin. Hástalussan lea ahte sámi mánáidgárddiin leat eará árvvut, giella ja eará kultuvra. Jus nationála ángiruššamat galget fáttmastiit maiddái sámi mánáidgárddiid seamma viidát go dáža mánáidgárddiid, de oaivvilda Sámediggi ahte sámi mánáidgárddiin galgá leat seamma vuolggasadji go dáža mánáidgárddiin. Ángiruššan ferte čađahuvvot buohtalagaid. Nu mo ángiruššan dál čađahuvvo, de eai oaččo sámi mánáidgárddit seamma vejolašvuodaid ovdánit.

4.2 Giellamovttiidahttin mánáidgárddis

Mihttomearri:

- Mánáid giellahtanuššan davvi-, julev- ja lullisámegiellas movttiidahttojuvvo.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámi giellaoahpahuš	1 819 900	1 500 000	-319 900	-21,3 %
Doarjja sámi giellaoahpahušsii	400 000	400 000	0	0,0 %
Submi	2 219 900	1 900 000	-319 900	-16,8 %

Sivvan vuollebáhčagii lea go lea geavahuvvon menddo ollu ruhta ja sámediggeráđđi lea ođđasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđđeášši SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus. Doarjagiid ohcansubmi sámegeiloahpahušsii lei oktiibuot 1 873 968 ru. Ledje 28 ohcama main 28 juolluduvvojedje.

4.2.1 Gielladilli sámi mánáidgárdefálaldagain

Sámediggi lea ovtasbargošiehtadusaid bokte gávpotsuohkaniiguin váldán ovdan mánáidgárdeášši. Mii leat gulahallan váhnenovdastedjiiguin ja suohkaniiguin ja gullan ahte leat guhkes vuordinlisttat sámi mánáidgárdesajiide Oslos, Romssas ja Álttás. Sivvan guhkes vuordinlisttaide lea ahte váhneamat háliidit ollesárvosas sámegeilat mánáidgárdesajiid main sámegeilla lea mánáidgárddi juohkebeaivválaš giellan.

Seammás čájehit mánáidgárddiid raporteremat ahte sámi mánáidgárdefálaldaga gielladilli ja sisdoallu rievddada. Sámi servodaga stuorra mánggabealatvuolta dagaha ahte mánáidgárddit fertejit bidjat báikkálaš kultuvrra vuodđun iežaset mánáidgárdái. Danne lea Sámediggi geahčadan lagabui mo mánáidgárddiid gielladilli lea. Lagabui 20 sámi mánáidgárddiin lea dollojuvvon čoahkkimat. Sámediggi lea oaidnán ahte mánáidgárddiin leat iešgudetlágan eavttut ja hástalusat.

Nuppi bealis leat mánáidgárddiin ollu oktasaš hástalusat. Mánáidgárddiid hástalussan dál lea lasihit bargiid gelbbolašvuoda sámi gielas ja kultuvrras, ja rekrutteret sámegiela bargiid. Sámegiela bargit leat eaktun dasa ahte mánáidgárddiid juohkebeaivválaš giella lea sámegiella. Ollu bargit leat Sámediggái dovddahan dárbbu oažžut sámegiela kurssa, muhto geavadis lea dan váttis čadahit. Lea dovddahuvvon sávaldat oažžut gáiddus mánáidgárdeoahpaheadji oahpu. Sámediggái oaidná ahte mii fertet dustet hástalusa oahpu ja gealbudeami ektui, ja áigu dan čuovvut.

Mánáidgárddiin váilot doarjjaneavvut bargui sámegiela. Go mánáin lea iešgudet gielladássi, de fer-te vugiid heivehit dáid mánáide. Mánáidgárddit válljejit ieža mo sii lágideat giellabarggu ja gude vugiid sii geavahit giellabargui. Okta dain vugiin maid muhtun mánáidgárddit geavahit, leat giellačeahpit/-movttiideaddjit. Giellačeahpit leat bargit lassan dábbalaš bargiide, vai mánáidgárddit ožžot vejolašvuoda vuoruhit giellaaláskahttima ja giellagáhttema. Odne ožžot muhtun mánáidgárddit ruđaid dakkár gielladoaimbajiide, ja sii muitalit ahte dain mánáidgárddiin mat ožžot dán doarjaga, jukset olahit buoret beavttu giellabarggus go eanet mánáid ohppet sámegiela ja ovdánit sin giellageavaheamis. Mánáidgárddiid rávesolbmot maid ožžot buori gielladoarjaga giellačehpiin.

4.2.2 Sámegieloahpahus

Sámi mánáid galget beassat oahpat, nannet ja ovdánahttit sin giela, ja Sámedikki doarjjaortnet sámegiela oahpahussii lea heivehuvvon dan ulbmili. 2016:s geavahuvvui 1 891 968 ru. 2016:is lassánedje doarjagat sámi giellaoahpahussii, ja oktiibuot oahpahuvvui sámegiella 28 mánáidgárdis. Dat lea dagahan ahte 115 mánáid ožžo sámegiela oahpaha, main ledje 95 davvisámegiela mánáid, 1 julevsámegiela mánáid ja 19 lullisámegiela mánáid.

Leat dán jagi maid leamaš márga odde mánáidgárddi mat leat ohcalan dieđuid sámegiela oahpaha birra, danin go sis lea sámi mánáid gii galgá oáččut heivehuvvon sámegiela oahpaha mánáidgárdis. Mánáidgárddiid hástalus lea ahte sis leat unnán dieđut sámegiela ja kultuvrra birra. Váikkus das sáhtta leat ahte mánáidgárdebargi ii vuorut barggu heivehit mánáid sámi mánáidgárdefálaldaga. Sámediggái oaidná dárbbu vuoruhit ahte sámi mánáid oáččot dan fálaldaga ja giellaoahpaha maid galget.

Sámediggái vásiha ahte dáčča mánáidgárddit ohcet doarjaga dán ortnega bokte loktet gelbbolašvuoda bargiin ja čadahit doaimmaid sámi giela ja kultuvrra birra. Dáid ohcamiid fertet hilgut go dat eai mana ortnega vuoruheami ja ulbmila vuollái. Dát čájeha ahte lea odne eai gávdnu reaiddut mat leat bagadeaddjin ja veahkkeneavvun dáčča mánáidgárddiide. Guovddáš gažaldat lea gean ovddasvástáduš lea dakkár reaidduid ráhkadit, ja dán áigu Sámediggái čuovvut.

4.3 Giellalávgunmálet

Mihttomeari:

- Mánáidgárddiin main lea sámegiela fálaldat, leat buorit giellaoahpasmálet.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Prošeaktat ja ovddidanbargu	1 385 000	1 400 000	15 000	1,1 %
Submi	1 385 000	1 400 000	15 000	1,1 %

Ohcansubmi oktiibuot lei 1 681 000 ru. Ledje ovcci ohcama main čiežas juolluduvvojedje.

4.3.1 Mánáidgárdeseminárat

Dán jagi lea Sámediggi lágidan guokte seminára mánáidgárdebargiid várás. Tema seminárain lea leamašan árgabeaivvegiela mánáidgárddiin. Mánáidgárdeseminárat leat arenat gos mánáidgárdebargit besset deaivvadit earáiguin geaiguin leat seamma vásáhusat ja vuolggasadji barggus. Dát dagaha arenaid gos bargit besset lonuhit vásáhusaid, loktet gelbbolašvuoda ja oažžut bagadallama bargguset ektui. Seminárat nannejit ovttasbarggu gaskal Sámedikki ja mánáidgárddiid. Sámediggi oaidná seminára oasseváldiin ahte sii leat árgirat ja barget dihtomielaččat sámi sisdoaluin mánáidgárddis. Oasseváldiid árvvoštallamiin bohtá ovdan ahte bargiin livččii dárbu dávjjit deaivvadit.

4.3.2 Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbarguide

Ortnega mihttomearri lea ahte mánáidgárddiin main lea sámegielválaldat, leat buorit giellaoahpahanmállet.

Dán ortnega vuoruhuvvon suorggit ledje giellalávgunprošeavtta ja báikkálaš ovddidanprošeavttat.

2016:s geavahuvvui 1 385 000 ru, mii lea 15 000 ru uhcit go bušeahas. Dat geavahuvvot máksit dan mii geavahuvvui menddo ollu pedagogalaš ávdnasiidda ja duhkorasaide.

4.4 Sámegielat bargiid rekrutteren

Mihttomearri:

- Mánáidgárddiin leat doarvái sámegielat bargit.

Sámediggi galgá váikkuhit dasa ahte rekrutteren loktejuvvo áššelistui ovttasbarggu bokte guovddáš eiseválddiiguin. 2016:s lea Sámediggi earret eará addán stipeanddaid daidda sámegielat studeanttaide, geat váldet mánáidgárdeoahpaheadji oahpu. Leamaš sávaldahkan eanet deattuhit rekrutterema, muhto dat bargu ii leat vuoruhuvvon dađi eanet uhccán resurssaid geažil.

4.5 Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat

Mihttomearri:

- Mánáidgárddiin leat doarvái pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat	1 640 000	1 500 000	-140 000	-9,3 %
Submi	1 640 000	1 500 000	-140 000	-9,3 %

Sivvan vuollebáhcajii lea go lea geavahuvvon menddo ollu ruhta ja sámediggeráddi lea oddasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđđeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Ohcansubmi oktiibuot lei 4 717 800 ru. Ledje gávccii ohcama main guovttis juolluduvvojedje.

4.5.1 Doarjja pedagogalaš ávdnasiida

Pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat galget leat mielde nannemin sámi mánáidgárdefálaldaga kvalitehta. 2016:s juolluduvvui dasa 1 640 000 ru. Ruđat leat geavahuvvon giellamovttiidahttinávdnasiid ja máinnaspáhka ráhkadeapmái. Badjel meari geavaheami sivva lea go ledje báhcan ruđat ortnegis proševttat ja ovddidanbarggut mat sirdojuvvo dán ortnegii. Sámediggi áigu ain váikkuhit dasa ahte ráhkaduvvojit pedagogalaš ávdnasat boahhtejagiid.

4.5.2 Gárvves proševttat

2015:s ledje vuoruhuvvon dakkár giellamovttiidahttinávdnasat go spillat ja applikašuvvnat, ja 2016:s válmastuvvojedje 11 spilla ja 1 girji. Proševttat válmastuvvojedje jagis, vaikke vel dain lei ge guokte jagi válmastanáigemeari. Ávdnasat biddjojuvvojedje olámuddui oahpponeavvoportálii Ovttas.

4.5.3 Mánáidgárdekoaffarat

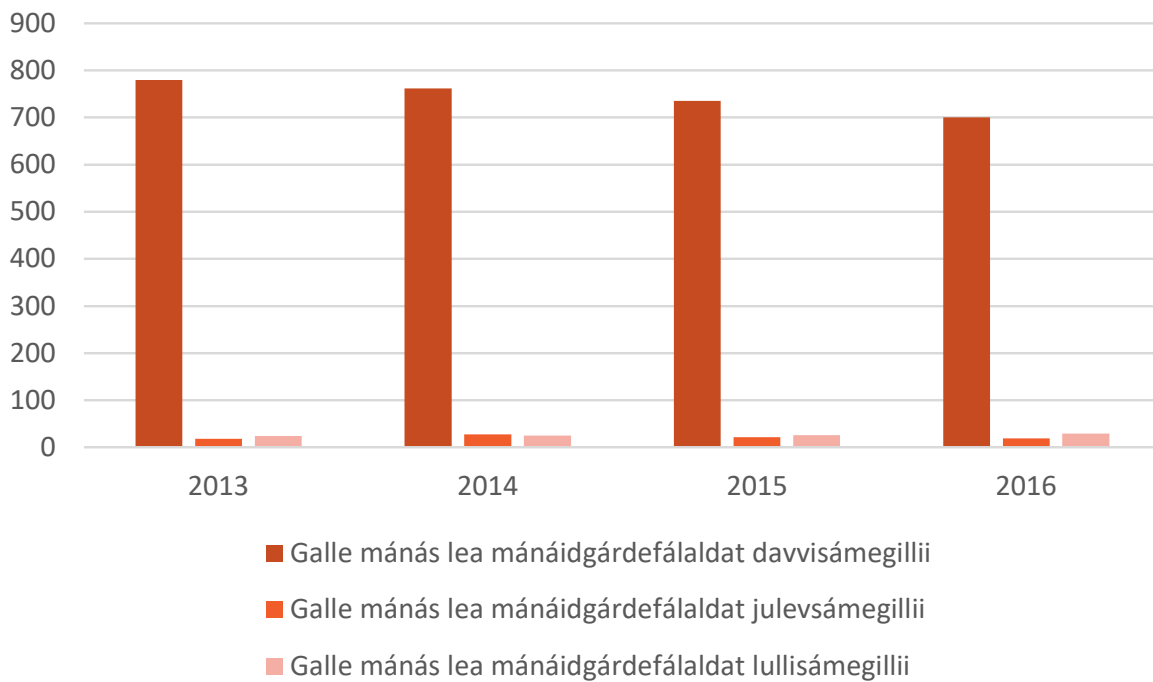
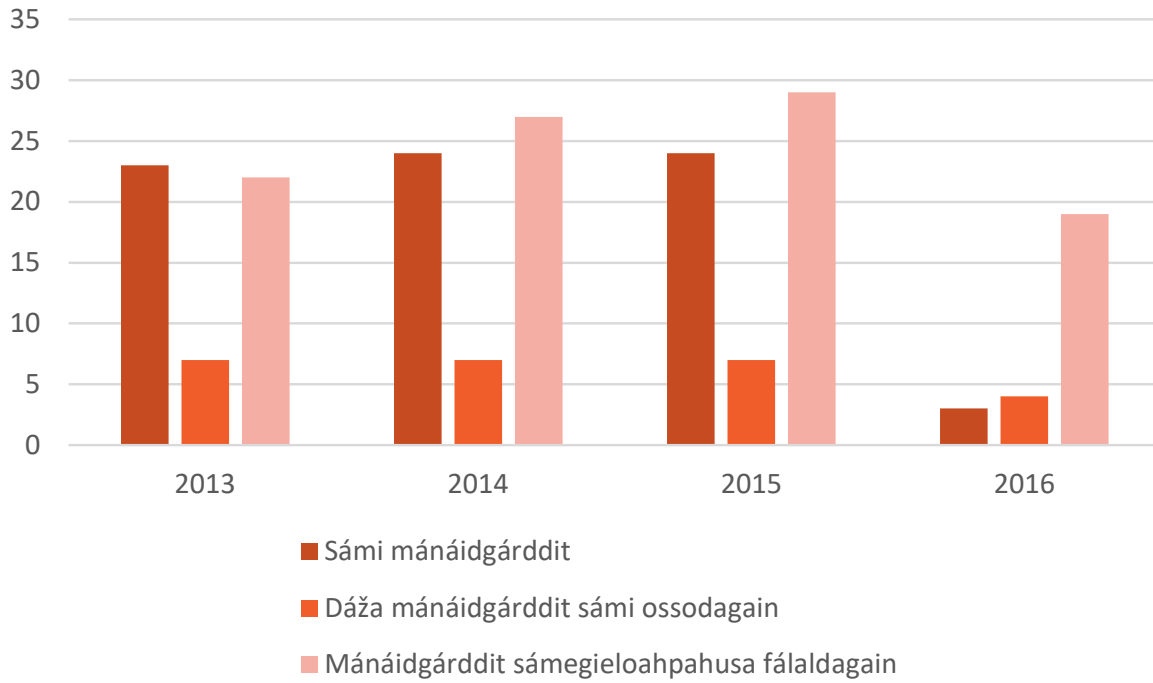
Mánáidgárddiid sisdoalu ja bargamušaid rámmaaplána vuodul galget buot mánáidgárddit Norggas gaskkustit dieđuid sápmelaččaid ja sámi kultuvrra birra. Sámediggi lea manjimus jagiid oaidnán ahte dáža mánáidgárddit dárbašit ollu diehtujuohkinávdnasiid geavaheami várás mánáidgárddis. Eai leat ráhkaduvvon diehtujuohkinávdnasat sámi diliid birra geavaheami várás dáža mánáidgárddiin. Jearaldagat leat lassánan erenoamážit dan oktavuodas ahte mánáidgárddiin galgá sámi álbmotbeaivi leat fáddán. Sámediggi lea dan vuodul ráhkadahttan guokte koaffara main leat earret eará dakkár dieđut ja ávdnasat go vávvá- ja mánáidgávttit ja dasa gullevaš filmmažat mat čájehit mo gávttiid coggat vávvaide. Koaffarat lea luoikkahuvvon mángga suohkanii juogaduvvon 39 mánáidgárdái. Koaffarat leat hui bivnnut ja ain leat 11 suohkana, 14 mánáidgárddi ja okta skuvla vuordinlisttas.

4.6 Ovttasbargu ja oktavuoha mánáidgárddi ja skuvlla gaska

Mihttomeari:

- Oktavuoha ja progrešuvdna oahppansisdoalus mánáidgárddi rájes skuvlii vai oktilašvuoha barggus sámi gielain ja kultuvrrain sihkarastojuvvo.

Sirdin mánáidgárddis skuvlii lea okta dain fáttáin maid birra Sámediggi lea váldán ovdan gulahallamis mánáidgárddiiguin. Mánáidgárddit sámi suohkaniin dadje ahte eanaš mánát mat leat sieiva sámi mánáidgárddiin, välljejit álgit sámi skuvlii dahje sámi luohkkái. Sávaldahkan lea leamaš eanet deattuhit ovttasbarggu ja gaskavuoda gaskal ruovttu, mánáidgárddi ja skuvlla, muhto lagat čuovvuleapmi dán barggus ii leat vuoruhuvvon uhccán resurssaid geažil.

5 Vuodđooahpahus

Váldomihttomearri:

- Sámi álbmogis lea dat máhttu, gelbbolašvuolta ja gálggat mat dárbbasuvvojit vai sáhtta gáhttet ja ovddidit sámi servodagaid.

Sámediggi galgá bargat dan nala ahte olahit váldomihttomeari oahpahus- ja oahpposuorggis čuovvovaš áŋgiruššansurggiid bokte:

- Sámi oahppi vuoigatvuodat ja skuvlla sisdoallu ja árvovuoddu.
- Rámmaeavttut oahppanbirrasa várás.
- Oahpponeavvut.

1. Eami-álbmogiin

lea riekti vuodđudit ja hálddašit sin oahpahusvuogádaga ja ásaahasaid mat fáallet oahpahusa sin iežaset gillii, dakkár vuogi mielde mii heive sin kultuvrralaš oahpahus- ja oahppomálliide.

2. Eamiálbmogiidda gullelaš ovttaskasolbmuiin, erenoamážit mánáin, lea vuoigatvuolta visot oahpahusa dásiide ja oahpahushámiide mat stáhtas leat, vealaheami haga.

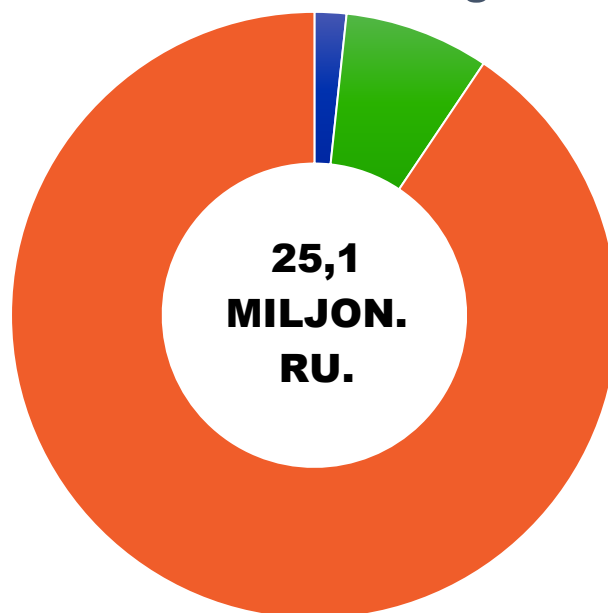
3. Stáhtat galget, ovttasráđiid eamiálbmogiiguin, álggahit beaktilis doaimmaid nu ahte eamiálbmogiidda gullelaš ovttaskasolbmot, erenoamážit mánát ja sii guđet áset servodagaset olggobealde, ožžot vejolašvuoda oazžut oahpahusa iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.

(Artihkal 14 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

AÁBC Alfabehta. Áppa oahpaha dutnje olles davvisámegiela alfabehta bustávvejienaid, smávva spillažiid hámis. Áppa lea Stadped ráhkadan.

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

- Sámi ohppiid vuoigatvuođat ja skuvlla sisdoallu ja árvovuodđu
- Rámmaeavttut, oahppanbiras ja ovttasbargu oahpahusas
- Oahpponeavvut

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámi ohppiid vuoigatvuođat ja skuvlla sisdoallu ja árvovuodđu	425 164	1 000 000	574 836	57,5 %
Rámmaeavttut, oahppanbiras ja ovttasbargu oahpahusas	1 934 813	1 150 000	-784 813	-68,2 %
Oahpponeavvut	22 692 972	23 025 000	332 028	1,4 %
Submi	25 052 949	25 175 000	122 051	0,5 %

Ohcanvuođot doarjjapoasttat vuoddoahpahusa vuolde čájehit badjebáhčaga. Sivvan badjebáhčagii lea ovdalis addojuvvon doarjjagii ruovttoluottageassin. gitte tilskudd.

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2009	0	0,0 %	24 039	0
2010	2 695 000	5,3 %	0	0
2011	3 081 000	6,1 %	0	0
2012	4 938 134	9,8 %	170 813	0
2013	6 289 275	12,4 %	616 083	405 060
2014	11 465 391	22,6 %	6 789	0
2015	10 814 600	21,4 %	450 000	0
2016	11 351 450	22,4 %	0	0
Submi	50 634 850	100,0 %	1 267 724	405 060

Dain proševttain mat eai leat čadahuvvon, lea 1 672 784 ru gessojuvvon ruovttoluotta. 50 634 850 ru várrejuvvo daid doarjjalohpádusaid máksimii mat leat fámus juovlamánu 31. b. 2016.

5.1 Sámi oahppi vuoigatvuodát ja skuvlla sisdoallu ja árvovuoddu.

Mihttomearri:

- Sámi álbmogis lea dat máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat mat dárbbasuvvojit vai sáhtta gáhttet ja ovddidit sámi servodagaid.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Oahppoplánaid ođasmahttin	247 270	500 000	252 730	50,5 %
Doarjja árbediehtui ja sámi meahccegeavaheapmái vuodđoskuvllas	177 894	500 000	322 106	64,4 %
Submi	425 164	1 000 000	574 836	57,5 %

Oahppoplánaid ođasmahttin čájeha 252 730 ruvdnosaš badjebáhcaga. Badjebáza geavahuvvo gokčat vuollebáhcaga eará poasttain gč. ráđdeášši SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus. Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas čájeha 322 106 ruvdnosaš badjebáhcaga. Badjebáza geavahuvvo gokčat vuollebáhcaga eará poasttain gč. ráđdeášši SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus. Ohcansubmi oktiibuot lei 1 000 000 ru. Ledje guhtta ohcama main njealjis juolluduvvojedje..

Oassemihttomearri 1:

- Sámi ohppiin, beroškeahtta orrunbáikkis, lea vuoigatvuohta oahpahussii sámegeielas ja sámegeillii sámi giela, kultuvrra ja servodateallima vuodul.

5.1.1 Mátkkoštallan lullisámi guovllus

Sámedikki barggu oktavuodas háhkat ollislaš ovdáneami lullisámi mánáid bajásšaddan- ja oahpahusdilis galledii Sámediggi mángga báikki lullisámi guovllus guovvamánu 2016. Ulbmil lei oahpásnuvvat diliin ja hástalusaiquin bajásšaddamis ja oahpahusas. Mátkkiid boadusin lea buorre máhtovuoddu mii šaddá vuodđun viidáset barggus lullisámi oahpahusain.

5.1.2 Joatkkaoahppu

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta eai leat ovttaoaivilis einnostan ohppiidlogus odđa Sámi joatkka- ja boazodoalloskuvllii Guovdageainnus. Departemeanta lea diedihan Sámediggái ahte Statsbygga plánat fertejit unniduvvot, ja lea evttohan oktiheiveheami latnjačovdosiin ja unnit einnostuvvon ohppiidlogu 150:s 115 rádjái. Sámediggi lea diedihan departementii ahte mii áigut bargat viidáseappot áššiin.

Sámediggi lea buktán cealkámuša Máhttodepartemeantta raportii "Kunnskapssektoren sett utenfra", eaiggátvuođa birra sámi joatkkaskuvllain, nationála oahpahusguovddážiid birra ja guovddáža birra oahpahusa dahkat riikkaidgaskasažžan (SIU) mii hábmejuvvui 2016:s. Sámedikki mielas eaiggátvuohta sámi joatkkaskuvllain ferte viidásetfievrriduvvot nu go lea odne, ja ahte Sámi lohanguovddážiid addo stáhtus nationála guovddážin. Sámediggi doarju ahte SIU:i addo válodoavdasvástádusa dahkat oahpahusa riikkaidgaskasažžan. Sámediggi lea ohcalan dieđuid dán raportta čuovvoleami birra.

Oassin Sámedikki barggus vára váldit sámi ohppiid vuoigatvuodain, de lea Sámediggi dán jagi addán cealkámuša Romssa fylkkasuohkanii joatkkaoahpu birra Romssas.

Sámediggi nanne máhttovuodu sámi ohppiid birra ja joatkkaskuvllaid hástalusaid birra árgabeaivvis. Sámediggi lea dahkan dan earret eará čoahkkimiid bokte ohppiidorganisašuvnnain ja joatkkaskuvllaiguin Leavnnjas ja Kárášjogas. Čoahkkimiidda searvvai maid Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegotti jođiheaddji/ SáNul. Skuvlačoahkkimiid fáddán lei sámi oahpahas, dan birra ahte orrut eret ruovttus, loaktin ja bargu givssideami vuostá.

Norgga gelbbolašvuoha/ nationála fágaorgána gelbbolašvuodapolitihkas, mas lea earenoamáš deaddu rávisolbmuid oahpahussii.

Ráđdehus lea loahpageahčen barggus ovddidit nationála strategiija gelbbolašvuodapolitihkas mii galgá vára váldit olahannuttu doarvá dohkkehuvvon gelbbolašvuodas, doarvá gelbbolašvuodas ja ulbmillaš oahppama bargoeallimis. Sámedikki ávžžuhusaid vuodul lágidii Norgga gelbbolašvuoha (ovddeš Vox) ovtasbarggus Sámedikkiin ja Máhttodepartemeanttain, konferánsa "Samisk perspektiv i nasjonal kompetanse strategi (Sámi perspektiiva nationála gelbbolašvuoda strategiijas)", masa sámi organisašuvnnat, bargoeallimis oasálaččat ja eará guovddáš aktevrrat ledje bovdejuvvon. Boadusin šattai earret eará ahte Norgga gelbbolašvuoha áigu vuoruhit ruda sámi proševttaide 2017:s.

5.1.3 Raporteren ON:i

Sámediggi oaččui ráđdehusa evttohusa Norgga viđát ja guđát raportii ON mánáidlávdegotti gulaskuddamii Mánáid- ja dásseárvodepartemeanttas. Sámedikki cealkámuš lea sáddejuvvon departementii, muhto illá váldui mielde obbalaš nationála raporteremii. Sámediggi mearridii sáddet lassiraportta ON mánáid vuoigatvuodálávdegoddái, mas lei fokus sámi mánáid vuoigatvuodaid stáhtusii čuovvovaš surggiin:

- Obbalaš atnuiváldin mánáidkonvenšuvnnas
- Vealaheapmi
- Mánáid buoremusa-prinsihpat
- Veahkaváldin
- Bearašbiras ja sorjavaš fuolahus
- Doaimmashehtten, dábalaš dearvvašvuoha ja čálgu
- Oahpahas, friddjaáigi ja kultuvrralaš doaimmat
- Earenoamáš suodjalandoaimbajjut

Sámediggi lea 2016:s addán cealkámuša 9. Nationála raporteremii UNESCO konvenšuvnna birra 1960 rájes, vealaheami birra oahpahasas. Raporttas lea jagiid 2012-2015 birra.

Oassemihttomearri 2:

- Buot ohppiin lea máhttu sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

5.1.4 Odđa obbalaš oassi oahppoplánain

Sámedikkis lea oahpahaslága mielde váldi mearridit oahppoplánaid sámi fágain, oahppoplánaid earenoamáš sámi fágain joatkkaoahpus ja sámi sisdoalu dábalaš oahppoplánain fágaid várás ja sámi parallealla oahppoplánain. Máhttodepartemeanta konsulterii Sámedikkiin doaimbajuid birra Stuoradiggediedáhusas no. 28 Fága – čieknudeapmi – ipmárdus. Diedáhus bidjá vuodu ráđdehusa plánaide ođasmahttit Máhttoloktema. Konsultašuvnnaid boadus šattai ahte Sámedikki gáibáduš ahte Máhttolok-

ten sámi oahppoplánaid ođasmahttin galgá dáhpáhuvvat oktanaga dábalaš oahppoplána Máhttolok-tema ođasmahttimiin, ja ahte guoskevaš Prinsihpat oahpahasas – sámi, galget vuhtiiváldojuvvot ođđa obbalaš oasis, váldui mielde dieđáhussii.

Sámediggi lea nammadan resursajoavkku mas leat 6 fágaolbmo, geat galget veahkehit Sámedikki bargguin ođđa obbalaš osiin. Sámediggi áigu meannudit ođđa obbalaš oasi 2017:s.

Oassemihttomearri 3:

- Váldit mielde sámi árbedieđu oahpahussii ja báikkálaš oahppoplánaide.

5.2 Oahppanbirrasa rámmaeavttut

Mihttomearri:

- Buorit rámmaeavttut oahppanbirrasa várás.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámegieloahpahusa fierpmádat	200 000	200 000	0	0,0 %
Arctic Indigenous Education Conference (AIEC)	1 626 813	830 000	-796 813	-96,0 %
Erenoamášpedagogalaš fágabeaivvit	108 000	120 000	12 000	10,0 %
Submi	1 934 813	1 150 000	-784 813	-68,2 %

Poasta AIEC čájeha -796 813 ruvdnosaš vuollebáhčaga. Sivvan vuollebáhčagii leat mátk- ja dulkongolut mat eai lean bušeterejuvvon. Sámediggi válljii dulkot mángga gillii, ii dušše sámegillii – eangalsgillii nu mo álggos jurddašuvvon. Dasa lassin ledje bohtán guossit maid eat lean vuordán, earret eará WINHEC gullevaš áirasat Austrálias. Sivvan dasa ahte sámediggeráddi háliidii dáid gussiid bohtit konferánsii, lei Guovdageainnu sámi joatkkaskuvlla bohttevaš akkrediteren WINHEC:ii, maid Sámediggi doarju. Bohte maidái guossit Ruoššas geaid mátkegoluid mii mávssiimet. Sámediggeráddi lea ođđasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđdeášši SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi oahpahasas leat rámmaeavttut mat sihkkarastet buori oahpahusa kvalitehta dáfus

5.2.1 Eanet friddja válljen joatkkaoahpus - lánkaásahus

Oahpahusdirektoráhta lea evttohan ođđa lánkaásahusa mii addá ohppiide vejolašvuoda válljet joatkkaoahpu eará regiovnnain go ruovtturegiovnnas. Lánkaásahusas evttohuvo ahte sámi ohppiid vuoigatvuodat oazžut oahpu sámegiela ja sámegillii ja earenoamáš sámi fágain, galgá bohtit vuoruhuvvon guosseohppiid kategorijja searvá, ja earenoamáš sosiála dahje pedagogalaš dárbbuid kategorijii. Dán lea Sámediggi iežas gulaskuddancealkámušas vuosttaldan. Sámi ohppiid riekti sámegiela oahpahussii ii leat earenoamáš pedagogalaš dahje sosiála dárbu. Oahpahusdirektoráhta mielas lei dárbbášmeahttun vuoddudit lánkaásahussan dán rievtti. Sámediggi čuovvula ášši departemeanttain.

5.2.2 Ruhtadeapmi Sámejiella nuppigielas, sámejiella 4

2016:s váldui sámejiella 4 mielde stáhtalaš doarjaga vuđđui skuvllaide mat fáallet sámejieloahpahusa. Sámi oahppit joatkaskuvllas sáhttet válljet mánga dási sámejielas nubbingiellan, main gaskkas sámejiella 4 lea okta vejolašvuohta. Sámejiella 4 lea oaivvilduvvon ohppiide geain ii leat ovdal leamaš sámejieloahpahus. Dán variántta lea Sámediggi álggahan sámi oahppoplána reforpma oktavuodas 2014:s. Sámejiella 4 ii leat ovdal leamaš mielde vuodđun stáhtalaš doarjagii skuvllaide mat fáallet sámejieloahpahusa. Sámediggi lea mánggii bivdán departemeanttas ahte váldet mielde sámejiella 4 ruhtadanortnegii. 2016:s bodii ortnet mielde.

Oassemihttomearri 2:

- Buot ohppiin lea čáhkkilis ja oadjebas oahppanbiras.

5.2.3 Vuodđooahpahusa váhnenlávdegoddi FUG

Sámediggi lea ovttasbarggus FUG:in čoahkkinastán sámi váhneimiiguin árvoštallandihte dárbbuid sierra sámi váhnenfierpmádahkii mii lea FUG vuollásaš. Máhttodepartemeanta ii mieđa vuos sierra sámi váhnenfierpmádahkii FUG vuollái. FUG pláne lágídit sámi váhnenseminára Troandimis guovvamánu 10.b. 2017, masa Sámediggi maid searvá. Mihttun lea čohkket sámi váhneimiid ja ovddasteddjiid sierra konferánsii.

5.2.4 Oadjebas oahppanbiras

Oassin Djupedal-lávdegotti evttohusas ja Sámedikki barggus oadjebas oahppanbirasiin skuvllain, searvá Sámediggi earret eará doaibmaoktavuhtii givssideami vuostá áigodagas 2015-2020. Dasa lassin lea Sámediggi almmuhan čuoládatgilvvu skuvladásis mas skuvllat hástaluvojit hábmet čuoládagaid buoridandihte psykososiála birrasa skuvllain. Dát bargu galgá leat veahkkin skuvllaide sin barggus eastadit givssideami.

Oassemihttomearri 3:

- Buohkain geain lea ovddasvástádus oahpahasas, lea buorre máhttu ja ahte sii leat mielde oččodeamen buori ovttasbarggu sámi oahpahasas.

5.2.5 Diehtujuohkin ja bagadallan sámi ohppiid vuoigatvuodaid birra

Sámediggi oažžu dávjá jearaldagaid váhneimiin sámejieloahpahusa birra ja jearahalliid lohku lassána. Ollu skuvlaeaiiggádiin váilu máhttu ohppiid vuoigatvuodaid birra sámejieloahpahussii ja movt dát sáhtášii organiserejuvvot. Skuvlaeaiiggádiid doaladumit sáhttet leat hástaleaddjin ja mielddisbukta ahte sámi oahppit eai oaččo devdojuvvot vuoigatvuodaideaset. Muhtin oahppit biehttaluvvojit oažžut oahpu guovtti vuosttašgielas vaikko sis lea ge riekti dasa. Sámediggi juohká dieđuid ja bagadallá váhneimiid ahte movt sii sáhttet meannudit go galget gáibidit iežaset vuoigatvuodaid. Dasa lassin lea Sámediggi juohkán dieđuid ja bagadallan oahpaheddjiid, oahpaheaddjeoahppostudeanttaide, váhneimiidda ja earáide sámi oahppoplánaid birra ja oahpahusa organiserema birra ja oahpponeavvuid birra. Boadusin dás lea ahte eambbogat leat ožžon dan oahpahusa maidda sis lea riekti.

5.2.6 Riikkaidgaskasaš ovttasbargu

Sámediggi lágidii ovttasbarggus Sámi allaskuvllain oahpahuskonferánsa Arctic Indigenous Education Conference (AIEC) 2016. Árktalaš oahpahuskonferánsat leat lágiduvvon miehtá árktalaš regiovna 1970- logu gaskkamuttu rájes. Áigumuš dákkár konferánssaiguin lea juohkit vásihusaid álgoálbmotmáilmmis oahpahussuorggis, geahččama bokte olahuvvon bohtosiid, juogadit buriid bargovugiid, identifiseret hástalusaid ja oččodit odđa perspektiivaid. AIEC 2016 fáddán lei "Ealáskahttin", ja mas lei earenoamáš fuomášepmi dáidda surggiide:r

- Digitála vejolašvuodát álgoálbmotoahpahusas
- Odđa práksis árktalaš oahpahusas
- Gielalaš ealáskahttin
- Kultuvrralaš ealáskahttin

Konferánsa oktavuodas lágiduvvui maid unnasemináraš mas vuolláičállojuvvui šiehtadus ovttasbargu birra oahpahussuorggis, The Memorandum of Understanding on Circumpolar Cooperation on Indigenous Education. Áššebealit dás leat Norgga Sámediggi, Ruonáeanan ja Manitoba, The Northwest Territories ja Nunavut Canadas. Šiehtadusa ulbmil lea lonohallat vásihusaid ja ovttasbargat čovdosiiguin hástalusaid mat sápmelaččain ja inuihtain leat seammaláganat oahpahussuorggis. Boahhte sirkumpolára oahpahuskonferánsa galgá lágiduvvot Ruonáeatnamis 2019:s.

5.2.7 NetSam – Sámi oahpahusfierpmádat

Sámediggi juolluda njuolggodoarjaga NetSam:i. NetSam lágida jahkásaš miellahttočoahkkimiid main lea fágaoassi. Sámediggeráđdi lea čoahkkinnastán stivrrain ja leat leamaš mángga čoahkkima jodiheddjiin earret eará oahpponeavvuid birra ja oahppoplánarevideremiid barggu birra. Sámediggi lea ožžon ollu buriid cealkámušaid dán bargui fierpmádagas.

5.2.8 Sámi fágabeaivvit

SEAF Sámi spesiálapedagogalaš fierpmádat, doallá sámi pedagogalaš fágabeivviid juohke nuppi jagi gelbbolašvuodaovddidandoaibman. 2016:s lágiduvvo fágabeaivvit Girkonjárggas ja doppe lei «Krafttak for samiske barn og unge (sámi mánáid ja nuoraid ovddas ražasteapmi)» fáddán. Sámediggi lea juolludan doarjaga dán lágideapmái ja Sámedikkis lea áici-rolla SEAF:s.

5.3 Oahpponeavvut

Mihttomearri:

- Sámi oahppit ožžot vejolašvuoda geavahit kvalitehta dáfus buriid sámi oahpponeavvuid, mat čuvvot gustovaš oahppoplánadahkosiid buot vuodđooahpahusa fágain.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	20 652 616	20 725 000	72 384	0,3 %
Guorahallan das mo dahkat rámmašiehtadusaid oahpponeavvobuvttadeddjiiguin	40 356	300 000	259 644	86,5 %
Ovttas - Aktan - Aktasne	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Doarjja lullisámi oahpponeavvo	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Submi	22 692 972	23 025 000	332 028	1,4 %

Oahppanressursaid ráhkadeapmi čájeha 72 384 ruvdnosaš badjebáhcaga. Sivvan badjebáhcagii lea ovdalis addojuvvon doarjagiid ruovttoluottageassin ja ruovttoluottamáksin. Oahpponeavvuid rámmašiehtadusaid čielggadus čájeha 259 644 ruvdnosaš badjebáhcaga. Sámedikki árvvoštallama vuodul ii livččii lean dárbu dingot čielggadusa rámmaeavttuid birra almmolaš háhkamiid bokte. Sámediggi bivddii veahki advokáhtafitnodagas dán bargui ja sii leat ráhkadan rávvaga, nu mo sámediggi dáhtui. Čoavddus lei ollu hálbbit go vurdojuvvon. Badjebáza geavahuvvot gokčat vuollebáhcaga eará poasttain gč. ráđ- deáši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Ohcansubmi lei oktiibuot 61 067 860 ru. Ledje 29 ohcama main 11 juolluduvvojedje.

Oassemihttomearri 1:

- Ráhkaduvvojit dábalaš ja erenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut buot golmma sámegeallii.

2016:s válmastuvvojedje oahpponeavvut earet eará čuovvovaš fágain:

5.3.1 Oahpponeavvobuvttadeapmi

Sámediggi oaidná ahte lea vel guhkes mátki ovdal mii olahit váldomihttomeari oážžut buriid sámi oahpponeavvuid kvalitehta dáfus mat doibmet dálá oahppoplánaid mielde. Dilli lea earenoamáš váttis julevsámi guovllus. Vaikko buvttaduvvojit eanet oahpponeavvut jahkásaččat, de lea ain stuora dárbu sámi oahpponeavvuide buot golmma sámi gillii, mat leat heivehuvvon gustovaš oahppoplánaid mielde. Dárbu boahtá das go leat maŋnelis buvttademiin juo ovdalaččas, oahppoplánarevideremiid geažil ja go leat ráddjejuvvon ruđat maid oážžu Máhtodepartemeanttas. Davvisámegeala dáfus gal álgit dál oážžut gokčojuvvot dárbbu oahpponeavvuide váldofágain, go geahččat mii gávdno ja mii lea buvttadeamis

- Davvisámegealla vuosttašgiellan 5. Jahkeceahkkái. Dát lei vuosttaš jahkeceahkki oahppogirjjiis 5.-7. jahkeceahkkái.*
- Davvisámegealla nubbingiellan, golbma oasi oahppogirjjiis 1.-7. jahkeceahkkáiide válmastuvvojedje*
- Lullisámegealla vuosttašgiellan, 6. jahkeceahkki oahppogirjjiis 5.-7. jahkeceahkkáiide*
- Davvisámegealla matematihkka 8.-10. jahkeceahkkáiide, oasit girjjiis válmastuvvojedje. Ohppiidgirji 10. jahkeceahkkái váilu.*
- Julevsámegeala matematihkka 1.-7. jahkeceahkkáiide, oasit girjjiis válmastuvvojedje.*
- Davvisámegealla erenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut, álkeslohkangirjjiit 1.-4. jahkeceahkkáiide ja APP mii galgá nannet lohka.*
- Julev- og davvisámegealla erenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut, kártenávdnasat giellaáddema várás.*

dál. Go geahččá julev- ja lullisámegiela oahpponeavvuid, de váilot ain olu sihke váldofágain ja earenoamážit fágain muđui. Sivvan lea muhtin muđđui ahte leat unnán oahpponeavvočállit ja jorgaleaddjit dain sámegielain.

Dán jagi lea Sámediggi bidjan johtui buvttadit historjáoahpponeavvuid gaskadássái julevsámegiela várás, vuosttašgiela oahpponeavvuid viidáset buvttadit joatkkaoahppodásis davvi- ja julevsámegillii, davvisámegiel nubbingiela oahpponeavvuid nuoraidskuvladásis ja duoji fáddáoahpponeavvuid joatkkaskuvlla dásis. Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvuide juolluduvvui doarjja buvttadit álkis lohkan-gihppagiid 1.-7. cehkkiide davvi- ja julevsámegillii. Dát buktagat galget válbmasat marjimusat jagi 2020.

Sámedikkis leat jahkásaččat prošeaktačoahkkimat oahpponeavvobuvttadeddjiiguin. Dán jagi leat buohkat dadjan ahte leat stuora hástalusat julevsámi oahpponeavvobuvttadeami ovdáneamis. Doppe váilot oahpponeavvobuvttadeaddjit, korrekturlohkkat ja jorgaleaddjit, ja dat mielddisbukta ahte oahpponeavvobuvttadeapmi julevsámegillii meastta lea bisánan. Sámedikki árvoštallama vuodul lea dilli heahtedilli. Lágádusat árvoštallet heahtitihit álggahuvvon julevsámegiela oahpponeavvobuvttademiid, eai ge šat áiggo ohat doarjagiid julevsámegiela prošeavttaide boahpteáiggis. Sámediggi áigu loktet dán bártti NOU 2016:18 Váibmogiella čuovvleapmái, láhkaevttohusaide, sámegiela doaimbajiide ja ortnegiidda, ja eiseválddiid ektui.

5.3.2 Matematihkkabuvtta Multi

Matematihkkabuktaga Multi jorgaleami ovdáneapmi ja gárvvisteapmi julev- ja lullisámegillii ii leat ovdánan nu go vurdojuvvui. Sivvan dása lea go váilot julev- ja lullisámegiela giellaresurssat, sihke jorgaleaddjit ja korrekturlohkkat. Plána dál lea oazžut buot oahppogirjiid válmmasin 1.-7. Jahkecehkkiide gitta skuvla fas álgá borgemánus 2017, ja neahttaosiid gitta juovlamánui 2017.

5.3.3 Seminára ja fágabeaivi oahpponeavvuid birra

Boadusin čoahkkimiin ja gulahallamiin oahpponeavvobuvttadeddjiiguin lea Sámediggi ožžon buoret ovttasbarggu ja oktasaš ipmárdusa Sámedikki bargui ovddidit sámegiela oahpponeavvuid. Sámediggi lea lágidan seminára ja fágabeaivi sámi oahpponeavvobuvttadeddjiid várás 2016:s. Seminára fáddán lei Sámedikki doarjjanjuolggadusat. Seminára boadus lea earret eará bargojoavkku vuodđudeapmi gaskal Sámedikki ja Sálas, mii lea árvoštallan ja buktán evttohusaid revideremiidda njuolggadusain. Fágabeaivi lágiduvvui IKT-guovddáža bokte mii geahčadii kvalitehtagáibádusaid digitála oahpponeavvuide.

5.3.4 Oahpponeavvobuvttadeami rámmašiehtadusaid ásaheami čielggadeapmi

Sámediggi čadahii 2016:s juridihkalaš čielggadeami ovdamuniid ja heajut beliid birra go ásaht rámmašiehtadusaid oahpponeavvobuvttadeddjiiguin. Čielggadeamis boahťa ovdan ahte rámmašiehtadusa ferte válljet ovdalii go joatkit geavahit doarjjaortnegiid mat leat oaivvilduvvon lágádusaid iežaset prošeavttaide. Sámediggi lea ankkke válljen ahte ii čuovvul dán ávžžuhusa.

Oassemihttomearri 2:

- Buorre diehtujuohkin sámi oahpponeavvuid birra, ja digitála oahpponeavvuid almmuhanreaidduid birra ja sámi oahpponeavvuid juogadeami birra.

5.3.4 Sámi oahpponeavvoportála

Sámedikki oahpponeavvoportála lea čohkken buot sámi oahpponeavvuid ja pedagogalaš ávdnasiid. Oahpponeavvoguovddáš registrere buot sámi oahpponeavvuid bibliotekavuogádašii Bibsys. Sámi oahpponeavvoportála, Ovttas|Aktan|Aksesne lea čadnojuvvon Sámi oahpponeavvoguovddášii Bibsys bokte, ja buot luoikamat Ovttas.no bokte hálldašuvvojit Sámedikki oahpponeavvoportála bokte.

Oasseihttomearri 3:

- Lullisámi terminologijja ja oahpponeavvoráhkadanbargu jotkojuvvo ja ovddiduvvo viidáseappot.

Šiehtadus gaskal Sámedikki, Engerdal suohkana ja Sámi allaskuvlla, giellamovttiidanprošeavtta birra Elgá skuvllas, viidásetfievrriduvvui 2016:s. Ovttasbargošiehtadus geatnegahtá buot bealálaččaid ovttá mađe váikkuhit dasa ahte lullisámi gelbbolašvuodabiras ovddiduvvo, áimmahuššojuvvo ja sihkkarastojuvvo rámmaeavttuid boahhteáiggi doaimmami. Lullisámi gealbobiras Elgås lea čadnojuvvon Sámi allaskuvlii, Lohkanguovddášii. Mihttun lea joatkit barggu ovddidit lullisámi oahpponeavvuid, terminologijja ja eará giellaprošeavttaid, nu ahte lullisámi oahppit ožžot buoret sámegeielat skuvlafálaldaga. Šiehtadus lea mielddisbuktán earret eará ahte lullisámegeielat oahpponeavvut leat gárvvistuvvon ja almmuhuvvon aksesne.no neahttabáikkis, terminologijjaprošeavttat leat čađahuvvon ja Lohkanguovddáš lea ožžon lullisámegeielat gelbbolašvuoda.

Oahppit geain lea sámegiella oahppogiellan vuoddoskuvllas											
	1.jah- ke- ceahk- ki	2.jah- ke- ceahk- ki	3.jah- ke- ceahk- ki	4.jah- ke- ceahk- ki	5.jah- ke- ceahk- ki	6.jah- ke- ceahk- ki	7.jah- ke- ceahk- ki	8.jah- ke- ceahk- ki	9.jah- ke- ceahk- ki	10.jah- ke- ceahk- ki	Oktii- buot
Skuv- lajahki 2015-2016	115	88	79	107	82	81	67	79	56	79	833
Skuv- lajahki 2016-2017	78	114	91	77	105	78	78	64	75	54	814

Oahppit geain lea oahpahus fágas Sámegiella vuoddoskuvllas skuvlajagis 2016-2017											
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Submi 1.- 10. jahke- ceahkit
Davvisáme- giella vuost- tašgiellan	83	116	97	85	106	87	77	74	82	68	875
Davvisáme- giella nubbin- giellan 2	79	66	72	71	54	51	40	43	37	44	557
Davvisáme- giella nubbin- giellan 3	65	78	62	73	55	33	34	30	37	21	488
Julevsáme- giella vuost- tašgiellan	0	5	3	3	7	0	5	0	3	0	26
Julevsáme- giella nubbin- giellan 2	4	5	4	6	8	11	8	6	5	3	60
Julevsáme- giella nubbin- giellan 3	4	4	5	2	2	1	0	0	0	0	18
Lullisáme- giella vuost- tašgiellan	4	2	0	5	2	5	2	2	2	2	26
Lullisáme- giella nubbin- giellan 2	3	6	12	3	3	4	7	4	0	9	51
Lullisáme- giella nubbin- giellan 3	1	2	3	3	3	3	4	3	1	0	23
	243	284	258	251	240	195	177	162	167	147	2 124

Gáldu: Grunnskolen's informasjonssystem <https://gsi.udir.no/>

6 Alit oahppu ja dutkan

Váldomihttomearri:

- Sámi alit oahppu ja dutkan mii váikkuha máhtu ja olmmošlaš resurssaid ekonomalaš, kultuvrralaš ja sosiála ovddideapmái sámi servodagas.

Sámedikki áigumuššan lea váikkuhit ahte šaddet eanet fágaolbmot geain lea gelbbolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras, ja váikkuhit dan ahte gávdno relevánta dutkan vuoddun politihkalaš válljeumiide ja mearrádusaide.

Sámedikki áigumuššan livččii juksat alit oahpu ja dutkama váldomihttomeari bargguiguin čuovvovaš ángiruššansurggiid siskkobealde:

- Sámi alit oahppu
- Sámi perspektiivva alit oahpus nationála dásis
- Sámi dutkan
- Rekrutteren

1. Eami-álbmogiin lea riekti sealluhit, hálddašit, suodjalit ja ovddidit kulturárbbiset, árbevirolaš máhtu ja kultuvrralaš ovdanbuktimiid, ja maiddái sin iežaset diehtaga, teknologiija ja kultuvrra bohtosiid, oktan olmmošlaš ja genetikkalaš riggodagaiguin, siepmániid, dálkasiid, máhtu elliid ja šattuid iešvuodain, njálmmálaš vieruin, girjjálašvuodain, málliin, faláštallamiin ja árbevirolaš stoahkamiin ja dáidagis govain ja lávddi alde. Sis lea maiddái riekti sealluhit, hálddašit, suodjalit ja ovddidit sin vuoigvuođalaš vuoigatvuodaid dakkár kulturárbái ja árbevirolaš máhttui ja kulturovdanbuktimiidda.

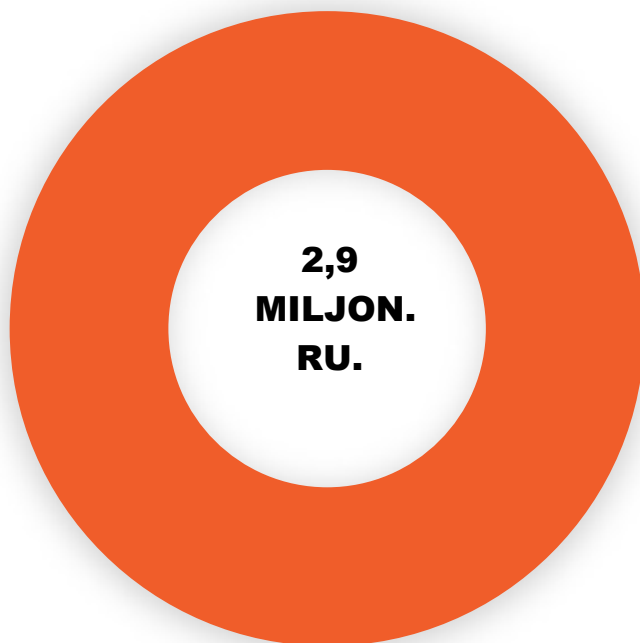
2. Ovttasráđiid eamiálbmogiiguin galget stáhtat álggahit beaktilis doaimmaid maid bokte dohkkeha ja suodjala daid vuoigatvuodaid čadaheami.

(Artihkal 31 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

Gowejuvwon Guovdageainnus AIEC2016.

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

■ Rekrutteren

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Rekrutteren	2 940 126	2 850 000	-90 126	-3,2 %
Submi	2 940 126	2 850 000	-90 126	-3,2 %

6.1 Sámi alit oahppu

Mihttomearri:

- Buoret gelbbolašvuohta sámegielain ja sámi servodatdiliid birra.

Sámedikki gulahallan oahppoásahusaiguin ii leat leamaš čielggas mii gusto gaskkustit Sámedikki vuordámušaid ásaahusaide nu ahte dat ipmirdit iežaset sámi servodatdoaimma. Sámediggi dohkkehii Sámediggediedáhusa alit oahpu ja dutkama birra njukčamánu 2016, ja dat šaddá buorre veahkeneavvun dán gulahallama intensiveremii.

Sámi allaskuvla ja UiT Norgga ártalaš universitehta plániiga álggahit ođđajagemánu 2016 gáiddus buohccidivššároahpu mas oahpahusgiella lea sámegiella. Sámediggi lea oassálastán plánenčoahkkimiidda. Boadus čoahkkimiin lea earet eará leamaš čielggadit Sámedikki oainnu alit oahpu ruhta-deapmái Norggas. Prinsihpalaččat oaivvilda Sámediggi ahte alit oahppofálaldat ii galgga ruhtaduvvot Sámedikki bušeahta bokte. Lea stuora dárbu buohccidivššáriidda main lea sámegiel- ja kulturgelbbolašvuohta. Dát čoahkkimat leat dagahan ahte Sámediggi dál áigu bargat dan ala ahte ráđdehus addá juolludusreivve bokte bargamuša oahppoásahusaide fállat buohccidivššároahpu sámegillii/sámi buohccidivššároahpu.

Máhttodepartemeanta mearridii konsultašuvnnaid vuodul Sámedikkiin⁵ ja Sámi rámma-plánalávdegotti rámma-plánaevttohusaid vuodul, sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu ceahki 1-7 ja sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu ceahki 5-10 rámma-plánaláhkaásahusaid vuodul. Ođđa viđajahkásaš masteroahput álget čakčalohkanbajis 2017.

6.2 Sámi perspektiiva alit oahpus nationála dásis

Mihttomearri:

- Nationála dási alit oahpu lágat, láhkaásahusat ja eará stivrendokumeanttat gozihit sámi perspektiivva.

Norgga álbmogis lea ain oppalohkáii unnán oppalašdiehtu sámi diliid birra. Danin lea stuora dárbu máhttoloktemii buot guoskevaš oahpuid bokte, dás maiddáii fidnooahpuid. Sámediggi lea bargan systemáhtalaččat moanaid jagiid oazžun dihte sámi perspektiivva mánáidgárdeoahpaheaddjioahpu ja vuoddooahpahusa oahpaheaddjioahpu rámma-plánaide. Ovdal gulle nationála vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpuid njuolggadusat Máhttodepartementii, ja Sámediggi konsulterii dan sisdoalu departemeanttain. Departemeanta lea fápmudan barggu ja dáid njuolggadusaid mearridit Oahpaheaddjioahpu nationála ráđđái (Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU)). Njuolggadusat mearriduvvojedje čakčamánu. Sámediggi lea čuvvon dán barggu dárkojeaddjin Oahpaheaddjioahpu nationála ráđdis. Viidáseappot galgá biddjojuvvot fokus eará fidnooahpuide dakko bokte ahte ásaht oktavuoda ovddasvástideaddji eiseválddiiguin.

⁵ *Sohppojuvvui váldit mielde čuovvovaš lasáhusa paragrafii 2 Oahppofitnet.*

«Kandidaten-

- kan styrke internasjonale og flerkulturelle perspektiver ved skolens arbeid, bidra til forståelse av samenes status som urfolk, stimulere til demokratisk deltakelse og bærekraftig utvikling»

Mánaidgárdeoahpaheaddjeoahpu 2013-2017 čuoovolanjoavku mas Sámediggi lea ovddastuvvon, lea bidjan ovdan iežas 3. raportta. Ulbmil dáinna čuoovvulandutkamiin lea čuoovvulit ođastusproseassa muhtun áiggi gávdnan dihtii mii váikkuha lihkostuvvamii. Čuoovolanjoavku galgá systematiseret vásáhusaid ja addit rávvagiid das movt ođastusproseassa sáhtta jotkojuvvot. Raporttas namuhuvvojit earet eará čadamanii fáttát mas deattuhuvvo sámi perspektiivva ja IKT mánaidgárdeoahpaheaddjeoahpus. Sámi perspektiivva birra oahpahusas bohtá ovdan raporttas ahte ásahusaid mielas lea oahppu sámi diliid birra dehálaš. Muhto dadibahábut lea soaitáhagas ja olbmo duohken jus dát deattuhuvvo oahpahusas. Raporttas bohtá ovdan ahte muhtun studeantat eai lea ožžon dakkár oahpu obanassiige. Ollu ásahusat geavahit sámi ofelaččaid olggobealde gelbbolašvuhtan oahpahusas eai ge sihkkaraste ieža dán gelbbolašvuoda organisašuvnna siskkobealde. Váilevaš gelbbolašvuhta bargiid gaskkas ja váilevaš relevánta pensumgirjjálašvuhta lea hástalus oahppoásahusaide, ja sámi perspektiiva ii fuolahuvvo nu go lánkaásahus, mearkkašumit ja nationála njuolggadusat gáibidit.

6.3 Sámi dutkan

Oassemihttomearri 1:

- Guoskevaš dutkan gávdno vuodđun válljejuumiide ja politihkalaš mearrádusaide sámi servodaga ovddideamis.

Ángiruššan sámi dutkamin lea stuorit go ovdal, muhto go mii diehtit dárbbu mii gávdno sámi servodagas, de lea vel ollu mii ii leat dáhkkon siskkobealde dán suorggi. Sámediggi lea bidjan fuomášumi Norgga dutkanráđđái danin go dutkanráđđi ruhtada sámi prográmma ja eará stuora prográmmaid mat leat mávssolaččat sámi servodahkii.

2016:s lei vuosttaš gearddi go dollojuvvojedje konsultašuvnnat Sámedikki ja Norgga dutkanráđđi gaskkas. Ášši maid konsulteriiga lei lahtuid oažžut ođđa prográmmalávdegodđái sámi dutkan III prográmmii. Lei maiddái ovttafielalašvuhta das ahte Sámediggi galggai beassat mielde prosessii árrat juo ođđa prográmma-plána bargui ja ođđa prográmmastivrra nammadeapmái. Sámediggi ja Dutkanráđđi leaba šiehtadan doallat jahkásaš čoahkkimiid.

Norgga dutkanráđđi lea daid dutkanprošeavttaid analyserenbarggustis mas lea relevánta sámi diliide, bidjan vuodđun sámediggediedđáhusa alit oahpu ja dutkama birra, ja diedđáhusa vuoruhuvvon dutkansurggiid. Sámediggi áigu čuoovvulit gulahallama Norgga dutkanráđđiin.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi árbedieđuid kárten, vuogádatlaš bidjan ja gaskkusteapmi oahpahusa, oahpu ja luondduresurssaid hálldašeami várás.

Sámediggi bijai ovdan čilgehusa viidásat barggu birra árbedieđuin Sámedikki juovlamánu 2016 dievasčoahkkimis. Dievasčoahkkin ii digaštallan čilgehusa.

Sámi museasearvi, Mearrasámi diehtoguovddáša ja Deanu Instituhta oktavuodaváldima vuodul Sámi allaskuvlla árbediehtoproševttaid birra doalai Sámediggi 2016:s márga čoahkkima ja lágidi seminára prošeaktii guoskevaš áššeosálaččaiguin⁶. Proseassa boadusin lei ahte ásahuvvui áššeosálaččaid gaskasaš gulahallan. Osálaččat leat ovttaoavilis das ahte organiseren ja bargujuogadeapmi ferte árvvoštallot vuoi sáhtta ávkástallat resurssaiguin buoremus lági mielde. Árbedieđu barggu ruhtadeapmi ja máhtu lágidi nu ahte dat lea olámuttus, leat muhtun dain váldohástalusain maid osálaččat galget čoavdit. Aktevrat háliidit vudolaš fágalaš proseassas čielggadit definišuvnnaid, rollaid ja organiserema, ja mas lea konkreetta vástáduš hástalusaid mat galget čovdojuvvot.

6.4 Rekrutteren

Mihttomearri:

- Eanet fagaolbmot geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuota.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Stipeanda alit ohppui	2 565 000	2 450 000	-115 000	-4,7 %
Stipeandda alit ohppui evalueren	375 126	400 000	24 874	6,2 %
Submi	2 940 126	2 850 000	-90 126	-3,2 %

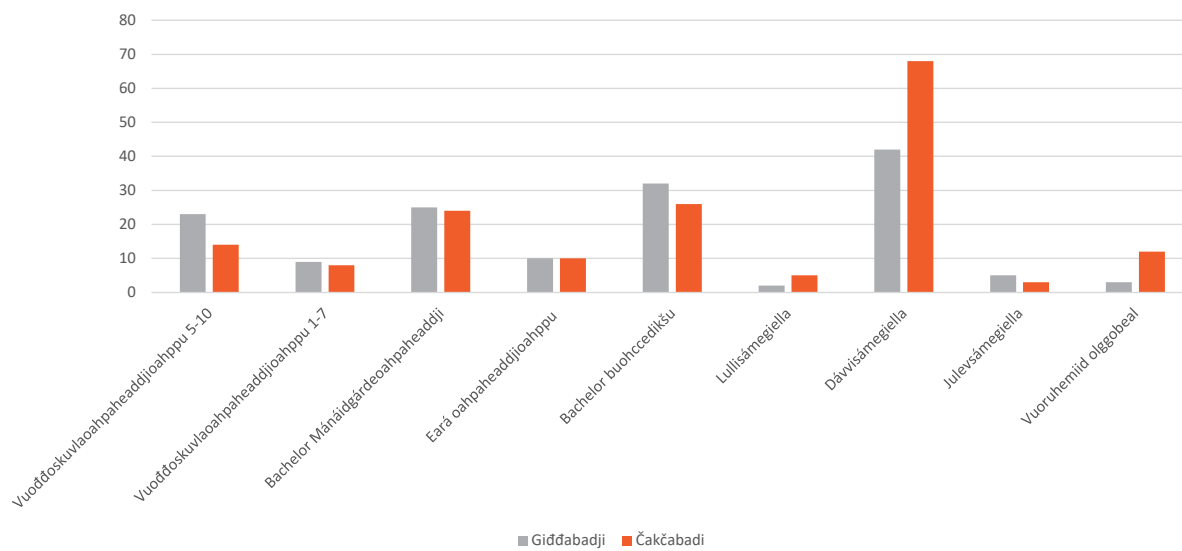
Stipeanda alitohppui čájeha -115 000 ruvdnosaš vuollebáhčaga. Sivvan vuollebáhčagii lea go lea geavahuvvon menddo ollu ruhta ja sámediggeráđdi lea ođđasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđđeášši SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus. Ohcansubmi lei oktiibuot 2 610 000 ru. Ledje 307 ohcama main 307 juolluduvvojedje.

Leat uhccán olbmot sámi giella- ja kulturgelbbolašvuodain geaid fidnešii alit ohppui ja dutkamii, eren-oamážit daid gaskkas geain lea sámegiella vuosttašgiellan. Dán dili buorideami dihtii lea Sámediggi ásahan stipeandaortnega alit oahpu várás ja lea dán rádjai vuoruhan stipeandda oahpaheaddjioahpuide ja sámegillii. 2016:s evaluerejuvvui stipeandaortnet. Evalueren galgá leat vuodđun go dievasčoahkkin meannuda ortnega 2017:s.

Sámi logut mitalit 9 čállá artihkkalis dárbbu birra rekrutteret sámi oahpaheddjiid buot sámi giellaguovlluin Norggas. Das bohtá ovdan ahte Norggas váilot hui ollu sámegielat oahpaheadjit. Heajumus dilis lea lulli- ja julevsámegiella, mat leat sakka áitojuvvon dál juo. Dat čájeha ahte Sámedikkis lea ain ollu maid ferte bargat ovdalgo juksá mihttomeari. Sámediggi áigu čuovvulit namuhuvvon hástalusaid ja rávvagiid Máhttodepartemeantta ektui.

⁶ Guoskevaš áššeosálaččat leat: Sámi allaskuvla, Sámi museasearvi, Sámiráđdi, Sámi arkiiva, Mearrasámi diehtoguovddáš, Deanu Instituhta ja Kárásjoga historjasearvi. Marjimus gulahallančoahkkimis čakčamánu oassálaste Sámi arkiiva, Sámi museasearvi, RidduDuottarMuseat, Saemien Sijte, Deanu ja Várjjaga museasiida, Árran, Deanu Instituhtta ja Sámi allaskuvla.

Stipeandaid lohku

7 Dearvvašvuohta ja sosiála

Váldomihttomearri:

- Buorit dearvvašvuođa ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii.

Sámediggi lea bargan váldomihttomeari juksamii dearvvašvuođa ja sosiála siskkobealde fokuseremiin ahte:

- Sámi álbmot oažžu dakkár dearvvašvuođabálvalusaid mat leat láchčojuvvon sin gielalaš ja kultuvrralaš duogáša vuodul.
- Sámi álbmogis leat olámuttus ovttalágan bálvalusfálaldagat, ja sáhttet váikkuhit iežaset dikšumii nugo álbmot muđui.
- Duodaštuvvon máhttu sámi álbmoga dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra, ja makkár bealit váikkuhit sámi álbmoga dearvvašvuođadillái nannejuvvo.
- Sámi mánáid vuoigatvuohta álgoálbmotmánán bajásšaddat sámi gielain ja kultuvrrain gozihuvvo dalle go leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.

2. Eami-álbmogiidda gullevaš ovttaskas olbmui lea seamma individuála vuoigatvuohta go earáin oažžut buoremus **dási dearvvašvuođa** mii lea gávdnamis, sihke fysalaččat ja psykalaččat. Stáhtat galget čađahit dárbbalaš doaimmaid vai sihkkarastá ahte dát vuoigatvuohta dađistaga ollásit devdojuvvo.

(Artihkal 24 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

2. Stáhtat galget ovttasráđiid eamiálbmogiiguin fuolahit ahte eamiálbmot nissonat ja mánát ožžot ollislaš suoji ja dáhkádusaid buotlágán **veahka-válddálašvuođa ja vealáheami** vuostá.

(Artihkal 22 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

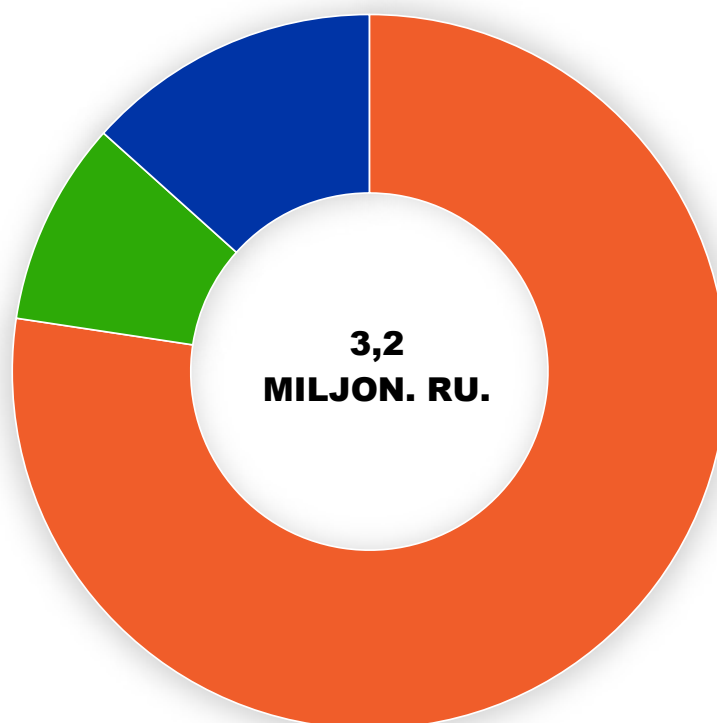
Sámi mánáin lea vuoigatvuohta oažžut ollesárvosaš earvvašvuođa- ja sosiálafálaldaga sin giela ja kultuvrra vuodul, ja ahte sin etnalaš, oskkoldatlaš, kultuvrralaš ja gielalaš duogáš vuhtii váldojuvvo dohkálaččat veahkkedoaimbajijuid **ovddideami** oktavuodas. Dát lea máná iešheanalisa **riekti**, mii maiddái gusto sámi mánáide geat lea mánáidsuodjalusa geahčus.

(Mánáidkonvenšuvnna, artihkkaliid 2, 20 ja 30)

SANKS Kárašjogas

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

- Sámi giela ja kultuvrra vuodul lámččojuvvon dearvvašvuoda ja sosiálabálvalus
- Sámi humána biologalaš ávdnasiid hálddašeapmi ja geavaheapmi
- Veahkaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámi giela ja kultuvrra vuodul lámččojuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalus	2 461 500	2 866 000	404 500	14,1 %
Sámi humána biologalaš ávdnasiid hálddašeapmi ja geavaheapmi	294 172	150 000	-144 172	-96,1 %
Veahkaváldi lagaš oktavuodain sámi servodagas	425 000	450 000	25 000	5,6 %
Submi	3 180 672	3 466 000	285 328	8,2 %

Doarjalohpádusat fámus 31/12-16 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2011	105 000	2,4 %	0	135 000
2012	40 000	0,9 %	50 000	150 000
2013	43 500	1,0 %	86 000	150 000
2014	932 500	21,7 %	22 500	0
2015	1 290 000	30,0 %	0	0
2016	1 891 000	44,0 %	500 000	0
Submi	4 302 000	100,0 %	658 500	435 000

Dain prošeavttain mat eai leat čađahuvvon, lea 1 093 500 ru gessojuvvon ruovttoluotta ja máksojuvvon ruovttoluotta. 4 302 000 ru várrejuvvo daid doarjalohpádusaid máksimii mat leat fámus juovlamánu 31. b. 2016.

7.1 Sámi giela ja kultuvrra vuodul lámhččojuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalus

Mihttomearri:

- Ovttaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvaldagat mat leat heivehuvvon sámi álbmoga vuoigatvuođaide ja dárbbuide.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Geavaheaddjivuodot fálaldat sámi vuorasolbmuide	576 000	576 000	0	0,0 %
Sámi doavttersearvi	156 000	156 000	0	0,0 %
Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide	1 729 500	2 134 000	404 500	19,0 %
Submi	2 461 500	2 866 000	404 500	14,1 %

Sivvan 404 500 ruvdnosaš badjebáhčagii dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttain lea ovdalis addojuvvon doarjagiid ruovttoluottageassin ja ruovttoluottamáksin. Badjebáza geavahuvvo gokčat vuollebáhčaga eará poasttain gč. ráđđeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus.

Dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaid ohcansubmi lei oktiibuot 4 692 000 ru. Ledje 20 ohcama main 16 juolluduvvojedje.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi pasieanttaid vuoigatvuohta ja dárbu buori dearvvašvuhtii ja ovttaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvaldagaid, gozihuvvo bajimus stivrendokumeanttain.

Sámediggi ávžžuhii 2016:s ráđdehusa bidjat sámi ovddastusa ráđdehusa lávdegoddái mii organiseres spesialistadearvvašvuodabálvalusa (Kvinslandutvalget). Dát ávžžuhus ii čuovvuluvvon ja ággan lei dat ahte lávdegottis lea gelbbolašvuohta maiddái dasa. Dat go Kvinsland-lávdegottis váilu gelbbolašvuohta sámi diliid birra dagahii ahte spesialistadearvvašvuodabálvalusa organiseren sámi pasieanttaid dárbbu olis ii leat árvoštallojuvvon. Sámediggi lea 2016:s evttohan ovddasteddjiid maiddái regionála ja vuollásaš dearvvašvuoda doaimmahagaid, eai dátge evttohusat leat čuovvuluvvon. Sámi ovddastusa váilun lea dagahan váilevaš árvoštallamiid dan ektui maid lea dárbu dahkat addin dihtii sámi pasieanttaide ovttaárvosaš bálvalusaid.

Sámediggi attii 2016:s doarjaga Sámi doavttersearvi čielggadussii spesialistadearvvašvuodabálvalusaid organiserema birra sámi álbmoga várás. Čielggadus gárvvistuvvui 2016:s ja das válddahuvvo sámi mielde mearrideapmi ja mielde váikkuheapmi dáláš bálvalusfálaldagaid organiseremis sámi pasieanttaid várás, ja molssaektosaš organiserenvejolašvuođaid árvoštallan boahteáiggi spesialistadearvvašvuodabálvalusa ektui sámi pasieanttaid várás. Čielggadusas konkluderejuvvo ahte spesialistadearvvašvuodabálvalusa organiseremis lea gáržžes sámi autonomiija ja mielde mearrideapmi, ja váilu sámi ovddastus doaimmahagaid jodíheamis. Gávdnokit maiddái unnán konkrehta nátionála láidestusat ja eahpečielga čuovvulanplánat bálvalusfálaldaga ovddideamis sámi pasieanttaid várás. Erenoamážit sámit olggobealde Finnmárkkku lea oaidnemeahtumat dearvvašvuodadoaimmahagas. Sámediggi lea 2016:s raporterem ON álgoálbmotvuoigatvuođaid áššedovdimekanismii (EMRIP) ahte váilu sámi mielde ja iešmearrideapmi, ja makkár váikkuhusat das leat.

Oassemihttomearri 2:

- Buoret máhttu sámi pasieanttaid dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja sámi pasieanttaid dárbu dearvvašvuoda- ja sosiálasuorggis.

Rádddehus háliida eanet deattuhit spesialistadearvvašvuodabálvalusaid nationála stivrema ja ovttastah-tima guovlluid gaskka. Dán geažil nanosmuvvá dearvvašvuodadirektoráhta rolla fágan ja váldeorgánan. Lokten dihtii hástalusaid dearvvašvuodasuorggis sámi álbmoga várás mat leat direktoráhta bargogietti vuolde lea Sámediggi ovttas dearvvašvuodadirektoráhtain čadahan mánge čoahkkima sámi fágabir-rasiiguin. Fáttát mat leat guorahallojuvvon leat earret eará sámi ovddidanguovddáža ovddideapmi ja organisašuvdnačanas fuolahusbálvalusain, vejolašvuohta buoridit sámi pasieanttaid olámuttu pasiean-taáittardeaddjái, reaidduid ovddideapmi demeansa čielggadeapmái, ja sierra sámi demeansaplána. Dearvvašvuodadirektoráhta, Sámediggi ja eará sámi fágabirrasat ovttas čuovvulit áššiid, ja gulahallan-čoahkkimiiguin jotkojuvvo 2017:s.

Sámediggi lea 2016:s bidjan eavttuid boahhtevaš dearvvašvuoda ja eallindilleiskkadeapmái (Saminor 3), mii dutká dearvvašvuoda ja eallineavttuid sámi mánáid gaskkas geat leat dahje leat leamaš mánáid-suodjalusa geahčus, ja lea ovddidan ahte lea dárbu duodaštit máhtu dáruiduhtima váikkuhusaid birra sámi álbmoga dearvvašvuoda ja eallineavttuide. Sámedikki ánggiruššan ja mielde váikkuheapmi lea buvttihan stuorat fokusa sámiid dearvvašvuotii, mii earret eará oidno das go dutkanásahusat mat ovdal eai leat vuoruhan sámi fáttáid, háliidit álggahit dutkanprošeavttaid sámiid dearvvašvuoda birra. Sá-mediggi lea mielde maiddái dearvvašvuodaohpuid ovttasbargoorgánas davvin, ja lea váikkuhan dan ahte leat šaddan eanet sámi buohccidivššárat ja dat lea okta fáttáin ovttasbargoorgána bargujoavkkus. Dasto lea Sámediggi addán doarjaga Sámi Allaskuvllii čielggadit vejolašvuoda álggahit bachelorohpu buohccidikšumis.

Oassemihttomearri 3:

- Sámi pasieanttain lea dakkár spesialistadearvvašvuodabálvalus mii lámččojuvvo sámi giela ja kultuvrra mielde.

Sámediggi lea 2016:s leamaš mielde barggus mii guoská sámi spesialistadearvvašvuodabálvalusaid organiseremii ja viidásetovddideapmái, earret eará Sápmi dearvvašvuoda párkka huksen. Sámediggi lea ferten ánggiruššat oážžun dihtii bajábealde namuhuvvon proseassaid álggahuvvot. Oážžun dihtii oktasaš áddejumi sámi pasieanttaid dárbbuide spesialistadearvvašvuodabálvalusain, lea Sámediggi 2016:s vuoruhan gulahallama regionála ja báikkálaš dearvvašvuodadoaimmahagaiguin ja guovddáš dearvvašvuoda eiseválddiiguin. Sámedikkis leat dál fásta gulahallančoahkkimat Dearvvašvuodahat Davvin RHF:in. Dát addá vejolašvuoda ráhkadit oktasaš mihttomeriid sámi spesialistadearvvašvuodabálvalusaid várás ja mainna lágiin juksat ovttárvosaš dearvvašvuodabálvalusaid. 2016:s leat ásahan maiddái fásta gulahallančoahkkimiid Dearvvašvuodaministariin ja Dearvvašvuodadirektoráhtain. Dát addá Sámediggái áibbas odđa vejolašvuodaid sámi pasieanttaid dili buorideapmái dearvvašvuodasuorggis.

Sámediggi lea konsulteren regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid 2017 barggahandokumeanttaid ektui. Ovttamielalášvuohta lea šaddan dan ektui ahte Dearvvašvuodahat Davvin galgá joatkit barggu spesialistadearvvašvuodabálvalusaid strategalaš viidásetovddidemiin sámi álbmoga várás, ja ahte eará regionála dearvvašvuodadoaimmahagat geatnegahttojuvvojit searvat bargui. Sámediggi áigu nammadit sámi ovddastusa dán bargui. Konsultašuvnnaid bokte sohppojuvvui ahte Dearvvašvuodahat Davvin

galgá čielggadit ja plánet oktilaš birrajándor fállaldaga sámi giellagelbbolašvuodain heahkka medisiin-
nalaš gulahallanguovddázis (AMK). Dat go AMK-guovddážiin váilu sámegiel gelbbolašvuolta, sáhtá
áittit sámi álbmoga pasieantasihkarvuoda.

Oassemihttomearri 4:

- Sámi geavaheaddjit ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid gielddain.

Ráđdehusa diedáhusas boahtteáiggi vuodde dearvvašvuodabálvalusa (2014-2015) birra váilot doaibma-
bijut movt buoridit bálvalusaid sámi pasieanttaide. Dát dagaha dan ahte gielddain lea unnán fokus sámi
pasieanttaide, earret eará fállaldat sámi demeansaolbmuide. Sámediggi lea ovttas Finnmárkku fylk-
kamanniin 2016:s bivdán ahte ráhkaduvvo sierra sámi demeansaplána. Sámediggi ii leat ožžon dieđu
ráđdehusas ahte leago dát álgga čuovvuluvvon.

7.2 Sámi gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon mánáidsuodjalanbálvalus

Mihttomearri:

- Sámi mánáid vuoigatvuoda ja dárbbut láchčojuvvojit mánáidsuodjalusain deaivvadeami oktavuodas.

Sámediggi lea 2016:s ožžon dieđuid sámi vanhemiin ja earáin dan birra ahte sámi mánáid vuoigatvuodát
iežaset gielas ja kultuvrras eai gozihuvvo mánáidsuodjalusa fuolahusas. Mánáidsuodjalus buot dásiin
váilu máhttu sámi mánáid vuoigatvuodaid ja dárbbu birra, ja daid geatnegasvuodaid birra mat Norggas
lea álgoálbmotmánáid vuoigatvuodaid goziheamis. Danne lea Sámediggi 2016:s gulahallan geavahed-
djiiguin, sámi fágaolbmuiguin, áittardedjiiguin ja eiseválddiiguin mánáidsuodjalussuorggis. Sámi fága-
olbmot ja biebmoruovttuid vanhemat raporterejit váilevaš resurssaid ja gelbbolašvuoda birra sámi má-
náid vuoigatvuodaid ektui. Sámi biebmovanhemat vásihit ahte sii fertejit bagadit mánáidsuodjalusbar-
giid sámi gullevašvuoda, giela ja kultuvrra birra. Mánáidáittardeaddjis váilu sámi giellagelbbolašvuolta,
ja danne ii leat sámegielat mánáid olámuttus. Norgga biebmoruovttuidsearvi, mainna Sámedikkiin lea
ovttasbargošiehtadus, dieđiha maiddái ahte lea unnán gelbbolašvuolta sámi mánáid birra mánáid-
suodjalus, ja unnán gávdnojit sámi oahpahasávdnasat oahpahusa várás sámi biebmoruovttuin.

Sámediggi lea lokten dáid hástalusaid Mánáidsuodjalaneiseválddiide ja čoahkkimis Mánáid- ja dásseár-
voministariin. Čoahkkimiid boadus lea earret eará dagahan dan ahte ministtar lea dáhkidan ahte ráđde-
hus galgá geahčadit lagabuidda daid ovddiduvvon hástalusaid, ja čuovvulit Sámedikki ávžžehusa das
ahte sámi mánát searvvahuvvojit Dearvvašvuodabearráigeahčus go bearráigeahččá ovttaskas áššiid.

Sámediggi lea 2016:s buktán rávvagiid ráđdehusa diedáhussii biebmoruovttuid birra, muhto ii leat duh-
tavaš dainna movt Sámedikki rávvagat leat čuovvuluvvon. Sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbu ii leat
dohkálaččat oainnusmahttojuvvon ja gozihuvvon biebmoruovttuidiedáhusas, iige diedáhusa evttohu-
vovvun doaimbabiiguin.

Sámediggi lea meannudan ja konsulteren ráđđehusa dieđáhusa mánáidsuodjalusa kvalitehta ja strukturievdamiid birra. Konsultašuvnnat eai leat loahpahuvvon. Konsultašuvnnain lea Sámediggi čujuhan ahte dárbbášuvvo bajimus fokus ja láidestusat dasa movt sámi mánáid vuoigatvuođas gozihuvvojit. Sámediggi lea konsultašuvnnain bivdán ahte ásahuvvojit geatnegahtti njuolggadusat dasa movt sámi mánáid vuoigatvuođat ja dárbu galget gozihuvvot dalle go mánáidsuodjalandoaibmabijut álggahuvvojit. Dasto lea konsulterejuvvon nationála gelbbolašvuodaguovddáža ásaheami birra sámi mánáidsuodjalusa siskkobealde, sierra sámi mánáidsuodjalanásahusa ja kampánjjaid birra movt rekrutteret sámi biebmoruovttuid. Dán birra konsulteremat eai leat loahpahuvvon, muhto lei ovttamielalašvuohta das ahte vejolaš sierra nationála gelbbolašvuodaguovddáža ja mánáidsuodjalanásahusaid ásaheamis ferte dahkat čielggademiid/ovdabarggu. Okta konkrehta boađus konsultašuvnnain lea ahte Sámediggái lea addojuvvon konsultašuvdnariekti dan bargui maid bidjá Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhtii. Boađus addá odđa vejolašvuođaid šiehtadallat konkrehta strategijaid ja doaibmabijuid sámi mánáid várás, go leat mánáidsuodjalusa geahčus. Njuolggadusat movt sámi mánáid vuoigatvuođat ja dárbu galgá gozihuvvot dalle go mánáidsuodjalandoaibmabijut álggahuvvojit, konsulterejuvvojit viidáseappot 2017:s suorggi láhkarievdadusaid oktavuodas.

7.3 Sámi gielalaš ja servodahkii láchččojuvvon heahtediedihanbálvalus

Mihttomearri:

- Sámi álbmoga dárbbut gozihuvvojit heahtediedihanbálvalusas.

Sámediggi ja Justiisa- ja gearggusvuodadepartemeanta leat šaddan ovttaoavilii ahte 110-guovddáš Finnmárkkus biddjojuvvo Girkonjargii ja das galgá leat birrajándora sáme gielat gelbbolašvuohta olámuttus. Dán lágan gearggusvuohta buorida sámi pasieantasihkarvuođa mealgat. Proseassaid oktavuodas 110-guovddáža lokaliseremis Finnmárkkus, leat Sámedikkis leamaš mánaga konsultašuvnna Justiisa- ja gearggusvuodadepartemeanttain birrajándora sámi giellagelbbolašvuođa hárrái 110-guovddážiin. Sámedikkis lea maiddái leamaš gulahallan Sihkarvuođa ja gearggusvuođa direktoráhtain ášši oktavuodas. Gozihan dihtii mihttomeari sihkkaris, dohkálaš ja buori gearggusvuodabálvalusas sámi álbmoga várás, ferte gearggusvuodabálvalusas leat buorre máhttu sámi giela ja servodateallima birra. Dasa lassin galget guovddážat sáhttit bálvalit heahtedieduiguin sáme gillii ja addit dieđuid sáme gillii.

7.4 Sámi humána biologalaš ávdnasiid hálddašeapmi ja geavaheapmi

Mihttomearri:

- Sámi álbmoga vuoigatvuođat humána biologalaš ávdnasiid hálddašeami ja geavaheami oktavuodas gozihuvvojit.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Olggobeale bargojoavku, ráhkadit etihkalaš njuolggadusaid sámi humána biologalaš ávdnasiid	294 172	150 000	-144 172	-96,1 %
Submi	294 172	150 000	-144 172	-96,1 %

Poasta čájeha -144 172 ruvdnosas vuollebáhca. Sivvan vuollebáhcaii lea go lea geavahuvvon mendo ollu ruhta ja sámediggeráđdi lea odđasisjuogadan rušaid postii, gč. ráđđeássi SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus.

Sámediggi lea 2016:s ásahan lávdegotti etihkalaš njuolggadusaid ráhkadeami várás sámi dearvvašvuodadutkamii, mas lea mielde sámi humána biologalaš ávdnasiid hálddašeapmi ja geavaheapmi. Lávdegoddi galgá ráhkadit etihkalaš njuolggadusaid sámi dutkama várás, mas mielde maiddái dutkan sámi humána biologalaš ávdnasiid birra. Lávdegoddi gárvvasta barggus geassemánus 2017.

7.5 Veahkaválddi vuostá dáistaleapmi lagaš oktavuodain

Mihttomearri:

- Veahkaválddi vuostá dáistaleapmi lagaš oktavuodain sámi servodagas.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Konferánša psyhkalaš dearvvašvuoda ja iešsoardineastadeami birra sámi mánáid ja nuoraid gaskkas	425 000	450 000	25 000	5,6 %
Submi	425 000	450 000	25 000	5,6 %

Sámediggi lei plánen 2016:s lágdit seminára psyhkalaš dearvvašvuoda ja iešsoardineastadeami birra sámi mánáid ja nuoraid gaskkas. Iešgudet sivaidd geažil mañiduvvui seminára 2017:i. Mañideami geažil várrejuvvo 300 000 ru jahkái 2017. Dát seminára galgá lágduvot ovttas eará ásahusaiguin mat buohkat leat mielde ruhtadeamen seminára.

Oassemihttomearri:

- Stuorat fokus veahkaválddalašvuhtii ja dan birra máhttui lagaš oktavuodain, ja makkár váikkuhusat veahkaválddis leat sámi servodahkii.

Sámediggi lea 2016:s deattuhan veahkaválddi ja rihkkumiid sámi servodagas. Fáddá šatta hui áigeguovdil mañnago ollu rihkkunáššit smávva sámi servodagažis almmuhuvvojedje, mas mánga gillájeaddji álmuhedje iežaset historjjáid seksuála rihkkumiid birra.

Vásáhusat Divttasvuonas albmduhttet surgadis ja lossa dutkanbohtosiid, ja duodaštit dutkama mii čájeha ahte sámi servodagas leat stuorra hástalusat seksualiserejuvvo veahkaválddi ektui ja veahkaválddi ektui lagas gaskavuodain. Sámediggi lea nátionála mediaid bokte giitán sin geat ledje nu gievrrat ahte duste bohtit ovdan ja mitalit iežaset historjjáid, ja ofelastán min earáid.

Nationála eiseválddit, sámi servodat, fylkkadássi, báikegottit ja ovttaskasat dárbbasuvvojit buohkat dan bargui ahte ožžodit dakkár servodaga mas eai leat rihkkumat. Sámediggái lea leamaš hui deatalaš váikkuhit rabasvuhtii veahkaválddi ja rihkkumiid birra sámi servodagain, sihke dakko bokte ahte oassálastit dakkár arenaide gos dán fáttá digaštallet, leat mielde váikkuheamen dasa ahte veahkkeapparáhtas lea doarvái gelbbolašvuhta ja resurssat dan dustemii, ja hástalit eiseválddiid geain lea ovddasvástáduš.

Sámediggeráđdi oassálasttii konferánssaide ja álbmotčoahkkimiidda Árranis, gos gielddalaš ja eará veahkkeásahusat muitaledje iežaset veahkkefálaldagaid birra. Sámediggi lea maid konsultašuvnnaid bokte sihkkarastán ahte spesialistadearvvašvuodabálvalusa vuostáiváldinguovddázis seksuála rihkkumiid várás lea sámegielgelbbolašvuhta, ja oktavuodáváldima bokte fylkkamánniin váikkuhan dasa ahte Divttasvuona suohkan gozihuvvo, ja ahte addojuvvo doarjja suohkan čuovvulit dakkár áššiid.

Sámediggi lea viidáseappot doallan čoahkkima iešgudet fágaásahusaiguin čuvgen ja digaštallan dihtii ja oažžun dihtii árvalusaid dakkár fáttáin mat čatnasit rihkkumii ja veahkaváldái smávva báikegottiin. Sámediggi lea dovddahan dárbbu eanet dutkamii ja máhttui dás suorggis guoskevaš fágabirrasiid. Earret eará dakko bokte ahte logut veahkaválddi ja rihkkumiid oktavuodas sámi servodagain čuovvuluvvojit viidásat dutkamiin, ja ahte veahkaváldi ja rihkkun deattuhuvvo erenoamážit boahte dearvvašvuoda- ja eallindilleiskkadeamis sámi servodagain (Saminor3). Sámediggi oaivvilda ahte jus mii lihkestuvvat dainna ahte eastadit veahkaválde- ja rihkkundáhpáhusaid sámi servodagas, de mii dárbbasit áddet manne lea nu. Mii dárbbasit máhtu dan birra ahte guđe mekanismmat, historjjálaš ja dálá, dat leat mat váikkuhit. Sámediggi lea váldán ovdan dárbbu oažžut almmolaš duohtavuodakommišuvnna sápmelaččaid dáruiduhttima birra, ja oaivvilda ahte dat maid lea deatalaš ja dárbbaslaš dán oktavuodas.

8 Areálat ja biras

Váldomihttomeari:

- Guoddilis luonddu ja resursavuodu hálddašeami vuodul sihkkarastit ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusbarggu ja servodateallima.

Sámdiggi háliida juksat váldomihttomeari ánggiruššamiin čuovvovaš ánggiruššansurggiiguin:

- Areálat.
- Luondduresurssat.
- Luonddualljivohta.
- Dálkkádat.

1. Álgo-álbmogiin leat rievttit daidda eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii árbevirolaččat leat eaiggádan dehe guovlluide gosa leat ásaiduvvan, dehe maid sii leat eará vuogi mielde geavahan dehe háhkan.

2. Álgoálbmogiin lea riekti eaiggáduššat, geavahit, ovdánahttit ja leat bajilgeahččit eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii háldejit árbevirolaš eaiggátvuoda bokte dehe eará árbevirolaš hálddu dehe geavaheami bokte, ja maid eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii leat háhkan eará láhkái.

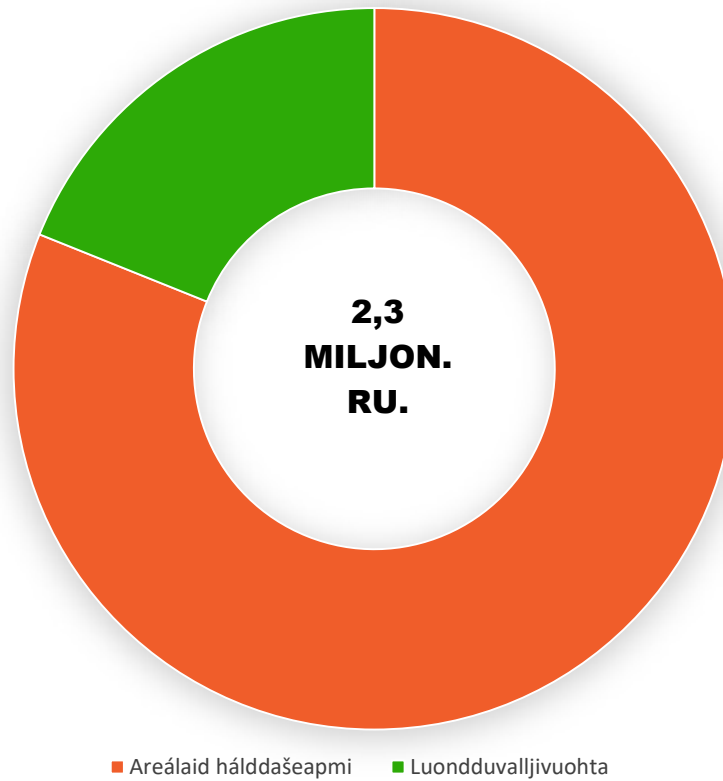
3. Stáhtat galget addit daidda eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide rievttálaš dohkkeheami ja gáhttema. Dakkár dohkkeheamis galgá leat dohkálaš áktejupmi guoskevaš álgoálbmogiid vieruide, árbevieruide ja eananvuoigatvuodavuogádat.

(Artihkal 26 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

Fylkageaidnu 98 Idjavuonduottar, Finnmárkkus

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Areálaid hálddašeapmi	1 840 611	1 950 000	109 389	5,6 %
Luondduvaljjivuohta	429 578	250 000	-179 578	-71,8 %
Submi	2 270 189	2 200 000	-70 189	-3,2 %

Doarjjalohpádusat fámus 31/12-16 ja máksjuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2015	925 000	58,0 %	0	0
2016	670 000	42,0 %	0	0
Submi	1 595 000	100,0 %	0	0

1 595 000 ru várrejuvvo daid doarjjalohpádusaid máksimii mat leat fámus juovlamánu 31. b. 2016.

2016:s juolluduvvui 2 200 000 dán til dette mihttomearrái. Dán juolludusas várrejuvvui 250 000 ru suodjeguovloseminára lágideapmái ja 200 000 ru areáladiedáhusa válmasteapmái. 1 750 000 ru mii vel bázi, lei doarjja sámi vuoigatvuođalaččaid areála- ja resursavuoigatvuođaid čielggadeapmái, dohkkeheapmái ja fuolaheapmái.

Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii areála- ja birasdiedáhusa Nu guhká go mis leat eatnamat čak-čamánus 2016. Diedáhusbargu álggahuvvui cuorjománus 2015. Geavahuvvui dakkár bargovuohki mas sámi servodagas lei deatalaš váikkuhanfápmu. Artihkalčoakkáldat čállojuvvui, perspektiivvat boahttevaš areála- ja biraspolitihkkii Sámis biddjojuvvojedje, ja resursajoavku meahcásteami várás nammaduvvui, mii geigii raportta Meahcci – identitehta, kultuvrra ja birgejumi vuodđun. Dát guokte dokumeantta, ovttas sámi báikegottiid árvalusaiguin, geavahuvvojedje máhttovuodđu diedáhussii. Diedáhus lea Sámedikki areála- ja biraspolitihka vuoruhemiid vuodđun boahttevaš jagiin.

8.1 Areálaid hálddašeapmi

Mihttomearri:

- Sámediggi lea deatalaš eaktolágideaddji, völdedoaimmaheaddji ja konsultašuvdnabealli sámi guovlluid areálaid ja resurssaid hálddašeamis.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Protect Sápmi vuodđudus	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Eará čuovvoleapmi sámi areálaid ja resursaid	670 000	750 000	80 000	10,7 %
Válbmen areála- ja birasdiedáhusa	170 611	200 000	29 389	14,7 %
Submi	1 840 611	1 950 000	109 389	5,6 %

Doarjagiid ohcansubmi sámi areála- ja resursavuoigatvuođaid eará čuovvoleapmái lei oktiibuot 5 081 000 ru. Ledje 11 ohcama main golmmas juolluduvvojedje.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuodđu sihkarastojuvvo buot plánemiin.

2016:s geavahii Sámediggi vuostecealkinválldis vuosttas geardde dasa ahte fuolahit sámi giliid vejo-lašvuoda meahcástit iežaset lagasguovlluin. Davvinjargga gielddaplána evttoha viiddiduvvon bartahuksema Stránddas ja Stránddavákkis. Guovllus leat ollu sámi kulturmuittut ja mearrasámi bearrašat ain ávkkástallet guovllu luondduriggodagaiguin. Viiddiduvvon bartahuksen átestivččii mearrasámi geava-heddjiid eret iežaset árbevirolaš ávkkástallanguovlluin. Vuostecealkka čovdojuvvui dainna lágiin ahte suohkan gesii bartahuksemiid viiddidanplánaid ja dasa lassin várii olles guovllu mearrasámi kulturbir-rasa gáhttema várás.

Eará buorit ovdamearkkat dasa ahte Sámedikki vuostecealkin lea leamaš mielde sihkarastimin sámi ealáhusdoaimmaheami luondduvuodđosa, leat Alstahauga ja Ránu suohkaniid suohkanplánat. Sámedikki vuostecealkin dahkkojuvvui boazodoalu luondduvuodđosa geažil. Gulahallama bokte suohkaniin, boazodoaluin ja Fylkkamánniin lea Sámediggi juksan áddejumi čielggadangaibádusaide, areálamih-tomeriid mearrádusaide ja areálamih-tomeriid eretváldimii ja heiveheapmái, ja vuostecealkimiid miedi-heapmái.

2016:s leat čadahuvvon mánga latnjalas proseassa boahttevaš areálageavaheami oktavuodas Girko-njárgga guovllus Máttá-Várjjaga gielddas. Gielda lea ráhkadan odđa gielddaplána masa Sámediggi lea fievriridan viidáseappot vuostecealkima gielddaplána ealáhusareála huksemii Geresnjárggas. Vuostecealkin guoská boazodoalu johtinvejolašvuhtii guohtumiidda Hirsanjárggas. Seammás lea Johtolatdepartemeanta mearridan konseptaválljema boahtteáiggi váldofierpmádathámmanin Hirsanjárgga oarjjabeali. Sámedikkis ledje konsultašuvnnat Johtolatdepartemeanttain váldofierpmádathámmana mearrideami birra sihke hálldahuslaš ja politihkalaš dásis almmá ovttamielalašvuoda juksama haga.

E6 Fuoiskku - Mørsvikbotn plánejuvvon huksen Nordlánddas guoská stuorra boazodoalloareálaide ja sámi kulturmuittuide. Sámediggi lea gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte ja árvalusaid bokte váikkuhusčielggademiide ja muddenplánaide lámčán einnostahtti prosessii sámi beroštusaid várás geaidnohuksema oktavuodas. Kulturमितodidoštallamat leat čadahuvvon ja raporta deatalaš gávdnosiiguin lea geigejuvvon. Sámedikki ángiruššan lea mielddisbuktán ahte ollislaš noađuheapmi boazodollui lea čielggaduvvon muddenplánabarggus.

Oassemihttomearri 2:

- Báikkálaš sámi oassálastin ja duohta mielváikkuheapmi sihkarastojuvvo buot areála- ja resursahálldašeamis.

Hálogalándda geaidnu dahje Davvimádii mii manná Suorttáš Evenáššái/Durgii lea dán muddenplánamuttus. Sámedikki rávvaga ja ávžžuhusa vuodul lea Stáhta geaidnolágádus bálkahan ja ruhtadan Protect Sápmi ollislaččat čielggadit boazodoalu orohatdásis, mii galgá leat mielde muddenplána gula-skuddamis. Čielggadusas lea mielde loahpalaš geaidnoválljen ja eará doaibmabijut dan njealji orohagain mat váikkuhit boazodoalu boahttevaš doaibmanvejolašvuoda. Sámedikki kulturमितoregistreren ja -kártenprošeakta 160 km guhkkosaš Hálogalándda geainnu guoras, mii manná guovtti fylkka ja čieža suohkana čađa, lea dál loahpahuovomin.

Oassemihttomearri 3:

- Sámi eana- ja resursavuoigatvuodát fuolahuvvojit sámi guovlluid areálaid geavaheamis.

Sámediggeráddi lea meannudan oktiibuot 11 ohcama álgoálbmotbargui ja bargui olmmošvuoigatvuodáššiiguin. Ortnege ulbmiljoavkun leat organisašuvnnat ja ášahusat maid mihttomearriin lea ovddastit ja fuolahit sámi vuoigatvuodalaččaid beroštusaid ja vuoigatvuodaid eatnamiid ja resurssaid hálldašeami, geavaheami ja suodjaleami oktavuodas. Doarjja lea juolluduvvon golmma organisašuvdnii ja ášahussii oktiibuot 670 000 ru.

Sámediggi lea čoahkkimis Eanadoaldepartemeanttain bivdán hoahpuhuvvot Norgga-Ruođa boazoguohtunkonvenšuvnna ratifiserenproseassa. Sámediggi lea bivdán ahte sámi bargujoavkku rievvdadusevttohus, mii geigejuvvui 2014:s, vuhtiiváldojuvvo ratifiseremis.

8.2 Luondduresurssat

Mihttomearri:

- Resursa- ja energijjaávkkestallan galgá nannet sámi kultuvrra, servodateallima ja sámi ealáhusaid.

Oassemihttomearri 1:

- Sámi guovlluid luondduresurssaid iskan ja roggan dáhpáhuvvá dakkár vuogi mielde mii fuolaha sámi vuoigatvuodalaččaid ja báikegottiid beroštusaid ja vuoigatvuodaid, ja riikkaidgaskasaš álbmotrievtti vuodul.

8.2.1 Fápmohuksen

Marjimus jagiid lea leamaš stuorra beroštupmi hukset bieggafámu ja čáhcefámu, erenoamážit smávva-fápmorusttegiid. Sivvan sáhtta áinnas leat dat el-sertifikáhtaortnet man mihttomearri lea váikkuhit hukset ođasmuvvi energijja. El-sertifikáhtaortnet gáibida ahte fápmorustteteaigádat fertejit lágdidit elrávn-nji odđa fápmorusttegiin ovdal jagi 2020 loahpa. Jagiin 2013-2016 lea Sámediggi ožžon doarjaga Oljo- ja energijjdepartemeanttas (OED) nagodit meannudit buot energijjaáššiid. Odđa konsešuvdnaohcamiid lohku, beassat hukset odđa biegg- ja čáhcefápmorusttegiid, lea njjedjan, ja ráđdehus vuordá ahte dat sodju joatká maid boahhte jagi. Danne ii leat OED juolludan eanet ruđaid Sámediggái dán bargui. Rudat leat leamaš stuorra veahkkin Sámediggái energijjaáššiid vuoruheamis.

Norgga čázadat- ja energijjadiraktoráhta konsultere dál energijjaáššiid mearrádusvuodu vuodul ii ge mearrádusaid vuodul. Sámedikki mielas dat ii čuovo konsultašuvdnašiehtadusa. Sámediggi áigu dan geažil bargat dan ala NČE ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvdnašiehtadus ođasmahttojuvvo. OED konsultere eanet ieš ášši mearrádusa vuodul ja dainna lea Sámediggi duhtavaš.

2016:s lea OED váiddameannudan 3 stuorra bieggafápmoášši main leat stuorra váikkuhusat sámi beroštusaide. Konsultašuvnnaid geažil OEDin biehttalii departemeanta konsešuvdnaohcama ásahtit bieggafápmorusttega Gaelpie:ii. OED ja Sámediggi ledje ovttaoavilis das ahte oktiibuot dálá sisabahk-kemiidda lassin hehttešii bieggafápmorusttega ásaheapmi guovllu boazodoalu bissumis dan dásis mas dat lea odne. Lei maiddá ovttamielalašvuolta das ahte rašis lullisámi kultuvrra ja giela gáhtten ferte deattuhuvvot go árvvoštallá bieggafápmorusttega váikkuhusaid sámi kultuvrii.

Marjja konsultašuvnnaid Sámedikkiin válljii OED biehttalit addit konsešuvnna Mussira bieggafápmorusttegi ásahtit bieggafápmorusttega boazodoallofágalaš árvvoštallamiid vuodul. Muhto Øyffjellet vindkraftverk oaččui konsešuvnna, dainna eavttuin ahte sohppojuvvo ovttamielalašvuolta orohagain váidudeaddji doaibmabijuid dáfus. Eaktun lei gáibádus Sámedikkis konsultašuvnain. Dattetge ii sáhttan Sámediggi miehtat lohpa beassat hukset bieggafápmorusttega go huksejeaddji ii lea nagodan oazžut soahpamuša orohagain, nu mo Sámediggi lei gáibidan ovdalis konsultašuvnain NČE:in.

Báhccavuona-Skáiddi 420kV fápmolinnjá barggu čuovvoleami joatkkan lea Sámediggi 2016:s doallan čoaikkimiid Statnettain ja guoskevaš orohagaiguin márgga oktavuodas. Čoaikkimiin lea Statnett čilgen mo sii oavvildit ahte sii leat deavdán konsešuvdnamearrádusa gáibádusaid gulahallamii sámi vuoigatvuodalaččaiguin ja sin vuhtiiváldimii.

Sámediggi lea 2016:s ovddidan vuostecealkaga guovtti stuorra čáhcefápmorusttega ja 4 smávva-fápmorusttega huksemii Omasvuona suohkanis dainna ákkain ahte noađuheapmi boazodollui oktiibuot šaddá menddo stuoress. Vuosteháhu dán áššis lei nu stuoress ahte doaibmabiddjit válljejedje geassit goappašiid stuorra čáhcefápmorusttetohcamiid ja guokte smávva čáhcefápmorusttetohcama.

8.2.2 Rievdadit Finnmarkolága § 43 áššegoluid gokčama birra Meahcceduopmostuolu ektui

Sámediggi lea konsultašuvnnaid mannjá miedihán Finnmarkolága rievdademiide (áššegolud Meahcceduopmostuolu oktavuodas). Rievdadusat áššegollomáksima mearrádusas mearkkaša ahte priváhta áššebealit (nu go gilit, searvvit, ovtastusat jed.) álo oažžot gokčojuvvot iežaset áššegoluid go FeFo vuosttalda kommišuvnna loahppacealkámušaid. FeFo baicce ii oaččo gokčojuvvot goluid jus sii vuosttaldit kommišuvnna loahppacealkámušaid ja ovddida gáibádusa Meahcceduopmostullui. Meahcceduopmostuollu oažžu viidáseappot válldi mearridit galgá go priváhta áššebealli oažžut gokčojuvvot goluid go kommišuvdna ii lea gávnahan ahte sii leat vuoigatvuodát.

Oassemihttomearri 2:

- Fitnodagain mat doibmet sámi guovlluin, galgá leat eanet fuomášupmi álgoálbmogiid vuoigatvuodaide iežaset etihkalaš njuolggadusain fitnodaga servodatovddasvástádusa ektui, CSR (CorporateSocialResponsibility).

8.2.3 Ruvkedoaimma Nussiris ja Gumppenjunis, Riehppovuonas – Fálesnuori suohkanis

Sámediggi lea mearridan ahte ruvkefitnodat ja ráđdehus eai sáhte joatkit plánaid dahje suovvat ásaht ruvkedoaimma Nussirii ja Gumppenjunnái Riehppovuonas, Fálesnuori suohkanis. Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta dohkkehii muddenplána ruvkedoaimma várás njukčamánu 2014. Departemeanta ii konsulteren Sámedikki dán mearrádusa oktavuodas. Ii gielddalaš plánaeiseváldi ii ge departemeanta leat konsulteren boazodoalu geas lea njuolgga guoskevaš sámi beroštus. Birasdirektoráhta attii lobi ásaht mearravuorká juovlamánu 2015. Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea meannudeamen váidaga dán mearrádussii.

Repvágstranda Davvinjårgga gielddas

Sámedikki árvoštallan lea ahte leat stuorra negatiiva váikkuhusat guolásteapmái, boazodollui, birrasii, ja sámi kultuvrii ja servodahkii. Servodatekonomalaš guorahallan čájeha ahte lea stuorra eahpesihkarvuohta doaibmabiju servodatekonomalaš gánnáhahttivuhtii. Eahpesihkarvuohta bealušta ahte ovddalgihtii várrugasvuoda prinsihppa ferte deattuhuvvot. Ruvkedoaimma álggaheapmi gáibida almmolaš lobiid plána- ja huksenlága, nuoskkidanlága, mineráلالága ja Finnmárolága vuodul. Ii oktage dain instánsain leat ollislaččat ja oktasaččat árvoštallan maid doaibmabidju sáhttá mearkkašit guovllu sámi kultuvrii, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii, nu mo geatnegasvuohta lea olmmošvuoigatvuodálága § 2 ja 3 vuodul, gč. ON siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvnna art. 27. Ii leat bidjovuvvon ovdan guorahallan mii čájeha ovdalis ja plánejuvvon sisabahkkemiid váikkuhusaid oktiibuot, ja muddema váikkuhusaid guovllu sámi kultuvrii, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii. Eai ge leat stáhta eiseválddit árvoštallan lea go doaibmabijus gelbbolaš servodatekonomalaš gánnáhahttivuohta.

8.2.4 Elkem Tana

Elkem Tana háliida viiddidit kvárcaroggama doaibmaguovllu Juovlavuonas. Sámediggi lea 2016 čavčča addán árvalusaid plánaprográmmii dan birra guđe vuhtiiváldimiid berre čielggadit plánabarggus ja mo dat galgá dahkkojuvot. Sámediggi lea bivdán ahte čielggaduvvojit váikkuhusat guovllu boazodollui, sámi vuotnaássamii, mearraluossabivdui ja meahcásteapmái ja sámi kulturmuittuide. Dasa lassin leat mii bivdán ahte guoskevaš vuoigatvuodalaččat besset mielde čielggadanbargui.

8.2.5 Kvárcaroggan Násávaris Ránu suohkanis

Sámediggi lea čoahkkimis doaimmaheddjiin Elkem digaštallan kvárcarogganplánaid Násávaris Ránu suohkanis. Das čilgejuvvui Sámi Parlamentáralaš Ráđi (SPR) mearrádus borgemánus 2016 sámi vuoigatvuodaid suodjaleami birra ja beroštusaid birra áššis. SPR čujuha man duodalaš dat lea go Norgga stáhta lea válljen addit lobi dakkár areálasisabahkkemii beroškeahtta dain stuorra váikkuhusain mat kvárcaroggamis leat guovllu rádjerasttideaddji boazodollui. Sámediggi dovddahii čielga vuordámuša dasa ahte Elkem čájeha ovddasvástádusa čuovvut álgoálbmogiid olmmošvuoigatvuodaid. Huksen ii berre berre čađahuvvot ovdalgo Sáltoduoddara ja Ildgruben orohagat, Svaipa, Gran ja Semisjaur/Njarg nammasaš sámečearut proseassa bokte ovddalgihtii leat beassan addit friija ja diedihuvvon miehtama. Čoahkkimis dovddahii Elkem ahte sii áigot álggahit konstruktiivva gulahallama guoskevaš boazodolliiguin. Viidáseappot lea Sámediggi gulahallamin eanaeaiggádiin Statskog SF dan ovtasbargošiehtadusa vuodul mii mudde plánaid rievdaduvvon areálageavaheami oktavuodas sámi guovlluin.

8.3 Luonddualljivuohta

Mihttomearri:

- Sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuđđosa vuhtiiváldin deattuhuvvo buot luonddualljivuođa hálddašeamis.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Suodjalanstivrraid áirasiidda seminára	132 424	250 000	117 576	47,0 %
Meahccebargojoavku	297 154	0	-297 154	-
Submi	429 578	250 000	-179 578	-71,8 %

Seminára suodjalanstivraáirasiid várás čájeha 117 576 ruvdnosaš badjebáhčaga. Semináras ledje uhcit golut go vurdojuvvon. Barggu oktavuodas Sámediggediedáhusain areála ja birrasa birra oinnii Sámediggi dárbbu nammadit resursajoavkku čalmmustahttit sámi meahcásteami. Doaimbaidju bodii lassin mearriduvvon bušehtii areála- ja birasdiedáhusa válmasteami várás, danne lea -297 154 ruvdnosaš vuolláibáza..

Oassemihttomearri 1:

- Luonddualljivuođa fuolaheapmi dáhphuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuoigatvuodalaččat ja báikegottiid beroštusaid ja vuoigatvuodaid, riikkaidgaskasaš álbmotrievtti vuodul.

Konsultašuvnnain Dálkkádat- ja birasgáhttendepartemeanttain oáččui Sámediggi miedihuvvot ahte galgá leat vejolaš ávkkástallat soahkebáhkiin, ja ahte sullasaš áššit galget dán láhkai čovdojuvvot boahtteáiggis. Sámedikki lea 2016 čavčča leamaš konsultašuvnnat Birasgáhttendepartemeanttain odđa luonddumehciid ásaheami birra vuovdesuodjaleami várás. Maŋimus jagiid lea leamaš nu ahte odđa luonddumehciin ii leat lohpi ávkkástallat báhkiiguin. Oktavuodaváldimiid ja cealkámušaid geažil lullisámi guovllus ahte dat dagaha váttisvuodaid duddjomii, lea Sámediggi maŋimus luonddumeahcceaššiin Trøndelága fylkkain, bargan dan ala ahte galgá leat vejolaš ávkkástallat báhkiiguin luonddumeahcceguovlluin.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi báikkálaš oassálastin ja mielváikkuheapmi lea sihkarastojuvvon luonddualljodaga hálddašeamis ja gáhttemis.

Álbmotmeahccekonferánsas deaivvadit jahkásaččat álbmotmeahcce- ja suodjeguovlostivrrat miehtá riikka. 2016:s lei Birasdirektoráhta earret eará bovdn Sámedikki muitalit Sámedikki politihka birra areálasuodjaleami birra ja suodjaluvvon guovlluid hálddašeami birra Sámediggediedáhusa vuodul areála ja birrasa birra.

Sámedikkis lea sierra seminára suodjeguovlostivrraid Sámedikki nammadan stivralahtuid várás. Seminára deattuhii dan mo stivralahtut galge oážžut vejolašvuoda doaimmat stivrabarggus. Semináras bodii ovdan dat dárbu ahte sámi guovlluid suodjeguovlostivrrat galget beassat searvat lágidemiide mat deattuhit sámi gažaldagaid. Lea stuorra dárbu háhkat máhtu earret eará boazodoalu birra suodjeguovlluin sihke eará stivralahtuid gaskkas muhto maiddái suodjeguovlohálddašeddjiid gaskkas.

Geahččalanortnegin lea Dálkkádat- ja birasgáhttendepartemeanta 2016:s válljen Trollheimen suodjemeahccin ovtta golmma suodjeguovlostivrii mas leat mielde iešgudet áššebealit. Stivrras mas leat mielde iešgudet áššebealit galgá leat eanaeaiggátovddastus ovttas ealáhus- ja beroštusorganisašuvnnaiguin lassin dálá politihkalaččat álbmotválljen áirasiidda. Konsultašuvnnas Birasdirektoráhtain lei Sámedikkis eahpádus geahččaleapmái ja oaivildii ahte geahččalanortnet berrešii čadahuvvot olggo-bealde árbevirolaš sámi guovlluid, dahje dakkár guovllus gos sápmelaččaid vuoigatvuodagovva livččii buorebut čielggaduvvon go Trollheimenis. Loahpas šattai konsultašuvnnas ovttamielalašvuohta das ahte Trollheimen orohat beassá nammadit iežas áirasa stivrii geahččalanáigodagas, lassin dan guoktásii geaid Sámediggi nammada politihkalaččat. Sámediggi válddii ovdan fáttá jahkásaš čoahkkimis Dálkkádat- ja birasgáhttendepartemeanttain ja bivddi ahte geahččaleapmi ferte vuđolaččat evaluerejuvvot, ja ahte dán stivrenvuogi ii almmá man ge haga sáhte sirdit eará suodjeguovlostivrraide.

8.4 Árbediehtu areálaid hálddašeamis

Mihttomearri:

- Sámi árbediehtu, báikkálaš máhttu ja ipmárdus galgá geavahuvvot vuodđun go areálahálddašeapmi mearriduvvo.

Sámediggi lea 2016:s earret eará bargan dainna ahte oažžut árbevirolaš loddema dohkkehuvvot odasmuvvi resurssaid ceavzilis muddemin ja dakkár árbevierrun mas lea álbmotrievttálaš suodjalus.

Sámediggi lea 2016:s konsulteren Birasdirektoráhta odđa bivdoáigerámmaid birra mat galget gustot 2022 rádjai. Konsultašuvnnain miedihuvvui Sámediggái ahte dálverievssatbivdu ja gárdun eai rievdaduvvo odđa lánkaásahusas. Konsultašuvnnain gáibidii Sámediggi ahte árbediehtu galgá deattuhuvvot barggus odđa lánkaásahusain.

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea mearridan lánkaásahus árbedieđu suodjaleami birra mii guoská genehtalaš ávdnasiidda earet eará Sámedikki árvalusaid vuodul.

8.5 Dálkkádat

Mihttomearri:

- Sámi ealáhusat ja sámi kultuvra leat nannosat dálkkádatrievdamiid ektui ja álgoálbmotvuoigatvuodat deattuhuvvojit go váidudeaddji doaibmabijut ja dálkkádatrievdamiidda heiveheamit plánejuvvojit.

Sámediggi lea mielde barggus Árktalaš rádi vuolde mas álgoálbmotperspektiiva lea hui deatalaš. 2016:s almmuhuvvui Arctic Resilience Report 2016 publisert. Raportabargu lea bistán 5 jagi ja Sámediggi lea iežas ánggirusšama bokte Árktalaš rádis addán árvalusaid raportii. Arktis lea johtilit rievdamin, dakkár vugiiguin mat dramáhtalaččat sáhttet váikkuhit olbmuid eallimii ja ekovuogadagaide. Dálkkádatrievdamat leat stuorra hástalussan, muhto maiddáii johtilis ekonomalaš ovdánemiin ja sosiála rievdamiin sáhttet leat hui stuorra váikkuhusat. Raporta váldá ovdan árktalaš servodagaid nanusvuoda dálkkádatrievdamiid ektui. Lea deatalaš oažžut ovdan dieđuid ja ráhkkanahttit báikegottiid johtilis rievdamiidda boahpteáiggis.

Árktalaš ráddi álggahii ECONOR III 2015:s ja raporta galgá válmastuvvot 2017:s. Raporta váldá ovdan ekonomijja davvin ja lea vuodduuvvon statistihkkii álbmogiid, ealáhusaid, biologalaš šláddjivuoda ja areálageavaheami birra. Dás lea Finnmárkku fylka válljeuvvon dakkár geográfalaš guovlun mii galgá guorahallojuvvot dan ektui mo eanadatgeavaheapmi váikkuha biologalaš šláddjivuoda massimii. Raporttat addet buoret máhtovuodu go galgá hábmet dakkár politihka mii doarju ceavzilis ovddideami.

9 Kulturmitosuodjalus

Váldomihttomearri:

- Duodaštit, gaskkustit ja hálddašit daid dieduid vássánaiggis boahtheáiggi várás, maid sámi kulturmuittut ja kulturbirrasat ovddastit.

Čalmmustahtedettiin čuovvovaš surggiid lea Sámediggi bargan juksan dihtii kulturmitopolitiikka váldomihttomeriid:

- Sámi kulturmitosuodjalusa rámmaeavttut.
- Kulturmuittuid hálddašeapmi.
- Oainnusindahkan.

1. Eami-álbmogiin lea

vuoigatvuohta geavahit ja ealáskahttit sin kultuvrralaš dábiid ja árbevieruid. *Dása gullá vuoigatvuohta seailluhit, suodjalit ja ovddidit ovddeš, dálá ja boahthevaš kulturovdanbuktimiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikkiid, dávviriid, málliid, meanuid, teknologiijaid, govva- ja lávdedáidaga ja girjjálašvuođa.*

2. Stáhtat galget beaktilis vugiiguin, ovdamearkka dihte odđasis ásaheami bokte veahkkálagaid eamiálbmogiin fuolahit kultuvrralaš, intellektuála, oskkoldatlaš ja vuoigatvuohta opmodaga máheameami go dat lea leamaš váldon eamiálbmogiin eret almmá sin friddja ja diehttevaš ovdalgihtii miediheami haga, dahje mat leat váldon sis eret sin lágaid, dábiid ja árbevieruid vuostá.

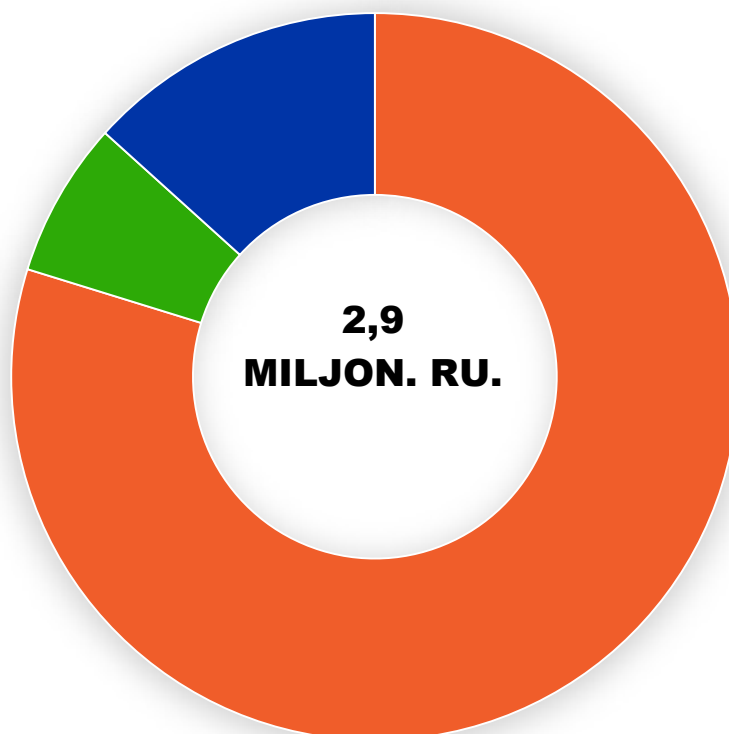
(Artihkal 11 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

Oaffarsadji Návuotna Áltá gaska

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

- Doarjja sámi kulturmuittosuođjalussii
- Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gilis
- Dikšun- ja gaskkustanbargu Ceavccageađggi kulturmuittoguvllus

	Rehketdoallu	Bušeahtha 2016	Erohus	% erohus
Kulturmuittuid hálddašeapmi	2 936 248	3 150 000	213 752	6,8 %
Submi	2 936 248	3 150 000	213 752	6,8 %

Doarjalohpádušat fámus 31/12-16 ja máksujuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2010	0	-	7 000	7 000
2011	0	-	65 500	65 500
2012	211 000	2,3 %	501 200	0
2013	777 500	8,5 %	173 839	0
2014	2 135 000	23,4 %	4 500	0
2015	2 532 000	27,8 %	75 000	0
2016	3 456 500	37,9 %	0	0
Submi	9 112 000	100,0 %	827 039	72 500

Dain proševttain mat eai leat čađahuvvon, lea 899 539 ru gessojuvvon ruovttoluotta ja máksujuvvon ruovttoluotta. 9 112 000 ru várrejuvvo daid doarjalohpádušaid máksimii mat leat fámus juovlamánu 31. b. 2016. Dasa lassin várrejuvvo 840 000 Riikkaantikvára juolludusas mat gusket doarjagiidda suodjalit ja sihkkarastit ráfáiduhthtojuvvon ja suodjalan veara kulturmuittuid ja kulturbirrasiid.

9.1 Sámi kulturmitosudjalusa rámmaeavttut

Mihttomearri:

- Sámediggi lea sámi kulturmitosudjalusa eavttuid deataleamos mearrideaddji.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Doarjja sámi kulturmitosudjalussii	2 342 461	2 400 000	57 539	2,4 %
Nuortasámi kulturbiras Nuortalaš gillis	203 149	375 000	171 851	45,8 %
Dikšun- ja gaskkustanbargu Ceavccageađggi kulturmitoguovllus	390 651	375 000	-15 651	-4,2 %
Sámi visttiid registeren	-13	0	13	-4880,8 %
Submi	2 936 248	3 150 000	213 752	6,8 %

Lassin Sámedikki iežas juolludussii postii sámi kulturmitosudjalus leat mii ožžon juolluduvvo 2 000 000 ru Riikkaantikváras doarjjaruhtan áimmahuššat ráfáiduhttojuvvon visttiid maid priváhta olbmot eaiggáduššet. Dán juolludusas lea geavahuvvon 1 160 000 ru 2016:s ja 840 000 ru mii lea báhcán juolludusas lea várrejuvvon jahkái 2017.

Sää'nsijdd nuortalaš kulturbiras čájeha 171 851 ruvdnosaš badjebáhcaga. Badjebáza geavahuvvot gokčat vuollebáhcaga eará poasttain gč. ráđdeášši SR 183/16 Odđasisjuogadeamit rehketdoalus. Sámediggi lea 2016:s ožžon juolluduvvot 4 200 000 ru sámi visttiid registreremii. Dát juolludus lea fievrriduvvon sisaboahatun dán postii 2016:s. Sámi visttiid registreren lea prošeakta mii Sámedikkis lea leamaš márga jagi ja bargu jotkojuvvo 2017:s.

Sámi kulturmitosudjalusa doarjagiid ohcansubmi lei oktiibuot 2 650 153 ru. Ledje 17 ohcama main 17 juolluduvvojedje.

Oassemihttomearri 1:

- Sámedikkis lea formálalaš hálddašanváldi sámi kulturmuittuin kulturmitolága vuodul.

Guovddáš áššin kulturmitosudjalussii 2016:s lea leamaš bargu evttohusain rievdadit sámi kulturmituid automáhtalaččat ráfáiduhttima 100-jagi rájá, ja ráfáiduhttojuvvon sámi visttiid hálddašanplánain. Goappašiid áššiid duogáš lea sámi visttiid registreren ja dan bohtosat.

Regiovdnadiedáhus mii biddjojuvvui ovdan 2016:s guoská maid kulturmitohálddašeapmái Norggas. Diedáhusas rávvejuvvot sirdit kulturmitosorggi bargamušaid ja doaimmaid Riikkaantikváras regionála álbmotválljen dássái. Diedáhusas eai evttohuvo ovtatmanu rievdadusat Sámedikki bargamušain ja rollas kulturmitosorggis. Departemeanta áigu čielggadit galgá go Sámediggái sirdojuvvot sullasaš váldi mii árvoštallojuvvo sirdojuvvot regionála dássái, maddá ahte galget go vejolaš sámi kulturmituide guoski odđa doarjjaortnegat sirdojuvvot Sámediggái. Sámediggi áigu konsulteret bargamušaid sirdima proseassa regionála dássái.

Oassemihttomearri 2:

- Sámi perspektiiva gozihuvvo nationála ja regionála kulturmitosudjalusas.

Sámediggi lea 2016:s bidjan čuovvovaš eavttuid vuodđun boahttevaš hálddašeapmái:

- Kulturmitolága rievdadeapmi.

- Mearriduvvon hálddašánplána sámi visttiid automáhtalaččat ráfáiduhttima várás.
- Eanet resurssat sámi vistesuodjaleami nannemii.

9.1.1 Kulturmuittolága 100-jagi rájá rievdadeapmi

Sámediggi lea bargan kulturmuittolága ođasmahttimiin ja dan mearrádusain sámi kulturmuittuide guoski dálá rievddadeaddji ráfáiduhttinrájá ektui. Dál leat buot sámi kulturmuittut mat leat boarrásat go 100 jagi automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon lága vuodul. Boahte logijagiid lassána ráfáiduhttojuvvon kulturmuittuid lohku mealgat. Dat mielddisbuktá servodatlaš ja hálldahuslaš hástalusaid. Sámedikki dievasčoahkkin meannudii ášši juovlamánus 2016 manjá gulaskuddanvuoru. Dievasčoahkkinmearrádusas čujuhuvvo dasa ahte sihke sámi ja kvena kulturmuittut mat leat boarrásat go 1917 vuodđalogus, galget leat automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon.

9.1.2 Sámi kulturmuittuid hálddašánplána

Dadistaga lassáneami registrerejuvvon automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi visttiid geažil lea Sámediggi oaidnán dárbbu bidjat strategiija dasa mo daid hálddašit. 2016.s lea Sámediggi systematiseregoahtán dieđuid registrerejuvvon visttiid birra vai sáhtta identifiseret ánggirusšansurggiid nu ahte oažžut einnostahtti hálddašeami visttiid eaiggádiid várás, ja sihkarastit ahte ovddasteaddji oassi sámi visttiin áimmahuššojuvvojit. Dat álkida maiddái boahttevaš doarjjahálddašeami.

9.1.3 Ovttasbargošiehtadus Opplánda fylkkain

Sámediggeráddi dohkkehii geassemánus 2016 Opplánda fylkkasuohkana ja Sámedikki gaskasaš sámi kulturmuittuid hálddašeami ovttasbargošiehtadusa ođasmahttima ja Opplánda fylkkalávdegoddi dohkkehii dan borgemánus 2016. Šiehtadus váikkuha buori láhkai beaktilis ovttasbargui kulturmuittohálddašeamis buoremussan sámi kulturmuittuid suodjaleapmái. Šiehtadus deattuha dál ulbmiloasi čuovvovaš njeallje čuoggá:

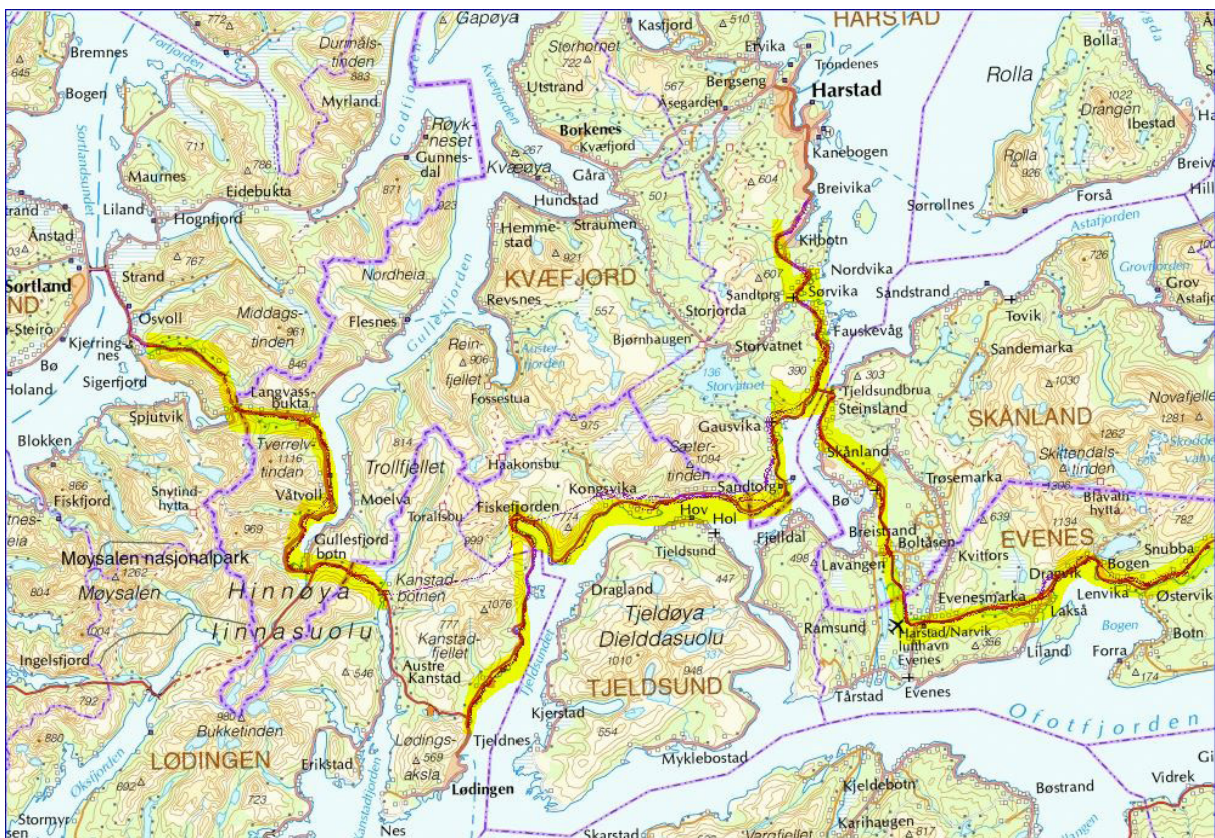
- Lasihit máhtu sámi historjjá ja kulturmuittuid birra Opplánda. Šiehtadus galgá láchit eanet registreremii, dutkamii ja gaskkusteapmái.
- Nannet ja ovddit geatnegahtti ovttasbarggu gaskal Sámedikki ja Opplánda fylkkasuohkana gealbolonohallama, oktasašproševttaid ja ulbmillaš doaibmabijuid bokte.
- Bisuhit ja viidáseappot ovddidit buriid hálddašanrutiinnaid sámi kulturmuittuid várás Opplánda.
- Leat mielde nannemin ja ovddideamen strategalaš ánggirusšamiid ja ollislaš barggu sámi kulturmuittuiguin Opplánda.

Šiehtadusa bokte fápmuda Sámediggi válldi Opplánda fylkkasuohkanii hálddašit sámi kulturmuittuid beaivválaš areálahálddašeami Opplánda. Šiehtadusa áigumuš lea maid ahte diehtujuohkin áššebeliid gaskkas galgá leat buorre.

Sámediggi loahpahii sámi kulturmuittuid registrerema ja kártema 2016:s ođđa plánaid oktavuodas Davvimáđii – Hålogalánda geaidnu, E10/Rv.85, Rv.83 gaskal Evenášši, Hárstak, Suortta ja Lodegiid várás. Geaidnu lea 160 km guhki ja manná guovtti fylkka ja čieža suohkana čađa. Oktiibuot leat registrerejuvvon ja kártejuvvon 253 sámi kulturmuittu geaidnuguora. Buot kulturmuittut ledje dakkárat maid mii eai dovdan ovddežis, ja dain leat ollu mat leat áibbas ođdaláganat, mat čatnasit johtolahkii gaskal siseatnama ja rittu olggumus guovlluidd. Kulturmuittuin lea stuorra variašuvdna lokaliserema, šlája ja áigečikŋodaga ektui ja dain lea stuorra mearkkašupmi dasa ahte háhkat eamet máhtu guovllu sámi kulturhistorjá birra. Kulturmuittut juohkásit bures dan čieža suohkanii mat leat plánaguovllus; Suortta, Gilkká, Lodegiid, Dielddanuori, Hársttaga, Skániid ja Evenášši suohkanat.

Dat lea stáhta muddenplána ja plána gulaskuddama oktavuodas loahpageahčen 2016 ja álgo geahčen 2017, ferte Sámediggi árvoštallat geainnu gaskavuoda dan 30 báikkái main leat automáhtalaččat ráfáiduhthtojuvvon sámi kulturmuittut maidda geaidnu guoská njuolggá. Geavadis dat mearkkaša hui stuorra arkeologalaš iskkadeami dain sámi kulturmuittuin mat leat Hålogalánda geainnu guoras. Das leat 15 stuorra duktasaji, goađit ja návetsajit, mánga goikemuvrejuvvon geađgeáiddi ja stuorra geaidnogeaddgit ja állit mat gullet boarrásat johtolagaide geaidnuguoras. Eanaš dain kulturmuittuin lea sáhka dakkár báikkiin maid birra mis leat uhccán dieđut ovddežis ja dakkár kulturmuittuin mat lasihit ođđa máhtu boarrásat sámi historjá birra dán oasis Davvi-Norggas.

9.2 Kulturmuittuid hálddašeapmi

Mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálddašuvvojit sámiid iežaset historjjá ja árvvuid vuodul.

Oassemihttomearri 1:

- Doaimbi ja einnostahtti hálddašeapmi kulturmuittolága ja plána- ja huksenlága vuodul.

Sámediggi meannudii 2016:s 2800 odđa ášši kulturmuittolága mearrádusaid vuodul. Sámediggi lea sihkkarastán sámi kulturmuittuid ja birraiid mángga doaimbajii ja plána oktavuodas mat gusket sámi kulturmuittuide. Ovdamearkan dasa lea 132 kV fápmolinnjá ja Geitfjellet bieggafápmorusttet Snillfjord nammasaš suohkanis, muddenplána odđa E6 várás Oarjelij Foaldda suohkanis, guovlomuddenplána Gohpi várás lvgu suohkanis, muddenplána Rg. 94 várás Hámmárfeastta ja Fálesnuori suohkanii várás ja guovlomudden Rávdnjenjárgga – Áhkárvuona várás Hámmárfeastta suohkanis.

Gieddebargguid ja báikedidostallamiid oktavuodas lea Sámediggi 2016:s registreren 1023 odđa sámi kulturmuittu. Kulturmuittuin lea stuorra áigeolli, stuorra geográfalaš lávdan ja dat oainnusmahttet hui bures ahte sámit leat leamaš doppe ja geavahan guovlluid.

9.2.1 Sámi dákteriggeávdnasat

Dákteriggeávdnasiid vejolaš máhcaheapmi Báhcaveaji hávdesullos Máttá-Várjjaga gielddas ii leat vel loahpahuuvon. Sámediggi lea joatkán gulahallama Oslo universitehtain áššis. Stuorra oasit dákteriggeávdnasiin leat daterejuvvon ja čájehuvvo ahte hávdesadji lea geavahuuvon 1300-logus juo.

Golggotmánus čadahii Sámediggi ovttaš RiddoDuottarMuseain Guovdageainnu gilišilju ja Guovdageainnu searvegotti bokte odđasis hávdádeami Guovdageainnus. Das lei sáhka namahis olbmo oaiveskálžžus mii lei vurkkoduvvon Guovdageainnu gilišiljus. Oaiveskálžu lea beaiváduvvon sullii jahkái 1650 m.Kr. Muitogeadgi/muitomearka galgá fuolahuvvot mii čalmmustahtá hávdádeami boahpteáigái.

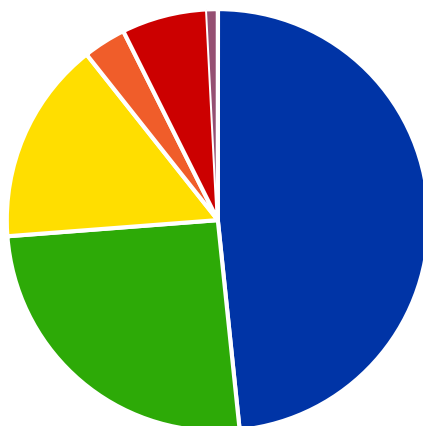
Oassemihttomearri 2:

- Nannet máhtu sámi árbevieruid ja historjjá birra, ja dan birra manne gáhttet ja suodjalit sámi kulturmuittuid.

Registrerejuvvon sámi kulturmuittuid lohku lea lassánan árjjalaš váikkuhangaskaoapmepolitihka bokte go lea addojuvvon doarjja sámi kulturmuittuid registreremii ja automáhtalaččat ráfáiduhthtojuvvon sámi visttiid registreremii vistesuodjalanprošeavtta bokte. Kulturmuittuid duodášteapmi lea mielde eanedeamen máhtu sámi kulturhistorjjá birra.

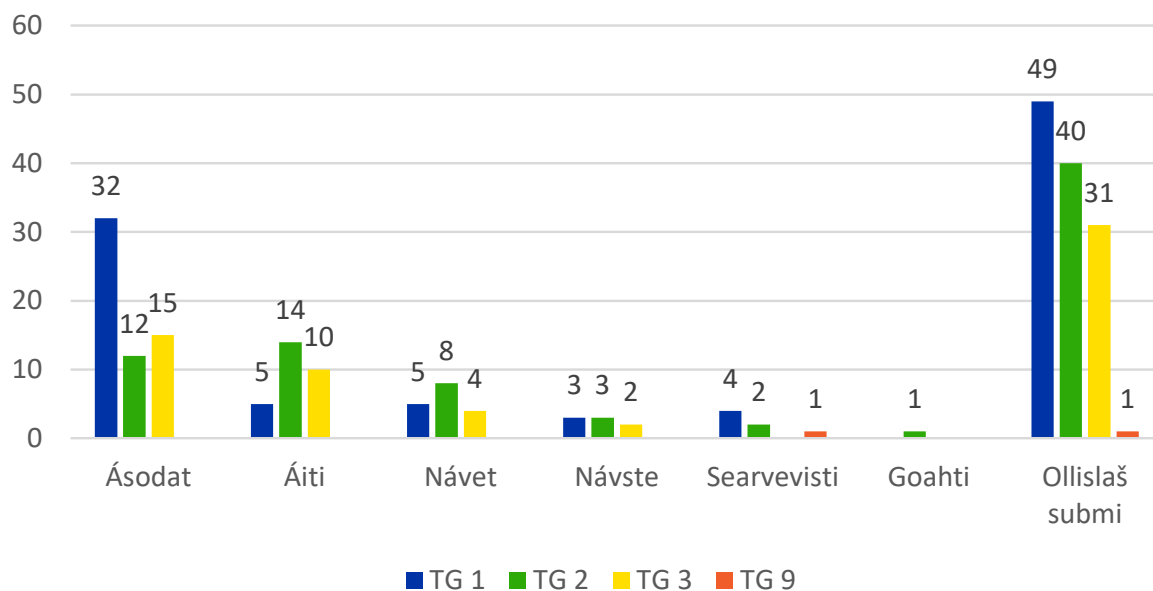
Kulturmuitorodat addojuvvojedje 2016:s earret eará guovtti registrerenprošektii bihtánsámi guovllus. Doppe addojuvvui doarjalohpádus kártet kulturmuittuid Medby ja Sundby nammasaš guovlluin ja johltoatgeainnuid registreremii Tolládalenis.

Diđošuvvon visttit 2016is

■ Visti/visttáš/barta ■ Áiti ■ Eanandoallu visti ■ Searvevisti ■ Návste ■ Goahti

Visttiid dássi 2016

Visttit registrerejuvvon proševtta "Sámi visttiid registreren" oktavuodas.

Vistesuodjalanprošeavtta bokte leat mañimus jagiid registrerejuvvon sullii 800 automáhtalačča rá- fáiduhttojuvvon sámi vistti. Ovdalgo prošeakta álggahuvvui, ledje dušše 60 dakkár vistti oahppásat. Báikedidoštallamat leat čadahuvvon Návuoana, Ráissa, Skiervvá, Ivgu, Evenášši, Válafierdda, Suortta, Ánddasullo ja Áhkkánjargga suohkaniin.

Oassemihttomearri 3:

- Nuortasámi kulturbiras hálddašuvvo ceavzilis vuogi mielde.

Geavvngis mas čadahuvvo Kápälä-bivdu, lea deatalaš oassi Sää'msijdda kulturbirrasis. Sámediggi gearg- gai beassama ođasmahttimiin ja oppamáilmálaš hábmemiin bivdinsadjái 2016:s. Čadahuvvon doai- bmabijut lea lokten Sää'msijdda kulturbirrasa buori ja gelbbolaš láhkai.

Oassemihttomearri 4:

- Dikšun- ja gaskkustanbargu Ceavccageađggi kulturmuittoguvllus sihkarastojuvvo ja jotkojuvvo.

Sámediggi álggahii gulahallama Várjjaga sámi museain oažžun dihtii čadahuvvot guoskevaš dikšun- ja gaskkustandoaimbajiuid Ceavccageađggis 2016:s. Dán gulahallama vuodul ráhkadii musea vuoruh- listta dain doaimbajiuin mat galge čadahuvvot. Várjjaga sámi musea álggahii bargguid 2016 geasi ja válmastii daid 2016 čavčča.

Ohcanbargu dan oktavuodas ahte oažžut Várjjat siidda UNESCO máilmmiárbelistui lea bistán maiddái 2016:s, ja Sámediggi lea bidjan resurssaid ja gelbbolašvuoda dán prosessii. Ohcanbargu čuovvuluvvui árvvoštallamiiguin, ruovttoluottadieđuiguin, čoahkkimiiguin ja ovdanbuktimiiguin guoskevaš dásis ja guoskevaš mearrideddjiide. Oassin dán barggus čadahuvvojedje lassii čoahkkimat ja báikedidoštallama Riikaantikvárain 2016 čavčča.

Goappašat doaimmat leat mielde loktemin sámi kulturhistorjjá oppalaččat Várjjagis erenoamážit. Mii čujuhit erenoamážit dan guhkes áigeollái maid Ceavccageađggi ja Várjjat siidda kulturmuittut čájehit. Dát leat áidnalunddot kulturmuittovuođat maid Sámediggi áigu gáhttet boahttevaš buolvvaide.

9.3 Sámi kulturmuittuid oainnusindahkan ja ovdanbuktin

Mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut ja kulturbirrasat lea resurssat máhttobuvttadeamis ja árvoháhkamis.

Oassemihttomearri 2:

- Sámediggi lea váldoaktevra sámi kulturárbbi gaskkusteamis.

9.3.1 Kulturhistorjjálaš eanadagat

Sámediggi lea Riikaantikvára ovddas válljen iešguđet kulturhistorjjálaš eanadagaid Romssa fylkkas maiddái lea nátionála beroštupmi. Áigumuš lea ahte kultureanadagat galget loktejuvvo ovdan, earret eará dakko bokte ahte bargu galgá addit buoret suodjaleami eanadagaide suohkaniid plánabarggus. Prošeakta galgá maiddái váikkuhit stuorát báikkálaš diehtomielalašvuhtii daid árvvuid ektui maid eana-

dagat ovddastit. Romssa fylkkas leat čuovvovaš sámi kultureanadat välljejuvvon: Spittá/Lohkkalsuolu/Skárfu Návuonas, Ivgubada márkanbáiki Omasvuonas, Sálašoaivi Romssas, Skárfvággi/Čáhput Gáivuonas, Leinavann Beardus. Dasa lassin lea Romssa fylkkasuohkan välljen mánga kultureanadaga gos maddái leat ollu sámi kulturmuittut, earret eará Rivttáin ja Skiervvás.

9.3.2 Arkeologalaš kulturbirrasiid gáhttenprográmma (BARK)

Sámediggi lea duohtandahkamin kulturbálgá Sáltoduoddaris. Guhtta stuorra ja mánga smávit diehtjuohkingalbbá galget cegejuvvot. Dasa lassin lea ráhkaduvvon gihpa mii galgá prentejuvvot turistaid várás. Prošeakta lea Sámedikki, Álbmotmeahccestivrra, Nordlándda álbmotmeahcceguovddáža, Sálaha suohkana ja Stáhta geaidnolágádusa gaskasaš ovttasbargu. Galget lámhččojuvvot ollu iešgudetlágan kulturmuittut, earret eará goahtesajit, stálobáikkít, bivdorokkít, loggojuvvon muorat, goadit ja okta bálvvosbáiki. Lea dehálaš čájehit ahte guovllu leat geavahan sihke julevsápmelaččat, bihtánsápmelaččat, davvisápmelaččat ja lullisápmelaččat.

Heiveheami ja seailluheami plánenbargu Stáluiguin Činavuohpis Porsággus lea viidásetfievrriduvvon. Stálat leat beakkánat mátkkošteddjiide. Dán čáppa luonddus leat ollu sámi máidnasat dolomihttahámiid birra maid luondu lea hábmen. Lassin kulturhistorjjálaš galbemii galgá prošeakta hehttet nuoskkideami ja gollama.

Heiveheapmi ja sihkkarastin Spittás Návuonas lea jotkojuvvon. Guovžahávddit Spittás leat earenoamáš árvvolaš kulturmuittut mat leat šaddan gillát gollama. Jus galgá sáhttit daid ain čájehit báikkálaš mátkkoštanealáhusas, de fertet daid sihkkarastit. Lea leamaš váttis gávdnat buriid ja heivvolaš čovdosiid sihkkarastimii. Sámedikkis ja Romssa fylkkasuohkanis lea lagas ovttasbargu Spittá giliserviin kulturbálgá ásaheamis. Mánga kulturhistorjjálaš galbba galget mieduštít gallededdjiiid sámi kultureatnamiid čađa. Mátkkoštanealáhus lea dehálaš lassidienas báikki olbmuide.

Sámediggi lea ovttas Davvi-Romssa museain ovdeštan ruossaid Kirkegårdsvika nammasaš sámi girkogárddis Skárffus Návuonas. Dát lea sámi girkogárdi masa leat cegejuvvon ollu muorruossat. Hávdemuittuin lea iešgudet hápmi sivas go iešgudet duojárat leat daid dahkan. Danne dat lea earenoamáš miellagiddevaš kulturmuittoperspektiivvas.

10 Ealáhusat

Váldomihttomearri:

- Nana ja juohkelágan ealáhuseallin mii vuodduuvvá sámi kultuvrii, lundui ja birrasii ja vuhtiiváldá daid, ja lea vuodđun eallinfámolaš báikegottiide gos olbmot háliidit ássat.

Sámediggi lea bargan váldomihttomeari juksamii ealáhusa siskkobealde fokuseremiin ahte:

- Vuoddoealáhusat.
- Juohkelágan ealáhusat, árvohákan ja odđaásaheamit
- Sámi kulturealáhus.
- Duodji

1. Eami-álbmogiin

lea riekti doalahit ja ovddidit sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš vuogádagaid ja ásusaid vai leat oadjebasat ahte besset eallit iežaset birgejumi ja ovdáneami mielde, ja friddja doaibmat iežaset árbevirolaš dahje eará ekonomalaš doaimmain.

(Artihkal 20 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

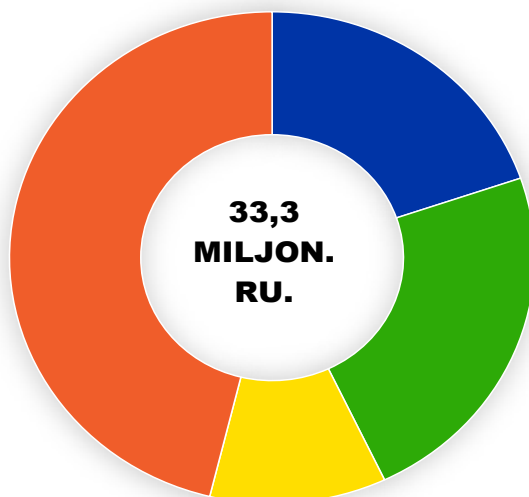
1. Duodji, giliide ja báikegottiide gullevaš doaimmat, luondduruovttudoallu ja dan álbmoga árbevirolaš doaimmat, nugo bivdu, guolástus- ja čoagginealáhusat, galget dovddastuvvot dehálaš oassin dáid álbmogiid kultuvrra seailluheamis ja maiddái ekonomalaš iešbirgenláhkkin ja ovdánahttimin. Álo go lea áigequovdil, de galget ráddehusat veahkkálagaid dáid álbmogiiguin nannet ja ovddidit dáid doaimmaid.

(Artihkal 23 ILO konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain)

Čiesti Davvesiida gielddas

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

■ Vuodđoealáhusat ■ Juohkelágan ealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit ■ Kulturealáhusat ■ Duodji

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Vuodđoealáhusat	6 576 740	5 830 000	-746 740	-12,8 %
Juohkelágan ealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit	7 721 850	9 295 000	1 573 150	16,9 %
Kulturealáhusat	3 615 522	3 900 000	284 478	7,3 %
Duodji	15 370 328	14 054 000	-1 316 328	-9,4 %
Submi	33 284 440	33 079 000	-205 440	-0,6 %

*Ohcanvuodot doarjjaortnegiin ealáhusaid väste lei vuollebáza. Vuollebáhcegii lei badjelmeare golaheapmi sivvan ja sámedigge-
ráđđi lea ođđasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđđeášši SR 183/16 Ođđasisjuogadeamit rehketdoalus.*

Doarjalohpádusat fámus 31/12-16 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2011	0	0,0 %	0	0
2012	0	0,0 %	67 500	0
2013	539 500	2,6 %	119 700	0
2014	3 165 250	15,4 %	511 000	57 000
2015	4 942 550	24,1 %	893 910	200 000
2016	11 850 272	57,8 %	208 000	0
Submi	20 497 572	100,0 %	1 800 110	257 000

Leat gesson ruovttoluotta doarjagat ja mákson ruovttoluotta prošeavttain mat eai leat čadahuvvon, oktiibuot 2 057 110 ruvnno. Várrejuvvo 20 497 572 ruvnno gokčat juolludusaid mat ledje fámus juovlamánu 31.12.2016 muttus.

10.1 Vuoddoealáhusat

Mihttomearri:

- Suodjalit ja ovddidit mariidnaealáhusaid, boazodoalu ja eanadoalu deatalaš kulturguoddin ja barggaheaddjin sámi guovlluin.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Doarjja vuoddoealáhusaide	6 576 740	5 830 000	-746 740	-12,8 %
Submi	6 576 740	5 830 000	-746 740	-12,8 %

Doarjagis vuoddoealáhusaide lei vuollebáza -746 740 ruvno. Vuollebáhcegii lei badjelmeare go-laheapmi sivvan ja sámediggeráđdi lea oddasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđdeássi SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Oppalaš ohcansubmi lei 12 479 275 ruvno. Ledje 53 ohcama, ja 36 dáin ožžo doarjaga.

Oassemihttomearri 1:

- Ceavzilis ja bearašvuđot boazodoallu mas leat buorit ja einnostahtti juridihkalaš, ekonomalaš ja resurssaid dáfus rámmaeavttut.

Sámediggi lea vuoruhan oassálastit ja doarjut dakkár proseassaid mat guddet min boazodoallopolitihka váldomihttomeriid.

Sámediggi lea jagi 2016 dohkkehan odđa sámediggediedáhusa boazodoalu birra. Diedáhusa áigumuš lea čielggasmahttit boazodoallopolitihka, ja nannet Sámedikki sihke guovddáš politihkalaš eaktudeaddjin ja ovddideaddjin boazodoalus.

Oktavuolta ja gulahallan sihke boazodoaluin ja boazodoallohálddahasain vuoruhuvvui jagi 2016. Sámedikkis lea leamaš jeavddalaš oktavuolta Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin (NBR) boazodollui guoskevaš ássiin. Dasa lassin lea Sámedikkis leamaš čoahkkimat iešguđet orohagaiguin go sii leat dan bivdán. Gulahallan lea vuolggahan dakkár ollislaš boazodoallopolitihka mii bures lea vuhtiiváldán ealáhusa ovdánandárbbuid, mii lea leamaš erenoamáš deatalaš boazodoallošiehtadallamiid 2016 oktavuođas.

Sámediggi lea oassálastán regionála gulahallanforumiid čoahkkimiidda mat leat ásahuvvon gulahallanarenan iešguđet fylkkas. Forumat leat vuolggahan lagat oktavuođa ja buoret gulahallama gaskal boazodoalu, fylkkamánniid ja Sámedikki.

Sámediggi mearridii 2016 rievdadit boazodoallolága § 60, mii mearkaša ahte Fylkkamánni oaččui válddi mearridit boazologu siidaosseásis. Dan ovdalis ledje konsultašuvnnat gaskal Enan- ja biebmodepartemeantta, Sámedikki ja NBR ii ge juksojuvvon ovtamielalašvuolta, mii mearkašii ahte ii Sámediggi ii ge NBR miehtan láchkarievdadussii. Gulaskuddamis láchkarievdadeami birra ledje maiddái rievdadusa vuostá dat orohagat mat ovddidedje cealkámuša.

Sámedikki dievasčoahkkinn meannudii guovvamánus sierra ássi boahttevaš boazolohkoheivehanproseassaid birra. Dan oktavuođas lágiduvvui álbmotčoahkkinn Guovdageainnus boazolohkoássi birra. Sámediggi lea čujuhan ráđdehussii ahte boazolohkoássi čoavdin dihtii guhkit áiggi vuollái, de lea áibbas deatalaš ahte boazodoallu doarju sihke boazologu mearrideami ja boazologu juogadeami ja atná dan lobálažžan. Earret eará dan vuodul lea Sámediggi 2016:s bivdán ráđdehusa ollislaččat guorahallat boazodoallolága.

Ráđđehus lea 2016:s bargan odđa stuorradiggediedáhusain boazodoalu birra, ja viiddes konsultašuvdnaproseassa lea čađahuvvon. Sámediggi lea ovddidan mángga árvalusa ráđđehussii, ja Sámedikkis lea leamaš lagas ovttasbargu NBR:ain. Ráđđehusa álgoplána lei válmastit diedáhusa 2016:s, muhto proseassa lea manjduvvon jahkái 2017.

Sámediggi lea vuoruhan searvat bargojovkui mii bargá doaibmabijuiguin siskkáldasdárkkisteami ja iešstivrema várás boazodoalus. Bargojovku geigii raportta juovlamánus 2016, ja čujuha ollu beliide mat hástalit siskkáldas iešstivrema. Dáin čatnasit ollu bealit njuolggadusaide ja dasa mo 2007 boazodoaloláhka čađahuvvo. Bargojovku evttoha mángga doaibmabiju sihke boazodoalu ja boazohálddašeami várás.

Oassemihttomearri 2:

- Dáláš barggolašvuoda ja doallostruktuvrra doalaheapmi eanadoalus.

Sámediggi addá juohke jagi árvalusaid eanadoallošiehtadussii. Sámediggi attii 2016:s árvalusaid daidda doaibmabijuide mat buoridivčče eanadoalu gánnáheami ja sihkkarasttášii rekrutterema sámi guovlluid eanadollui. Sámediggi loktii maid dan ahte sámi guovlluid boanddaide lea hástalus rievdatit hinggaldoolus luovosdoallonávehii áigemeriin 2024. Dasa lassin evttohii Sámediggi čađahit 2 miljon ruvdnosaš sirdima Sámediggái vai Sámediggi fas sáhtá leat mielde sihkkarastimin sámi guovlluid mielkeboandaid. Ráđđehus lea manjá manjan áigemeari rievdatit luovosdollui 2024 rájes 2034 rádjai. Muđui ii miedihuvvon Sámedikki árvalusaide. Árvalusaid oktavuodas eanadoallošiehtadussii válddii Sámediggi ovdan dan mo ráđđehusa politihkka váikkuha sámi eanadollui negatiiva láhkai. Ráđđehusas ii leat siera ánggiruššan sámi eanadoalu ektui earret daid oppalaš doarjjaortnegiid mat gusket buot dálldolluide sámi guovlluin, ja dán geavada ii háliit ráđđehus rievdatit.

2 miljon ruvdnosaš geahpedeami geažil sirdimiin Eanadoalu- ja biebmodepartemeanttas 2015:s lea Sámediggi ferten gáržžidit doarjaga eanadoalus dušš sávza- ja gáicacaláhussii. Sámediggi juolludii 8,8 miljon ruvnu eanadoalloáigumušaide 2014:s ja 0,6 miljon ruvnu 2016:s. 2016:s ožžo guokte ohcci doarjaga huksemiidda eanadoalus, dan ektui go 2014:s ledje 25 ohcama.

Sámediggi lea 2016:s ruhtadan prošeavtta Sápmi Agri mas leat mielde vihtta gieldda Sis-Finnmárkkus. Áigumuššan prošeavttain lea leamaš buoridit guottuid dasa ahte doaimmahit dálu. Vuosttaš prošeavtta boadus, mas golbma gieldda ledje mielde, lea ahte eanet nuorat leat váldán badjelaset dálldoalu ja háliidit daid doaimmahit viidáseappot. Guovtti gielddas lea doaluid lohku lassánan 9 proseanttain, ja goalmát gielddas lea doaluid lohku bisson.

Oassemihttomearri 3:

- Gánnáhahti ja geasuheaddji guolástusealáhus dolluide geat háliidit ásaht ja nannet iežaset dietnasa riddolagaš bivdduin.

Čalmmusteami geažil mearrasámi vuoigatvuodaid riddo- ja vuotnaguolásteapmái ja gonagasreappáin ávkkástallamii earremuddejuvvon guovllus, lea šárkkat vuoruhuvvon váikkuhangaskaomiid hálddašeami bokte. Dat lea mielddisbuktán stuorra beroštumi oasit uhcit fatnasiid Davvinjargga ja Porsánggu gielddaid rájes viidáseappot nuorttas Finnmarkku fylkkas.

Sámediggái lea manjimus jagi boahhtán ollu ohccit geat háliidit álggahit guolástusa iežaset fatnasiiguin. 2016:s ledje 31 ohcci. Sihkkarastin dihtti nannoset rekrutterema ealáhussii lea Sámediggi vuoruhan doarjut sin geat vuosttaš geardde ostet fatnasa. Oktiibuot leat 14 ohcci ožžon doarjaga oastit sierra fatnasa mii lea vuollel 15 mehtera. Dát leat nuorra guollebivdit gaskal 30 ja 40 jagi ja geain buohkain lea bivdinuoigatvuodát rabas joavkkus.

Sámediggi lea 2016:s juolludan doarjaga 8 báikkálaš gádderusttegiid. Dás lea sáhka guliid vuostáiváldimis, čollen- ja páhkkenrusttegiid ođasmahttimis, govdohájjain ja bálvalusvistiin. Dát leat rusttegat mat leat mielde sihkkarastimin uhcimus ja eanemus báikkái čadnojuvvon fatnasiidda oadjebas gáttis orruma ja vejolašvuodaid gáddet guliid iežas lagasguovlluide.

Sámediggi lea 2016:s ruhtadan márga proševtta vuosttažettiin bivdofatnasiidda ja muhto maiddá oasi hámmán-/vuostáiváldinhuksemiidda. Buoremus ovdamearkan dakkár investeremiid bohtosiidda lea dat mii lea dáhpáhuvvan Sáltesávjjus Lagesvuonas 2008 rájes. Dalle ledje 2-3 bivdofatnasa Sáltesávjjus ja dál leat 25 fatnasa maid Sámediggi lea ruhtadan. Sámediggi lea maid ruhtadan káija-/vuostáiváldinrusttega. Dát árgiruššamat leat fas vuolgghan bures ovdánan servodaga lassánan veahkadagain ja odđa movttain. Sámediggi oaidná seamma ovdáneami earret eará Unjárggas ja Deanus gos bivdofanaslohku lea sturron manjimus jagiid Sámedikki vehkiin.

Sámediggi lea ovttas Protect Sapmiin čalmmustahtán mearrasámi vuogitvuodadili, earret eará seminárain Kárášjogas. Strategiijanotáhta lea čállojuvvon mariidna ealáhusaid ovddideami birra mearrasámi guovlluin. Strategiijanotáhta galgá čuovvuluvvot 2017:s.

Sámedikkis leat leamaš márga konsultašuvnna mearraluossabivddu, gáddenbákku ja guolástusmuddemiid birra, earret eará 3 000 tonna riddoguoalástusa dorskeeri geavaheapmi mearrasámi guovlluin (SDE). Das lea miedihuvvon manjideapmi ásaheamis doallodivada mearraluossabivddus, ožžon lahtu Plikt nammasaš kommišuvdnii seammás go leat mielde oktilis proseassain iešgudetlágan guolástusaid muddemis, das maiddá riddoguoalástuseari. Dasa lassin bargá Sámediggi beaivválaččat dainna ahte fuolahit mearrasámi vuogitvuodaid ja lágideat guolástusaid doaimmamiid ja bivdimii ja guliid vuostáiváldimii sámi guovlluin. Dán politihkalaš barggu bohtosa mii oaidnit guhkit áiggi vuollái, muhto dál juo vuohit hui positiivva beavttu Sámedikki politihkas ollu smávva báikkiiin.

Oassemihttomeari 4:

- Unnidit vahágiid maid boraspiret dagahit nu ahte guohtunealáhus sáhtta geavahit árbevirolaš guohtunguovlluid.

Dan boraspiredieđáhusa čuovvoleapmin maid Sámedikki dievasčoahkkin meannudii 2013:s lea Sámediggi bargan dainna ahte beassat čadahit konsultašuvnnaid boraspireproseassaid birra beassat mielde daid proseassaide. Sámediggi lea 2016:s čadahán konsultašuvnnaid Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain ja leamaš mielde gulaskuddamis Stuorradikki energijja- ja biraslávdegottis gumppiid odđa máddodatmihtu birra ja gumpeavádaga rievdadeami birra. Sámediggi ii háliit gumppiid čivgat dahje ásahtit bearašjoavkkuid davábealde dálá rájá ii ge dohkkehan gumpeavádaga viiddideami davás guvlui. Stuorradikki dohkkehii odđa máddodatmihtu gumppiid várás mii lea 4-6 gumpevielpá Norggas mas 3 dain galget leat gumpefieskkis mii ollásit gullá Norgii. Ovddeš máddodatmihtu lei golbma jahkásaš gumpebessoša fiskkiin mat ollásit gullet Norgii gumppiid hálldašanguovllus. Sámediggái dáhkiduvvui ahte gumppiid lohku ii galgan lasihuvvot máddodatmihtu rievdadeami geažil.

2016:s ovddiidii Birasdirektoráhta odđa lálkkaásahusevttohusa buhtadusortnegiid várás go massá bohccuid boraspiriide. Sámediggi lea mielde dán barggus. Birasdirektoráhtas lea ovddasvástádus, ja proseassa loahpahuvo 2017:s.

10.2 Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcceealáhusat, árvohákan ja odđaásaheamit

Mihttomearri:

- Juohkelágan ealáhusat geasuheadjji bargosajiiguin sámi guovlluin.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái ja lotnolas- ja meahcceealáhusaide	6 256 300	5 995 000	-261 300	-4,4 %
Doarjja odđaásahemiide ja ealáhushutkamii	726 550	1 700 000	973 450	57,3 %
Sámi mátkeealáhusat	739 000	1 600 000	861 000	53,8 %
Submi	7 721 850	9 295 000	1 573 150	16,9 %

Ealáhusat, fitnodatovddideapmi, lotnolas- ja meahcástanealáhusat čájehit vuollebáhcaga -261 300 ruvno. Vuollebáhcagii lei badjelmeare golaheapmi sivvan ja sámediggeráddi lea oddasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđđeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Odđaálggaheamit ja ealáhushutkan čájeha badjebáhcaga 973 450 ruvno. Badjebáza manná gokčat vuollebáhcaga eará poasttain, gč. ráđđeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus.

Sámi mátkeealáhusain lea badjebáza 861 000 ruvno. Badjebáza geavahuvo gokčat eará poasttain vuollebáhcaga gč. ráđđeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Oppalaš ohcansubmi doarjjaortnegiidda ealáhusaid, fitnodatovddideami, lotnolas- ja meahcástanealáhusaid várás lei 23 903 902 ruvno. Ledje boahtán 67 ohcama, ja 41 ohcamii juolluduvvui doarjja.

Telemarksforskning suokkarda juohke jagi ovdáneami sámi guovlluin Sámedikki ovddas. Bargosajiid njedjan lea bisánan sámi guovlluin. Dattetge leat erohusat gielddas gildii ja jagis jahkái. Ealáhuseallindeaksa čájeha ahte čiežas dain 24 gielddas mat leat mielde suokkardallamis, leat rangerejuvnon bájjabeallái riikagaskameari. Odđaásahemiid dávjodat lea uhcit sámi guovlluin go muđui riikkas. Sámediggi lea jagi 2016 iskagohtán manne leat uhcit odđaásaheamit dain guovlluin. Dán ráđjai mii leat oaidnán ahte ealáhuseallimis váilu riskakapitála ja ahte go stuorra oassi leat almmolaš bargosajit, de dat dagaha ahte eanebut válljejit oadjebas almmolaš bargosajiid dan sajis go dakkár odđaásahemiid main lea stuorra riska.

Sámediggi lea dahkan golmmajahkásaš rámmašiehtadusaid viđain gealbobirrasiiin jagi 2015. Ja jagi 2016 čađahuvvui ovddidanprográmma Sis-Finnmárkku fitnodagaid várás. Prográmma boadus lea ahte oas-sálastiin lea loktanan gelbbolašvuolta earret eará innovašuvnnas, rehketdoalus ja ekonomijastivremis.

Sámediggi lea árijalaččat dorjon sámi ealáhusegárdi ásaheami ja jagi 2016 ásahuvvui ealáhusegárdi Sapi Næringshage AS. Sámediggi lea addán doarjaga gealbudankurssaide ja suorgedeavvemiide.

2016:s oaččui Sámediggi guovtte geardde eanet ohcamiid sámi mátkeealáhusain, mii lea hui buorre. Dat orru čájehamen ahte dat lea ealáhus mii lea ovdáneamen ja ahte eanebut háliidit álggahit mátkeealáhusdoaimmaid.

Sámediggi loahpahii golmmajahkásaš mátkeealáhusprošeavtta – sámi mátkeeallin 1.0 jagis 2015. Dalle oinnii Sámediggi dárbbu joatkit dán posiitiiva proseassa. 2016:s barggai Sámediggi dainna ahte oažžut odđa golmmajahkásaš prošeavtta ollásit ruhtaduvvot. Prošeakta álggahuvvo dalángo ruhtadeapmi lea čielggas. Prošeavtta galgá Davvi Norgga mátkeeallin eaiggáduššat ja jodihit ja Sámediggi, fylkkagiieldat davvin ja Innovašuvdna Norga galget dan ruhtadit

10.3 Sámi kulturealáhus

Mihttomearri:

- Ovddidit sámi kulturealáhussuorggi gelbbolašvuoda ja dietnasa deattuhemiin.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámi kulturealáhusat - ohcanvuđot doarjja	873 150	1 000 000	126 850	12,7 %
Sámi kulturealáhusat - njulggadoarjja	150 000	150 000	0	0,0 %
Kulturealáhusa gelbbolašvuoda vuodul	2 592 372	2 750 000	157 628	5,7 %
Submi	3 615 522	3 900 000	284 478	7,3 %

Sámi kulturealáhusat – ohcanvuđot doarjagiin lei badjebáza 126 850 ruvnno. Badjebáza geavahuvvo gokčat eará poasttaid vuollebáhcaga gč. ráđdeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Gelbbolašvuodavudot kulturealáhusat čájehit badjebáhcaga 157 628 ruvnno. Badjebáza geavahuvvo gokčat eará poasttaid vuollebáhcaga gč. ráđdeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Oppalaš ohcansubmi lei 1 331 960 ruvnno. Ledje boahán 11 ohcama, ja 9 ohcamii juolluduvvui doarjaga.

Sámedikkis leat erenoamáš doarjjaortnegat kulturealáhusdoaimmaheddjiid várás. Jagis 2016 bohte uhccán ohcamat. Ii leat gávnnavuvvon mii dasa lea sivva, muhto Sámediggái leat muhtun fitnodagat diedihan ahte sii eai dovdda doarjjaortnega ja muhtumat fas ahte sii eai leat vel gergosat gávppálažžan dahkat iežaset kulturealáhusdoaimma. Mángasa mielas orrut váttis njuolggadusat ja danne lea ohcamiid čállin menddo gáibideaddjin. Dáhttu prográmma bokte ožžot oassálastit bagadusa. Mihttomearriin lea earret eará ahte Dáhtu bokte galget Sámediggái boahit eanet ja buoret ohcamat.

2016:s čadahuvvui fitnodatovddidanprográmma Dáhttu máttasámi guovllus. Oktiibuot oassálaste 12 olbmo/fitnodaga. Sii barget earret eará bohccobiergguin, dujiin, mátkeealáhusain, molssafárdain.

Háleštallamiin buot Dáhttu prográmma oassálastiiguin boahá ovdan ahte sin mielas lea oktasaš deaivvadansadji deatlaš, dakkár arena mas beassá lonuhit vásáhusaid ja jurdagiid ja duddjot fierpmádagaid. Ollugiidda lea maid hástalussan dat ahte doaimmahit iežas fitnodaga. Oassálastit leat čeahpit iežaset suorggis (duojis, musihkas, kultuvrras jna.), muhto sii dárbbasit veahki gávpebeliin. Danne lea Dáhttu nu deatlaš.

10.4 Duodji

Mihttomearri:

- Ovddidit duoji boahteáiggi ja geasuheadji ealáhusan sámi guovlluin.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Doarjja Duodjeinstituhtii	3 506 000	3 506 000	0	0,0 %
Doarjja ovddideapmái ja rekrutteremii duodjeealáhusas	2 648 000	2 648 000	0	0,0 %
Duoji ealáhusšiehtadus	9 216 328	7 900 000	-1 316 328	-16,7 %
Submi	15 370 328	14 054 000	-1 316 328	-9,4 %

Oppalaš submi ohcanvudot ortnegiidda ealáhusšiehtadusas lei 8 602 174 ruvnu. Ledje boahtán 94 ohcama, dain ožžo 81 juolluduvvot doarjaga.

Sámi Duoji mearkagálvoproševtta raporta dan birra mo Sámi Duodji mearkagálvun sáhtta geavahuvvot, odđasis ealáskahttojuvvot ja odasmahttojuvvot, válmastuvvui 2016. Proševtta loahppajurdda lea ahte dárbbášuvvo beaktilis ja oktiiheivehuvvon sámi sertifiserenortnet duoji várás. Norgga, Ruota ja Suoma bealde Sámedikkis leat ovttaoavilis das ahte joatkit barggu duodjemearkkain dakkár čuovolanproševtta bokte mii earret eará galgá čielggadit juridihkalaš eaiggátmálla, ruhtadeami ja eará doarjaga.

Sámediggi juolludii 3,7 miljon ruvnu investeremiidda ja ovddidandoarjagiid duojis jagis 2016. Dat lea 1,7 miljon ruvnu badjel meari geavaheapmi. Dat čájeha ahte ealáhusas lea mokta. Golmmas dain guoktenuppelogis geat čadáhedje Dáhttu duoji jagis 2015, leat 2016:s ožžon doarjaga Sámedikkis čadahit iežaset gávpeplánaid, golbma eará leat ožžon investerendoarjaga ja okta ohcci áigu álggahit duodjeduaimma árkálaš designain mas earret eará njuorjonáhki gullá gávpejurdagii.

Šiehtadosolaččat Duojáriid ealáhussearvi, Sámiid duodji ja Sámediggi dahke jagis 2016 ealáhusšiehtadusa duojis jagi 2017 várás. Šiehtadusa rámma lea 7,5 miljon ruvnu. Sámediggi várrii maiddái 200 000 ru iešgudet duodjeduaimbajuide Ávvojagi 2017 oktavuodas. Duojáriid ealáhussearvi ja Sámiid duodji leat 2016:s álggahan ráhkanemiid. Sámediggi ja šiehtadallanbealit sohpe ahte joatkit duoji doaimadoarjjaortegiin 1,7 miljon ru rámmain 2017:s.

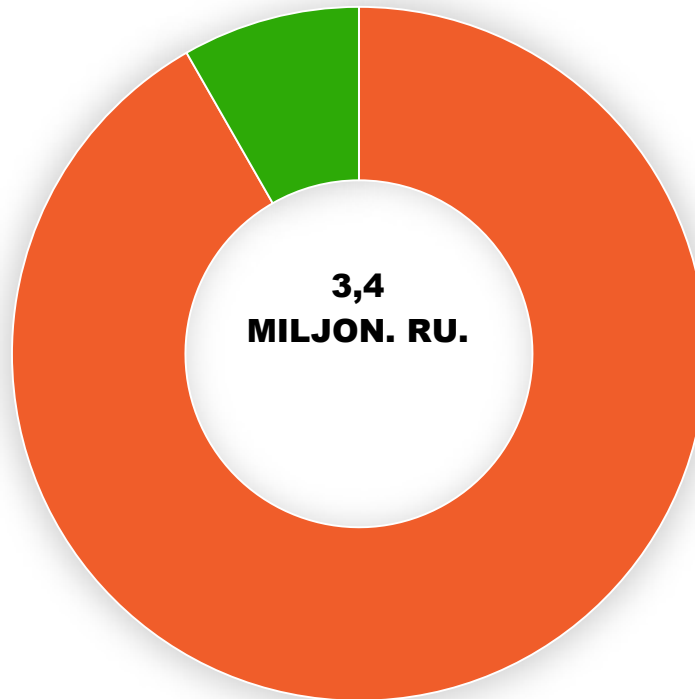
Ovttasbargošiehtadus Oslo gielddain dahkkjuvvui 2016:s.

11 Ovttasbargošiehtadusat

Váldomihttomearri:

- Árjjalaš ja ulbmillaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin sámi kultuvrra, giela ja servodateallima nannemis ja ovddideamis.

Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

■ Regionála ovttasbargu ■ Gieldaodastusa čuovvuleapmi

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Regionála ovttasbargu	3 125 220	2 000 000	-1 125 220	-56,3 %
Gieldaodastusa čuovvuleapmi	282 038	350 000	67 962	19,4 %
Submi	3 407 258	2 350 000	-1 057 258	-45,0 %

Doarjalohpádušat fámuš 31/12-16 ja máksjuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2012	0	-	119 680	0
2013	200 000	5,1 %	0	0
2014	360 000	9,3 %	28 000	0
2015	1 004 500	25,8 %	54 000	0
2016	2 325 900	59,8 %	0	0
Submi	3 890 400	100,0 %	201 680	0

Leat gesson ruovttoluotta doarjagat ja mákson ruovttoluotta proševttain mat eai leat čadahuvvon, oktiibuot 201 680 ruvno. Várrejuvvo 3 890 400 ruvno gokčat juolludusaid mat ledje fámuš juovlamánu 31.12.2016 muttus.

11.1 Regionála ovttasbargu

Mihttomearri:

- Háhkát buriid rámmaeavttuid sámi gillii, kultuvrii ja servodateallimii gulahallama ja ovttasbarggu bokte regionála eiseválddiiguin.

		Bušeahtta		
	Rehketdoallu	2016	Erohus	% erohus
Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide	3 125 220	2 000 000	-1 125 220	-56,3 %
Submi	3 125 220	2 000 000	-1 125 220	-56,3 %

Vuollebáhčagii lei badjelmeare golaheapmi sivvan, -1 125 220 ruvnno ja sámediggeráddi lea oddasisjuogadan ruđaid postii, gč. ráđdeášši SR 183/16 Oddasisjuogadeamit rehketdoalus. Oppalaš ohcansubmi lei 4 598 690 ruvnno. Ledje boahtán 18 ohcama, ja dain ožžo 17 ohcama juolluduvvot doarjaga.

Proseassat regionálaovttasbargošiehtadusaid ođasmahttimis Sámedikki ja Finnmarkku ja Hedmarkku fylkkagielddaiguin leat álggahuvvon, maiddái guovttegielatvuodašiehtadusaid ja regionála šiehtadusaid ovttašttimis. Earret eará lea dollojuvvon politihkalaš čoahkkin Sámedikki ja Norlándda fylkkasuohkana gaska ja rávaseminára šiehtadusa ođasmahttimis Norlándda fylkkasuohkaniin.

Sámediggi lea konsulteren stuorradiggedieđáhusa guovloodastusa birra, Diedáhus Sd 22 (2015-2016) Odda álbmotválljen guovllut – rolla, struktuvra ja doaimmat. Konsultašuvnnaid boadusin lei earret eará ahte bealit sohpe ahte departemeanta bargá viidáseappot evttohusa čuovvulemiin, dan birra ahte fakkastit konsultašuvdnageatnegasvuoda stáhta eiseválddiiguin, fylkkagielddaiguin ja gielddaiguin lágas.

Sámediggi lea 2016:s ovddidan áššečuolmma Sámedikki rievttálaš dili birra guovloodastusa oktavuodas. Norga lea okta dan moatti riikka gaskkas gos ii sáhte stáhta árvvoštallandárkkisteami gielddaid ektui iskat duopmostuoluin dahje sorjjasmeahttun nággolávdegottis. Sámediggi doarju prinsihpalaččat dan ahte gielddat sáhttet ovddidit ášši Sámedikki vuostecealkámušaide. Dat go Sámedikki vuostecealkámušat plána- ja huksenlága mielde dáhpáhuvvut dan olis go Sámediggi lea álbmotválljen orgána ja lea iešheanalís fágalaččat ja politihkalaččat, de ferte Sámedikkis lea searveváldi. Dán geažil lea dárbu čielggasmahtit sámelágas ahte Sámediggi lea sierra riektesubjeakta.

Sámedikki regionála váikkuhangaskaoamit fátmastit ollu doaibmabijuid mat leat mielde ovddideamen ja oainnusmahttimin sámi kultuvrra ja servodateallima, ja háhkamin buriid arenaid ja oktavuodaid sámi álbmogii ovttas muđui norgga álbmogiin. Dat fátmastit buot kulturdoaibmabijuid rájes ja leat mielde juohkimin máhtu sámi kultuvrra ja servodatdiliid birra, valáštallanarenaid ovddideami ja ásahusovddideami birra. Sámediggi lea dán ortnega bokte leamaš mielde ovddideamen áshusa Árrana Divttasvuonas, ja lea váikkuhan ahte máttasámi kulturguovddáš Rørosas viimmat duohtan dahkkojuvvo. Dáin áshusain lea stuorra mearkkašupmi kulturovddideapmái, ja leat arenan mat čohkkejit sámiid geat ášset dain guovlluin.

Sámediggi lea juolludan ruđaid Sámi valáštallanpávkii – vuosttaš huksenceahkkái. Dán lágan arena oážžumis lea stuorra mearkkašupmi sámi valáštallamii. Dát sáhtta addit buriid ovdánanvejolašvuodaid sámi valáštallamii, ja valáštalliide. Ja ahte dát sáhtta buktit beroštumi ja vejolašvuodaid nuorra sámi valáštalliide. Finnmarkkurittet lea okta eará valáštallanprošeakta maid Sámediggi lea dorjon danne go dat lea mielde buktimin buriid arenaid valáštallamii, dan seammás go dát sáhtta maiddái leat doallu mii sáhtta bidjat Finnmarkku kárta ala – sihke go jurddašit mátk- ja ealáhuseallima.

«Stemmer fra sør – Rørossamisk samfunn og ei ny tid». Prošeakta buktá máhtu guovllu sámi kultuvrra birra, ja sáhhtá leat mielde huksemin šalddiid sámi ja norgga servodaga gaskka dán guovllus. Sámediggi lea dorjon 100 sámi portreahta. Prošeavtta ulbmilin lea čájehit man girjái sámi kultuvra ja identitehta leat dán áigge, ja dat lea oaivvilduvvon uvssaid rahpamii buktin dihtii stuorát dihtomielalášvuoda ja boktin dihtii ságastallama dan birra ahte mii sámi identitehta lea. Dát lea ovttasbargoprošeakta Máttá-Trøndelága museaid gaskka, mii sáhhtá buvttihit kulturáddejumi guovllu sámi ja norgga servodaga gaskka.

11.2 Báikkálaš ovttasbargu

Mihttomearri:

- Háhkat buriid rámmaeavttuid sámi gillii, kultuvrii ja servodateallimii gulahallama ja ovttasbarggu bokte báikkálaš eiseválddiiguin.

Sámediggi lea dahkan ovttasbargošiehtadusaid iešgudet gávpotgielddaiguin. Áigumuššan lea bargat árjjalaččat ja ulbmillaččat ovta báikkálaš eiseválddiiguin nannet ja ovddidit sámi kultuvrra, giela ja servodateallima. Sámediggi ja Oslo gielda formaliserejedje iežaska ovttasbarggu vuolláičállimiin ovttasbargojulggaštusa 2016:s. Sámi álbmotbeaivvi guovvamánu 6.b. čalmmustahttojuvvui ja vuolláičállojuvvui ovttasbargojulggaštus Oslo ráđdeviesus.

Muđui lea Sámedikkis ovttasbargošiehtadusat Romssain ja Bådådjuin. Sámediggi lea ovttasbarggu bokte Romssa suohkaniin váikkuhan dasa ahte odđa sámi ossodat rahppojuvvui Sjømannsbyen mánáidgárdi Romssas. Sámediggi ja Bådådjo suohkan leat 2016:s earret eará digaštallan sámi giella-guovddáža ásaheami Bådådjo suohkani. Sámediggi lea doallan ságaskušančoahkkimiid Álttáin dárbbu birra oazžut eanet sámegiela mánáidgárdesajiid Áltái. Sohppojuvvui ahte dát bargu čuovvoluvvo ovttasbargošiehtadusa ásaheami oktavuodas Álttá suohkaniin.

Sámediggi čalmmustahtá vuodđodearvašvuodabálvalusaid dahkkojuvvon ovttasbargošiehtadusaid bokte. Sámediggi oaidná ahte dat lea mielde lasiheamen gielddaid ángiruššama sámi buhcciid várás. Dat ahte Oslo gielda lei mielde sámi dearvašvuodadeaivvadeami Sámi viesus Oslos 2016:s lea ovdamearkan dasa. Dasa lassin addá Sámediggi doarjaga gieldda dearvašvuodaprošeavttaide, nu go sámi biebmui ásahusain ja doarjja álggahit deaivvadansajiid sámi boarrásiidda gávpogis.

11.3 Gielddaodastus

Mihttomearri:

- Sámi giellavuoigatvuodát gozihuvvojit, ja sámi giella, kultuvra ja servodateallin ovddiduvvojit ráđdehusa gieldda- ja guovloodastusproseassas.

Sámediggi bargá dan prinsihpa vuodul ahte ráđdehusa boahteáiggedidolaš mihttomearriin gielddaodastusain, erenoamážit mihttomeriiguin ahte galget leat buorit ja dásseárvosaš bálvalusat ja nannejuvvon báikkálaš demokratiija, maiddái galgá guoskat sámi álbmogii. Sámediggi lágidii seminára gielddaodastusa birra masa gielddat, fylkkamánit ja eará guoskevaččat oassálaste. Sámediggái lea maid leamaš deahtalaš gulahallat ja doallat čoahkkimiid gielddaiguin ja sámi beroštusorganisašuvnnaiguin dán proseassas.

Sihkarastin dihtii ahte sámi beroštusat fuolahuvvojit dán proseassas lea leamaš deatalaš Sámediggái gulahallat ja doallat čoahkkimiid gielddaiguin ja sámi beroštusorganisašuvnnaiguin. Gulahallan lea dagahan ahte Sámediggi maid lea bidjan ovdan gielddaid hástalusaid čoahkkimiin fylkkamánniiguin ja ráđdehusain. Sámedikki vuodđoprinsihpat gielddaodastusa birra bohtet ovdan dievasčoahkkima mearrádusain ja áššis Gielddaodastus ja sámi beroštumit (2015).

12 Eará doaimmabijut

	Rehketdoallu	Bušeahitta		
		2016	Erohus	% erohus
Sámiguoski statistihkka Norggas	375 000	375 000	0	0,0 %
Doarjja sámi váldoorganisašuvnnaide	2 586 113	2 627 000	40 887	1,6 %
Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	535 995	536 000	5	0,0 %
Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide	225 000	440 000	215 000	48,9 %
Riikaidgaskasaš bargu	-150 000	-150 000	0	0,0 %
Submi	3 572 108	3 828 000	255 892	6,7 %

Sámi váldoorganisašuvnnain lei badjebáza 40 887 ruvno. Sivvan dása lea meroštallanmeattáhus doarjagis. Sámi dásseárvoorganisašuvnnain lei badjebáza 215 000 ruvno. Sivvan dása lea go juolluduvvon doarjja Norgga Sáráhkkaí ja organisašuvnnii Queer Sámit lea dollojuvvon ruovttoluotta go juolludaneavttut eai leat devdojuvvon.

Doarjalohpádušat fámuš 31/12-16 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvon 2016:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt.
2011	59 500	10,2 %	150 000	0
2012	112 000	19,2 %	0	0
2014	34 750	6,0 %	0	0
2016	377 191	64,6 %	0	0
Submi	583 441	100,0 %	150 000	0

Leat gesson ruovttoluotta doarjagat ja mákson ruovttoluotta proševtain mat eai leat čadahuvvon, oktiibuot 150 000 ruvno. Várrejuvvo 583 441 ruvno gokčat juolludusaide mat ledje fámuš juovlamánu 31.12.2016 muttus.

12.1 Sámiguoski statistihkka Norggas

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistihkalaš guovddášdoaimmahagáin sámiguoski statistihkaid buvttadeamis. Ruđat gokčet publikašuvnna, Sámi statistihka buvttadeami, mii almmuhuvvo juohke nuppi jagi. Ođđa publikašuvdna almmuhuvvui guovvamánuš 2016.

12.1.2 Sámi statistihka fágalaš analysajoavku

Sámi statistihka fágalaš analysajoavku almmuha juohke jagi publikašuvnna Sámi logut muitalit mii earret eará vuodduvvo sámi statistihkkii. Joavkkus lea vihtta olbmo. Analysajoavkku ulbmilin lea nannet fáktavuodu árvoštallamiidda ja mearrádusaide konsultašuvnnain stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskka. Ánalisajoavku evaluerejuvui 2015:s ja Sámediggi lea 2016:s ovttas Gielda- ja ođasmahttin-departemeanttain mielde čuovvuleamen evaluerema. Dán čuovvuleapmin nam-

maduvvojedje čakčamánuš njeallje odđa lahtu analysajovkui. Sámi logut mitalit 9 almmuhuvvui skáb-
mamánuš 2016, ja Sámedikkis lei rávačoahkkin dainna odđa analysajoavkkuin seamma beaivvi. Dasa
lassin galgá kapihtal váldodovdomearkkaid ektui viidáset ovddiduvvot. Evalueremis evttohuvvui nannet
analysajoavkku vejolašvuoda váldit bargui olbmuid dutkanásahusain ja statistihka oastin sorjá bušehta
čuovvuleamis. Dán ii leat ráđdehus čuovvulan bušehtas 2017.

12.2 Dásseárvu

Sámediggi bargá dan ala ahte juksat dásseárvosaš sámi servodaga seammalágan vuoigatvuodaiguin,
geatnegasvuodaiguin ja vejolašvuodaiguin buohkaide. Vuolggasadjin dán bargui lea ahte dásseárvu
guoská buot servodatsurggiide ja danne lea integrerejuvvon oassi min barggus. Sámediggi mearridii
2015:s čilgehusa sohkaaldásseárvvu birra. Čilgehusa válddahuvvojit iešgudege suorggit gos sohka-
bealli sáhtta hehttet dásseárvvu. Muhtun osiin válddahuvvo movt mii galgat bargat hehtten dihtii soh-
kabealvealaheami oppalaččat. Dasa lassin fokuserejuvvojit čilgehusa válljejuvvon suorggit nugo sohka-
bealidentitehta, veahkaváldi lagaš oktavuodain ja seksuála sodju. Čilgehus lea bidjan vuodu Sámedikki
bargui dásseárvosuorggis 2016:s.

Sámedikkis lea 2016:s leamaš čoahkkin organisašuvnnain «Utsatt Mann», daid dievdduid organisašuv-
dna geat leat gillán seksuála vearddaguid mánnávuodas. «Utsatt Mann» organisašuvdna lei johtimin
birra Norgga, ja dan oktavuodas háliidedje bidjat fuomášumi sámi dievdduide geat leat gillán veardda-
guid. Sámediggi veahkehii ekonomalaččat organisašuvnna gjerdomátkki.

Sámediggi lea leamaš mielde proseassas Ráđdehusa veahkaválddi vuostálastima plána ráhkadeamis
mánáid vuostá. Mánáid- ja dásseárvodepartemeanttain dollojuvvui čoahkkin ášši birra, ja attiimet čála-
laččat rávvagiid.

Sámediggi lea searvan Ráđdehusa referánsajovkui strategijaid ráhkadeapmái vaššigilvima vuostá. Sá-
mediggi lea maiddái ovddastan strategija almmuheamis vaššigilvima vuostá.

Sámediggi searvvai raportta almmuheamis; «Situasjonen til same med funksjonsnedsettelse». Dol-
lojuvvui maiddái seminára Sámedikkis raportta birra.

Sápmi Pride 2016

Sámediggi lea, ovttasbargguin FOKUS:in, doallan álbmotčoahkkima Romssas man fáddán lei: álgo-álbmotnissonat ja veahkaváldi, masa searvvai maiddái Maria Canil Grave, CONAVIGUA (National Coordinator of Widows of Guatemala) nubbinjodiheaddji. ON riikkaidgaskasaš beaivi veahkaválddi eret oažžumis nissonolbmuid vuostá, čalmmustuvvui Kárášjogas spáiddarráidduin ja appeallain. Dan oktavuođas lei Sámedikkis guossin Maria Canil Grave.

Sámediggi juolludii 2016 bušehtas 100 000 ru doaimadoarjjan odđa ásaheavvon organisašuvdnii Queer Sámit. Dát juolludus ii máksjuvvon danne go organisašuvnna jodiheaddjit adde dieđu ahte organisašuvdna heaittihuvvo. Sámediggeráđdi juolludii doarjaga Sápmi Pride 2016 čadaheapmái, mii lágiduvvui Guovdageainnus ja gosa ledje bohtán ollu olbmot.

12.3 Dáruiduhttin ja soabaheapmi

Sámediggi álggahii 2016:s barggu man ulbmilin lea čuvget Norgga assimilerenpolitihka (dáruiduhttin) mii lea leamaš sámiid vuostá álbmogin, min gillii, kultuvrii ja servodateallimii áigodagas gasku 1800-logu gitta otnáži. Barggu mihtomearrin lea loahppameannudit dáruiduhttinpolitihka, sihke historjjálaš, ja dan mii dál lea, ja ásaheavvon mekanismmaid maid bokte odđasis ásaheavvon luohhtámuša sámiid ja norgga eiseválddiid gaskka. Ollu váttisvuodaid maiguin sámii servodat ráhčá dearvvašvuoda, ealahusaid, oahpu jna oktavuođas, sáhtta guorrat ruovttoluotta guhkes áiggi dáruiduhttinpolitihkkii mii álggahuvvui birrasii 1850, ja ain dál gávdno. Dán politihka loahppameannudeapmi livččii dego dálkkas sámii servodahkii, ja buvttášii odđa loktema.

Sámediggi čadahii workshop «Makt og avmakt i samisk historie» birra Romssas čakčamánu 12. ja 13. beivviid. Workshop:s válddahuvvojede iešgudege dásit assimilerenpolitihkas, ja makkár váikkuhusat das leat šaddan iešgudege dássái ja iešgudege servodatsurggiide gitta otná beaivvi rádjai. Konferánsa ulbmilin lei oččodit buoret áddejumi ja fágalaš vuodu Sámedikki bargui viidáseappot áššečuolmmaiguin mat čatnasit dáruiduhttimii ja otnáš sámepolitihkaš duohtavuhtii. Láguideapmi lei ovttas Romssa

Sámediggi 2013-2017

universitehtain. 15 iešgudege fágasurggiid áššedovdi serve ja dolle oanehis sáhkavuoruid ja dat čuovvuvuvvojedje ságastallamiin. Sierralágan eará fágaolbmot ja -birrasat ledje bovdejuvvon ja sii serve ságastallamiidda, ja Sámedikki vuorrasiidrádi ja Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegotti ovddasteaddjit.

Arctic Winter Games lágidemiin Nuukas Ruonáeatnamis njukčamánu 2016 ledje Sámedikkis čoahkimat iešgudetlágan eiseválddiiguin ja institušuvnnaiguin diehtujuohkima, fierpmádathuksema ja vásihuslonohallamiid várás. Ovdamearkka dihte Ruonáeatnama iešstivreneiseválddiid ovddasteddjiiguin, Inuit Circumpolar Council Greenland (ICC), presideanttain, Soabadankommišuvnna čállingottiin, Inatsisartut jodiheddjiin ja Ruonáeatnama nationálamuseain.

Sámediggeráddi ovddidii juovlamánu dievasčoahkkimii čilgehusa Duohtavuoda- ja soabahanbarggu birra, mas evttohuvvui joatkit barggu ja ásaht mekanismmaid movt meannudit ja soabahanbarggu mii čatnasa historjjálaš ja otnáš dáruiduhttinpolitihkkii. Čilgehus ovddiduvvui, muhto ii loahpalaččat guorahallojuvvon dievasčoahkkimis. Sullasaš soabahanbarggu leat álggahan maiddái sámedikkii Ruota ja Suoma bealde.

12.4 Sámedikki odđa bušeahttaortnet

2013/2014:s sohpe Sámediggi ja Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta ahte galggai árvvoštallojuvvot okta poasta Sámedikki bušeahta várás. Čakčamánu 2016 oaččui Sámediggi raportaárvalusa. Raporta galgá leat departemeantta vuodđun konsultašuvnnaide Sámedikkiin. Sámediggi lea 2016:s gulahallan maiddái Stuorradikkiin ášši birra. Boađusin dás biddjojuvvui 2016 reviderejuvvon bušeahtas unnitlohkomearkkašupmi ášši birra. 2017 bušeahta meannudeami oktavuodas bivdá Giieldalávdegoddi ráddehusa máhccat ruovttoluotta odđa bušeahttamálli Sámedikki várás 2017 reviderejuvvon bušeahtas.

13 Politihkalaš dássii

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámedikki dievasčoahkkin	11 138 792	11 500 000	361 208	3,1 %
Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	1 564 997	1 608 000	43 003	2,7 %
Sámedikki fágalávdegottit	563 489	750 000	186 511	24,9 %
Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	1 053 946	912 000	-141 946	-15,6 %
Sámi parlamentáralaš ráđđi	388 622	912 000	523 378	57,4 %
Sámediggeráđđi	10 345 995	8 611 000	-1 734 995	-20,1 %
Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)	318 574	365 000	46 426	12,7 %
Sámedikki vuorasiidráđđi	596 203	436 000	-160 203	-36,7 %
Sámedikki váiddalávdegoddi	147 586	265 000	117 414	44,3 %
Submi	26 118 206	25 359 000	-759 206	-3,0 %

Oppalaččat čájeha doaibmarehketdoallu politihkalaš dásis vuollebáhca -759 206 ruvno. Dievasčoahkkinis lei badjebáza 361 208 ruvno, sivvan dasa lea unnit aktivitehta go vurdojuvvo 2016 bušeahhtas. Sámedikki váiddalávdegottiin lei badjebáza 43 033 ruvno, sivvan dasa lea go okta fágalávdegottiin eai sáhttán čadahit lávdegoddemátkki go ledje unnán geat ledje diedihan. Sivvan dárkkistanlávdegotti vuollebáhca -141 946 ruvno lea go lea golahuvvon eanet ruhta. Eanaš dás lea golahuvvon juridihkalaš veahkkái. Sámi parlamentáralaš ráđis lei badjebáza 523 378 ruvno. Sivvan dasa lea unnit aktivitehta go vurdojuvvo. Sámediggeráđis lea vuollebáza -1 734 995. Sivvan badjelmeare geavaheapmái lea go leat leamaš eanet golut gulahallanráddeaddimii, soabadankonferánsii ja eanet mátkegolut go einnostuvvon. Sámedikki vuorasiidráđis lea vuollebáza 160 203 ruvno, go leat doaimmahan eanet o vurdojuvvo. Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegottis ja Sámedikki váiddalávdegottis lei badjebáza 46 426 ruvno ja 117 414 ruvno. Sivvan dasa lea go goappašiid lávdegottiin leat leamaš unnit doaimmaheamit go vurdojuvvo.

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 451 002	3 451 000	-2	0,0 %
Opposišuvnna bargoeavttu	1 628 312	1 790 000	161 688	9,0 %
Doarjja listtuide 2013 Sámediggeválggain	137 700	0	-137 700	-
Sámediggeválggat 2013	14 000	0	-14 000	-
Submi	5 231 014	5 241 000	9 986	0,2 %

Opposišuvnna bargoeavttuid doarjagis lei badjebáza. Sivvan dasa leat ruovttoluottageassimat ja vuolideamit máksimiin go eai leat rievttis áigái buktán rehketdoalloraportta. Doarjagis listtuide sámediggeválggas lei vuollebáza -137 700 ruvno. Sivvan vuollebáhca lea go okta doarjjaoažžu oaččui miehtama váidagis ruovttoluottamáksima gáibádusas maid lei sádden 2015:s. 2013 sámediggeválggas lei vuollebáza -14 000 ruvno. Sivvan dasa lea go bohte dakkár golut Sámedikki jienastuslogu odasteapmái maid eat lean einnoston.

13.1 Sámedikki fágalávdegottit ja dievasčoahkkimat

2016:s lea Sámediggi doallan njeallje lávdegodde- ja dievasčoahkkima. Dievasčoahkkimat njukčamánu ja čakčamánu dollojuvvojedje seamma vahkus, ja miessemánu/geassemánu ja skábmamánu/juovlamánu čoahkkimiin lei vahku gaska lávdegoddečoahkkimiin ja dievasčoahkkimis.

Oktiibuot ovddiduvvojedje 46 ášši meannudeapmái dievasčoahkkimii.

13.2 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi lea 2016:s doallan guhtta dábalaš čoahkkima ja meannudan oktiibuot 44 ášši.

Válgaáigodagas 2013 – 09.12.2016 ledje bearráigeahččanlávdegottis:

- John Kappfjell, jodiheaddji
- Marie Therese N. Aslaksen, nubbijodiheaddji
- Tor Gunnar Nystad
- Inger Elin Utsi
- Arthur Tørfoss

Juovlamánu 9. b. rájes válga áigodaga lohppii 2017 leat lávdegottis:

- Arthur Tørfoss, jodiheaddji
- Marie Therese Aslaksen, nubbijodiheaddji
- Tor Gunnar Nystad
- Ragnhild M. Aslaksen
- Anita Ravna

13.3 Sámediggeráddi

Sámediggeráddi meannudii oktiibuot 454 ášši (439 ášši meannuduvvo Aili Keskitalo presideantaáigodagas ja 15 ášši meannuduvvo Vibeke Larsena presideantaáigodagas). Sámediggeráddi lea čoahkkanan 7 čoahkkimii, ja leat leamašan vahkkosaš telefon čoahkkimat.

Juovlamánu dievasčoahkkimis 2016 ovddiduvvui eahpeluohttámuševttohus. Dat dagahii ahte Keskitalo II/NSR ráddi fertii heaitit. Bargiidbellodat, Olgešbellodat ja Árja vuodđudedje odđa rádi ja välljejedje presideantta Bargiidbellodagas. Vuodđudeami manjá juovlamánu dievasčoahkkimis välljejuvvojedje odđa válgalávdegoddi, dievasčoahkkinjodihangoddi, fágálávdegottit ja lávdegottit. Dát válggat váidojuvvojedje ja váidda meannuduvvui jahkemolsumis 2016/2017.

13.4 Sámi parlamentáralaš ráddi (SPR)

SPR lea parlamentáralaš sámi jietna riikkaidgaskasaččat ja galgá gozihit sámiid beroštumiid rastá riikarájaid. SPR:s ii leat iežas čállingoddi, muhto dan sámedikkis mas lea jodiheaddjidoaimma lea ovddasvástádus dievasčoahkkimiid ja stivračoahkkimiid organiseremis. Sámediggi Norgga bealde válddii badjelas dievasčoahkkimis čakčamánu 2016 jodiheaddjidoaimma ja čállingoddeovddasvástádusa manjá Sámedikki Suoma bealde.

Válgaáigodagas 2013 rájes – juovlamánu 9. b. 2016 rádjai ledje Sámi parlamentáralaš rádi Sámedikki delegašuvnnas (SPR-N):

- Aili Keskitalo
- Thomas Áhrén
- Christina Henriksen
várrelahttu: Tor Gunnar Nystad
- Vibeke Larsen
várrelahttu: Mariann Wollmann Magga

- Johan Vasara
várrelahttu: John Kappfjell
- Ellinor Marita Jåma
várrelahttu: Lars Filip Paulsen
- Láilá Susanne Vars
várrelahttu: Toril Bakken Kåven

Juovlamánu 9. b. 2016 rájes válgaáigodaga lohppii 2017 leat delegašuvnnas:

- Vibeke Larsen
- Ronny Wilhelmsen
- Aili Keskitalo
várrelahttu: Christina Henriksen
- John Kappfjell
várrelahttu: Geir Johnsen
- Toril Bakken Kåven
várrelahttu: Lars Oddmund Sandvik
- Ellinor M. Jåma
várrelahttu: Jovna Z. Dunfjell
- Johan Vasara
várrelahttu: Marit Kirsten A. Gaup

13.6 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)

SáNul lea 2016:s doallan 6 čoahkkima, sihke fysalaš- ja telefončoahkkimiid. SáNul lea buktán árvalusaid muhtun áššiide maid Sámedikki lávdegottit ja dievasčoahkkin leat meannudan. SáNul searvá referánsajovkui ja ráđđeaddilávdegoddái. Dain leat leamaš čoahkkima iešguddege orgánaiguin, ja leat searvan semináraide ja konferánssaide. SáNul lea 2016:s bargan viidáseappot earret eará prošeavttain "Oadjebas Sápmi", leamaš mielde plánemin Sámi parlamentáralaš rádi guovvamánu 2017 nuoraidkonferánssa, sii leat juohkán dieđuid Sámedikki jienastuslohkui čáliheami birra ja áigot ain 2017:s bidjat dasa eanet fokusa.

Sámediggi lea nammadan juovlamánu 2015 ođđa lahtuid ja várrelahtuid Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddái áigodahkii 2016 – 2017. SáNul ođđa čoahkkádus lea ná:

- Ánná Káisa Partapuoli, jodiheaddji
- Jon Christer Mudenia, nubbijodiheaddji
- Ande Trosten
- Maja Fjällstrøm
- Ida Ristiinna Hætta Ophaug

Várrelahtut:

- Marion Aslaksen Ravna
- Malene Eriksen
- Ronja Larsen
- Ulrika Snowdon
- Henrik Kristian Atle Olsen

13.7 Sámedikki vuorrasiidrávddegoddi

Sámedikki vuorrasiidráđđi lea doallan golbma čoačkima gos leat meannudan mángga ášši mat gusket sihke sápmelaččaide oppalaččat ja sámi vuorasolbmuid ereñoamážit. Vuorrasiidráđis lea leamaš čoačkkimat mánggáin gielddain, ja báikkálaš vuorrasiidráđiin. Čoačkkimiin lea jearahan bálvalusat gielddain mat váldet vuhtii sámi vuorasolbmuid giela – ja kulturduogáža, ja lea addán rávvagiid gielddaide beliid birra mat gusket sámi vuorasolbmuid. Sámedikki vuorrasiidráđis lea viidáseappot čoačkkimiin pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeddiin ja Finnmárkkubuohecciviesu dulkaproševttain gaskkustan ahte dárbašuvvojit ovttárvosaš bálvalusat sámi vuorasolbmuid várás. Sámedikki vuorrasiidráđđi lea 2016:s leamaš čoačkkinn Stáhta siviilariektehálddašemiin. Dan oktavuodas lei bovdjuvovon rabas čoačkkimii, gos sámi vuorasolbmot besse muiitalit iežaset oainnuid stáhta siviilariektehálddašepmái go guoská šállobuhtadussii sámiide geat masse oahpahusa nuppi máilmmisoadi áigge.

Sámedikki vuorrasiidráđis leat áigodagas:

- Inga Karlsen, jodiheaddji
- Kåre Eriksen
- Jonhild Joma
- Ingolf Kvandahl
- Berit Ellen Nikkinen Varsi

Várrelahtut:

- Berit Anna Gaup, persovnnalaš várelahttu: Morten Danielsen
- Synnøve Brevik
- Hans J. Eriksen
- Kristine Julie Eira

13.8 Sámedikki váiddalávdegoddi doarjjaáššiin

Sámedikki váiddalávdegoddi doarjjaáššiid várás ásahuvvui 2011:is galgá gozihit sin riektesihkarvuoda geat ohcet doarjaga Sámedikkis.

Váiddalávdegoddi meannuda váidojuvovon ovttaskas mearrádusaid ollašuttin dihtii hálldahuslága váiddameannudeami ektui.

Sámedikki váiddalávdegottis doarjjaáššiid várás leat 2016:s leamaš vihtta čoačkkima ja lea meannudan oktiibuot 25 váidaga. 20 áššis bisuhuvvui hilgun.

Njealje áššis váldjuvovvui váidda vuhtii ja doarjja juolluduvvui. Okta mearrádus gomihuvvui ja sáddejuvovvui ruovttoluotta Sámediggeráđđái oddasit meannuduvvot.

Jagi 2015 ektui lea váiddaáššiid lohku 2016:s njiedjan 31 áššis 25 áššái . Váiddaáššit leat geahppánan 2016:s dan rájes go váiddalávdegoddi áсахuvvui 2011:s.

Válgaáigodaga 2013-2017 leat váiddalávdegottis:

- Ingar Nikolaisen Kuoljok, jodiheaddji
- Josef Vedhugnes
- Sølvi Kristin Pettersen

14 Hálldahusdássii

	Rehketdoallu	Bušeahhta 2016	Erohus	% erohus
Hálldahusa doaibmagolut	112 512 713	111 437 999	-1 074 714	-1,0 %
Submi	112 512 713	111 437 999	-1 074 714	-1,0 %

Hálldahusa dási doaibmagolut čájehit 1 074 714 ruvdnosaš vuollebáhčaga bušeahhta ektui. Sivvan hálldahusa vuollebáhčagii lea eanet doaimmat go vurdojuvvon..

Sámediggi bargá dan ala ahte lea rabaš, geavaheaddjioiddolaš ja searvvaheaddji – Sámediggi álbmoga várás. Oktavuolta sámi álbmogiin galgá álohii leat vuodđun Sámedikki politihka ovddideapmái. Sámedikkis galgá barggustis leat buorre gulahallan guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin.

14.1 Bargobiras ja organiseren

Sámediggi čadaha vuolggasajis bargobirasiskkadeami juohke nuppi jagi. Bargobirasiskkadeapmi čaduhuvvui cuoŋománus 2016. 82 % bargiid gaskkas vástidedje iskkadeapmái, dát addá midjiide buori vuodu movt mii ain sáhttit buoridit ja ovddidit organisašuvnna. Čuovvulanbargu lea čadahuvvon ossodagaid mielde. Barggu vuodul mii ossodagain lea dahkkojuvvon, leat bargamin konkrehta doaibmabijuid ráhkademiin mat galget leat vuodđun doaibmaplánii.

14.2 Rekrutteren

Sámediggi lea 2016:s almmuhan 21 virggi rabasin, maid gaskkas leat leamaš sihke gaskaboddosaš ja fásta virggit. Oktiibuot leat leamaš 232 ohcci dáid virggiide, mii dahká ahte gaskamearálaččat ledje 11 ohcci almmuheami nammii.

14.3 Bargiidseminára

Sámedikki bargiidseminára lágiduvvui Álttás skábmamánus. Semináras ledje 143 oasseváldi. Semináran fáddán lei sámegealla Sámedikkis ja duostat hástalit iežas. Bargiidseminára lea áidna arena go buot Sámedikki bargit deaivadit ja čatnet oktavuođaid ossodagaid ja juhkosiid gaska.

14.4 Váldotariffašiehtadus 2016

Váldošiehtadallamiin 2016:s dahkkojuvvui šiehtadus Akademihkkariiguin, ja šiehtadus LO Stáhtain, Unio:in ja YS stáhtain. Dát guokte váldotariffašiehtadusa leat ovttaláganat hui ollu sajiin ja dain lea seamma nohkanáigemearri. Dán guovtti šiehtadusa bálkátabeallat leat sierraláganat, danne go oassi mii lei várrejuvvon báikkálaš šiehtadallamiid lei earálgan. Akademihkkariin lei 2,3 % ja LO Stáhtas, Unio:s ja YS stáhtas lei 1,5 % bálkámearis biddjojuvvon miellahtuide báikkálaš šiehtadallamiid várás.

Báikkálaš bálkášiehtadallamat ledje skábmamánus, ja goappašiid Váldotariffaosiin sohppojuvvui.

14.5 Digitaliseren Sámedikkis

Sámediggi válddii atnui 2016:s Bargojodu áššemeannudanvuogádagas buot ohcanvudot doarjaortnegiin. Bargojoutu automatisere bargamušaid ja buot rutiinnat lea mielde vuogádagas. Elektrovnnalaš ohcanskovit stipeanddaid, girjjálašvuoda ja musihkkaovddideami várás váldojuvvui atnui 2016:s.

Sámediggi lea ásahan elektrovnnalaš poastasáddema Sámedikki áššemeannudanvuogádagas juovlamánus 2016. Jodiheaddji dohkkeha reivviid elektrovnnalaččat ja arkiiva sádde daid juogo epoastta, SDP bokte priváhta olbmuide (sihkkaris digitála poasta) dahje loahpalačča dábálaš reivepoastan jus ii leat vejolaš sáddet digitála.

Mii leat dál vuolláičállán šiehtadusa KS-Svarut:in sáddema várás organisašuvnnaide ja almmolašvuhtii Altinn bokte. Dat lágiduvvo ja čađahuvvo ođđajagimánus 2017. Svarutiin boahhtá maiddái svarinn doibmii, dat mearkkaša ahte dan poastta maid mii fertet viežžat Altinnas, fáhte áššemeannudanvuogádat ovdalگو dat manná Altinnii, mii álkida daid reivviid journálafievrrideami, maid mii oažžut eará almmolaš ášahusain, nu go gielddain/fylkkagielddain jna.

Sámediggi válddii atnui čoahkkinportála muhtun lávdegottiid várás ođđajagimánus 2016. Sámedigge ráđđi ja virgáibidjanráđit dat válde dan ovddimusat atnui. Dat mearkkašii ahte buot dokumeanttat ledje gávdnamis dušše digitála hámis čoahkkinportálas, mii mearkkaša uhcit bábir geavaheami ja álkit lávdegotti lahtuide beassat dokumeanttaide. Dál sáhttet buot sámediggeáirasat geavahit čoahkkinportála. 2017 čavčča galget buot čoahkkindokumeanttat leat fidnemis digitála hámis čoahkkinportálas.

Mu skovit

DIEHTU OHCAMA JA MILDOSIID BIRRA

DIEĐUT SÁDDEJEADDJI BIRRA

DIEĐUT OAHPPI BIRRA

DÁRKKIS SKOVI

Stipeanda ohppiide geain lea sámegiella joatkkaskuvlla fágasuorggis

Diehtu

Ohcanáigemeari: **Ohcamat 2016/17 skuvlajagi várás sáhttet sáddejuvvot áigodagas 16.01.17 - 31.03.17.**

Ohcamat meannuduvvojit dađistaga. Áššemeannudanáigi: su 4 vahkku.

Dát duodaštus ferte čuoovut ohcama: Duodaštus skuvllas.

Jus duodaštus ii čuoovo ohcama, de ohcan ii meannuduvo.

Mielddus

Bija mildosa

Namma

No file selected.

Namma **Filnavn**

Skovi eaiggát: Sámediggi-Sametinget | Geavaheadjjidoarjaga telefuvdna: 78 47 40 00 |
Geavaheadjjidoarjaga e-poasta: samediggi@samediggi.no
[Personsuođjalusčielggadus](#)

Elektrovnnalaš ohcanskovit stipeanda ohppiide geain lea sámegiella joatkkaskuvlla fágasuorggis.

4. oassi – doaimma stivrejupmi ja dárkkisteapmi

Sámedikkis lea buorre doaibmastivren ja bearráigeahččan. Buot deatlaš mihttomearit ja strategijjat gullevaš doaibmabijuiguin bušeahtas leat olahuvvon, mii eat ožžon makkárge mearkkašumiid revisora čilgehusas Riikarevišuvnna beales ja bearráigeahččanlávdegotti bargu "Sámedikki doaimma riskaárvoštallan" čájeha ahte lea ásahuvvon buorre stivren ja siskkáldas bearráigeahččan..

Hálddahus vuodđudan doaibmastivrema prinsihppii ulbmil- ja boadusstivren. Vuodđun dasa leat Sámedikki servodatbargu, min oktasaš árvvut, sámediggeráđi álggahanjulggaštus, mearriduvvon diedáhusat ja eará dievasčoahkkináššit, ja dasto jahkásaš sámediggebušeahtta mas mihttomearit sierra fágasurggiide gullevaš strategijjaguin leat mearriduvvon. Direktivrras lea ovddasvástádus daid strategijjaid ja doaibmabijuid čuovvuleamis, mat leat mearriduvvon jahkásaš bušeahtadokumeanttas. Direktivra galgá sihkkarastit ahte mearriduvvon mihttomearit ja boadusgáibádusat juksojuvvojit beaktilis vuogi mielde. Bušeahtta lea Sámedikki doaibmaplána čuovvovaš jahkái ja lea vuodđu bargui hálddahusas.

Dievasčoahkkin áššis 17/05 Ovddasvástádus ja válđi Sámedikki ekonomijjahálddašeamis, lea Sámedikki dievasčoahkkin addán válđdi Sámedikki presidentii hálddašit daid juolludusaid maid Sámediggi juolluda bušeahtas ja Sámedikki vuodđonjuolggadusaid mielde. Dasto lea presideanttas ovddasvástádus ekonomijjanjuolggadusaid ráhkadeamis, dán barggu sáhtá vejolaččat fápmudit direktivrii.

Presideanttas lea ovddasvástádus ekonomijjahálddašeamis ja ahte hálddahus čuovvu dohkálaš siskkáldas stivremiin ja bearráigeahččamiin. Ekonomijjanjuolggadusain maid ráđđi mearrida lea direktivrii fápmuduvvon ovttahttin- ja bajimus ovddasvástádus ekonomijjahálddašeamis.

Hálddahusas fápmuduvvon bušeahttageavahanfápmudus viidáseappot direktivrra ossodatdirektivrraide. Dát addán rámmaid fápmudusaid addimii vulos guvlui organisašuvnnas. Geahčasta gustovaš fápmudusain lea ráhkaduvvon ja dat divvojuvvo go rievdadusat boktet.

Sámedikki hálddahusas lea oktalaččat fuomášupmi min siskkáldas stivrema ja bearráigeahččama viidásetovddideapmái.

Sámedikki árvvoštallama mielde lea stuorámus riska doaibma doarjjahálddašeamis. Riikarevišuvnnas lea vásttolaš árvvoštallan, ja danne leage maddái vuoruhan revideret doarjjahálddašeami jahkásaččat. Dasa lassin lea Riikarevišuvdna 2016:s dahkan doahttanrevišuvnna. Revišuvdna lea dahkkojuvvon riikakaidgaskasaš doahttanrevišuvnna standárdmaid mielde, ISSAI 4200. Doahttanrevišuvnna ulbmilin lea árvvoštallat dávista go dihto ášši bušeahtamearrádussii ja gustovaš njuolggadusaide. Riikarevišuvdna lea iskan ahte čadaha go Sámediggeráđi doarjjahálddašeami Sámedikki mearrádusaid ja stáhta ekonomijja stivrenjuolggadusaid ja –eavttuid mielde. Riikarevišuvdna lea árvvoštallan guokte doarjjasuorggi sturrodaga ja riskka ektui, maid reviderejit, giella ja ealáhusat. Vuordimis gárvána doahttanrevišuvnna revišuvdnaraporta 2017 giđa. Sámediggi lea gulahallamiin Riikarevišuvnnain ja Bearráigeahččanlávdegottiin geažidan ahte háliida ahte Riikarevišuvdna vuoruha doarjjahálddašeami doahttanrevišuvnna, mii lea deatlaš ja stuorra oassi Sámedikki doaimmas. Sámediggi lea duhtavaš go dát lea vuoruhuvvon ja go revišuvdna lea álggahuvvon.

Sámedikkis lea dohkálaš stivren, bearráigeahččan, čuovvoleapmi ja raporterena doarjjahálddašeamis oppalaččat. Muhto mis lea liikká oktalaččat fokus movt beavttálmahttit ja buoridit doarjjahálddašeami.

Bearráigeahččanlávdegoddi, man bargun lea bearráigeahččat parlamentáralaš doaimma Sámedikkis, ovddida dievasčoahkkinii geassemánus jahkásaš diedáhusa ovddit jagi doaimmas birra.

Loahpas vel, mii lea deatlaš ahte medias lea maddái deatlaš rolla čuovvut movt Sámedikki siskkáldas stivren ja bearráigeahččan dahkkojuvvo.

5. oassi – boahtteáiggi vejolašvuodaid meroštallan

Sihke Sámedikkis ja Norgga stáhtas leat geatnegasvuodát čuovvolit ja duohtandahkat rivttiid, konvenšuvnnaid ja julggaštusaid iešmearrideapmái mat sámi álbmogis leat álbmotrievtti ja Norgga vuodđolága bokte. Norgga vuodđolágas lea prinsihpalaš ovttárvosašvuohta gaskal sámiid ja dážaid. Lihkká lea ain guhkes geaidnu dassái go sámit ja dážat leat ovttárvosaččat. Ain bisuhuvvo dakkár dilli gos juolludeamit Sámediggái duohtavuodas unnat. Sámedikki bušeahta lea 2016s njiedjan seamma dássái go bušeahta lei 2012s. Dat mielddisbuktá ahte Sámedikki vejolašvuođat duohtandahkat sámi álbmoga iešmearridanrievtti ja loktet ovttárvosašvuođa stuorra servodaga ektui eai leat sajis.

Sámedikki kulturmuithálddašeapmi lea okta dain mángga servodatsurggiin masa Sámedikkis lea ovdasvástádus, ja govvida bures mo otná bušeahtadilálašvuohta čuohcá Sámedikki bargui. Sámediggái lea addon ovddasvástádus hálddašit ja čalmmustahttit sámi kulturmuittuid. Guovlu gos sámi kulturmuittut leat, gokčá badjel beali Norggas. Juolludeamit sámi kulturmuittuide eai vástit barggu viidodaga ja mánggadáfotvuođa. Maiddá sámi kulturinstitušuvnnaid ja museat rahčet beaivválaččat heajos bargoeavttuiguin sihkkarastit buori hálddašeami sámi historjái ja sihkkarastit sámi kultuvrra ceavzilvuođa boahteáiggis. Dat čájeha ahte Norgga stáhta ii čuovvol iežas geatnegasvuođa duohtandahkat sámi álbmoga rivttiid.

Nugo eará álbmotválljejuvvon orgánain, de lea maiddá Sámedikki luohttevašvuohta čatnon sámedik-keaválggaide. Sámediggi lea sorjavaš sihke válgaoassálastimis ja odđa jienasteddjiid háhkamis jienastuslohkui sihkkarastin dihtii ahte válggat govvidit sámi servodaga nu bures go vejolaš. Dása laktása maid gažaldat makkár mearkkašupmi sámedikkis lea ovttaskas olbmui, ja man muddui sii oidnet ávkki dieđihit iežaset jienastuslohkui ja oassálastit boahttevaš válggain. 2017 lea válgajahki ja Sámediggi galgá leat gearggus čalmmustahttit sihke válggaid ja maiddá iežas doaimma muđui vai sámit oidnet makkár ávkin sámediggi lea sidjiide.

Čakčat almmuhuvvui NAČ 2016:18 Váibmogiella ja Sámediggi meannudii dievasčoahkkimis čielggadeami. Mearrádusas dievasčoahkkin bijai muhttin váldopremissaid mat galget leat čielggadusa viidásabbo čuovvoleami vuodđun. Mearrádusas leat earret eará deattuhan nana ja bistevaš giellaáŋgiruššan mánáid guovdu, eanet almmolaš sajit gos sámegielat oidnojit, sihkkarastit sámegielaid ealáskahttima, iešmearridanvuoigatvuohta, ja ahte stáhtas lea geatnegasvuohta bidjat johtui posiitiivlaš sierra doaimbajuid sihkkarastin dihte duohta ovttárvosašvuođa.

Sámedikki servodatdoaimma sámegiela hárrái lea oažžut sámegiela eanet oidnosii, sihke eanet giella-geavaheddjiid ja eanet giellageavaheami bokte. Sámegielagiin lea riekti geavahit sámegiela muhto eai leat makkárga váikkuhusat jus rievttit eai čuovvuvvo. Váibmogiela ávžžuhusaid duohtandahkan lea dehálaš oažžun dihte doaimmaid vai sámit ožžot giellarivttiideaset gokčojuvvot. Duohtandahkan boahtá leat mángga iešgudetge aktevrá ovddasvástádusa ja áŋgiruššama duohken. Jus giella galgá seailuhuvvot ja ovdánit guhkit áigge vuollái, dat gáibida olles servodaga áŋgiruššama ja vuđolaš ođasmahttimii mángga iešgudetge dásis mat goskkahit sámegiela.

Sámiin lea riekti oažžut oahpahusa sámegielas ja sámegillii, ja sámi álbmogis leat stuorra vuordamušat Sámediggái dán barggus. Sámediggi bargá bisánkeahhtá sihkkarastin dihte ahte sámi ulbmilat ja perspektiivvat váldojit mielde go oahpahusaid rámmaeavttut biddjojit ja implementerejuvvojit našunála dásis. Nu mo otná dilli lea de ii leat Sámedikkis duohtavuodas dat váikkuhanvejolašvuohta mii gáibiduvvo sihkkarastit sámi ulbmiliid. Sámi mánáin ii leat vel riekti sámimánáidgárdesadjái. Maiddá vuoddo-oahpahusa eavttut hedjonit. Dat dagaha fas ahte sámi servodagas šaddet váttisvuodát rekrutteret alit-

oahppan olbmuid geat leat sámegielagat. Boadusin lea ahte Sámedikki servodatdoaimma mii guoská sihkkarastit sámi álbmogii dieđu, máhtu ja gelbbolašvuoda sealluhit ja ovdánahttit sámi servodaga šaddá váttis.

Sámediggi galgá bisuhit nanu ja mánggabealat ealáhusdoaimma mii vuhtiiváldá ja lea vuodđuduvvon sámi kultuvrii, lundui ja birrasii, ja addá eleš báikegottiid gos olbmot háliidit orrut. Demográfalaš ovdáneapmi sámi guovlluin čájeha ahte olmmošlogu njiedjan lea stuorra hástalus sámi báikegottiid bisuheapmái. Oppalaččat bargosajit sámi guovlluin unnat, go buohtastahtá Norggain muđui. Guovllut gos leat unnán bargosajit eai leat geasuheadđji ássanguovllut, eaige geasut odda ásaheiid. Sámedikkis lea guhká leamaš áigumuš jorgalahttit eretfárrema sámi guovlluin, ja leat ángiruššan earret eará oažžut johtui mánggalágan ealáhusdoaimmaid, kulturealáhusaid ja erenomážit vuoruhan doarjaga nuorraide.

Lea maid dehálaš deattuhit mearkkašumi mii vuodđoealáhusaiguin lea leamaš bisuhit sámi báikegottiid. Sámi vuodđoealáhusaiguin lea álbmotrievtti bokte erenomáš stáhtus, mii odne ii leat vuhtiiváldjuvvo stáhta bealis. Boazodoalus vásihit sisabahkkemiid beaivválaččat ja garra unnidangáibádusaid stáhta bealis. Eanandoalus ja guolásteamis leat ges garra buvttadan- ja effektiviserengáibádusat ja gilvu stuorát márkanaktevrraid vuostá šaddá menddo garas smávvaskála buvttadedđjiide mii lea mihtilmas sámi guovlluide. Boadusin lea ahte vuodđoealáhusaide šaddá váttisin rekrutteret nuorat buolvvaid, ja ealáhusaid boahhteáigi šaddá eahpesihkar.

Sámediggi rahčá stuorát globála trendaid vuostá, nugo omd. ahte nuorat fárrejit guovddáš guovlluide go galgá bisuhit nanu ja mánggabealat sámivuodđuduvvon ealáhusdoaimmaid váttisin ollašuhttit. Muhto maiddá váilevaš rievttit sámi vuodđoealáhusain dagahit Sámedikki bargui stuorra hástalusaid.

Oppalaš hástalus Sámediggái lea oažžut doarjaga maid dárbbasa eiseválddiiguin ovddidit ja sihkkarastit sámi servodaga bisuheami ja ođasmahttima boahhteáiggis. Našunála bušeahhtaloktemat dávjá eai boade buorin sámi servodatdoaimmaide. Sámediggi oaivvilda ahte seammalágan juolludanortnet go eará álbmotválljejuvvon orgánaiguin Norggas livčče govttolaš čoavddus. Sámedikkis berresii leat iešmearrideapmi bušeahhtadisponeremii jus fal galgá sáhttit gokčat daid alla vuordámušaid mat sámi servodagas leat Sámedikki servodatdoibmii.

6. oassi - jahkereketdoallu

*Sámedikkis lea stuora
ovddasvástádus.*

*Mii galgat hálddašit juolludemiid
mat leat badjel 430 miljovna
ruvno – dakkár vuogi mielde mii
lea buoremus lágiin ávkin sámi
servodahkii.*

*Sámedikki manimus jagi
reketdoallu lea fievrriduvvon
ja garvvistuvvon stáhta
ekonomiijastivrejumi
njuolggadusaid vuodul.
Jahkereketdoallu lea
garvvistuvvon njuolggadusa
čuokkis 3.4 mielde,
lagabui čilgejuvvon
Finánsadepartemeantta
čállošis R-115, čuokkis 6,
ja eará liige gáibádusaid
mielde mearriduvvon eará
departemeanttas.*

Jodihangotti mearkkašumit

Mihttomearri

Sámediggi lea organiserejuvvon dakkár hálldašanorgánan mas leat sierra fápmudusat bruttofievrrideapmái stáhtabušehta olggobealde (nettobušeterejuvvon doaibma). Stuorradiggi lea mearridan spiehkastaga juolludannjuolggadusaid bruttobušeterenprinsihpas ja duodaštuvvo juohke jagi netto juolludanmearrádusain gollopoastta 50 vuolde.

Stuorradiggemearrádus mearkkaša ahte doaibma:

- Lassin boađuide 50-poastta juolludusas sáhtá hálldašit olggobealde sisaboađuid ollásit doaimma áigumušaide.
- Oažžu fievrridit dán jagáš doaibmabohtosa boahtte bušehttajahkái. Doaibma hálldaša vejolaš posiitiiva jahkebohtosa ja das lea ovddasvástádus gokčat vejolaš negatiiva jahkebohtosa.

Sámediggi juohká juolludusaid iežas vuoruhemiid vuodu, muhto Stuorradikki bušehttamearrádusa mielde.

Duodaštus

Dát dokumeanttat leat vuodđun jahkerektdollui:

- Stáhta ekonomijastivrennjuolggadusat ja stáhta ekonomijastivrema mearrádusat.
- Johtočálus 115 Stáhta doaimmaid jahkerektdoalu ráhkadeapmi ja ovdanbidjan.
- Johtočálus 114 Stáhta rehketoallostándárddaid (SRS) geavaheapmi doaimmarehketdoalus.
- Gielda- ja odasmahttindepartemeantta mearridan njuolggadusat Sámedikki ekonomijahálldašeami várás.
- Gielda- ja odasmahttindepartemeantta juolludusreive 2016 várás.

Mun oaivildan ahte rehketoallu addá buori gova dain juolludusain maid Sámediggi beassá hálldašit ja Sámedikki rehketoollui fievrriduvvon goluin, boađuin, omiin ja velggiin.

Rehketdoalu deatalaš bealit

Sámediggi álggii 01.01.2016 geavahit daid rávvejuvvon stáhta rehketoallostándárddaid (SRS) doaibmarehketdoalus, maid Finánsadepartemeanta lea mearridan Johtočállosis 114. Doaimmarehketdoallu lea bardojuvvon SRS vuodul ja daid bagadusnotáhtaid vuodul maid Finánsadepartemeanta ja Ekonomijastivrema direktoráhta leat ráhkadan.

Sámediggi gullá daidda ásahusaide mat eai mávsse pensunruđa Stáhta pensunkássii (SPK) bargiid ja politihkalaš ráđdeaddiid ovddas. Dan geažil galget SRS vuodul boahtit ovdan 2 % pensungolut doaimmarehketdoalus sihke gollun ja meroštallojuvvon sisabohtun. Seamma gusto bargoaddi sullii 12 proseantasaš pensunoassái bargiid ja politihkalaš ráđdeaddiid ovddas, de dat galgá SRS vuodul boahtit ovdan gollun doaimmarehketdoalus dasa gullii meroštallojuvvon sisaboađuin.

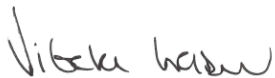
Revišuvdnaortnet

Riikkarevišuvdna lea Sámedikki revisora ja duodašta jahkereketdoalu Sámedikki bealis. Jahkereketdoallu ii leat gárvásit reviderejuvvo vel, muhto vurdojuvvo ahte revišuvdnadieđáhus biddjojuvvo ovdan 1. kvartálas 2017.

Revišuvdnadieđáhus oktan rehetdoaluin almmuhuvvo Sámedikki neahttasiidduin ja mieldusin Sámedikki jáhkediđáhussii

Karášjohka, ođđajagimánu 31. b. 2017

Vibeke Larsen

Presideanta

Rune Fjellheim

Direktevra

Prinsihppanota jahkereketdollui

Sámedikki jahkereketdoallu lea bardojuvvon ja biddjojuvvon ovdan lagat njuolggadusaid vuodul mat leat mearriduvvon Stáhta ekonomijastivrenmearrádusain. Jahkereketdoallu biddjojuvvo ovdan Stáhta ekonomijastivrema mearrádusaid čuoggá 3.4 gáibádusaid vuodul, lagabui namuhuvvon Finánsadepartemeantta johtočálloš R-115, 4. čuoggás, ja vejolaš lassegáibádusain maid sierra departemeanta mearrida.

Ovttasrádiid GODin lea Sámediggi mearridan bardit iežas jahkereketdoalu stáhta reketdoallostandárddaid (SRS) vuodul, gč. Mearrádusaid čuoggá 3.4.2 ja "Sámedikki ekonomijahálddašannjuolggadusaid" čuoggá 3.5.

Rahpanbalánssa

Rahpanbalánssa ráhkadeamis leat eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid árvu biddjojuvvon oddasis háhkama árvui dahje duohta árvui. Ruđalaš vuodđorusttegiid árvun lea biddjojuvvon duohta árvu.

Oami oddasis háhkama árvu lea dat submi maid ferte máksit go odne oasttášii dan, árvoštallojuvvon seamma kvalitehtii, standárdii ja heivvolašvuhtii go dálá oapmi.

Vuodđorusttegiid ruhtadeapmi (earret ruđalaš vuodđorusttegiid) mat leat mielde rahpanbalánssas vuosttasgeardde, leat klassifiserejuvvon sajusteapmin oasis Stáhta kapitála reketdoallolinnjás Mo stáhta ruhtada eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid. Dát sajusteapmi fievrriduvvo sisabohtun dađi mielde go daid vuodđorusttegiid árvu vuoliduvvo, maid ruhtadeapmi gokčá.

Johtuomiid árvun lea biddjojuvvon oddasis háhkan árvu dahje duohta árvu. Oanehisáiggi vealggi árvun lea biddjojuvvon dat árvu mii vealggis lei go dat ásahuvvui. Johtuoamit, oanehisáiggi vealgi ja vejolaš eará sajusteamit gessojuvvon eret, bohtet ovdan lidnemin.

Prinsihpparievdadusat ja buhtastahttinloguid rievdadeapmi

Ovddit reketdoalloáigodaga buhtastahttinlogut galget vuosttažettiin čájehuvvot juohke reketdoallolinnjá oktavuodas ja notain. SRS 1 Boadusreketdoalu ja balánssa bardinplánaid 30. čuoggá vuodul sáhtta buhtastahttinloguid guođdit eret go reketdoallu biddjojuvvo ovdan dán standárdda mielde vuosttaš gearde.

Go Sámediggi lea ráhkadan rahpanbalánssa 01.01.2016 muttus, de mii geavahit dán buhtastahttinlohkun balánssa ektui 31.12.2016 muttus.

Vuostálas buhtastahttin

Juolludusboadut fievrriduvvojit sisabohtun vuostálas buhtastahttinprinsihpa vuodul maiddái jagi loahpas. Dat čuovvu dain rievdadusain mat bohtet ovdan dokumeanttas SRS 10 Sisaboadut juolludusain.

Sirdinvudot boadut

Sisaboadut boadusfievrriiduvvojit go dat leat dinejuvvon. Sirdimat boadusfievrriiduvvojit dainna árvvuin mii mávssus lea go sirdin čađahuvvo. Gálvovuovdin fievrriiduvvo sisabohtun lágidanáigemuttus. Bálvavuovdin fievrriiduvvo sisabohtun dađi mielde go dat dáhpáhuvá.

Sisaboadut juolludusain ja sisaboadut doarjagiin ja sirdimiin

Sisaboadut juolludusain ja sisaboadut doarjagiin ja sirdimiin boadusfievrriiduvvojit dan áigodagas go dat doaimmat mat leat eaktuduvvon ruhtaduvvot sisaboaduiguin, leat čađahuvvon, dat mearkaša dan áigodagas go golut gártet (vuostálas buohtastahttin). Vuostálas buohtastahttinprinsihppa geavahuvvo jagi loahpas.

Dat oassi juolludussisaboaduin ja sullasaččain mat geavahuvvojit eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid háhkamii mat fievrriiduvvojit balánsii, eai fievrriiduvvo sisabohtun háhkanáigemuttus, muhto fievrriiduvvojit dan rehketdoallolinnjá balánsii, mii čájeha stáhta eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeami.

Dađi mielde go eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid geahpádusat fievrriiduvvojit gollun, de fievrriiduvvo sisabohtun vástideaddji submi stáhta eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeamis. Áigodaga sajusteami sisabohtofievrriiduvvo boadusfievrriiduvvo sisabohtun juolludusain. Dat miellidibuktá ahte gollun fievrriiduvvon geahpádusat leat mielde doaimma doaimbargolun almmá dan haga ahte dat váikkuhit bohtosii.

Golut

Golut mat gusket sirdinvudot sisaboaduide, fievrriiduvvojit gollun seamma áigodagas go gullevaš sisabohtu.

Golut mat ruhtaduvvojit juolludussisaboaduin ja doarjja- ja sirdin sisaboaduin, fievrriiduvvojit gollun dađi mielde go doaimmat čađahuvvojit.

Penšuvdna ja joavkoeallindáhkádus

SRS 25 Addosat bargiide bidjá vuodđun álkiduvvon rehketdollui guoski lahkoneami penšuvnnaide. Danne ii leat rehkenastojuvvon vejolaš badjebáza/vuollebáza penšunortnega geažil nu mo NRS 6 čilge.

Sámediggi gullá daidda ásašusaid mat eai mávsse penšunruđa Stáhta penšunkássii (SPK) bargiid ja politihkalaš ráddeaddiid ovddas. Dan geažil galget SRS vuodul bohtit ovdan 2 % penšungolut doaimbargolun sihke gollun ja meroštallojuvvon sisabohtun. Seamma gusto bargoaddi sullii 12 proseantasaš penšunoassái bargiid ja politihkalaš ráddeaddiid ovddas, de dat galgá SRS vuodul bohtit ovdan gollun doaimbargolun dasa gullii meroštallojuvvon sisaboaduin. Sivvan dán bardimii lea ahte galgá leat vejolaš buohtastahttit goluid stáhta doaimmaid gaskkas beroškeahtá das mávssášit go sii penšunmávssu SPKii vai eai.

Seamma prinsihppa guoská joavkoeallindáhkádussii.

Sámediggi máksá penšunmávssu ja bargoaddioasi Stáhta penšunkássii (SPK) ollesáiggepolitihkkáriid várás ja Sámedikki juolludus gokčá goluid. Penšuvnnat leat fievrriiduvvon gollun 2015 máksomeriid vuodul gerdojuvvon doaimma lassánan penšunvuoduin.

Vuodđorusttegiid klassifiseren ja árvvoštallan

Vuodđorusttegat leat bastevaš ja hui stuorra oamit maid doaibma hálddaša. Bastevaš mearkkaša ahte ávkkástallanáigi lea 3 jagi dahje eanet. Hui stuoris mearkkaša bođuháhkkan (oastin) mas háhkanárvu lea 30 000 ru dahje eanet. Vuodđorusttegat fievrriiduvvojit balánsii háhkanárvun mas lea gessojuvvon eret geahpádusat.

Kántorgálvvut ja dihtorat (PCat, bálvvárat jed.) maid ávkkástallanáigi lea 3 jagi dahje eanet, leat fievrriiduvvon balánsii sierra joavkun.

Vuodđorusttegiin njeidojuvvo árvu duohta árvui vejolaš geavahanrievdama geažil, jus duohta árvu lea uhcit go balánsii fievrriiduvvon árvu.

Ossosiid ja osiid investereren

Ossosiid ja osiid investeremat fievrriiduvvojit balánsii gollohaddin. Dat guoská sihke guhkesáiggi ja oanehisáiggi investeremiidda.

Johtoomiid ja oanehisáigge velggiid klassifiseren ja árvvoštallan

Johtoomiide ja oanehisáigge velggiide gullet poasttat maid máksináigemearri lea jahki manjá oastináigemuttu. Eará poasttat leat klassifiserejuvvon vuodđorusttegin/guhkesáiggevealgjin.

Johtooamit árvvoštallojuvvojit dan vuolimus árvui háhkangolus ja duohtaárvvus. Oanehisáigge vealgi fievrriiduvvo balánsii dainna supmiin mii lei go vealgi áshuvvui.

Gáibádusat

Vealgugasgáibádus ja eará gáibádusat leat fievrriiduvvon balánsii dainna árvvuin mii gáibádusas bohtá ovdan manjágo lea gessojuvvon eret submi mii fievrriiduvvo vurdojuvvon vealgevahágin. Vealgevahát fievrriiduvvo rehketdollui juohke gáibádusa oktagaslaš árvvoštallama vuodul.

Doarjagat

Juolluduvvon doarjagat fievrriiduvvojit gollun dan jagi go dat leat juolluduvvon debehtaposteremin gollokonto ja kredihtaposteremin lágideaddjivealgái. Go doarjja máksujuvvo, de debiterejuvvo lágideaddjivealgekonto ja bánkkokonto krediterejuvvo.

Stáhta kapitála

Stáhta kapitálie gullet doaibmakapitála, lidnemat ja stáhta eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi SRS 1 vuodul Boadusrehketdoalu ja balánsa bardinplánat. Oassi čájeha mo stáhta ollislaččat ruhtada doaimma.

Lidnen

Nettobušeterejuvvon doaimmaid oktavuodas lea buot balánsapoasttaid netto submi, earret eahpeávnnaš oamit ja bistevaš doallobiergasat, ruhtaduvvon lidnejuvvon juolludusruhtaduvvon doaimmain, doaibmakapitálain dahje dakkár juolludusain, doarjagiiguin ja sirdimiiguin mat eat leat fievrriduvvon sisaboahatun.

Mo stáhta ruhtada eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid

Eahpeávnnaš ja bistevaš doallobiergasiid balánsii fievrriduvvon árvvus lea vástideaddji poasta stáhta eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeami rehketoallolinjás.

Reaidoruhtabardin

Reaidoruhtabardin lea ráhkaduvvon dan njuolgga málle vuodul, mii lea heivehuvvon stáhta doaimmaid.

Stáhta rámmaeavttut

Iešdáhkieaddjiprinsihppa

Stáhta doaibma iešdáhkieaddjin. Danne eai leat vel váldojuvvon mielde daidda poasttaide balánsas dahje boadusrehketdoalus, mat geahččalit čájehit molssaektosaš netto dáhkádušgoluid dahje geatnegasvuodaid

Stáhta konsearnakontoortnet

Stáhta doaimmaid guoská stáhta konsearnakontoortnet. Konsearnakontoortnet mearkkaša ahte buot beaivválaš máksimat loahpahuvojit daid loahpparehkenastinkontoid ektui mat doaimmas lea Norgga Bájkkks.

Nettobušeterejuvvon doaimmat ožžot ruđaid dadistaga birra jagi bajimus departemeantta máksinplána vuodul. Doaibma hálldaša sierra loahpparehkenastinkonto Norgga Bájkkku konsearnakontoortnegis. Das ii rehkenastojuvvo reantu. Nettobušeterejuvvon doaimmat ožžot iežaset háldui likviditehta jagi loahpas.

Juolludusraporteren

Juolludusraporterema bardimii gullá bajit oassi mas lea juolludusraporteren ja vuolit oassi mii čájeha doaimma ruhtaráju kapitálarehketdoalus. Juolludusraporterema bardin lea ráhkaduvvon seamma prinsihpaid vuodul go jahkerahketdoallu. Prinsihpat vástidit gáibádusaide mat leat Mearrádusaid čuoggás 3.5 das mo doaimmat galget raporteret stáhtarehketdollui. Submelinnjá "Netto raporterejuvvon juolludusrehketdollui" lea dat seammá goappašiid bardimiin.

Nettobušeterejuvvon doaimmain lea álkiduvvon raporteren stáhtarehketdollui. Doaimmaid máksingaskusteapmi galgá dahkkojuvot stáhta konsearnakontoortnega ja Norgga Bánkku loahpparehkenastinkonto bokte.

Boadusrehketdoallu

	Note	31.12.2016
Doaibmaboadut		
Juolludusboadut	1	170 388 374
Doarjja- ja sirdimiid boadut	1	7 008 872
Vuovdin- ja láigoboadut	1	3 967 568
<i>Submi doaibmaboadut</i>		181 364 814
Doaibmagolut		
Bálkágolut	2	110 969 574
Geahpádusat eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid	3,4	6 004 168
Eará doaibmagolut	5	68 075 340
<i>Submi doaibmagolut</i>		185 049 082
Doaibmaboadus		-3 684 268
Finásaboadut ja finásagolut		
Finásaboadut	6	84
Finásagolut	6	9 338
<i>Submi finásaboadut ja finásagolut</i>		-9 255
Áigodaga doaimmaid boadus		-3 693 523
Rehkenastimat ja juogadeapmi		
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain (nettobušeahtta)	7	-3 693 523
<i>Submi rehkenastimat ja juogadeapmi</i>		-3 693 523
Doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas		
Doarjjamáksimat earáide	8	282 653 615
Rehkenastimat stahtákassa doarjjahálddašeapmi	8	-282 653 615
<i>Submi doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas</i>		0

Balánsa

	Note	31.12.2016	01.01.2016
OPMODAGAT			
A. Rusttetrudat			
I Eahpeávnnašlaš oamit			
Prográmmagálvu ja eará sullaslaš rievttit	3	363 548	364 400
<i>Submi eahpeávnnašlaš oamit</i>		363 548	364 400
II Bistevaš doallobiergasat			
Viessosajit	4	1 790 000	1 790 000
Visttit ja eará gittaopmodat	4	96 750 000	99 000 000
Gándin viessodávvirat ja reaiddut jna.	4	2 143 181	2 633 630
Fastá viessodávvirat, sierra visti	4	16 950 000	18 600 000
Dihtor bálvvárat, AV-reaiddut, mángenmašiidna	4	4 282 050	3 450 357
<i>Submi bistevaš doallobiergasat</i>		121 915 231	125 473 987
III Ruđalaš rusttetrudat			
Ossosiid ja osiid investeremat	9	7 714 415	7 714 415
<i>Submi ruđalaš rusttetrudat</i>		7 714 415	7 714 415
Submi rusttetrudat		129 993 194	133 552 802
B. Johtooamit			
II Gáibádusat			
Oastigáibádusat	10	2 212 211	1 479 828
Eará gáibádusat fordringer	11	1 022 474	2 710 920
<i>Submi gáibádusat</i>		3 234 685	4 190 748
III Bánkobijut, reaidoruhta ja sullasaččat			
Bánkobijut	12	165 324 848	162 308 792
<i>Submi bánkobijut, reaidoruhta ja sullasaččat</i>		165 324 848	162 308 792
Submi johtooamit		168 559 533	166 499 540
Submi opmodagat		298 552 728	300 052 342

C. Stáhta kapitála

II Rehkenastin

Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain	7	5 137 653	8 584 245
<i>Submi rehkenastin</i>		<i>5 137 653</i>	<i>8 584 245</i>

III Stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi

Stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi	3,4	122 278 779	125 838 387
<i>Submi stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi</i>		<i>122 278 779</i>	<i>125 838 387</i>

Submi stáhta kapitála **127 416 432** **134 422 632**

D. Vealgi

II Guhkesáiggi geatnegasvuodát

Bajit guhkesáiggevealgi	14	4 351 846	4 351 846
<i>Submi guhkesáiggevealgi</i>		<i>4 351 846</i>	<i>4 351 846</i>

III Oanehisáiggi vealgi

Lágideaddjivealgi		892 399	2 465 005
SPK lahttoasi várren (2 %)		11 880	46 976
Velggolaš vearrogešossat		4 184 220	3 924 916
Velggolaš almmolaš divadat		1 353 353	409 830
Sajuštuvvon luopmoruđat		8 424 327	11 765 686
Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon	13	8 053 500	4 131 225
Eará oanehisáiggi vealgi	15	8 371 942	5 764 786
Eará oanehisáiggi vealgi doarjagin	8	135 492 828	132 769 440
<i>Submi oanehisáiggi vealgi</i>		<i>166 784 450</i>	<i>161 277 864</i>

Submi vealgi **171 136 296** **165 629 710**

Submi doaibmakapitála ja vealgi **298 552 728** **300 052 342**

Nohtat jahkereketdollui

Nohta 1 Doaimbaboadet

	31.12.2016
Juolludusboadet	
Juolludus bajimus departemeanttas*	151 093 997
Juolludus eará departemeanttain	1 462 500
- brutto investeren eahpeávnaslaš omiide ja bistevaš doallobiergasiidda	-2 444 561
+ manjiduvvon fievrriidamit várrejuvvon investeremii (geahpádus)	6 004 168
+ penšuvdnaboadet *	14 272 270
Submi juolludusboahu	170 388 374
<i>*Geavahuvvo ásašusain gos bargoadi oassi gokčojuvvo ollislaš juolludeami bokte SKPii.</i>	
Doarjja- ja sirdimiid boahu	
Doarjja suohkan ja fylkka etáhtain	280 000
Eará doarjagat	6 728 872
Submi doarjja- ja sirdimiid boahu	7 008 872
Vuovdin- ja láigoboadet	
Diđoštallanboadet	3 697 931
Prošeaktaboadet (vuovdinboadet bálvalusain, divatkeahkes)	7 343
Deivvolaš boadet	262 294
Submi vuovdin- ja láigoboadet	3 967 568
Submi doaimbaboadet	181 364 814

Nohta 2 Bálkágolut

	31.12.2016
Báلكkát	89 666 988
Luopmoruđat	8 845 598
Bargoaddivivat	1 382 678
Penšuvdnagolut ***	12 762 385
Buohcanruđat ja eará ruovttoluotta máksimat (-)	-4 182 438
Eará buvttut	2 494 364
Submi báلكágolut	110 969 574
Jahke barggut:	143

Nohta 3 Eahpeávnnašlaš omiid

	Prográmmalobit ded.	Submi
Háhkangollu 01.01.	455 500	455 500
Jagi háhkanvejolašvuohta	90 248	90 248
<i>Háhkanárvu</i>	545 748	545 748
Geahpádusaid akkumuleren 01.01	91 100	91 100
Jahkásaš dábálaš geahpádusat	91 100	91 100
Balánsii fievrriduvvon árvu 31.12.2016	363 548	363 548

Háhkanárvu máksinmearri (eallinahki)

5 ár / lineára

Nohta 4 Bistevaš doallobiergasat

	Viessosadji	Gáandin Visttit ja eara viessosádvvirat gittaopmodat ja reaidut jna.	Fastá viessosádvvirat , sierra visti	Dihtor bálvvárat, AV-reaidut, mángešmašiidna	Submi
Háhkanárvu 01.01	1 790 000	135 000 000	5 307 900	45 000 000	192 776 700
Jagi háhkanvejolašvuohta	0	0	42 840	2 311 473	2 354 313
<i>Háhkanárvu</i>	1 790 000	135 000 000	5 350 740	45 000 000	195 131 013
Geahpádusaid akkumuleren 01.01	0	36 000 000	2 674 270	26 400 000	67 302 713
Jahkásaš dábálaš geahpádusat	0	2 250 000	533 289	1 650 000	5 913 068
Fievrriduvvon árvu balánsii 31.12.2016	1 790 000	96 750 000	2 143 181	16 950 000	4 282 050

Háhkanárvu máksinmearri (eallinahki)	Háhkanárvu ii rievdađuwo	1,667 %	10 %	3-5%	6-33%
Eallináigi	Geažehis eallinahki	60 jagi	10 jagi	20-30 jagi dekomponer	3-10 jagi

31.12.2016

Viessoláigu	10 709 428
ležamet visttiid ja rusttegiid ortnegisdoallan	494 136
Láigolanjaid ortnegisdoallan ja rievdadeapmi	103 154
Eará golut opmodagaid ja lanjaid doaimmaheapmái	3 824 261
Mašiinnaid, stohpogálvvuid ja sullasaččaid láigoheapmi	3 085 237
Smávit reaidooastimat	860 175
Mašiinnaid, reaidduid jna. divvun ja ortnegisdoallan	1 394 884
Vierrobálvalusaid oastin	15 450 663
Máttkit ja borramuš	23 443 520
Táhpa jed.	125 360
Eará doaimmagolul	8 584 522
Submi eará doaimmagolul	68 075 340

Nohta 5 Eará doaimmagollut

Nohta 6 Finánsaboadut ja finánsagolut

	31.12.2016
Finánsaboadut	
Reantoboadut	84
Submi finánsaboadut	84
Finánsagolut	
Reantogolut	9 338
Submi finánsagolut	9 338

Nohta 7 Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain

	31.12.2016	01.01.2016	Erohus
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain	-2 576 762	869 830	3 446 592
Ruđalaš rusttetruđat	7 714 415	7 714 415	0
Submi rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimn	5 137 653	8 584 245	3 446 592

Lidnema jahkásaš divvumat (kongruensaerohus)

Lidnema rievdadeamit juolludusrulhtaduvvon doaimma balánsas	3 446 592
Divvun lidnejuvvon luopmuruhtta (bargit sirdet eará stádaásahussii)	-103 069
Lidnema eará divvumat spesifiserejuvvon	350 000
Lidnen juolludusrulhtaduvvon doaimma boadusrehketdoallu	3 693 523

Nohta 8 Doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas

	31.12.2016
Juolluduvvon doarjagat mat eai leat mákson	-2 723 388
Doarjagat gielddaide	68 018 035
Doarjagat fylkkagielddaide	12 624 216
Doarjagat eahpegávppálaš fitnodagaide	163 242 703
Doarjagat állodoaluide	1 861 100
Stipeanda	5 830 288
Doarjagat ideála organisašuvnnaide	29 867 272
Doarjagat stáhtahálddašeapmái	3 933 389
Submi doarjjamáksimat earáide	282 653 615

Juolluduvvon doarjagat mat eai leat máksojuvvon gusket mángga doarjjajovkui (fylkkagielddaide, gielddaide, dálloaluide jna.) muhto iešgudet sivaidd geažil ii sáhte dán bidjat iešgudet jovkui

Vealgi doarjjahálddašeami oktavuodas	31.12.2016	01.01.2016	Erohus
Lágideaddjivealgi ealáhus	20 497 572	23 753 458	3 255 886
Lágideaddjivealgi kultuvra	23 172 390	19 176 464	-3 995 926
Lágideaddjivealgi oahpahus	56 155 075	50 797 545	-5 357 530
Lágideaddjivealgi giella	6 980 550	9 000 700	2 020 150
Lágideaddjivealgi Sámeálbmotfoanda	1 800 200	5 581 850	3 781 650
Lágideaddjivealgi njuolggá doarjagat	7 451 902	4 340 250	-3 111 652
Lágideaddjivealgi eará doaimmat	19 435 139	20 119 173	684 034
Submi vealgi doajjahálddašami oktavuodas	135 492 828	132 769 440	-2 723 388

Vuostáiváldojuvvon juolludusat 2 750 000 ru ovddas mat leat juolluduvvon njuolggá eará doarjjaoaž-žuide mat leat boastut klassifiserejuvvon. Dat mearkaša ahta balánsapoasta "Eará oanehisáigge vealgi doarjja" čájeha vástideaddji uhcit supmi ja balánsapoasta "Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon sisabohtun" čájehit stuorat supmi.

Čujuhuvvo mearkašupmái nuppi tabealla vuolde 10. notas.

Doarjjevealggi rievdamat

Doarjagat ja gessojuvvon ruovttoluotta doarjagiid	285 377 003
Doarjja vealggi rievdamat	-2 723 388
Submi doarjjamáksimat 2016is	282 653 615

Nohta 9 Ossosiid ja osiid investeren

	Fitnodatka- tuvra	Vuodđudan- beaivi	Osso- siid lohku	Eaigg át- oassi	Jienaid lohku	Fitnod. jagi boadus	Balánsii fievrrid. EK finodagas 31.12.2015	Balánsii fievrrid. árvu kap. Rehket- doallu	Balánsii fievrrid. árvu doaimb. Rehket- doalus
Beaivvaš Sámi	Guovda- geaidnu	01.02.2010		40,0 %	40,0 %	13 400	4 213 000	40 000	1 680 000
Našunalteahter AS	Gáivuotna	20.04.2009		30,0 %	30,0 %	-106 000	15 958 000	1 308 000	4 819 200
Senter for Nordlige Folk AS									
Åarjelhsaemien Teatere AS	Moehivie	09.09.2012	55	55,0 %	55,0 %	1 135 000	2 325 000	55 000	654 897
Samisk Hus Oslo AS*	Oslo	10.12.2013	392	65,8 %	65,8 %	-38 000	183 000	39 200	145 418
Internasjonalt Samisk Filminstitutt AS	Guovda- geaidnu	07.04.2014	90	43,8 %	43,8 %	-67 000	108 000	90 000	76 650
Vardobáiki	Evenášši	20.03.2015	600	48,3 %	48,3 %	439 000	1 413 000	150 000	338 251
Balánsii fievrriduvvon árvu 31.12.2015									7 714 415

Nohta 10 Oastigáibádusat

	31.12.2016	01.01.2016
Oastigáibádusaid árvu	2 337 571	1 514 986
Várrejuvvon vurdojuvvon massimiidda (-)	-125 360	-35 158
Submi oastigáibádusat	2 212 211	1 479 828

Vealgugasgáibádusain leat maiddái supmit mat gusket ovdalis addojuvvon doarjagiid 584 017 ruv-dnosaš ruovttoluottageassimiidda. Dat dainna go mii leat sádden rehkega doarjjaoažžuide vai oažžut ruovttoluotta máksojuvvot ja vejolaččat čuovvulan ruovttoluottageassimiid. Dat mearkaša ahte balánsapoasta "Vealgugasgáibádusat" čájeha 584 017 ruvdnosaš menddo stuorra supmi ja seamma láhkai čájeha maiddái balánsapoasta "Eare oanehisáiggi vealgi doarjja" menddo stuorra supmi.

Nohta 11 Eará oanehisáigge gáibádusat

	31.12.2016	01.01.2016
Mátkeovdaruhta	78 416	25 000
Loatna bargiide	34 582	0
Ovddalgihtii máksojuvvon láigu	275 953	0
Ovddalgihtii máksojuvvon golut	283 524	0
Eará gáibádusat	350 000	2 685 920
Submi eará gáibádusat	1 022 474	2 710 920

Nohta 12 Bánkobijut, reaidoruhta ja sullasaččat

	31.12.2016	01.01.2016
Bijut stáhta konsernkontoj	165 324 848	162 308 792
Submi bánkobijut ja reaidoruhta	165 324 848	162 308 792

Nohta 13 Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon boah tun

	31.12.2016	01.01.2016	Erohus
Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon boah tun (vealgi)			
Riikkaantikvára - Doarjja BARK prošehtii	900 000	1 169 481	269 481
Riikkaantikvára - Doarjja sámii virstiid registreremi 2013-2016	1 986 000	2 711 744	725 744
Riikkaantikvára - Čázádat	50 000	50 000	0
Riikkaantikvára - Kulturhistorijálaš eanadat Romsa - KULA 2015-2016	150 000	50 000	-100 000
Riikkaantikvára - Soahtemuittut Davvi-Sálttus	150 000	150 000	0
Riikkaantikvára - suodjalit ja sihkkarastit ráfáiduhthojuvvon ja suodjalan veara kulturmuittuid ja kulturbirrasiid	840 000	0	-840 000
Gielda- ja ođasmahttisdepartemeanta - Suohkanodastus bargui	237 500	0	-237 500
Gielda- ja ođasmahttisdepartemeanta - Válgadutkan bargui	700 000	0	-700 000
Sajušteapmi dearvvašvuodakonferánsa	300 000	0	-300 000
Sajušteapmi Tráante 2017	2 740 000	0	-2 740 000
Submi juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon boah tun	8 053 500	4 131 225	-3 922 275

Čujuhuvvo mearkašupmái nuppi tabealla vuolde 8. notas.

Nohta 14 Sajušteapmi sámediggivistti bajásdoallamii

	31.12.2016	01.01.2016	Endring
Sajušteapmi sámediggevistti bajásdoallamii	4 351 846	4 351 846	0
Submi sajušteapmi sámediggevistti bajásdoallamii	4 351 846	4 351 846	0

Nohta 15 Oanehisáiggi vealgi

	31.12.2016	01.01.2016
Velggolaš čoggon bálkágolut	3 069 454	0
Remitteringkonto bálká (bargiid kontos kontoi)	-251	0
SPK lahttooasi várren (2 %)	107 216	0
Sajuštuvvon gruppelivsforsikring	8 890	0
Eará oanehisáiggi vealgi	650 000	0
Čoggon golut	4 536 634	5 764 786
Sum annen kortsiktig gjeld	8 371 942	5 764 786

Reaidoruhtabardin njuolggá vuogi mielde

31.12.2016

Reaidaruhtajohtu jodiheami doaimmain

Sisamáksimat

juolludusaid sisamáksimat	446 351 000
doarjagiid ja sirdimiid sisamáksimat	1 009 325
sisamáksimat gálvo- ja bálvalusvuovdimiin	3 626 194
<i>Sisamáksimiid submi</i>	450 986 519

Olggosmáksimat

olggosmáksimat gálvo- ja bálvalusoasitimiid ovddas	-54 150 658
bálká- ja sosiála goluid olggosmáksimat	-81 749 424
vearuid ja almmolaš goluid olggosmáksimat	-25 985 284
eará olggosmáksimat	-1 394 167
<i>Olggosmáksimiid submi</i>	-163 279 533

Netto reaidaruhtajohtu jodiheami doaimmain 287 706 986

Reaidaruhtajohtu investerendoaimmain

olggosmáksimat eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid vuodim	-2 037 315
Netto reaidaruhtajohtu investerendoaimmain	-2 037 315

Reaidaruhtajohtu investerendoaimmain

Netto reaidaruhtajohtu investerendoaimmain 0

Reaidaruhtajohtu sirdimiid oktavuodas

doarjagiid ja sirdimiid olggosmáksimat earáide	-282 653 615
Netto reaidaruhtajohtu sirdimiid oktavuodas	-282 653 615

Netto rievdadus reaidoruđain ja reaidoruhtaekvivaleanttain 3 016 055

Reaidoruđa ja reaidoruhtaekvivaleanttaid rádjju áigodaga álggus 162 308 792

Reaidoruđa ja reaidoruhtaekvivaleanttaid rádjju áigodaga loahpas 165 324 847

Juolludanraporteren

Juolludusraporteremis oidnojit dat rehketdoallologut maid Sámediggi lea raporteren stáhtarehketdol-
lui. Dat biddjojuvvot daid juolludusrehketdoalu kapihttaliid ja poasttaid mielde maidda Sámediggi lea
ožžon fápmudusa hálddašit. Das oidnojit buot ruđalaš opmodagat ja geatnegasvuodat mat Sámediggái
leat biddjojuvvon stáhta kapitálarehketdoalus. Kolonnas juolludus oktiibuot oidno maid Sámediggi lea
ožžon geavahussii juolludusreivves juohke buohtalas kapihttaliid/postii.

Juolludusraporterema bidjamis lea mielde bajit oassi mii čájeha mii lea raporterejuvvon stáhtarehket-
doalu likviditehtaraporttas. Likviditehtaraporttas oidno doaimma sállo ja likviditehtalihkadusat ruhta-
geavahančilgehuskontos Norgga Bánkkus.

Rádjorudat mat leat raporterejuvvon kapitálarehketdollui logahallama vuolit oasis, čájehit buot ruđalaš
opmodagaid ja geatnegasvuodaid mat doibmii leat biddjojuvvon stáhta kapitálarehketdoalus.

Juolludusraporterema bardin

Gollokap.	Kapihtnalamma	Poasta	Poastateaksta	Juolludus buohkanassii
560	Sámediggi	50	Sámediggi	279 679 000
560	Sámediggi	50	Sámediggi - Tráante	1 000 000
560	Sámeálbmotfoanda	54	Sámeálbmotfoanda	5 345 000
560	Sámediggi	50	Válgadutkanbargui	200 000
223	Sámediggi	50	Doarjja Sámediggái	41 501 000
231	Mánáidgárdit	50	Doarjja sámi mánáidgárdefálaldagide	16 114 000
320	Oppalaš kulturáigumušat	53	Sámediggi	80 487 000
320	Oppalaš kulturáigumušat	53	Sámediggi Tráantes 2017:is	2 000 000
320	Oppalaš kulturáigumušat	79	Háldogeavaheapmi Tráante doaluide	1 000 000
762	Vuoddodearvvašvuodabálvalusat	50	Sámi Dearvvašvuohta	5 506 000
854	Doaimmatbijiut mánáid- ja nuoraid-suodjalusas	50	Dutkan ja ovddeapmi	1 000 000
1429	Riikkaantikvára	50	Doarjja sámi kulturmuhtobargui	3 471 000
1429	Riikkaantikvára	71	Gáhttet ráfáidathton priváhta vistiid	2 000 000
1429	Riikkaantikvára	21	Sámi viesuid identifiseren	4 200 000
1429	Riikkaantikvára	21	Kulturhistorijálaš eanadahkii Romssa fylkkas masa lea nationála beroštupmi (KULA)	100 000
1429	Riikkaantikvára	70	Čáhcebohcceroggamiid arkeologalaš goziheapmi Rotengas Skihččuonas.	29 325
1800	Oljo- ja energijadepartemeanta	50	Sirdimat Sámediggái	498 000
-	Kulturdepartemeanta	-	Spillenrudat sámi valástallamii 2015	750 000
163	Heahteveahkki hum. Veahkki ja ollmošvuoig. Jn	72	Olmmošvuoigatvuodat	715 000
118	Davviguovlodeaimbajut jna.	70	Davveguovlodeaimbajut ja proš.ovttasb. Ruoššain	385 000
500	Gielda- ja odasmahtindpartemeanta	22	Válgadutkanbargui	500 000
571	Rámmadoarjagat suohkaniidda	21	Sámedikkii bargu suohkanodastusain	600 000
Submi gollofievrriduvvon				447 080 325

Rájut diedihuvvon likvidaraporttas	Nohta	Rehketdoallu 2016
Sisa saldo Norgga Bánkku loahpparehketkontos	12	0
Rievdadusat áigodagas		559 477
Submi olggos saldus Norgga Bánkku loahpparehketkontos	12	559 477

Ruhtarájut diedihuvvon kapitálarehketdollui (31.12)

Konto	Teaksta	Nohta	2016	2015	Erohus
1961	Ruhtarájut kontos (kontoin) Norgga Bánkkus	12	559 477	0	559 477
1351	Beaivvaš Sámi Našunalateahter AS	9	40 000	40 000	0
1352	Senter for Nordlige Folk AS Davvi álbmogiid guovddáš OS	9	1 308 000	1 308 000	0
1353	Áarjelhsaemien Teatere AS	9	55 000	55 000	0
1354	Samisk Hus Oslo AS	9	39 200	39 200	0
1355	Internasjonalt Samisk Filminstitutt AS	9	90 000	90 000	0
1356	Vardobáiki	9	150 000	150 000	0

